סידרה «כל כוכבי התורה»

מקורות
של השליח
תחת עטיפה אחת

תוכן נוסף לפרקים
17-24

סדרות:
- קרן היהלומים של משה
- קרבות דוד

תלקיט מקורות: תנ"ך, תלמוד, מדרש, שיחות ועוד

מפתח עניינים

חלק א. שיעור 17

07
פרויקט המשכן

07 שמות פרק לח (פרשת פקודי) עם פירוש רש"י

עבודות הקמת המשכן, ששריקת הפתיחה להתחלתן נשמעה בראשית שנת ב' תמ"ט, אורכות כעשרים ושמונה שבועות. מיליוני בני אדם תורמים מכספם ומחפצי הערך שלהם לבניין זה ולפריטי

08 שמות פרק לה (פרשת ויקהל) עם פירוש רש"י

09
סיור במשכן

9 מסכת מידות פרק ד' ג'

בה בעת, חלק מכלי המשכן ההדורים ביותר יישארו מחוץ לטווח הראייה של מבקר מזדמן. העיקרי שבהם הוא נרתיק הזהב, ארון הקודש, בו שמורים לוחות הספיר, שהובאו בידי משה.

10 במדבר פרק ד' (פרשת במדבר) עם פירוש רש"י

11
המנורה

11 הלכות בית הבחירה להרמב"ם עם חידושים וביאורים של אוסרו מנחם מענדל שגיאווסאהן מלייובאוויטש

מבנה המנורה כה מסובך הוא ופרדוקסלי, שהרמב"ם, בפורשו בפני קוראיו את הלכות עשייתה בספרו היד החזקה נאלץ לצרף להסבריו שרטוט. שרטוט זה כולל ומאחד את כל הפרטים המרובים, אשר תיאר המחבר מילולית בפרק הרלוונטי של ספר.

18
שנות המשכן

18 הלכות בית הבחירה להרמב"ם

ל"ט שנים המשכן ילווה במדבר את אנשי הדור, שקיבל את התורה על הר סיני. לאחר הכניסה לארץ ישראל המשכן יעמוד במשך 14 שנה בגלגל.

19
כוכבי תהילים

19 דברי הימים א' פרק כב' עם פירוש הרד"ק

על הקמת מבנה זה בירושלים חשב עוד דוד המלך. הצעתו התקבלה, והשם הבטיח לדוד, כי המקדש עתיד להבנות בידי שלמה בנו, שתקופת מלכותו תצטיין בשלום ורווחה ולא תוכתם בדמם של חללי מלחמות.

20 הלכות בית הבחירה להרמב"ם

דוד שחרר את ירושלים ומכספו הפרטי רכש מתושבי המקום, בני העם היבוסי, את כל שטחו של הר המוריה. זהו המקום היחיד והבלעדי, שבו יכול לעמוד בית המקדש הירושלמי.

21 תהלים פרק כד' עם פירוש רש"י

פרק כ"ד בספר תהילים היה לאחת מיצירות אלה, אשר נועדו לביצוע בבית המקדש, ולא יפלא בעינינו, שנושאו המרכזי הוא ההכנות לקראת הקמתו. הפרק נכתב שלא לפרסום מיידי ובוצע לראשונה רק ביום חנוכת המקדש כעבור כמה שנים.

22 מסכת שבת ל"א

23
מקום פנומנלי

23 מסכת יומא כא א'

לנרתיק ישנם ממדים, אך הוא לא תופס מקום. ולא רק אופקית, כי אם גם אנכית.

24 אגרות קודש כרך ב' תה'

החלל הבלעדי הזה נמצא במקום, בו הארץ מתמזגת עם השמיים. כאן חוקי הטבע מראים את יחסיותם ומגלים את קיומה של מציאות אחרת מעברם.

27
החדר המוסתר

27 הלכות בית הבחירה להרמב"ם עם חידושים וביאורים של אוסרו מנחם מענדל שגיאווסאהן מלייובאוויטש

כפי שתוכנן עוד בעת ביצוע הפרויקט הראשון, נרתיק הזהב ותכולתו הם החלק העיקרי של בית המקדש. אך מעטים הם היודעים, שלשם שיכונו דאגו המהנדסים לתכנן שני חדרים - האחד שידוע לכולם, והשני - מוסתר מעין כל.

32 מסכת יומא כא ב'

70 שנה לאחר חורבן המקדש הראשון מעליהם יתחילו בבניינו של הבית החדש. אך בבניין החדש החדר העליון יישאר ריק. לבו של בית המקדש יימצא מעתה עמוק בתוך ההר שמתחתיו, בלשכת האוצר החבויה.

חלק ב. שיעור 18

35
12 שנה לפני האירועים הללו

35 סדר הדורות

בשנת ב אלפים תתע א לא הרחק מהעיר אפק מתרחשת חטיפת המאה.

36 שמואל א פרק ד עם פירוש רש י

במהלך העימותים עם שבחים בסביבת אבן העזר הצד הישראלי מאבד את נרתיק הזהב הידוע בכינויו ארון הקודש.

37 יהושע פרק ג עם פירוש הרד ק

במשך 400 שנה אחרונות מכולה זו עם לוחות הספיר הייתה לבת לוויה קבועה של צבא ישראל ברוב מבצעיו הצבאיים. היא לוותה את בני דור השיבה לארץ בחוצם את מי הירדן. היא הייתה עדה לנפילת יריחו.

39 יהושע פרק ו עם פירוש הרד ק

40 שמואל א פרק יז עם פירוש הרד ק

ניסיון נואש לשים את ידו על החפץ יקר הערך יוזם אדם בעל נתונים פיזיים יוצאי דופן - גלית תלת- המטרי.

41
רמז מס 1

41 אסתר פרק א עם פירוש רש י

כידוע ממגילת אסתר, בשנת ג שצ ט דווקא חפץ זה הוא שהביא לצרות בצרורות במשפחתו של מלך פרס. כתוצאה מהן הוא נאלץ לחפש לעצמו מלכה חדשה, וחיפושים אלה נסתיימו בהכתרתה של אסתר.

43
מאת הזהב:
גמרא מדברת על כסף

43 מסכת קידושין נט א

סיפור זה, המסופר בדף נ ט במסכת קידושין, אירע, כאשר רב גידל שקל אפשרות לרכוש לעצמו מגרש קרקע. אבל רבי אבא, שלא ידע על תכניותיו של רב גידל, הקדים אותו וקנה את המגרש לעצמו.

44
בית דוד

44 ילקוט שמעוני שמואל א פרק טז רמז קכד

שנת ב תתנגד.. בית לחם - עיר שדות החיטה הטובים ביותר ואסכולת תלמוד התורה מאין כמותה.

47
עברית ב -5 דקות

47 ירמיה יב עם פירוש הרד ק

מצד שני, כפי שכתב חוקרה של לשון עברית רב דוד קמחי בפירושו לפרק יב מספר ירמיהו, בין מלחמה ואוכל יש קשר עקיף. ההרג היא אכילת החרב, כמו: - מצטט הוא - וחרבי תאכל בשר, כזה וכזה תאכל חרב (דב' ל ב פס' מ ב ושמ ב יא פס' כה בהתאמה).

48
שאלת המהדורה

48 קהלת פרק יא עם פירוש רש י

עצתו של שלמה על אודות הלחם היא אחת החידתיות ביותר בספר קהלת.

49
שושלת דוד

49 שמות רבה טו יג

דור ארבעה עשר מאברהם, דור עשירי מיהודה: דוד בן ישי - נציגה של המשפחה הבולטת ביותר בישראל.

50 התוועדויות תשמ ח א עמ 190

אביו - האדם העשיר והמשפיע ביותר באזור. שמו - ישי - אפילו נרמז בשירת משה בפרשה האחרונה של חמישה חומשי תורה, בראשי תיבות הביטוי יחד שבטי ישראל (דב' ל ג פס' ה'). משמעותו הנסתרת של רמז זה עוברת במסורת משפחתית: אחד מבניו של ישי יאחד את כל שבטי ישראל תחת שלטונו.

51 מגילת רות ד עם פירוש איבן עזרא

סבתא רבתא של דוד מצד אבא היא רות, שהייתה נסיכת מואב בלידתה. בשנת ב' תשפ ע היא ויתרה על כל זכויות היתר של בית המלוכה ועברה להתגורר בארץ ישראל. ...אחד מאבותיו של דוד הוא נחשון בן עמינדב.. בשנת אלפיים ארבע מאות ארבעים ושמונה הוא במלוא מובן המילה מעביר מיליוני בני אדם בקרקעיתו של ים סוף.

52 בראשית פרק מד (פרשת ויגש) עם פירוש רש י

שופט ניכר ובקיא בתורה, הוא אחד ממנהיגי דורו. סגולותיו הגלומות בו מתגלות בנסיבות חריגות.בשנת ב' רל ח הוא מסכן את חייו, כדי לעזור לאחיו בנימין, שהפך לבן ערובה של המדינה המצרית.

חלק ג. שיעורים 19-20

55
בוקר בעמק האלה

55 שמואל א פרק יז עם פירוש מצודת דוד

בוקר שנת ב תתפ ג. עמק האלה על שקדיותיו הפורחות טובל באור השמש. זהו זמן קריאת שמע של בוקר. לפתע המחזה השליו נקטע בשצף של קללות מובחרות. במרכז השדה מופיע חיל ענק, שגובהו וכלי זיינו נדמים לפרי דמיון מופרע.

60
תניא מספרת

60 תניא ליקוטי אמרים פרק א

עוד קודם לכן הנשמה שלהם עורכת היכרות עם תכנית היקום – הרי היא התורה. ברגע חיבורה עם הגוף היא מקבלת משימה: היה צדיק ואל תהיה רשע. את תהליך העברת משימה זו למודעות הנשמה משקף שם הפועל להשביע, כלומר לגרום למישהו להישבע, להבטיח.

61 ספר המאמרים מלוקט חג ד ה

למילה שבועה שורש משותף עם מילים כמו שם העצם שובע (מלשון ואכלת ושבעת), שם המספר שבע, ומכאן גם המילה שבוע – מחזור בן שבעה ימים. כרגיל, מוצא משותף מעיד על קשר פנימי בין המילים.

63
הקופסה השחורה יין

63 מסכת פסחים פו ב

כך, לדוגמא, סיפור אירוחו של רב הונא בביתו של רב נחמן כולל פרט מאפיין אחד. האורח שתה את הכוס המוגשת לו בשתי לגימות, ועל שאלת הסובבים השיב כך: תלמוד בבלי מסכת פסחים דף פו עמוד ב דתניא, השותה כוסו בבת אחת – הרי זה גרגרן, שנים –דרך ארץ, שלשה–מגסי הרוח.

64 מסכת מגילה ז ב

לתשומת לב מיוחד כבר כמעט אלפיים שנה זוכים דברי רבא על חבותו של איניש לבסומי בפורי עד דלא ידע להבחין בין המילים ארור המן וברוך מרדכי.

65 שערי המועדים פורים ע קיא-קטז

71
כוכבי תהילים

71 תהלים פרק ט א עם פירוש רש י

הביטוי על-מות לבן (כך על פי הכתר) הוא אחת הכותרות החידתיות ביותר למזמורי ספרו של דוד. לפי אחת ההבנות, זהו שמו של כלי נגינה. גרסת כתב יד לנינגרד, בה שתי המילים הראשונות מופיעות כמילה אחת, מאפשרת לראות בהן מילה משורש עלמ במשמעות של עלומים, ימי בחרות.

72 פירוש הרד ק על תהלים פרק ט א

אך בין היתר, המילים הללו רומזות נסתרות לדו- הקרב המרשים ביותר בתולדות האנושות. המילה לבן נגזרת מאותו השורש – בית, נון, ה א, – כמו המילה בנים, בה מאפיין הכתוב את גלית ברגע הופעתו על דפי התנך: ויצא איש הבנים וגו' – האיש הנמצא בתווך, בין מחנה שאול ובין מחנה פלשתים.

74
קרב

74 שמואל א פרק יז עם פירוש רש י

היום לא הרחק מעמק האלה מלבלבים מטעי תפוחים, ובינות מרגלות גזעי העצים מתפתל לו נחל אכזב. בחורף, בעת עונת הגשמים, הוא מתמלא במים. בשאר עונות השנה אך לבנים לבנות מבצבצות על קרקעיתו החרבה. ייתכן, שדווקא כאן אסף דוד הצעיר חמישה אבנים שהוחלקו במי החורף הזורמים, בצאתו לדו-קרב עם גלית המזוין עד למעלה ראש.

חלק ד. שיעורים 21-22

77
מבצע ירושלים

77 שמואל א פרק יז עם פירוש הרד ק

המבצע הצבאי המיוחד הניכר ביותר של סוף המאה הכ ט: תחת מעטה הלילה סיירת מובחרת חודרת אל עיר מסוגרת ובצורה מארבע רוחותיה.

80
ירושלים צעירה

80 יהושע פרק טו

השליט המקומי, העונה לשם אדוני צדק, לא יסכל להסתמך על חוזק מגנניו. בהתכוננו לעמוד כנגד צבא השחרור של יהושע בן נון, הוא ירכיב יחדה צבאית מחמש ערים של מרכז הארץ.

81
שאלות בנושא

81 לקוטי שיחות כרך ל פרשת חיי שרה שיחה א

חזותה של ירושלים בסוף המאה החמש עשרה רחוקה עדיין מזו של עיר בירה. מדובר בישוב לא גדול, שתופס שטח כולל של ארבע מאות על מאה חמישים מטרים בלבד, וכמעט ואין בו סיכוי להיתקל בבן העם הנבחר.

89 תהלים פרק קלב עם פירוש ראב ע

89
התגלותו של דוד

89 שמואל א פרק טז עם פירוש הרד ק

בשנת ב אלפים שמונה מאות שמונים ושתים בביתו של ישי בית הלחמי מופיע אורח בלתי צפוי. שמואל הנביא, שופט גדול ומנהיג דגול, הגיע העירה להבאת הקרבן, ואף אחד לא מעלה על דעתו, שלביקור זה ישנה עוד מטרה חשובה נוספת אחת.

91 שמואל ב פרק ה עם פירוש הרד ק

בשנת אלפיים שמונה מאות תשעים ואחד נציגי כל שניים עשר המטות יבואו אל משכנו של דוד בחברון בכדי למנותו לתפקיד ראש המדינה המאוחדת.

93 שמואל א פרק ל עם פירוש הרד ק

במהלך השנה הסמוכה לקבלת הבשורה דוד גובר בדו-קרב על גלית. את הצלחה ראשונה זו מלווים מספר מסעות צבאיים מוצלחים נגד הכובשים הים-תיכוניים: נגד גשור, בני גזר והעמקלים, וכן קרב צקלג.

95
רמב ם, מספרו הלכות מלכים, פרק ג', הלכה א'

95 רמב ם הלכות מלכים פרק ג הלכות א-ו

בעת שישב המלך על כסא מלכותו, כותב לו ספר תורה לעצמו. יתר על הספר שהניחו לו אבותיו, ומגיהו מספר העזרה על פי בית דין של שבעים ואחד...

96
הקופסה השחורה:הרמז השני

96 משנה מסכת ראש השנה פרק א משנה ב

תכולתה של הקופסה השחורה אף היא שייכת לתחום השיפוט של הקנצלרייה השמימית, אך שיעור הכנסתו והוצאתו נקבע ארבעה עשר יום מאוחר יותר —במועד חג הסוכות.

97
עברית ב-5 דקות

97 תהלים פרק מב עם פירוש ראב ע

עברית ב-5 דקותבמקרא המילה צינור מופיעה פעמיים: פעם בספר תהלים, ופעם בספר שמואל, בתיאור המבצע המיוחד לשחרור ירושלים.

חלק ה. שיעורים 23-24

103
הצינור הסודי

101 שופטים פרק א עם פירוש הרד ק

הדבר התרחש כשלוש מאות שנה לפני האירועים הללו, כאשר פגיעות במערכת אספקת המים המקומית נוצלה בעת שחרורה של בית אל.

104
רמב ם, מספרו הלכות מלכים,בפרק ב', הלכות א' וה'

102 משנה תורה להרמב ם, ספר שופטים הלכות מלכים, פרק ב

כבוד גדול נוהגין במלך... אין רוכבין על סוסו, ואין יושבין על כסאו, ואין משתמשין בשרביטו, ולא בכתרו, ולא באחד מכל כלי תשמישיו..., וכן: כל העם... עומדין לפניו... אבל כהן גדול... אינו עומד לפניו...

105
הקופסה השחורה:
הפיתרון

103 מסכת הוריות י א

אחד מחכמי התלמוד טען פעם, כי ביכולתו לספור את כמות הטיפות שיש בים, אבל את חישוביו לא הוריש לדורות הבאים.

104 רשימות של הרבי חוברת קסו

112 מלכים א פרק ז עם פירוש הרד ק

פעם המילה ים שימשה לציון של כל מקוה מים גדול דיו. ים מסוג זה היה אפילו בבית המקדש, והוא נקרא ים של שלמה.

114 משנה תורה להרמב ם ספר עבודה הלכות ביאת מקדש פרק ה'

הקבוצה הפסלית הייתה חלק חשוב ממבנה הרכה: דרך רגלי החיות המתכתיות הוסנקו מימי המעיין תת הקרקעי עיטם.

117
שאלות לעבודה עצמית

115 מסכת עירובין כא ב

לנטילת ידיים יש חשיבות פנימית כה רבה, שעוד בימיו של שלמה הליך פשוט, אך מלא במשמעות קבלית, זה יצא אל מחוץ לגבולותיו של בית הבחירה, עבר את מבחן הזמן בקלות והגיע לדירותינו מודרניות. כתבה מיוחדת בעניין זה — בין מאמרי החובת סטארס מזמינה.

118
לט טכנולוגיות

116 ויקרא פרק כד (פרשת אמור) עם פירוש רש י

טרם כניסתו של היום השביעי בשבוע בבית העולמים נאפו שנים עשר לחמים בעלי תבנית מיוחדת המכונים לחם הפנים. בשבת מניחים אותם על שולחן הזהב, ושם הם נשארים במשך שבוע תמים.

117 מסכת יומא כא, א

118 פרקי אבות ה

הבצק עבורם נלוש ללא שמרים. בתנאים רגילים לחם שהוכן מבצק כזה מתעפש במהירות, אבל בבית המקדש זה לא היה קורה. יעבור שבוע, והכהנים יוכלו לקחת משולחן הזהב לחם רך וחם כביום אפותו.

119 במדבר פרק כח (פרשת פנחס)
עם פירוש רש"י

לזרימת הזמן בבית המקדש יש חוקים משלה. אפילו ביום השביעי נעשות כאן מלאכות אחדות מתוך אותן הל"ט, שבכל מקום אחר אינן תואמות את מהות השבת.

120 משנה תורה להרמב"ם ספר עבודה
הלכות תמידין ומוספין פרק ג';

ספר עבודה הלכות כלי המקדש פרק ג' כמו בשאר ימות השבוע, גם בשבת הלויים מחויבים לנגן בכלי הזמר, ואם אחד מן הכלים ייצא מכלל שימוש, ולא תמצא לו חלופה, תיקונו והכוונתו ייעשו גם ביום השבת, מפני שהמוזיקה היא חלק בלתי נפרד מהוויית המקדש.

123
הבירה החדשה

121 שופטים פרק ד עם פירוש הרד"ק

ההרגל לפתור את כל השאלות המדיניות דרך מרכז הנהגה מסודר אחד וקבוע טרם התגבש. הרי לפני זמנו של דוד המלך מנהיגי המדינה נהגו לקבל קהל במקביל, כל אחד בעיר מושבו שלו.

122 שמואל א פרק ג עם פירוש הרד"ק

123 שמואל א פרק יא עם פירוש הרד"ק

126
העיר שלא ישנה

124 שמואל ב פרק ה עם פירוש הרד"ק

בהגיעו לירושלים, דוד המלך מתחיל לבנות את העיר ולהרחיבה. לצד המבנים העירוניים לשימוש כללי במרכז העיר מוצא לו מקום גם משכנו האישי.

125 שמואל ב פרק ז עם פירוש הרד"ק

126 מסכת ברכות ג ב

שאור חלונותיו כל הלילה איננו כבה. כל אחד יודע, שבבניין זה מתגורר ראש המדינה; שביום הוא עוסק בסוגיות העומדות על הפרק, ואחר כך עד חצות הלילה לומד תורה. בחצות מיתרי כינורו מתחילים לנגן תחת מגעו העדין של משב הרוח הירושלמית, ואזי יתיישב לחבר מזמורי תהילים,

129
כוכבי תהילים

127 משנה מסכת מדות פרק ב

חבר את מזמור התהלים הזה, דוד התכוון לאירועי העתיד. יעבור זמן, והוא יבוצע על ידי הלויים העומדים על טו המעלות בבית המקדש הבנוי.

130
שאלה

128 משנה תורה להרמב"ם ספר עבודה הלכות
בית הבחירה פרק ב

את גאוגרפיתה של ירושלים חקר דוד עוד בהנחייתו של מורהו שמואל הנביא. יחד למדו את המקורות העתיקים ואת תיאורי האירועים, שפקדו כל אחד בזמנו את הר המוריה. חלק מן האירועים הללו כה ידועים הם עד כי תיאוריהם מצאו את דרכם אל כתב התורה.

131
כוכבי תהילים

129 בראשית פרק כח (פרשת ויצא)
עם פירוש רש"י

בביטוי משכנות לאביר יעקב מזכיר המשורר, שהמקום עליו יקום בית המקדש היה ידוע היטב לאבותיו הקדמוניים. כך, לדוגמא, דווקא כאן חלם יעקב את חלומו הנבואי על הסולם המגיע השמימה.

131 תהלים פרק קלב עם פירוש שי למורא

139
ניסיון מגפה

131 דברי הימים א פרק כא עם פירוש הרד"ק

המאה האחרונה של האלף השלישי. שלטונו של דוד המלך מגיעה לשיא פריחתו. אך לפתע המדינה בראשית דרכה נתקלת בניסיון חמור באמת. מדובר במגפה, שעלולה להתפשט לכל אזורי המדינה. ביממה הראשונה מנין הקרבנות עולה לשבעים אלף איש. הסכנה אורבת לראשם של מיליוני בני אדם.

139 אטלס דעת מקרא ירושלים

140 אטלס דעת מקרא ירושלים והמקדש
בימי הממלכה

בקרוב דוד המלך בהסכמת הבעלים המלאה יפדה את השדה המדוברת בכספו הפרטי.

יחד עם המגרש לבניין בית הבחירה הוא יעביר לבנו את שרטוטי מבנה הבית, וכן זהב, כסף, נחושת עץ ושאר החומרים הנדרשים לבניין, ובכך יתרום תרומה ראשונה למבנה העתידי.

האירוע, שממבט ראשון נדמה לניסיון בל יעבור, פותח דף חדש בקורות העולם.

מפות: נחלות השבטים, ירושלים בימי השופטים, ירושלים והמקדש בימי הממלכה

שיעור
17

קרן היהלומים
של משה

בטקסט השיעור:
חוברת מרצה 18-17
עמ' 4

שמות פרק לח

כד כָּל-הַזָּהָב הֶעָשׂוּי לַמְּלָאכָה בְּכֹל מְלֶאכֶת הַקֹּדֶשׁ
וַיְהִי זְהַב הַתְּנוּפָה תֵּשַׁע וְעֶשְׂרִים כִּכָּר וּשְׁבַע מֵאוֹת
וּשְׁלֹשִׁים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ: כה וְכֶסֶף פְּקוּדֵי
הָעֵדָה מְאַת כִּכָּר וְאֶלֶף וּשְׁבַע מֵאוֹת וַחֲמִשָּׁה וְשִׁבְעִים
שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ: כו בֶּקַע לַגֻּלְגֹּלֶת מַחֲצִית הַשֶּׁקֶל
בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ לְכֹל הָעֹבֵר עַל-הַפְּקֻדִים מִבֶּן עֶשְׂרִים
שָׁנָה וָמַעְלָה לְשֵׁשׁ-מֵאוֹת אֶלֶף וּשְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים וַחֲמֵשׁ
מֵאוֹת וַחֲמִשִּׁים: כז וַיְהִי מְאַת כִּכַּר הַכֶּסֶף לָצֶקֶת אֵת
אַדְנֵי הַקֹּדֶשׁ וְאֵת אַדְנֵי הַפָּרֹכֶת מְאַת אֲדָנִים לִמְאַת
הַכִּכָּר כִּכָּר לָאָדֶן:

רש"י

(כד) ככר –
ששים מנה, ומנה של קדש כפול היה, הרי הככר מאה ועשרים מנה, והמנה עשרים וחמשה סלעים, הרי ככר של קדש שלושת אלפים שקלים, לפיכך מנה בפרוטרוט כל השקלים שפחותין במנינם משלושת אלפים שאין מגיעין לככר:

(כו) בקע –
הוא שם משקל של מחצית השקל:

לשש מאות אלף וגו' –
כך היו ישראל, וכך עלה מניינם אחר שהוקם המשכן בספר במדבר. ואף עתה בנדבת המשכן כך היו. ומנין חצאי השקלים של שש מאות אלף עולה מאת ככר, כל אחד של שלשת אלפים שקלים, כיצד, שש מאות אלף חצאין הרי הן שלש מאות אלף שלמים, הרי מאת ככר, והשלשת אלפים וחמש מאות וחמשים חצאין עולין אלף ושבע מאות וחמשה ושבעים שקלים:

(כז) לצקת –
כתרגומו לאתכא:

את אדני הקדש –
של קרשי המשכן, שהם ארבעים ושמנה קרשים ולהם תשעים וששה אדנים, ואדני פרכת ארבעה, הרי מאה, וכל שאר האדנים נחשת כתיב בהם:

בטקסט השיעור:
חוברת מרצה 18–17
עמ' 4

שמות פרק לה

כ וַיֵּצְאוּ כָּל-עֲדַת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל מִלִּפְנֵי מֹשֶׁה: כא וַיָּבֹאוּ
כָּל-אִישׁ אֲשֶׁר-נְשָׂאוֹ לִבּוֹ וְכֹל אֲשֶׁר נָדְבָה רוּחוֹ אֹתוֹ
הֵבִיאוּ אֶת-תְּרוּמַת יְהוָה לִמְלֶאכֶת אֹהֶל מוֹעֵד וּלְכָל-
עֲבֹדָתוֹ וּלְבִגְדֵי הַקֹּדֶשׁ: כב וַיָּבֹאוּ הָאֲנָשִׁים עַל-
הַנָּשִׁים כֹּל נְדִיב לֵב הֵבִיאוּ חָח וָנֶזֶם וְטַבַּעַת וְכוּמָז
כָּל-כְּלִי זָהָב וְכָל-אִישׁ אֲשֶׁר הֵנִיף תְּנוּפַת זָהָב לַיהוָה:
כג וְכָל-אִישׁ אֲשֶׁר-נִמְצָא אִתּוֹ תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת
שָׁנִי וְשֵׁשׁ וְעִזִּים וְעֹרֹת אֵילִם מְאָדָּמִים וְעֹרֹת תְּחָשִׁים
הֵבִיאוּ: כד כָּל-מֵרִים תְּרוּמַת כֶּסֶף וּנְחֹשֶׁת הֵבִיאוּ אֵת
תְּרוּמַת יְהוָה וְכֹל אֲשֶׁר נִמְצָא אִתּוֹ עֲצֵי שִׁטִּים לְכָל-
מְלֶאכֶת הָעֲבֹדָה הֵבִיאוּ: כה וְכָל-אִשָּׁה חַכְמַת-לֵב
בְּיָדֶיהָ טָווּ וַיָּבִיאוּ מַטְוֶה אֶת-הַתְּכֵלֶת וְאֶת-הָאַרְגָּמָן
אֶת-תּוֹלַעַת הַשָּׁנִי וְאֶת-הַשֵּׁשׁ: כו וְכָל-הַנָּשִׁים אֲשֶׁר
נָשָׂא לִבָּן אֹתָנָה בְּחָכְמָה טָווּ אֶת-הָעִזִּים:

רש"י

(כב) על הנשים –
עם הנשים וסמוכין אליהם:

חח –
הוא תכשיט של זהב עגול נתון על הזרוע, והוא הצמיד:

וכומז –
כלי זהב הוא נתון כנגד אותו מקום לאשה. ורבותינו פירשו שם: כומז כאן מקום זמה:

(כג) וכל איש אשר נמצא אתו –
תכלת או ארגמן או תולעת שני או עורות אילים או תחשים כולם הביאו:

(כו) טוו את העזים –
היא הייתה אומנות יתירה, שמעל גבי העזים טווין אותן:

בטקסט השיעור:
חוברת מרצה 17-18
עמ' 5

מסכת מידות פרק ד ה

ד,ה ומסיבה הייתה עולה מקרן מזרחית צפונית לקרן צפונית מערבית, שבה היו עולין לגגות התאים. היה עולה במסיבה, ופניו למערב; הלך על כל פני הצפון, עד שהוא מגיע למערב. הגיע למערב, הפך פניו לדרום; הלך את כל פני המערב, עד שהוא מגיע לדרום. הגיע לדרום, הפך פניו למזרח; היה מהלך בדרום, עד שהוא מגיע לפתחה של עלייה-שפתחה של עלייה, פתוח לדרום. ובפתחה של עלייה, היו שם שתי כלונסות של ארז, שבהן היו עולין לגגה של עלייה. ובראשיהן פסיפסין מבדיל בעלייה, בין קודש ובין קודש הקודשים. ולולין היו פתוחין בעלייה לבית קודש הקודשים, שבהן משלשלין את האומנין בתיבות, כדי שלא יזונו את עיניהם מבית קודש הקודשים.

ר' עובדיה מברטנורא

ומסבה –
כמין מחילה ומערה:

שבה היו עולים לגגות התאים –
ומפני שהעולה בה עולה דרך היקף ויורד דרך היקף, קרוי מסיבה:

ולולין –
ארובות שעושים בעליות:

משלשלים את האומנים –
מורידין אותם בחבל בתוך התיבות, כדי שלא יהנו בראיית בית קודש הקדשים, אלא מתקנין מה שצריך בלבד ועולין:

בטקסט השיעור:
חוברת מרצה 18-17
עמ' 5

במדבר פרק ד

יז וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה וְאֶל-אַהֲרֹן לֵאמֹר: יח אַל-
תַּכְרִיתוּ אֶת-שֵׁבֶט מִשְׁפְּחֹת הַקְּהָתִי מִתּוֹךְ הַלְוִיִּם:
יט וְזֹאת עֲשׂוּ לָהֶם וְחָיוּ וְלֹא יָמֻתוּ בְּגִשְׁתָּם אֶת-קֹדֶשׁ
הַקֳּדָשִׁים אַהֲרֹן וּבָנָיו יָבֹאוּ וְשָׂמוּ אוֹתָם אִישׁ אִישׁ עַל-
עֲבֹדָתוֹ וְאֶל-מַשָּׂאוֹ: כ וְלֹא-יָבֹאוּ לִרְאוֹת כְּבַלַּע אֶת-
הַקֹּדֶשׁ וָמֵתוּ:

רש"י

(יח) אל תכריתו –
אל תגרמו להם שימותו:

(כ) ולא יבאו לראות כבלע את הקדש –
לתוך נרתק שלו, כמו שפירשתי למעלה *(פסוק ה)* בפרשה זו, ופרשו עליו בגד פלוני וכסו אותו במכסה פלוני, ובלוע שלו הוא כיסויו:

הלכות בית הבחירה להרמב"ם עם חידושים וביאורים של אוסרו מנחם מענדל שניאוואוסאהן מלייובאוויטש

סימן ח

גביעי וקני המנורה

א. הגביעים

א. בענין ציור גביעי המנורה אמרו חז"ל[1]: „למה הן דומין כמין כוסות אלכסנדריים". ומפרש הרמב"ם (בפירושו למשניות[2]) בזה שהכוונה לכוס אשר „שולים שלו צרים"[3]. וכן פוסק הרמב"ם להלכה (בספר היד)[4]: „הגביעים דומין לכוסות אלכסנדריאה שפיהן רחב ושוליהן קצר".

והנה בענין הגביעים מצינו דבר תמוה: ישנו הציור של המנורה שהרמב"ם צייר בגוף כתב יד קדשו (בפירושו למשניות)[5], ושם הוא מצייר את הגביעים באופן הפוך — חלק הרחב של הגביע („פיהן") לצד התחתון של המנורה וחלק הצר („שוליהן") למעלה, היינו — ציור של כוס (של אלכסנדריאה) הפוך!

ואע"פ שהרמב"ם עצמו כותב[6] שבציור זה אינו בא להראות אלא „כללותה האיך היתה" — „ידיעת מנין הגביעים כו' ומקומותם כו'" — אבל לא „שתדע ממנו תבנית הגביע בדקדוק".

[שלכן הוא מצייר את הגביעים ב„תבנית משולש", אע"פ שכוס אלכסנדרית אינה כמשולש ממש[7] — כמובן בפשטות שאין עושים שוליים של כוס חדים ממש (כי באופן זה אי אפשר להעמיד את הכוס[8]) — אלא הם רק „צרים" (ובפרט) לגבי הרוחב של „פיהן"],

אבל אי"ז טעם לצייר אותם בהיפוך (השוליים — למעלה ופיהן — למטה)[9]:

[ובפרט שהרמב"ם הי' דייקן בכל ענין ובכל פרט — אינו מסתבר כלל, שהרמב"ם יצייר את הגביעים באופן הפוך (ובכל גביע) — עשרים ושניים פעמים!].

ב. לכן נראה לומר כפשטות הדבר, שהרמב"ם צייר את הגביעים באופן זה[10] כי לדעתו כן הי' קבי־עותם במנורה (או מצד הקבלה ממלמד למלמד מדור לדור[11], או) מפני שכן מצא במדחז"ל שלא הגיע לידינו [ע"ד שמצינו בכמה מקומות ברמב"ם (ובראשונים אחרים) ענינים שמקורם במדרש (וכיו"ב) שלא הגיע לידינו].

ואינו מביא את זה בס' היד[12] — כמו שאינו מביא בספרו את הציורים שבפיה"מ שלו (למרות שבדרך ממילא לא נמצאים בספרו גם כמה פרטים הנראים בהציור).

וי"ל כמה טעמים בזה. ומהם: א) מלכתחילה לא הי' זה (הציורים) בתכנית ספרו משנה תורה. ב) ע"פ הידוע[13] עד כמה ממעט הרמב"ם בתכלית להביא בספרו דברים שאינם מפורשים בש"ס וכיו"ב. ג) כמה מהפרטים האלה, לדעתו, אינם לעיכובא כלל. ועוד טעמים.

ויש להאריך בכל זה וביותר. ואכ"מ•[13].

---

1) מנחות כח, ב. ברייתא דמלאכת המשכן פרק יו"ד.

2) מנחות ספ"ג. אבל ברש"י מנחות שם (וכן בפי' עה"ת תרומה כה, לא) פי' באו"א. וראה ס' הזכרון לפרש"י תרומה שם.

3) כ"ה הלשון בהעתקת קאפח (וכן שאר העתקות ל' הרמב"ם בפיה"מ דלקמן הן מהעתקה זו. ובפיה"מ לפנינו הוא בשינוי לשון אבל בתוכן דומה).

4) הל' בית הבחירה פ"ג ה"ט.

5) צילום ממנו נדפס בפיה"מ הוצאת קאפח. ולתועלת המעיינים — נדפס לקמן ע' נב.

6) בפיה"מ שם.

7) כמפורש בפיה"מ שם לפנ"ז (ושם: ואם תרצה אמור . . שנחתך מלמעלה מעט כו').

8) ראה פסחים (סד, א): ולא היו לבזיכין שוליים כו'.

9) וראה רלב"ג עה"ת תרומה: שוליהם לצד יציאתו מקנה המנורה. וכן מוכח בחזקוני ובבכור שור עה"ת תרומה, שהגביעים היו מתמלאים מן השמן כשהנר מתמלא יותר מדאי. וראה לקמן סעיף ה והערה 27.

10) וצע"ק בפי' ר' אברהם בן הרמב"ם (לונדון תשי"ח) תרומה שם (בערבית — עם תרגום): בדמיון הכוס רחב מלמעלה וקצר מלמטה, דמשמע קצת כבמפרשים שבהערה הקודמת. ויש לומר שתיבות אלו קאי על צורת כוס זה (אלכסנדרי) בכלל, אבל לא נחית לפרט אם במנורה היו כתבנית כוס העומדת ביושר או הפוכה — דבזה מובן דס"ל כאביו. — ראה לקמן עמוד מח ואילך בפי' הראב"מ בזה.

11) עדמש"כ בהקדמת פיה"מ (ד"ה וכאשר מת יהושע) דאין שייך ספק מהו פרי עץ הדר כיון שנלקח בכל שנה.

12) הע' לאחר זמן: שוב נתפרסם כת"י דס' הידי, ושם בהל' ביהב"ח פ"ג סה"י (איתא „וזו היא צורתה", ו)יש ציור המנורה (כמו בפיה"מ) — וגם שם הגביעים מצויירים פיהם למטה ושוליהם למעלה (כציור המנורה שבגוף כי"ק הרמב"ם). וכן הקנים עולים באלכסון (ראה לקמן עמוד מח ואילך). — ראה בנספחים.

13) ראה יד מלאכי כללי הרמב"ם אות ב' וד'.

•13) הע' לאחר זמן: העירוני שבכת"י של ס' הידי יש כמה ציורים (אלא שנשמטו על ידי המדפיסים). והם (שנמצאו ע"ע) — בהל' ביהב"ח עצמו (נוסף על ציור המנורה, כנ"ל הערה 12): פ"ב ה"ט. שם הי"ב. פ"ד ה"ח. פ"ה הי"ח. וכן הל' ס"ת פ"ח ה"א־ב. הל' כלי המקדש פ"ט ה"ט.

•) נדפסו לקמן ב„נספחים" לסימן זה.

סי׳ ח: גביעי וקני המנורה

מז

ג. הנ״ל מתרץ ומבאר את הרמב״ם — אבל עדיין קשה: מאיזה טעם היו גביעי המנורה הפוכים, שפיהם למטה?

ובפרט שמצינו שקרשי המשכן היו צריכים להיות „עומדים דרך גדילתן"[14] דוקא — „התחתון למטה והעליון למעלה"[15] ומזה למדים[16] כלל ש„כל המצות כולן אין אדם יוצא בהן אלא דרך גדילתן" — א״כ למה יהיו הגביעים בהיפך מ„דרך גדילתן"?

ויש לומר, שההסברה בזה היא לפי מה שמצינו בנוגע לכללות ענין המנורה דבר שהוא מעין ודוגמת הנ״ל:

ע״ד אור המנורה אמרו חז״ל[17]: „לא לאורה אני צריך . . עדות הוא לכל באי עולם שהשכינה שורה בישראל" — אור המנורה לא הי׳ כדי להאיר את המקום בו העמידוה (המשכן והמקדש), ואדרבא — שם „אינו צריך לאורה", אלא היא היתה „עדות . . לכל באי עולם שהשכינה שורה בישראל".

ומהאי טעמא[18] היו חלונות בית המקדש באופן הפכי מחלונות סתם — אלא „שקופים אטומים"[19] — „שקופים מבחוץ[20] ואטומים מבפנים"[20] (רחבים בחוץ וצרים בפנים), כמבואר בזה במפרשים[21]:

חלון בנוי באופן, שפתיחתו רחבה יותר מבפנים מאשר בחוץ, כדי שהאור שמבחוץ יתפשט גם בצדדי החדר: אבל חלונות בית המקדש היו בהיפך — „קצר מבפנים ומרחיב והולך לצד חוץ כדי שתהא אורה יוצא מהיכל שתאיר לעולם"[22], כי תפקידו של אור המנורה הוא — „עדות הוא לכל באי עולם כו׳"[22].

ד. על דרך זה אפשר לבאר בנוגע להגביעים:

הבחיי[23] מבאר את הרמז שבגביעי המנורה: גביע הוא „כלי שיש לו בית קיבול והוא משקה ומרוה", וזהו רמז על ה„גלגלים שהם מקבלים כחות העליונים ומשפיעים כח בעולם השפל".

שההדגשה בזה היא — ההשפעה[24] מהעליון להשפל, „משקה ומרוה".

התפקיד (העיקרי) של כוס אינו בזה שהוא כלי קיבול[25] — זהו תפקיד של חבית וכיו״ב, דברים שמח־זיקים בהם מים, יין וכו׳.

אבל כוס הוא כלי שעל ידו מגיעים המים וכו׳ שמהחבית (או המעין וכיו״ב) והם „משקים ומרוים" את האדם השותה[26].

נמצא, שהביאור הנ״ל של הבחיי מתאים עם מאמר רז״ל הנ״ל (ע״ד כללות ענין המנורה) „לא לאורה אני צריך . . (אלא) עדות הוא לכל באי עולם כו׳" — שהתפקיד של אור המנורה הוא (לא ב„אני צריך" — „קיבול" — אלא) להאיר את העולם (שמ־בחוץ), וכלשון הבחיי: להשפיע „בעולם השפל".

ה. עפ״ז יובן הטעם שהגביעים שבמנורה היו באופן שפיהן למטה ושוליהן למעלה:

כשגביעים משמשים (באופן זמני) לשם קיבול, בשעה ש„אומר קידוש על הכוס" מצבן הוא שפיהן למעלה ושוליהן למטה (שאז הם מחזיקים בתוכם את המשקה[27]):

אבל מאחר שהגביעים שבמנורה הם לרמז על הענין ד„משקה ומרוה" — הרי, אדרבה: מצבם הוא

---

14) סוכה מה, ב.

15) רש״י שם ד״ה דרך גדילתן.

16) סוכה שם. וראה הנסמן בגליוני הש״ס (להר״י ענגל) שם.

17) מנחות פו, ב.

18) מנחות שם. וראה גם ויק״ר פל״א, ז. תנחומא (תצוה ו. בהעלותך ב).

19) מ״א ו, ד.

20) כ״ה הגירסא ברש״י כת״י מנחות שם. שטמ״ק שם. וגם לפי הגירסא שלפנינו (וכ״ה גירסת רש״י שם) „שקופין מבפנים ואטומים מבחוץ" — הכוונה בזה צר מבפנים ורחב מבחוץ (ראה רש״י שם. וראה חדא״ג מהרש״א שם).

21) רש״י כת״י מנחות שם. וכ״ה במדרשים שצויינו בהערה 18.

22) ל׳ רש״י כת״י מנחות שם.

23) תרומה כה, לא (הועתק בס׳ תורת העולה ח״א פ״כ). ועד״ז בפי׳ הרקאנטי עה״ת תרומה שם, לג.

24) וכמודגש בל׳ הרקאנטי שם „הם מקבלים . . להשפיע כו׳" (ולא „מקבלים . . ומשפיעים" כבבחיי שם) — משא״כ לפי׳ העקידה (תרומה שער מט) שענינם (רק) קבלה. וראה הערה הבאה.

25) וצע״ק לתוך עם המבואר במקומות שבהערה הבאה בהחילוק בין גביע לכוס, דכוס היא כנגד ספי׳ המלכות שענינה מקבל. אבל להעיר שגם במל׳ יש ב׳ ענינים (כידוע): א) מקבלת מהספירות שלמעלה ממנה, ב) משפיעה בעולמות שלמטה ממנה. וראה לקו״ש חט״ז ע׳ 447 (וש״נ) בנוגע לב׳ הענינים שב„דלת" ומהו העיקר.

26) ראה מקץ (מד, ב־ה) „גביע הכסף . . אשר ישתה אדוני בו". וראה ערכי הכינויים (לבעל סה״ד) מע׳ גביע.

— בכ״מ מבואר (ראה ס׳ הליקוטים (ממאמרי כו׳ דהצ״צ) מע׳ גביע. וש״נ) שגביעים הם גדולים מכוס ובהם מביאים היין, ומהגביע מוזגין לתוך הכוס (וא״כ הוא דלא כפשוטו של מקרא הנ״ל).

אבל גם עפ״ז הרי ענינו של הגביע הוא שממנו מוזגין („משקה ומרוה") לתוך הכוס (ולא כחבית וכיו״ב שבה אוצרין יין). וראה ס׳ הליקוטים שם (מאוה״ת מקץ שמא, ב. וראה ד״ה גביע הכסף לאדהא״מ): שהגביע הוא ביסוד ז״א אשר הוא מקור המשפיע לבחי׳ הכוס שהוא המל׳, כמו שמהגביע שופכים להכוס. ושם (מאוה״ת במדבר ע׳ א׳תפה) מפורש כן בנוגע לגביעי המנורה.

27) כמ״ש בחזקוני ובבכור שור שבהערה 9. וראה הערה 25.

להיפך פיו למטה ושוליו למעלה (שהופכים את הכוס כדי שהמשקה ישפך ממנו).

ועד״ז בענייננו: מאחר שאור המנורה צריך להאיר את „באי עולם״ שהם (ברוחניות) למטה מהמקדש [או כלשון הבחיי הנ״ל: ומשפיעים בעולם השפל], לכן מצבם של הגביעים שבמנורה הוא פיהם למטה ושוליהם למעלה (ע״ד שחלונות המקדש הם „שקופים אטומים״, היפך מחלונות הבית).

ו. ע״פ הנ״ל אפשר להסביר גם בעבודת האדם את הרמז והלימוד שהגביעים היו „פיהן רחב ושוליהן קצר״ דוקא:

מאחר שהגביעים מרמזים על הענין ד„משקה ומרוה״ מובן, שלזה דרוש „פה רחב״.

ענין ההשפעה על יהודי שני, או (בכללות יותר—) להתעסק עם העבודה דלעשות לו ית׳ דירה בתחתונים („עדות הוא לכל באי עולם״) — צריך להיעשות עם הרחבות הכי גדולה, עד למעלה ממדידה והגבלה. — לכן הוא צריך (לקבל) למלא את עצמו עם הכחות הכי גדולים, פיו (שדרכו הוא מקבל לתוכו הוא) רחב.

והנה כשמדובר בנוגע לעצמו כשהוא עדיין בתחילת העבודה, או אפילו לאחר מכן אבל (מאיזה סיבה שהיא) עבודתו היא מוגבלת[28] — אז מצבו הוא: פיו למעלה,

אבל כשמגיעים להעבודה עם יהודי שני, ובפרט — להעבודה דלעשות את העולם לדירה לו ית׳ — ההכרח לדעת, שבזה צריך להיות למעלה מהגבלות, שאז נעשה הרחב — כלפי (המקבל ממנו — ה)מטה.

[ע״ד משנ״ת במק״א בארוכה[29] בענין החילוק שבין תרומת האדנים (ותרומת השקלים) לתרומת המשכן:

תרומת האדנים (והשקלים) היתה מוגבלת לדבר מסויים (כסף ומחצית השקל), משא״כ תרומת המשכן היתה כלולה מכל סוגי הבריאה — דומם צומח וחי (ובצירוף „איש . . ידבנו לבו״[30] — מדבר) —

כי תרומת האדנים (והשקלים) מרמזים על (הנחת האדנים ו)התחלת עבודתו של יהודי שעבודת (ה)תמידים (היא) כסדרם, עבודה מסודרת — מתחילים ממודה אני והולכים מדרגא א׳ לשני וכו׳.

28) בערך ה„רחב״ ובל״ג שבהעבודה עם הזולת, כי סו״ס גם בהעבודה עם עצמו צ״ל בכל מאדך. וראה הערה 31.
29) לקו״ש חי״א ע׳ 113 ואילך (ובהערה 51 שם).
30) תרומה כה, ב.

משא״כ תרומת המשכן מרמזת על כללות העבודה דלעשות לו מקדש, ושכנתי בתוכם — דירה בתחתונים, שבזה אין שום הגבלות[31], היא כוללת את כל עניני העולם].

ז. וזהו הרמז בהענין שאע״פ ש„כל המצות״ צריך לעשותן „דרך גדילתן״ דוקא — כמובא לגבי לולב ומיניו[14] (ולמדים מהם) — אעפ״כ הגביעים שבהמנורה הם היפך מ„דרך גדילתן״:

כל מצוה[32] ובפרט לולב ומיניו הם בדוגמת כל סדר ההשתלשלות — לכן צריך לעשותן ב„סדר״ וב„השתלשלות״, „דרך גדילתן״:

ולכן סדר הקיום של המצוה[33] הוא באופן של „דרך גדילתן״.

גם הגביעים עצמם „שוליהם קצר ופיהם רחב״ — אבל כשהם נעשים חלק מהמנורה (מקשה) והענין שלהם במנורה הוא להשקות ולהרוות לשפל, להאיר בחוץ — הרי זה קשור עם שינוי בטבעו ורגילותו — הוא צריך לצאת מ„עצמו״: וממילא (חלונות ביתו הם באופן ד„שקופים אטומים״, ו)הגביעים פיהם למטה ושוליהם למעלה — היפך מ„דרך גדילתן״,

ועבודתו והשפעתו למטה הם אופן של פה „רחב״ — למעלה ממדידה והגבלה.

* * *

ב. הקנים

א. בציור המנורה שבגוף כתב יד קדשו של הרמב״ם (בפירושו למשניות), ישנו עוד פרט (נוסף להנ״ל בענין הגביעים) השונה מבציורים הרגילים של המנורה — ששת קני המנורה נמשכים (מהקנה האמצעי) לצד מעלה בקו ישר באלכסון, דלא כבציורי המנורה הרגילים, שהם נמשכים בחצאי קשת.

ואע״פ שבנוגע לפרט זה, אולי הי׳ מקום לומר בדוחק הכי גדול, שהרמב״ם צייר כן „להקל על הציור״ — אבל מפורש בפירוש ר׳ אברהם בן הרמב״ם ד„ששת קנים . . נמשכים מגופה של מנורה

31) וראה אוה״ת תרומה (ע׳ א׳שנא) דתרומת המשכן (דפרשת תרומה) הו״ע בכל מאדך.
32) להעיר ש„מצוה״ אותיות „הוי״ (בחילוף י״ה באתב״ש) — לקו״ת ויקרא ב, א. ועוד. — וכל מצוה כלולה מכל המצוות (המשך תרס״ו ע׳ סח. ע׳ תקכב. ובכ״מ).
33) וכן קרשי המשכן, שהם כותל המפסיק בין המשכן וה„חוץ״ (עולם).

1) תרומה כה, לב.

לצד ראשה ביושר כמו שצייר אותה אבא מרי ז״ל, לא בעיגול כמו שצייר אותה זולתו״.

וכן איתא גם בפירוש רש״י על התורה[2] ששת הקנים „באלכסון נמשכים ועולין״.

נמצא, שציורי המנורה הרגילים אינם כדעת רש״י ולא כמו שצייר הרמב״ם!

ב. בעל משנת חסידים בספרו „מעשה חושב״[3] (על מלאכת המשכן) כותב בפשטות ששת הקנים „נמשכין בעיגול״.

והוא מבאר, שאע״פ שמפירש״י[4] מוכח ש„לא היו בעיגול״ — „אבל הרמב״ם בחיבורו[5] לא הזכיר תיבת אלכסון אלא כתב[5] ונמשכים ועולים״, והוא מביא ממ״ש בעל „חכמת המשכן״[6], שמזה „נראה . . שהיו עולים הקנים כמעט בעיגול״: וב„מעשה חושב״ מסיים: „והכי מסתברא דבהכי הם דומים לגלגלי הרקיע[7] כו׳ שכנגדם הם השבעה[8] נרות״.

אבל לפענ״ד: מאחר שב„מעשה חושב״ הוא כותב בהדיא, שיסודו לפרש ש„נמשכין בעיגול״ הוא מס־תימת לשון הרמב״ם בחיבורו („לא הזכיר תיבת אלכסון״), שמזה „נראה . . שהיו עולים . . כמעט בעיגול״ [ו„הכי מסתברא״] —

הרי לאחר שנתגלה גוף כתי״ק של הרמב״ם בציור המנורה[9] ועדותו של בן הרמב״ם בזה [ובהדגשה שזה שאביו צייר „ביושר״ הוא בכוונה מפורשת — דוקא כך ו„לא בעיגול כו׳״] — בטל היסוד ובטל הבנין[10].

ובמחכ״ת ולפענ״ד נראה ברור, שאם היו המעשה חושב ובעל חכמת המשכן רואים את ציורו של הרמב״ם ופירושו של ר׳ אברהם בן הרמב״ם, היו גם הם כותבים שאין כל מחלוקת בזה ולכולי עלמא היו הקנים „ביושר״.

[עדמ״ש אדה״ז בשו״ע שלו[11], אשר „הרבה מספרים הראשונים ז״ל לא יצאו לאור הדפוס עדיין בימי האחרונים ז״ל . . ולזאת ודאי אין לסמוך כו׳״].

ג. ואם כנים הדברים, מהנכון להחזיר עטרה ליושנה — שכל העושים ציורים מהמנורה (בכדי ללמוד את מראה המנורה שבמשכן ומקדש), יציירו את קני המנורה באלכסון, כדעת רש״י (פשוטו של מקרא) והרמב״ם (וע״פ הנ״ל — י״ל שבמסקנא אין חולק בדבר[12]).

ועד״ז מוסדות החינוך המציירים על „גליונו־תיהם״ וניירות המכתבים שלהם וכיו״ב את ציור המנורה, והקנים הם חצאי קשת —

הרי מאחר שמטרת הציור היא לשמש כזכר להמנורה שבמשכן ובמקדש — כדאי וביותר שישנו את הציור ויציירו את הקנים באלכסון[13].

ד. עוד ענין בזה:

הציור הרגיל של המנורה (ששת הקנים הם כחצאי קשת) הוא ע״פ השערה חיקוי מציור המנורה

---

2) תרומה שם.
3) פ״ז.
4) הל׳ בית הבחירה פ״ג ה״י.
5) „וכן הוא בברייתא דמלאכת המשכן (פ״י) וכן בש״ס (מנחות כח, ב)״ — מעשה חושב שם.
6) להר״י ריקנטי (מנטובה, תל״ו).
7) ולהעיר שהגלגלים שייכים לבחי׳ עיגולים (ע״ח ש׳ עיגולים ויושר ענף ג. ש׳ ציור עולמות אבי״ע פ״ב. ועוד).
8) וצע״ג האם מפרש שגם הנר האמצעי יהי׳ „כמעט בעיגול״!
9) הערה לאחר זמן: וראה לעיל סימן זה ח״א הערה 12 שכ״ה גם בכת״י של ספר היד, היינו שנתגלה שגם „בחבורו״ לא סתם הרמב״ם.
10) ובכלל לא זכיתי לפענ״ד להבין כלל הראי׳ דמדסתים בכהנ״ל נראה שהי׳ „כמעט בעיגול״ — שהרי תיבת „קנה״ מובאה בכו״כ מקומות בתושב״כ, ובכ״מ מוכרח שהוא קו ישר. ולא מצאתי ע״ע אף פ״א שמוכרח שזהו באופן אחר.

11) ריש הל׳ מכירת חמץ (שנדפסו לאחרי הל׳ פסח — בהוצאות קה״ת תקס, ב). וראה גם בשו״ע חיו״ד שלו סקפ״ט סי״ג סקמ״ג.

12) בזית רענן (לבעל מג״א) ר״פ בהעלותך מפרש מ״ש בספרי זוטא (והובא ביל״ש) ר״פ בהעלותך „שהן חוזרין חלילה כמין עטרה״ — „שהקנים בעצמן היו עגולה כמין עטרה״. אבל מסיים שפי׳ זה „דוחק״ [ושם לפנ״ז: הלשון משמע דס״ל שהקנה האמצעי הי׳ באמצע וששה קנים מקיפין אותו סביב כמין עטרה. וא״כ ה״ז פי׳ שלישי. וראה בזה בתו״ש מילואים לכרך כב ע׳ לב•].

13) ועפ״ז מקום לומר שגם החנוכיות (לימי חנוכה) כדאי לעשות קניהן באלכסון. — ובלאה״כ צ״ל שאין בזה חשש איסור ד„מנורה תבנית מנורה״ (ע״ז מג, סע״א. רמב״ם הל׳ ביהב״ח פ״ז ה״י. שו״ע יו״ד סו״ס קמא), כי משנים מספר הקנים (ראה ע״ז ורמב״ם ושו״ע שם), ולמה לשנות בגוף צורת המנורה שקני׳ היו ביושר ולא כחצי עיגול.

•) ושם. שזוהי גם כוונת הראב״ע (תצוה כז, כא. וכן בפי׳ הקצר תרומה כה, לז) אשר ששה הנרות היו כחצאי עיגול, והיינו שהקנים הקיפו קנה האמצעי כמין עטרה.

אבל תמוה, כי בספרי זוטא סתם „חוזרין חלילה כמין עטרה״, שמשמעו „מקיפים אותו סביב (מכל הצדדים)״, ולא „כחצי עיגול״. ואולי הכוונה שהקיפו רק מלפנים — כדוגמת חצי גורן עגולה בסנהדרין וכמדומה שישנם עטרות המקיפות הראש רק מלפנים.

אשר לא־יהודים ציירו ברומי, ועל „שער הנצחון״ של טיטוס ימ״ש[14]!

כשטיטוס הרשע החריב את ביהמ״ק, ציוה לקחת את כלי המקדש ולהביאם לרומי; ול„כבודו״ של הרשע בנו ברומי „שער נצחון״ הנושא את שמו: שער טיטוס. על שער זה ציירו את נשיאת כלי המקדש השבויים ובתוכם את המנורה — ובציור המנורה על שער טיטוס ששת הקנים הם כחצאי קשת.

שנוסף לזה שציור המנורה שעל שער טיטוס אינו מדוייק כלל[15] — הרי זה נעשה, כמובן, כדי להראות ולבטא את השליטה והממשלה של רומי על היהודים ר״ל, עד שחקקו שם בכמה מקומות את התיבות „יודעא קאפטא״ („יהודה (יהודים) שבויים״). והיו זמנים שבהם היו מכריחים יהודים לבוא להשער, שיראו את הכתוב ורשום שם, בכדי להשפילם וכו׳ וכו׳.

נמצא, שציור קני המנורה כחצאי קשת (כמו שהם מצויירים על שער טיטוס) צריך להביא לזעקת שבר — נוסף ע״ז וגם זה עיקר שזהו היפך רש״י והרמב״ם וכו׳ — גם מפני שזה נותן הסכם מסויים וכו׳ ר״ל להציור שעל שער טיטוס, שנעשה כדי לצער יהודים ולהשפילם!

תמורת זה שציור המנורה צריך להזכיר ליהודי ולעוררו שתפקידו הוא להיות „לאור גויים״[16] — „עדות הוא לכל באי עולם שהשכינה שורה ביש־ראל״[17] — עושים את צורת המנורה באופן המזכיר את ההיפך ממש — שרומי ניצחה את היהודים, ר״ל!

ה. ויהי רצון שבקרוב ממש תבוא הגאולה האמתית והשלימה ותהי׳ לנו המנורה כפשוטה ובש־לימותה[18] בבית המקדש השלישי, וכולם יראו את תבנית המנורה.

ומשה ואהרן עמהם[19], ונראה בעיני בשר, ותחזינה עינינו — את קיום הציווי „דבר אל אהרן גו׳ בהעלותך את הנרות״, הדלקת המנורה,

כפשוטה ממש ובמהרה בימינו ממש.

*

על* „שער הנצחון״ שבנו ברומי ע״ש טיטוס ימ״ש — לאחר נצחונו על ירושלים — חקוק (ציור של) מנורה, שיש אומרים שזהו הציור של המנורה שבבית המקדש. והמנורה מצויירת שם באופן ששת קני המנורה נמשכים ועולים (מהקנה האמצעי) כחצאי קשת.

ולכאורה: רש״י כותב בפירושי שקני המנורה „באלכסון נמשכין ועולין״, דהיינו, שנמשכים בשיפוע ישר, שהרי זהו הפירוש של „קנה״ בתושב״כ ובתושבע״פ — צמח ישר, כמו שרואים על שפת כל

---

14) כהערת הר״י קאפח בפיה״מ דהרמב״ם שהו״ל. וכן בתר״ש שם.

15) כמו שהעירו כו״כ — שאין בה רגלים וכו׳, אף שבמנחות (כח, ב) מפורש שהיו בה רגלים.

— י״א אשר המנורות שנשבו ע״י טיטוס היו מהעשר מנורות שעשה שלמה (ראה יוסיפון פצ״ה — הוצאת הומינר). אבל [נוסף לזה שמסתבר לומר שהמנורות דשלמה לא היו בבית שני*, הרי גם אם נאמר שצורת המנורה שעל שער טיטוס היא כצורת מנורות דשלמה] — בפשטות, נ״ל שמנורות שלמה נעשו כצורת מנורת משה**, כי [נוסף לזה שכן מפורש בפי׳ רש״י עה״ת תרומה (כה, ט), הנה גם ע״ד ההלכה מסתבר לומר כן, כי]: א) למה ישנה ויחדש צורה אחרת?! ב) מפורש (ברייתא דמלאכת המשכן פ״י. וראה ירושלמי שקלים פ״ו ה״ג. תוספתא מנחות פי״א, ו) שגם מנורות שלמה היו כשרים לעבודה (וכן מוכח במנחות צח, ב: מצינו מנורה בצפון); ולפרש״י (ד״ה על כולן מנחות צט, א)*** — לדיעה אחת (מנחות שם. וכן ברייתא דמלאכת המשכן, ירושלמי שקלים ותוספתא מנחות שם) היתה הדלקת המנורה (לפעמים) רק בשל שלמה. וכן סתם במדרש הגדול תרומה כה, כג***.

ובכל אופן: גם את״ל דמנורות שלמה לא היו כצורת מנורת משה (וע״פ זה ציירו המנורה שעל שער טיטוס) — למה לצייר עתה המנורה בצורת מנורות שלמה, ולא כמנורת משה, דלכו״ע הוא העיקר!

*) ראה ר״ה כד, ב (וש״נ) בזמן החשמונאים. אבל ראה תוס׳ רי״ד ליומא (נא, ב) בנוגע לשולחנות שעשה שלמה. אלא שגם הוא מסיים שמסתבר שלא היו בבית שני. ע״ש.

**) וכן מוכח במדרש הגדול תרומה (כה, כג) שהוצרך לשלול שאין בעשיית שולחנות (ומנורות) דשלמה משום „לא תוסיף עליו״ (ואותחנן יג, א). כי „כך היתה בידם מסורת מפי משה . . יהו בו עשר שולחנות עשר מנורות . . הכל בכתב מאת ה׳״. ועד״ז הוא בבחי׳ תרומה (כה, י).

***) בנוגע לשולחנות דשלמה, שמזה מובן גם בנוגע למנורות שלמה.

16) ישעי׳ מב, ו. שם מט, ו.

17) להעיר מיל״ש מלכים (רמז קפה): מנורה . . כנגד שבעים אומות שכל זמן שהנרות דולקות היו מתכבשים.

18) דכל מעשי משה נצחיים (ראה סוטה ט, א. צפע״נ עה״ת ריש פ׳ תרומה. ועוד).

19) תוד״ה אחד פסחים קיד, ב. וראה יומא ה, ב.

*) לשלימות הענין מועתק כאן בענין הנ״ל ממקום אחר. המו״ל.

1) תרומה כה, לב.

סי׳ ח: גביעי וקני המנורה

נא

יאור[2]: וכך צויירו קני המנורה ע״י הרמב״ם (כמו שרואים בציור המנורה שבגוף כי״ק הרמב״ם[3], וכמו שהעיד ר׳ אברהם בן הרמב״ם[4], שזה שאביו צייר את קני המנורה „ביושר . . לא בעיגול״ הוא בכוונה) — הרי אי״ז מתאים עם ציור המנורה שעל השער הנ״ל, שהוא לכאורה ענין של „עדות ראי״?

וי״ל הביאור בזה — בפשטות: המנורה החקוקה על השער אינה הציור (הנכון) של המנורה שבמקדש. וכמו שרואים בציור ההוא עוד כמה וכמה פרטים שאינם מתאימים עם תבנית המנורה שבמקדש[5], עד שב„מנורה״ שעל השער מצויירת צורת דרקון!

לכן מסתבר לומר, שציור המנורה שעל השער מלכתחילה אינו של המנורה שבמקדש, אלא ממנורה אחרת[6] שהי׳ בה דמיון מסויים להמנורה שבמקדש•[6].

מאחר שהמנורה שבמקדש היתה בעלת חשיבות גדולה ביותר, היו רגילים לעשות מנורות בתבנית הדומה למנורה שבמקדש, ובפרט עובדי הע״ז — לע״ז שלהם (וזהו הביאור דהוספת ציור . . דרקון שהוא ע״ז[7]) — ולפי אחת המנורות האלו עשו את ציור המנורה שעל השער.

---

2) ראה פרש״י שמות (ב, ג) ראב״ע ועוד שם.

3) בפיה״מ מנחות ספ״ג (נדפס בהוצאת קאפח). — והעירני חכם א׳ שלאחרונה נתפרסם שכ״ה גם בכת״י דס׳ היד בהל׳ ביהב״ח פ״ג סה״י (שהרמב״ם צייר שם המנורה כבפיה״מ), אלא — שנשמט ע״י המדפיסים. — וראה בפרטיות והציורים לקמן בנספחים.

4) בפירושו עה״ת תרומה שם.

5) וכמו שהעיר הר״י קאפח בהוצאתו דפיה״מ להרמב״ם.

6) ולהעיר שבס׳ יוסיפון (פצ״ה) איתא שהביאו לטיטוס שתי מנורות ממנורות הזהב אשר היו במקדש. וע״פ משנ״ת (לעיל הערה 15. ע״ש) שבמקדש שני לא היו העשר מנורות שעשה שלמה, צ״ל לכאורה שמנורות הנ״ל לא היו (שתיהם עכ״פ) לעבודה. אבל ראה משנה סוף חגיגה: כל הכלים כו׳ שניים כו׳.

ובפשטות י״ל שהיו מהמנורות שבהם הגרות דרמב״ם הל׳ ביהב״ח בסופן.

•6) אבל להעיר מהשקו״ט (ראה פתחי תשובה יו״ד סקמ״א סקי״ד. ועוד) אם אסור לעשות מנורה של ז׳ קנים „אפילו חסר איזה דבר המעכב״.

7) ע״ז מב, ב (במשנה).

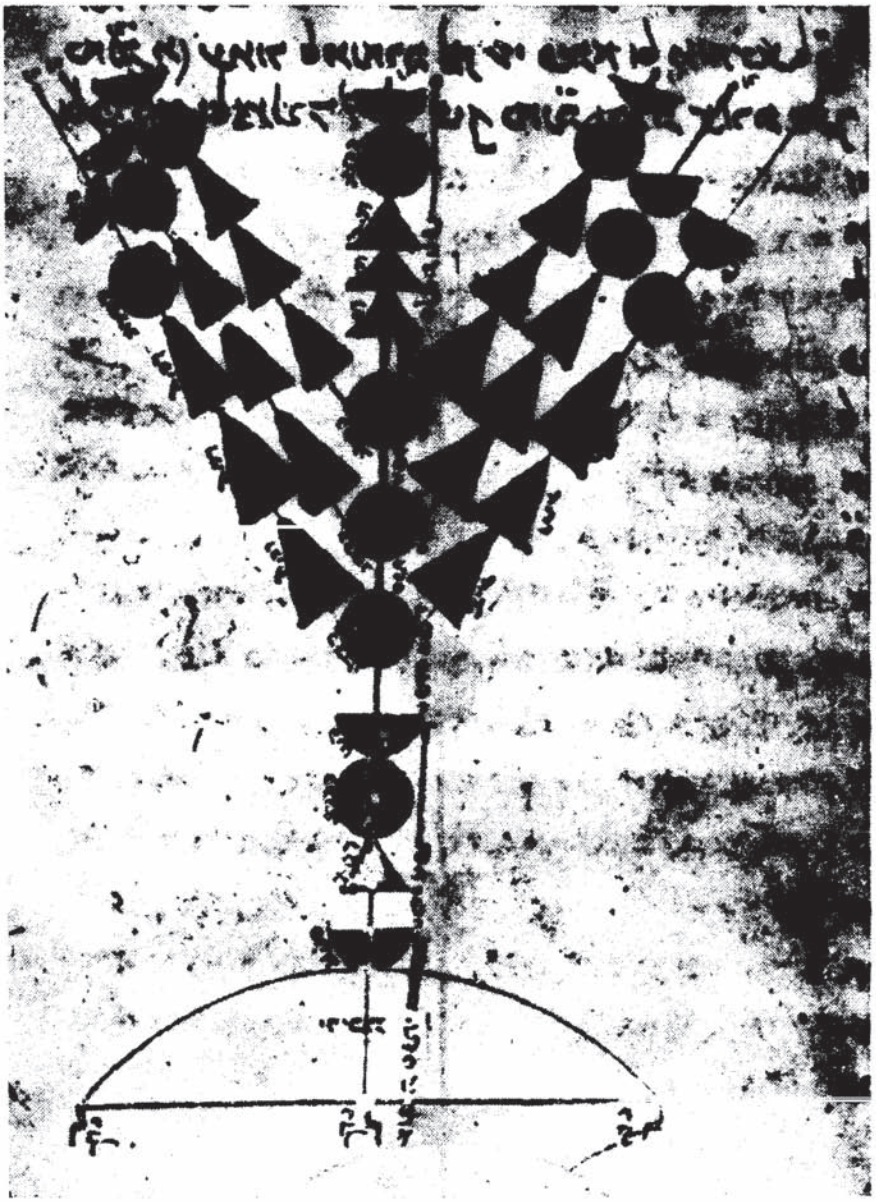

צילום ציור המנורה שבגוף כתב יד קודש הרמב״ם

משנה תורה, ספר עבודה הלכות בית הבחירה פרק א'

הלכה ב

כיון שנכנסו לארץ העמידו המשכן בגלגל ארבע עשרה שנה שכבשו ושחלקו. ומשם באו לשילה ובנו שם בית של אבנים ופרשו יריעות המשכן עליו ולא היתה שם תקרה. ושס"ט שנה עמד משכן שילה וכשמת עלי חרב ובאו לנוב ובנו שם מקדש. וכשמת שמואל חרב ובאו לגבעון ובנו שם מקדש ומגבעון באו לבית העולמים. וימי נוב וגבעון שבע וחמשים שנה:

בטקסט השיעור:
חוברת מרצה 18-17
עמ' 7

בטקסט השיעור:
חוברת מרצה 18–17
עמ' 8

דברי הימים א פרק כב

א וַיֹּאמֶר דָּוִיד זֶה הוּא בֵּית יְהוָה הָאֱלֹהִים וְזֶה-מִזְבַּח
לְעֹלָה לְיִשְׂרָאֵל: **ב** וַיֹּאמֶר דָּוִיד לִכְנוֹס אֶת-הַגֵּרִים
אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וַיַּעֲמֵד חֹצְבִים לַחְצוֹב אַבְנֵי
גָזִית לִבְנוֹת בֵּית הָאֱלֹהִים: **ג** וּבַרְזֶל לָרֹב לַמִּסְמְרִים
לְדַלְתוֹת הַשְּׁעָרִים וְלַמְּחַבְּרוֹת הֵכִין דָּוִיד וּנְחֹשֶׁת
לָרֹב אֵין מִשְׁקָל: **ד** וַעֲצֵי אֲרָזִים לְאֵין מִסְפָּר כִּי
הֵבִיאוּ הַצִּידֹנִים וְהַצֹּרִים עֲצֵי אֲרָזִים לָרֹב לְדָוִיד:
ה וַיֹּאמֶר דָּוִיד שְׁלֹמֹה בְנִי נַעַר וָרָךְ וְהַבַּיִת לִבְנוֹת-
לַיהוָה לְהַגְדִּיל לְמַעְלָה לְשֵׁם וּלְתִפְאֶרֶת לְכָל-
הָאֲרָצוֹת אָכִינָה נָּא לוֹ וַיָּכֶן דָּוִיד לָרֹב לִפְנֵי מוֹתוֹ:
ו וַיִּקְרָא לִשְׁלֹמֹה בְנוֹ וַיְצַוֵּהוּ לִבְנוֹת-בַּיִת לַיהוָה אֱלֹהֵי
יִשְׂרָאֵל: **ז** וַיֹּאמֶר דָּוִיד לִשְׁלֹמֹה (בְּנוֹ) (בְּנִי) אֲנִי הָיָה
עִם-לְבָבִי לִבְנוֹת בַּיִת לְשֵׁם יְהוָה אֱלֹהָי: **ח** וַיְהִי עָלַי
דְּבַר-יְהוָה לֵאמֹר דָּם לָרֹב שָׁפַכְתָּ וּמִלְחָמוֹת גְּדֹלוֹת
עָשִׂיתָ לֹא-תִבְנֶה בַיִת לִשְׁמִי כִּי דָמִים רַבִּים שָׁפַכְתָּ
אַרְצָה לְפָנָי: **ט** הִנֵּה-בֵן נוֹלַד לָךְ הוּא יִהְיֶה אִישׁ
מְנוּחָה וַהֲנִיחוֹתִי לוֹ מִכָּל-אוֹיְבָיו מִסָּבִיב כִּי שְׁלֹמֹה
יִהְיֶה שְׁמוֹ וְשָׁלוֹם וָשֶׁקֶט אֶתֵּן עַל-יִשְׂרָאֵל בְּיָמָיו:
י הוּא-יִבְנֶה בַיִת לִשְׁמִי וְהוּא יִהְיֶה-לִּי לְבֵן וַאֲנִי-לוֹ
לְאָב וַהֲכִינוֹתִי כִּסֵּא מַלְכוּתוֹ עַל-יִשְׂרָאֵל עַד-עוֹלָם:

רד"ק

(ג) ולמחברות –
לחבר קרש אל קרש במסמרים.

(ח) דם לרוב שפכת –
זה לא מצאנו שאמר לו השם אבל דוד אמר כן בלבו, כי מפני זה מנעהו השם לבנות הבית.
או נתן הנביא אמר לו כן, ואף על פי שלא נכתב בספר שמואל נמצא כמוהו רבים כמו ותאמרו נשלחה אנשים, ובאמרו דמים לרוב שפכת ארצה כי דם נקיים היה בדמים אשר שפך, כמו דם אוריה וזה לפני, גם בדמי הכהנים היה הוא הסבה, כמו שאמר: (אנכי סבתי) (הסיבותי) בכל נפש בית אביך, גם בדמי הגוים אשר שפך אותם שלא היו בני מלחמתו, אפשר שהיו בהם אנשים טובים וחסידים אף על פי כן לא נענש עליהם כי כוונתו לכלות הרשעים שלא יפרצו בישראל ולהציל עצמו כשהיה בארץ פלשתים לא יחיה איש ואשה, אבל כיון שנזדמן לו שפיכות דמים לרוב, מנעו מלבנות בית המקדש שהוא לשלום ולכפרת עון ולעטרת תפלה, כמו שמנעו להניף ברזל במזבח ובבית המקדש לפי שהברזל עושים ממנו כלי הריגה לא יעשו ממנו כלי שלום ברוב.

משנה תורה, ספר עבודה הלכות בית הבחירה פרק ב' הלכה א'

המזבח מקומו מכוון ביותר. ואין משנין אותו ממקומו לעולם. שנאמר זה מזבח לעולה לישראל. ובמקדש נעקד יצחק אבינו שנאמר ולך לך אל ארץ המוריה ונאמר בדברי הימים ויחל שלמה לבנות את בית יי' בירושלים בהר המוריה אשר נראה לדויד אביהו אשר הכין במקום דויד בגרן ארנן היבוסי:

בטקסט השיעור:
חוברת מרצה 17-18
עמ' 9

בטקסט השיעור:
חוברת מרצה 18-17
עמ' 9

תהלים פרק כד

א לְדָוִד מִזְמוֹר לַיהוָה הָאָרֶץ וּמְלוֹאָהּ תֵּבֵל וְיֹשְׁבֵי
בָהּ: ב כִּי הוּא עַל-יַמִּים יְסָדָהּ וְעַל-נְהָרוֹת יְכוֹנְנָהָ:
ג מִי-יַעֲלֶה בְּהַר יְהוָה וּמִי-יָקוּם בִּמְקוֹם קָדְשׁוֹ: ד
נְקִי כַפַּיִם וּבַר לֵבָב אֲשֶׁר לֹא-נָשָׂא לַשָּׁוְא (נַפְשִׁי)
(נַפְשִׁי) וְלֹא נִשְׁבַּע לְמִרְמָה: ה יִשָּׂא בְרָכָה מֵאֵת יְהוָה
וּצְדָקָה מֵאֱלֹהֵי יִשְׁעוֹ: ו זֶה דּוֹר (דֹּרְשָׁו) (דֹּרְשָׁיו)
מְבַקְשֵׁי פָנֶיךָ יַעֲקֹב סֶלָה: ז שְׂאוּ שְׁעָרִים רָאשֵׁיכֶם
וְהִנָּשְׂאוּ פִּתְחֵי עוֹלָם וְיָבוֹא מֶלֶךְ הַכָּבוֹד: ח מִי זֶה
מֶלֶךְ הַכָּבוֹד יְהוָה עִזּוּז וְגִבּוֹר יְהוָה גִּבּוֹר מִלְחָמָה:
ט שְׂאוּ שְׁעָרִים רָאשֵׁיכֶם וּשְׂאוּ פִּתְחֵי עוֹלָם וְיָבוֹא מֶלֶךְ
הַכָּבוֹד: י מִי הוּא זֶה מֶלֶךְ הַכָּבוֹד יְהוָה צְבָאוֹת הוּא
מֶלֶךְ הַכָּבוֹד סֶלָה:

רש"י

(א) לה' הארץ –
ארץ ישראל: תבל. שאר ארצות:

(ב) על ימים יסדה –
שבעה ימים מקיפין ארץ ישראל וארבע נהרות, ירדן, וירמוך, קרמיון, ופוגה:

(ג) מי יעלה בהר ה' –
אף על פי שכל יושבי תבל שלו אין הכל כדאי ליקרב אליו אלא נקי כפים וגו':

(ד) לא נשא לשוא נפשי –
לא נשבע בשמי ובנפשי לשוא מצינו לשון שבועה נופל על נפש שנאמר נשבע ה' צבאות בנפשו *(ירמי' נא)*:

(ו) זה –
שכך מעשיו, הוא דור דורשיו:

(ז) שאו שערים ראשיכם –
בימי שלמה בנו כשבא להכניס ארון לבית קדשי הקדשים ודבקו שערים זו בזו אמר כ"ד רננות ולא נענה עד שאמר *(ד"ה ב ו')* אל תשב פני משיחך זכרה לחסדי דוד עבדך:

(ט) פתחי עולם –
פתחים שקדושתן עולמית:

בטקסט השיעור:
חוברת מרצה 18–17
עמ' 9

מסורת הש"ס

ל. במה מדליקין פרק שני שבת

גמ' מדקתני סיפא. כתם על הגר כו' מייב מעמאת אם סגג בשבת ששכח שהוא שבת או סבר שכיבוי מותר בשבת: **ת"מ ר' יהודה היא.** דאמר מ"מלאכה שאינה צריכה לגופה מייב עליה דכיבוי זה אין צריך לגופו אלא לצורך דבר אחר שלא מלבן הפתילה או שלא יפקע הגר ואין לך כיבוי הצריך לגופו אלא כיבוי של פתמין כשעשין אומו וכיבוי של הבהוב פתילה שהכיבוי נעשה להאחיר כי האור מהר כשלילה להדליקו. וכיון דרבי יהודה היא דישא דפטר משום מולה וה"מ לשאר פטורי דמתמתין: **אי.** דאית בהו סכנת נפשות ומשום פקוח נפש שרי

גמ' מדקתני סיפא חייב ש"מ ר' יהודה היא רישא במאי עסיקנא אי בחולה שיש בו סכנה מותר מיבעי ליה ואי בחולה שאין בו סכנה חייב חטאת מיבעי ליה לעולם בחולה שיש בו סכנה [א]ובדין הוא דליתני מותר ואיידי [ב]דבעי למתני סיפא חייב תנא נמי רישא פטור והדתני רבי אושעיא אם בשביל החולה שיישן לא יכבה ואם כבה פטור אבל אסור והיא בחולה שאין בו סכנה ורבי שמעון היא: שאול [ג]בשאילה זו לעילא מר' תנחום דמן גוי מהו לכבות בוצינא דנורא מקמי באישא בשבתא פתח ואמר אנת שלמה אן חבמתך אן [ד]סובלתנותך לא דייך שדבריך סותרין דברי דוד אביך אלא שדבריך סותרין זה את זה דוד אביך אמר [ה]לא המתים יהללו יה ואת אמרת [ו]ושבח אני את המתים שכבר מתו והזרת ואמרת [ז]כי לכלב חי הוא טוב מן האריה שבמתים דבר אחר [ח]דבר אחר אמר לה [ט]אם אינו מקיים מן התורה ומן המצות ודקאמר שלמה ושבח אני את המתים שכבר מתו שכשחטאו ישראל במדבר עמד משה לפני הקב"ה ואמר במה תפלות ותחנונים לפניו ולא נענה וכשאמר [י]זכור לאברהם ליצחק ולישראל עבדיך מיד נענה ולא יפה אמר שלמה ושבח אני את המתים שכבר מתו דבר אחר מנהגו של עולם שר ב"ו גוזר גזרה ספק מקיימין אותה ספק אין מקיימין אותה ואם תמצי לומר מקיימין אותה בחייו מקיימין אותה במותו אין מקיימין אותה ואילו משה רבינו גזר כמה גזירות ותיקן כמה תקנות וקיימות הם לעולם ולעולמי עולמים ולא יפה אמר שלמה ושבח אני את המתים וגו' ד"א ושבח אני וגו' כדרב יהודה אמר רב דאמר רב יהודה אמר רב מאי דכתיב [יא]עשה עמי אות לטובה ויראו שונאי ויבושו אמר דוד לפני הקב"ה [יב]רבונו של עולם מחול לי על אותו עון אמר לו מחול לך אמר לו עשה עמי אות בחיי אמר לו בחייך איני מודיע בחיי שלמה בנך אני מודיע [יג]כשבנה שלמה את בית המקדש ביקש להכניס ארון לבית קדשי הקדשים דבקו שערים זה בזה אמר שלמה עשרים וארבעה רננות ולא נענה פתח ואמר [יד]שאו שערים ראשיכם והנשאו פתחי עולם ויבא מלך הכבוד אמר להו ה' עזוז וגבור חזר ואמר [טו]שאו שערים ראשיכם ושאו פתחי עולם ויבא מלך הכבוד מי הוא זה מלך הכבוד ה' צבאות הוא מלך הכבוד סלה ולא נענה כיון שאמר [טז]ה' אלהים אל תשב פני משיחך זכרה לחסדי דוד עבדך מיד נענה באותה שעה נהפכו פני כל שונאי דוד כשולי קדירה וידעו כל העם וכל ישראל שמחל לו הקב"ה על אותו עון ולא יפה אמר שלמה ושבח אני את המתים שכבר מתו [יז]והיינו דכתי' [יח]ביום השמיני שלח את העם ויברכו את המלך וילכו לאהליהם שמחים וטובי לב על כל הטובה אשר עשה ה' לדוד עבדו ולישראל עמו וילכו לאהליהם שמצאו נשותיהן בטהרה שמחים שנהנו מזיו השכינה וטובי לב שנתעברו נשותיהן של כל אחד ואחד וילדה זכר על כל הטובה אשר עשה ה' לדוד עבדו (ולישראל עמו. לדוד עבדו) שמחל לו על אותו עון ולישראל עמו דאחיל להו עון ביום הכפורים ודקאמר שלמה כי לכלב חי הוא טוב מן האריה המת כדרב יהודה אמר רב דאמר רב יהודה אמר רב מאי דכתיב [יט]הודיעני ה' קצי ומדת ימי מה היא אדעה מה חדל אני אמר דוד לפני הקדוש ברוך הוא רבונו של עולם הודיעני ה' קצי אמר לו גזרה היא מלפני שאין מודיעין קצו של בשר ודם ומדת ימי מה היא גזרה היא מלפני שאין מודיעין מדת ימיו של אדם ואדעה מה חדל אני אמר לו [כ]בשבת תמות אמות באחד בשבת אמר לו כבר הגיע מלכות שלמה בנך [כא]יאין מלכות נוגעת בחברתה אפי' כמלא נימא אמות בערב שבת [כב]אמר לו [כג]כי טוב יום בחצרך מאלף [כד]טוב לי יום אחד שאתה יושב ועוסק בתורה מאלף עולות שעתיד שלמה בנך להקריב לפני על גבי המזבח כל

עין משפט נר מצוה

קו א ב מיי' פ"ב מהל' שבת הלכה 3 טוש"ע ת"ח סימן רעה:

תורה אור השלם

1 לא המתים יהללו יה ולא כל ירדי דומה:
2 ושבח אני את המתים שכבר מתו מן החיים אשר הקוה חיים ענמה:
3 כי מי אשר יחבר אל כל החיים יש בטחון כי לכלב חי הוא טוב מן האריה המת: קהלת ט ד
4 במתים חפשי כמו חללים שכבי קבר אשר לא זכרתם עוד והמה מידך נגזרו: תהלים פח ו
5 זכר לאברהם ליצחק ולישראל עבדיך אשר נשבעת להם בך ותדבר אליהם ארבה את זרעכם כמוכבי השמים וכל הארץ הזאת אשר אמרתי אתן לזרעכם ונחלו לעולם:
שמות לב יג
6 עשה עמי אות לטובה וירא שוני ויבשו כי אתה יי עזרתני ונחמתני:
תהלים פו יז
7 שאו שערים ראשיכם והנשאו פתחי עולם ויבוא מלך הכבוד: תהלים כד ז
8 מי זה מלך הכבוד יי עזוז וגבור יי גבור מלחמה:
תהלים כד ח
9 שאו שערים ראשיכם והנשאו פתחי עולם ויבא מלך הכבוד: מי הוא זה מלך הכבוד יי צבאות הוא מלך הכבוד סלה:
תהלים כד ט-י
10 יי אלהים אל תשב פני משיחך זכרה לחסדי דוד עבדך:
דברי הימים ב ו מב
11 ביום השמיני שלח את העם וברכו את המלך וילכו לאהליהם שמחים וטובי לב על כל הטובה אשר עשה יי לדוד עבדו ולישראל עמו:
מלכים א ח סו
12 והודעני יי קצי ומדת ימי מה היא אדעה מה חדל אני: תהלים לט ה
13 כי טוב יום בחצריך מאלף בחרתי הסתופף בבית אלהי מדור באהלי רשע: תהלים פד יא

רב נסים גאון (המשך)

דב דימי אמר רבי אלעזר הלכה כרבי אליעזר בן עזריה. הוי בה בסמיכא דהרחצה כל גופו או הרחצת מילה עצמה. אמר להו ההוא סרבון ורבי (עקיבא) [יעקב] שמיה מסחברא דהרחצת כל גופו, דאי סלקא דעתך הרחצת מילה עצמה, מי גרע מחמין שעל גבי מכה בשבת דאמר רב אין מרגלין חמין ושמן מעל גבי מכה בשבת, מתיקיף לה רב יוסף ולא שני לך בין חמין שהוחמו בשבת לחמין שהוחמו מערב שבת. מתקיף לה רב דימי ומאי דדמא בחמין שהוחמו בשבת פליגי, דילמא בחמין שהוחמו מערב שבת פליגי. אמר אביי אנא בעאי דאישי

תהלים קטו יז

תהלים ב ב

גמ' מדקתני סיפא חייב ש"מ ר' יהודה היא רישא במאי עסיקנא אי בחולה שיש בו סכנה מותר מיבעי ליה ואי בחולה שאין בו סכנה חייב חטאת מיבעי ליה לעולם בחולה שיש בו סכנה [א]ובדין הוא דליתני מותר ואיידי [ב]דבעי למתני סיפא חייב תנא נמי רישא פטור והדתני רבי אושעיא אם בשביל החולה שיישן לא יכבה ואם כבה פטור אבל אסור והיא בחולה שאין בו סכנה ורבי שמעון היא: שאול [ג]בשאילה זו לעילא מר' תנחום דמן גוי מהו לכבות בוצינא דנורא מקמי באישא בשבתא פתח ואמר אנת שלמה אן חבמתך אן [ד]סובלתנותך לא דייך שדבריך סותרין זה את זה דוד אביך אמר [ה]לא המתים יהללו יה ואת אמרת [ו]ושבח אני את המתים שכבר מתו והזרת ואמרת [ז]כי לכלב חי הוא טוב מן האריה המת לא קשיא הא דקאמר דוד לא המתים יהללו יה הכי קאמר לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצות קודם שימות שכיון שמת בטל מן התורה ומן המצות ואין להקב"ה שבח בו והיינו דאמר ר' יוחנן [ח]מאי דכתיב [ט]במתים חפשי כיון שמת אדם נעשה חפשי מן התורה ומן המצות ודקאמר שלמה ושבח אני את המתים שכבר מתו שכשחטאו ישראל במדבר עמד משה לפני הקב"ה ואמר במה תפלות ותחנונים לפניו ולא נענה וכשאמר [י]זכור לאברהם ליצחק ולישראל עבדיך מיד נענה ולא יפה אמר שלמה ושבח אני את המתים שכבר מתו דבר אחר מנהגו של עולם שר ב"ו גוזר גזרה ספק מקיימין אותה ספק אין מקיימין אותה ואם תמצי לומר מקיימין אותה בחייו מקיימין אותה במותו אין מקיימין אותה ואילו משה רבינו גזר כמה גזירות ותיקן כמה תקנות וקיימות הם לעולם ולעולמי עולמים ולא יפה אמר שלמה ושבח אני את המתים וגו' ד"א ושבח אני וגו' כדרב יהודה אמר רב דאמר רב יהודה אמר רב מאי דכתיב [יא]עשה עמי אות לטובה ויראו שונאי ויבושו אמר דוד לפני הקב"ה [יב]רבונו של עולם מחול לי על אותו עון אמר לו מחול לך אמר לו עשה עמי אות בחיי אמר לו בחייך איני מודיע בחיי שלמה בנך אני מודיע [יג]כשבנה שלמה את בית המקדש ביקש להכניס ארון לבית קדשי הקדשים דבקו שערים זה בזה אמר שלמה עשרים וארבעה רננות ולא נענה פתח ואמר [יד]שאו שערים ראשיכם והנשאו פתחי עולם ויבא מלך הכבוד אמר להו ה' עזוז וגבור חזר ואמר [טו]שאו שערים ראשיכם ושאו פתחי עולם ויבא מלך הכבוד מי הוא זה מלך הכבוד ה' צבאות הוא מלך הכבוד סלה ולא נענה כיון שאמר [טז]ה' אלהים אל תשב פני משיחך זכרה לחסדי דוד עבדך מיד נענה באותה שעה נהפכו פני כל שונאי דוד כשולי קדירה וידעו כל העם וכל ישראל שמחל לו הקב"ה על אותו עון ולא יפה אמר שלמה ושבח אני את המתים שכבר מתו [יז]והיינו דכתי' [יח]ביום השמיני שלח את העם ויברכו את המלך וילכו לאהליהם שמחים וטובי לב על כל הטובה אשר עשה ה' לדוד עבדו ולישראל עמו וילכו לאהליהם שמצאו נשותיהן בטהרה שמחים שנהנו מזיו השכינה וטובי לב שנתעברו נשותיהן של כל אחד ואחד וילדה זכר על כל הטובה אשר עשה ה' לדוד עבדו (ולישראל עמו. לדוד עבדו) שמחל לו על אותו עון ולישראל עמו דאחיל להו עון ביום הכפורים ודקאמר שלמה כי לכלב חי הוא טוב מן האריה המת כדרב יהודה אמר רב דאמר רב יהודה אמר רב מאי דכתיב [יט]הודיעני ה' קצי ומדת ימי מה היא אדעה מה חדל אני אמר דוד לפני הקדוש ברוך הוא רבונו של עולם הודיעני ה' קצי אמר לו גזרה היא מלפני שאין מודיעין קצו של בשר ודם ומדת ימי מה היא גזרה היא מלפני שאין מודיעין מדת ימיו של אדם ואדעה מה חדל אני אמר לו [כ]בשבת תמות אמות באחד בשבת אמר לו כבר הגיע מלכות שלמה בנך [כא]יאין מלכות נוגעת בחברתה אפי' כמלא נימא אמות בערב שבת [כב]אמר לו [כג]כי טוב יום בחצריך מאלף [כד]טוב לי יום אחד שאתה יושב ועוסק בתורה מאלף עולות שעתיד שלמה בנך להקריב לפני על גבי המזבח כל

ליה וקרים רשני ליה רב יוסף מפני שסכנה היא לו. כי אתא רבין אמר ר' אבא אמר רבי אלעזר ואמרי לה אמר ר' אבהו אמר רבי יוחנן הלכה כרבי אליעזר בן עזריה, בין בחמין שהוחמו בשבת ובין בחמין שהוחמו מערב שבת, בין בהרחצת כל גופו ובין בהרחצת מילה, מפני שסכנה היא לו. ואלו העיקרים אמרו [הקשן] ובחולה שיש בו סכנה פותחי מיכניא ליה. וכמסכת ע"ז המצא כמו אלו העיקרים רבים. ואילו משה רבינו גזר כמה גזירות ותיקן כמה תקנות מעצמו לישראל. והרי אני מזכירין כהן מה שחוזרין לנו. במסכת דיכמות אמרינן בפרק הערל (דף פט:) אמרו ותתנים דוד נזר עליהן, משה נזר עליהם מחוסב עצרן עד שואב מימיך. ובמסכת ברכות בפרק שלשה שאכלו כאחת אמר רב נחמן משה תיקן להם לישראל ברכת הזן בשעה שירד להן הכן. ובמסכת מגילה בפרק בני העיר (דף כג:) תנו רבנן משה תיקן להן לישראל שיהו קורין והגרשין בעניני של יום. ובפרק יהודי"כ (יומא דף עח) משה תיקן להם זמן סעודה. (ובפרק) (וכמסכת) תענית (דף כו:) [ובפרק] בני פרקים בשנה משה תיקן להם לישראל שמונה משמרות ארבע מאלעזר ואריבעה מאיתמר. **בשלמא לדוד עבדו שמחל לו הקב"ה על אותי עון, אלא לישראל** עמו מאי היא שמחל להם, **עין יום הכפורים.** המצא מדרשי בפרק משקין בית השלחין (מ"ב דף פו) אמר רבי פרנך אמר רבי יוחנן אותה שנה לא עשו ישראל צום הכפורים.

מסורת הש"ס

ה) [ירושלמי פה. משמיה ד' יומתא לה. קב. מתוכות 5. מדרש מה: שב. שיר כה: כ"ק מנו. לה: כ"מ מב. מנחה"מ ו. ובמים לא: מולין פח. קנו: בכורות מו:). ב) [תרגום מיתקלים של מתמה ומתנוה בתוכמתא. ובמקולבנו: כמ' תמא). ג) [לקמן קמ:] ע"ב ומו מבמ"ל מכון פרש"י המקל ד"ה דאמר רבי יוחנן ומי נמה מגמה ת. ד"ה לף עלמה כו'). ד) [ברכות מה: מ"ק כה. יומא לה: תענית ה:]. ה) [מכות י.]. ו) [ע' תוספות לקמן נה. ד"ה לא המתים]. ז) [לקמן לה:]. ח) [ע"ל אמר ד"ה ומאמ]. ט) מבמים בבכורות דכ"ם ע"ל מומם לפיקן. כ"ב בכתנות לוב ע' מתיני. י) [מלכים ח מ]. יא) ל"ה קלי מעין שנמי מנמ ימי כמיה יום כמה לעמה מנין ימי שאי מתקיים בשנה מתניה מע"ל כ"ש ע.

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה לעולם מר' מנחום ומי הש"ם ומתקנל. ב"ב ע"ל נמ"ל ר"ש דף פ"מ ע"מ מ' מלרן מחר:

גליון הש"ם

גמ' טוב לי יום אחד שאתה יושב ועוסק בתורה. ובירו' ברכות לומה מכיני עלי הנשמע ומלקה שאתה שיבה יומר מקרבנות:

רבינו חננאל

איקימנא למתני' כדבי יהודה ובתחילה שיש בו סכנה שאם יראה אות דבר ימות. והוא הדין לכל הוכגיר בפשוטנו, ובדין הוא דליתני מותר ואיידי דתני סיפא בכתם חייב. תני רישא פטור דמשמע פטור אבל אסור, ואיני אלא פטור ומותר. והא דתני רבי אושעיא אם בשביל שיישן חולה לא יכבה ואם כבה פטור אבל אסור, ההוא בחילה שאין בו סכנה, דאליבא דרבי שמעון דאמר דבר שאין מתכוין פטור[ה]. נשאלה שאלה זו לפני ר' תנחום רבן נוי שם מקום מן הציירות. מדו לכבות בוצינא דנורא מקמי באישא שבשתא. מר באישא שכיב מרע: פתח ואמר אנת שלמה אן הוא חוכמתנותך ופובלתנותך לא דיך שדבריך פותרין דבר אבין כו'.

ה) עי' נמריתה כ' כ' ומתוקפות שם.

רב נסים גאון

[ש"מ ר' יהודה היא]. כלומר הדבר שנאמר לרעת ר' יהודה שהיה סוכר מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה. וכבר הקדמנו פירושו בפרק הראשון.

[רישא] **במאי עסקינן אי בחולה שיש בו סכנה מותר מיבעי ליה.** ודעייל דליה הוא דאמר הכתוב (ויקרא יח:) אשר יעשה אותם האדם וחי בהם. (ובפרק יום הכפורים (יומא דף חמ:) אמרו וכבר היה רבי שמעאל וחבי עקיבא ורבי אלעזר בן עזריה מהלכין בדרך. ולוי הפגר דישמעאל בנו של רבי אלעזר בן עזריה מהלכין אחריהם, ונשאלה שאילה זו לפניהם מנין לפיקוח נפש שדוחה את השבת. נענה רבי ישמעאל ואמר (שמות כב:) אם בהתחת יעבא הענב. ולאחר דבריו אמר רב יהודה אמר שמואל אי הוא ההם הוה אמינא מילתא דעריפא מכולהו וחי בהם ולא שיכות בהם. אמר רבא לכולהו אית להו פירכא לבד מרשמואל דלית ליה פירכא וכו'. וכבר אמרו קדם (שם דף לא:) שאין לך דבר שעומד כמנין פיקוח נפש חוץ מעיו וגלוי עריות ושפיכות דמים. ובפרק מפנין (דף פמ:) אמרו מר זוטרא ומתני לקלא, מעמא דאמרה אין צריכה הא שתמא מחללין עליה את השבת. אבר ליה רבינא למר(מר) דלמא כמאן, אבר ליה כמר זוטרא שספק נפשות לקולא. ואמרו (שם) אבר רב יהודה אמר שמואל עושין מרוחה לחיה בשבת. מבר מינה לחיה אין לחולה לא כימות הנשמים אין ביומת החמה לא. איתמר אמר ר' חייא בר אבין אמר שמואל הקיז דם ונצטנן עושין לו מרוחה אפילו בתקופת תמוז. ושנו במשנה (מגילה ד:) (ע"ש) רבי אלעזר בן עזריה אומר מרחיצין את הקטן ביום השלישי שחל להיות בשבת שנאמר והי ביום השלישי בהיותם כואבים. ואמרו בתלמוד כי אתא

בטקסט השיעור:
חוברת מרצה 18–17
עמ' 10

שבעת ימים פרק ראשון יומא כא.

מסורת הש"ס

ו"ל אף רידייא. מלמד הממונה על השקות המרן ממטר השמים ממעל ומן המהום מתמת ומקולא להן שנאמר תהום אל תהום קורא כלתמרי' במס' [מעמדות דף כה. הף כה:] ואמרינן התם דדמי לענגלא ולכך נקרא רידייא לשון שור המורם מתרגמינן לא תחרוש בא מידדי (דברים כב): כוותיה דר' שילא. דאמר קרית הגבר קרא תרגונא: היולא ב) יחידי לדרך דמו כראשו. מפני המזיקין: דמו כראשו. עון מותו על ראשו מוטל שהוא המית עצמו: כארנגול ביצוי. שאינו ממהר קריאתו ולא מאמר: לפופים. לשון לף. מרוב העם היו נדחקים אים באחיו ואין לו מקום לנטות על צדו לכאן ולכאן וחקוף כקורה אף רגליו ידלים מעל הארץ: משתחוים רווחים. וכשמשתחוים ועומדים עשה להם גם המקום מרחיב עד שיש ביניהן ארבע אמות שלא יפמע אים וידיו של מביריו שלא יכלו: נמצאו אחת עשרה אמה אחורי בית הכפורת. נמצאו אחת עשרה אמה אחורי בית הכפורת ועומדים צפופין כשהן משתחוין משתחוין רווחים וזה אחד מעשרה נסים שנעשו במקדש דתנן[6] עשרה נסים נעשו בבית המקדש לא הפילה אשה מריח בשר הקדש ולא נראה זבוב בבית המטבחים ולא אירע קרי לכהן גדול ביום הכפורים ולא נמצא פסול בעומר ובשתי הלחם ובלחם הפנים עומדים צפופים ומשתחוים רווחים ולא הזיק נחש ועקרב בירושלים מעולם ולא אמר אדם לחברו צר לי המקום שאלין בירושלים פתח במקדש ובשם בירושלים איכא תרתי אחרנייתא במקדש דתניא מעולם לא כבו נשמים אש של עצי המערכה ועשן המערכה אפי' כל הרוחות שבעולם באות ומנשבות בו אין מזיזות אותו ממקומו ותו ליכא והתניא [2]רב שמעיה [3]בקלנבו שברי כלי חרס נבלעין במקומן ואמר אביי מוראה ונוצה ודישון המנורה נבלעין במקומן פסולי תלתא הוו חשבינהו בחד אפיק תרי ועייל תרי אי הכי בלועין נמי תרי הוו חשבינהו בחד חסרו להו איכא נמי אחריתי [4]דאמר רבי יהושע בן לוי נס גדול היה נעשה בלחם הפנים סלוקו כסדורו שנאמר ילשון לחם חום ביום הלקחו ותו ליכא [5]והאמר ר' לוי דבר זה מסורת בידינו מאבותינו מקום ארון אינו מן המדה ואמר רבנאי אמר שמואל ברובים בנס היו עומדין ניסי דבראי קא חשיב ניסי דגואי לא קא חשיב אי הכי לחם הפנים נמי ניסי דגואי הוא לחם הפנים ניסי דבראי הוא דאמר [6]ריש לקיש מאי דכתיב [2]על השלחן הטהור טהור מכלל שהוא טמא

כלי

ויש אומרים אף רידייא ובעו רבנן רחמי אנשמה בשעה שיוצאה מן הגוף ובטלוה תניא כוותיה דר' שילא היוצא לדרך תקוד קריאת הגבר דמו בראשו רבי יאשיה אומר עד שישנה ויש אומרים עד שישלש ובאיזה תרנגול אמרו בתרנגול בינוני אמר רב יהודה אמר רב בשעה שישראל עולין לרגל עומדין צפופין ומשתחוים רווחים ונמשכין אחת עשרה אמה אחורי בית הכפורת מאי קאמר הכי קאמר אף על פי שנמשכין אחת עשרה אמה אחורי בית הכפורת ועומדים צפופין כשהן משתחוין רווחים וזה אחד מעשרה נסים שנעשו במקדש דתנן[6] עשרה נסים נעשו בבית המקדש לא הפילה אשה מריח בשר הקדש ולא [3]הסריח בשר הקדש מעולם ולא נראה זבוב בבית המטבחים ולא אירע קרי לכהן גדול ביום הכפורים ולא נמצא פסול בעומר ובשתי הלחם ובלחם הפנים עומדים צפופים ומשתחוים רווחים ולא הזיק נחש ועקרב בירושלים מעולם ולא אמר אדם לחברו צר לי המקום שאלין בירושלים פתח במקדש ובשם בירושלים איכא תרתי אחרנייתא במקדש דתניא מעולם לא כבו נשמים אש של עצי המערכה ועשן המערכה אפי' כל הרוחות שבעולם באות ומנשבות המורם יהא מלם דאי ס"ג מורם א"כ ליתסייה להא טעילה דטעיל בהדי ממש טעילות ועשרה קילוסין שכ"ג טובל כו ביום וכן עשה הפייט הוקמו מתנות דשן לגערה כפיים דשן הגערה אלמא שהיו מפיסין ביום"כ מי מורם ור"י אומר דשפיר גרס כ"ג דלהכי מקדמי לפרום ולסדר מערכה ולסלק האפרים אלא נמפכלו כדי שימלא כהן גדול מזומן כל מה שצריך מיד כשיעלה עמוד הסמר קודם שיהיה רעב ותלש[3]: [3]והיה קולו נשמע בשלש פרסאות.

תימה דנפרק שלשי דתמיד (דף ב:) תנן מיריחו היו שומעין קול נגיני כרוח דהייע עשר פרסאות וי"ל דבי' פרסאות לא היו מגיעין אלא קול הנגה בעלמא וכן יש לפרש אהא דאמרי' ריש פרק טרף בקלפי (לקמן לט:) לגירי לתמות היכל נשמעין בשמונה תחומי שבת והתם תנן מיריחו: נבלעין במקומן. פירש הרב פורת דהוא הדין דישון מזבח המיזון ואין נראה לרבינו תם דמנא ליה הא סברא מין דלא חשיב ליה בהדי הך ועוד הא אמרי' בפרק כל שעה (פסחים דף מ.) וכשילהי תמורה (דף לג.), ואפר הקדש לעולה אסור באוכל שטוטין גניזה כדתניא ושמו נמחה ושמו אלא יאזר אלמא דלא הוי נבלע במקומן מדטעון גניזה מיהו יש לומר קרא לאו אגיסא סמך וה"ק אי לאו הוה ניסא שיהא נבלע במקומן טעון גניזה אי נמי נראה לי אם חפר שם והוציא אותו קאמר לאפר הקדש לעולה אסור וכן פירש רש"י כפוף תמיה[4]:

כלי

רבינו חננאל

וי"א קול רידייא. פי' רידייא הא דגרסי' באחרית פרק סדר העניות האלו האחרון, אמר רבה בר בר חנה לרידי חזי לי ההוא רידייא דהוי לעיגלא תילתא, ופריקה שפותיה דקאי בין תהומא עילאה לתתאה. לתהומא תתאה אמר [א]כא מימך ולעילאה אמר חשוך מימך, שנאמר הנצנים נראו בארץ עת הזמיר הגיע וקול התור נשמע בארצינו. פי' התור, עגל שהוא שור, הייצא לרדם קרות הגבר דמו בראשו. אמר רב כשהיו ישראל עולים לרגל היו עומדין צפופין ומשתחוים רווחין. ואע"פ שנמשכין י"א אמה אחורי בית הכפרת, וזה אחד מן עשרה נסים שבמקדש, דתנן בסוס' אבות פרק אחרון עשרה נסים נעשו לאבותינו בבית המקדש לא הפילה אשה מריח בשר הקדש ולא פחח ואמר עשרה נסים שבמקדש ואומר בכללן שנים בירושלים הזיק נחש ועקרב רצה לי מקום. ושני איכא הרוי אחרנייתא במקדש ותנן, שלא כיבו נשמים אש המערכה ולא הזיזה הרוח עשן המערבה. ותו ליכא דהא תני רב שמע בקל. פי' כך שמו ומפחדים מזבחים פרק דם חטאת שניתז, וכי עושין אשפתות בעזרה, אשמיטהיה דא רב שמע בקל. שברי כלי חרס נבלעין במקומן. וכן אמר אביי מוראה ונוצה כו'. ודחיקן פסולי תלתא הוו והם עומר ושתי הלחם ולחם הפנים חשבינהו בחד. וכן הבלועין נמי הוחי חשבינהו בחד. חסר חד, עייל נס דלחם הפנים שהיה נשאר ברמוחו ח' ימים שנאמר לשון לחם הום ביום הלקחו. פי' לחם חום היה מסתלק כיום סדורו. ואסיק דלחם הפנים היה מיטלטל עם השלחן. מדקתני על השלחן הטהור סכלל שמטמא והא קיימא [לן] דטומאת הכלים מן השק ילפינן דכתיב אי בגד או עור או שק, ואמרינן מה שק מיטלטל מלא ורוקם, אף כל כלי המיטלטל מלא ורוקן הוא שמקבל טומאה.

מסורת השס"ם

ב) מנות פ"ה מ"ה. ג) נ"ל התנים. ד) [מנחים נ"ו]. ד) נדרים פ"י מקלנטו. ה) תענים דף כו: [מנחר כנ. ט:]. ו) ב"ב דף סו: מנחות דף ט:]. ז) [מגילה יז:]. ח) [ע"ש תוס' ומגילה יז:]. ט) [ע"ש תוס' ומגילה דף סו: ד"ה מנשים]. י) שיין לעמוד הקודם. כ) [ע"ש תוס' ומגילה דף סו. ד"ה דישון].

תורה אור השלם

1. וְיָתֵן לִי הַכֹּהֵן קֹדֶשׁ בִּי לֹא הָיָה שָׁם לֶחֶם כִּי אִם לֶחֶם הַפָּנִים הַמּוּסָרִים מִלִּפְנֵי יְיָ לָשׂוּם לֶחֶם חם בְּיוֹם הִלָּקְחוֹ:
שמואל א כא ו
2. וְשַׂמְתָּ אוֹתָם שְׁתַּיִם מַעֲרֻכוֹת שֵׁשׁ הַמַּעֲרֶכֶת עַל הַשֻּׁלְחָן הַטָּהוֹר לִפְנֵי יְיָ:
ויקרא כד ו

מוסף רש"י

ונמשכין אחת עשרה אמה. ריש לקח היו עומדים כמוהה אחורי מזבח בית הכפורת (חגיגה כ:). לא הפילה אשה מריח בשר הקדש. מתאות נשר הקדש, לו נמי מרחו אחרים על המערכה, שלולי הריחה בהן ונאת לעשות הכן לא שיעמדו לה לתפילה כשר קודש (ועי' אבות פ"ה מ"ה). ולא הסריח בשר הקדש מעולם. כשלא היה לו אפילו להקטיר אלוה כל הסריחים שנמצאים מעברב הענלן אותן בתוכן של מזבח ושמו אלא יעזר אלמא דלא הוי נבלע בתוכן מדטעון גניזה אחורי בית הכפורת עד מותן מערבי של עזרה כדתנן במסכת מדות (פ"ה משנה ו) ואמרינן לה לעיל בפרקין (דף מח:): מאי קאמר. מאחר שמשתחוים רווחים ומתרווח המקום על ידי הנס אתה מוקיקו ומסק ולהתפשט אחורי בית הכפורת: הכי קאמר כו'. הלא ומשכים אחורי כו' מרישא קאי קודם השתחוואה והכי קאמר אע"פ שנמשכו אחורי הכפורת והיו ריכין לעמוד לצופים מרוב דוחקן אפילו הכי כשהיו כולם משתחוים בלים לנזכרה המזבח בתוך העזרה ומשתחוים לפני ההיכל וכריות: לא הפילה אשה. עובדה שנתאותה לאכול מבשר הלל כשמעלה ריח: בכיס המעכבים. של עזרה: ולא נמצא פסול בעומר. שאם יפרע כו פסול אין אחר להביא מחתיו שהוא נקבר בגיל מוצאי י"ט ואין מרכין לקרוי אלא כפי הצורך של עברון מעוה כי"ג נפה וכן שתי הלחם נאפין מערב י"ט ואין אפייתן דוחה יום טוב ואם יפסל לא יאפו אחרת בי"ט וכן לחם הפנים שנאפה מע"ש ואם יפסל אין מילוף והשלחן עומד ריקם על שבת הבאה: לר לי המקום. מזוטותי דמוקים דירתי דמוקה: בקלנבו. שם מקום: שברי כלי חרס. שמבטלים בהן קדשי קדשים ובלועתן נאסרת משום נותר וטעונין שבירה כדכתיב (ויקרא ו) וכלי חרס אשר יבשל בו יישבר ואם בזמנים בפרק דם חטאת (דף נב:) ואם אין נבלעין נמצאו אפשרות של שברים בעזרה: מוראה ונוצה. של עולת העוף: ודישון המנורה. בכל בקר מוחנן עם תרומת הדשן במזרח של כבש כדתנן גבי תרומת הדשן (תמיד פ"ג משנה ד) הגיע לרגלה הפך פניו לצפון והולך במזרחו של כבש בעצה אמות מקום שנוטלין שם מורלה ונולה ודישון מזבח הפנימי והמנורה וקרא נמי דמורלה ונולה הכי כתיב והשליך אותה אצל המזבח קדמה אל מקום הדשן (ויקרא ו): פסולי תלתא הוו. פסול עומר ושתי הלחם ולחם הפנים תלת פסולי תשמישו: נבלעין שרי הוו. דשברי כלי חרס הוה חד ומורלה ונולה וכל הנימנים שם חד הוה: מילוקו כפירורו. כשמלקין אותו עדיין הוא שם: חוס כיום הלקחו. שהוא חם כיום שנלקח מן המזבח ויהא חם שם. מקום ארון אינו מן המדה. לתו אוכה למעט מדת קרקע לכל צדדיו לגנוב, מדקתני כי לו עשר אמות לכל רוח, נתמנע מת קדש הקדשים הוה ישבו רש לגבן המחלים עשר אמות לכל רוח כיון דאין אינו אלא מ' על מ', נמצא שלינו ממעט כלום (מגילה י:). השלחן הטהור. שלמרוחי שיהא עטור, מכלל שהוא רחוי לעומאה, וכה כלי הנשאי לנחת הוא (חגיגה כו:).

ג) נמן הוא פ"ב ואת"ר מ"ב ומ"ר ומנחות ריש והא דתנינ סי' הכ"ת. ד) הכ"ת ערך.

בטקסט השיעור:
חוברת מרצה 17-18
עמ' 10

אגרות קודש כרך ב-תה[1]

במענה על השאלות ששאל:

שאלה א. הסתירה להבנת ענין האחדות מעניין מציאות העולמות - לכאורה יש להסירה להסבירה ולבארה, שהוא ע"ד כמו שבביהמ"ק הי' מקום ולמעלה מן המקום ביחד, דמקום ארון אינו מן המדה.

מענה. ויש להקדים תחלה שתים:

א) הא דמקום ארון אינו מן המדה אינו ענין של הסברה וביאור, אלא רק דוגמא וראי' לאפשריות הדבר דשני הפכים בבת אחת.

ב) גם בתור דוגמא, אין הענין דמקום ארון אמה"מ עולה יפה כאן, כפי שמציע הדברים בשאלתו. כי רשאים אנו לומר: יש מקום במציאות, יש למעלה מן המקום במציאות, ישנם שניהם בב"א במציאות. ואדרבה עי"ז חזוק הוא באמונה האמיתית, כי מכאן ראי' שלמעלה הוא נמנע הנמנעות, וכדלקמן. אבל סתירה היא באמונה לומר: ישנם עולמות במציאות, אחדות ה' במציאות כו' - קודם שמבארים שמציאות העולמות אינה ענין של שניות, ח"ו (או עכ"פ מודיעים שכן הוא אף שא"א לבארו בשכל). ולאחרי הביאור בזה (כי מציאות העולמות אינה אלא מהארה, באה רק ע"י צמצום והצמצום גופא לגבי המצמצם אינו במציאות, וכיו"ב) שוב אין כאן שני הפכים, ואין צורך בדוגמא דמקום ולמעלה מן המקום בב"א.
והנה בכ"מ בדא"ח מביאין ראי' מהא דמקום ארון אינו מה"מ (וגם מענין דזמן ולמעלה מן הזמן ביחד - כשהראה לאדה"ר דור דור ודורשיו כו').

כי שלשה אופנים ישנם בענין זה, והם ע"ד ענין ד"ת ד"ע ושלמעלה משניהם:

א) כשמודד את הארון. שאז מוצא אמתים וחצי ארכו כו' לא פחות ולא יותר. וכן הוא נמצא באמת לאמתתה של תורה שציותה ועשו ארון גו' אמתים וחצי גו'. ורואה זה במוחש. אבל בשעת מדידה זו יודע - ולא במוחש - כי אעפ"כ אם ימדוד אח"כ בקה"ק ימצא עשר אמות לכל רוח.
מזה דוגמא - איך שיש מציאות ואעפ"כ בטלה היא. יחו"ת. אלא שעל זה יש כמה דוגמאות, און ניט דאס איז דער אופטו פון דעם ענין מקום ארון אינו מה"מ. כשמודד בקה"ק ומוצא עשר אמות לכל רוח - במוחש. ויודע שאם אח"כ ימדוד הארון ימצא אמתים וחצי כו', היינו שרואה במוחש למעלה מן המקום, אף שיודע שהוא ענין של מקום.
מזה דוגמא - איך שמקום עצמו אינו במציאות. יחו"ע (ראה קונטרס עץ החיים פ"ב קיצורו).

ג) כשתופס שני הענינים, דמדידת הארון ומדידת עשר אמות לכל רוח, בבת אחת, היינו שמציאות שתי המדידות הן באופן ותוקף שווה אצלו, - וזה אין לומר בענין דהראה לאדה"ר הנ"ל, כי ראית דור דור ודורשיו היתה בעין השכל וכח הציור, היינו עין רוחני, ואינו דומה אופן והתאמתות מציאת זמן דדור דור אצל אדה"ר בעת ראייתו, לאופן והתאמתות מציאת זמן שהיית הראי' אצלו, כמובן -

וזהו ראי' מכרעת, כי הוא נמנע הנמנעות נתפס ואינו נתפס בב"א, דאין לנמנעות טבע קיים למעלה (ועיין פתח השער לאמרי בינה פ"ו).
- ולכן הי' זה דוקא בארון. ולכן אין אופן זה בדוגמא דהראה לאדה"ר. -
און דאס איז דער אופטו פון מקום ארון אינו מן המדה.
ולמותר לבאר, כי אין החילוק דג' האופנים תלוי במה שרוצה למדוד תחלה, אלא הכוונה היא, ובפרט בנמשל, שתלוי בתכונות ומדרי' המתבונן און אין זיין אפלייג, וואס איז בא אים מער בפשיטות ובהתאמתות און וואס איז מער בהתחדשות ובתפי'.
והנה באיזהו מדרושי דא"ח מובאים ב' מאופנים הנ"ל ביחד מבלי להורות על ההבדל שביניהם (לדוגמא, ד"ה וטהר לבנו - שחוהמ"ס - וד"ה ביהשמע"צ - שמח"ת עזר"ת). והטעם מובן, מפני דבמאמר זה לא נחית לפרטי הענין, כ"א להסברתו בכלל (ובזה סרה ג"כ הסתירה, לכאורה, בין ד"ה את ה' האמרת תרע"ח לד"ה וטהר הנ"ל בהדוגמא לגבול ולב"ג בב"א).

שאלה ב. משנ"ת דע"פ תורת הבעש"ט השגחה פרטית היא גם בקש ועלה - אם זהו דוקא בפין הצופה, אבל לא בפין הדומם. והטעם מפני שכמה נשמות מתגלגלות בצופה, משא"כ בדומם.

מענה. ובהקדמה:

[1] ב"ה, אלול תש"ח, לבעלזיצקי

א) משום ענין הגלגולים אין לחלק בין הצומח והדומם, כי גם בדומם יש מתגלגלים ר"ל, וכמ"ש בארוכה בש' הגלגולים הקדמה כ"ב, שער המצות פ' עקב ועוד. ולאידך גיסא - אין להכריח השגח"פ בכל פרטי הצומח מפני שנשמות מגולגלות בהם, כי לא בכל נברא פרטי מסין הצומח מוכרח להיות נשמה מגולגלת.

ב) את"ל אשר השגח"פ בדצ"ח הוא דוקא מפני שמגולגלת שם נשמה (או מפני שאפשר אשר תתגלגל בם נשמה), היינו מפני שזה נוגע למין המדבר דוקא - אז אין כאן חידוש בתורת השגח"פ של הבעש"ט, כי גם הקודמים לו הודו בהשגח"פ בדצ"ח במקום שזה נוגע לאדם המושגח. וכמ"ש בסוף ס' שומר אמונים, ועוד.
ומה שגילה לנו הבעש"ט - וידועה ראי' המכרעת של רבנו הזקן בזה ממרז"ל במשפט השלך והדג - אשר כל פרט ופרט גם מדצ"ח מושגח הוא בהשגח"פ מצד עצמו.
וכ"ה גם פשטות מרז"ל זה ששופטים את השלך והדג עצמם.
וענין זה יש לעשותו פרט מענין הכללי שפירש ופרסם הבעש"ט, אשר לעולם ה' דברך נצב בכל פרטי הדצח"ם. דכיוון דבכל רגע ורגע דבר ה' מהווה כל פרט ופרט מהבריאה כמו שהי' בששת ימי בראשית, הרי אין כאן זמן פנוי למקרה. ועוד שכמו כל המאמינים אין אומרים ענין המקרה בעת הבריאה עצמה, ואפילו בפרט מדצ"ח, כמו"כ הוא ממש גם בכל רגעי קיום פרטים אלו, כיון שהודיע הבעש"ט שהם מתהווים בכל רגע מאין ואפס המוחלט.
ובעומק יותר: כל הבריאה וכל המאורעות דשיתא אלפי שני דהוו עלמא עלו במח' הקדומה דא"ק, וכולם נסקרים שם בסקירה אחת. מובן אשר איזה מאורע שיהי', אם הי' באופן אחר מכמו שאירע עתה, הי' ג"כ שינוי בסקירה ומח' זו כביכול. והנה מח' זו ורצון כללי זה הם ע"פ כוונה העליונה, ומשליטים אותם בדיוק דלא פחות ולא יותר. נמצא, אשר כל מאורע איזה שיהי' (ואפילו בדומם), לכל פרטיו, משלים הוא, ע"י שאירע דוקא באופן כזה, את הכוונה העליונה. - וראה בד"ה על כן יאמרו המושלים תרצ"ו עדכ"ז.
ואדרבה סוג היחידי במאורעות, שלפעמים, אין אנו יודעים אם מתאים הוא לכוונה העליונה, הם מאורעות מין המדבר ודוקא המובחר שבו והמושגח ביותר היינו איש הישראלי, כי הוא רק הוא בעל בחירה ובידו לשנות תפקידו מה שהוטל עליו ע"פ כוונה זו. משא"כ כל שאר הנבראים, אשר פקודתו ית', המתאמת לכוונה העליונה, שמרה רוחם. ועיי"ג אגה"ק סכ"ה.
והטעם בפנימיות ע"ז י"ל, מפני שמקור אמתית הבחירה הוא למעלה ממקום כוונה הנ"ל ישראל קדמו לתורה. ועיין לקו"ת ביאור לד"ה והניף וד"ה יו"ט שר"ה רס"ה.

שאלה ג. אם אפ"ל משל המפה, נמצא לענין ז"א, גם בביאור ערך העולמות זה לגבי זה.

מענה. הנה לא ביאר למאי נפ"מ. ר"ל, כל משל מבאר כמה פרטים בנמשל. וע"פ רוב פרטים הפכיים, היינו שמקצתם מלמדים מעלה בנמשל, ומקצתם - חסרון. והי' לו לבאר לאיזה פרט הנלמד ממשל המפה מכוון, ולשאול אם אפשר לאמרו בערך שבין עולם לחברו.
והנה משל המפה הוא בב"ר בתחלתו - על התורה (אומן אינו בונה אלא מדיפתראות ופנקסאות כו') ועיי"ג זח"ב קס"א. והובא בביאור דהמגיד מראשית כו' שארה כסותה על ד"א, הנק' תורה, לגבי עצמות (ועיי"ג אמרי בינה ש' הק"ש פל"ט, ש' היחוד פל"ג ועוד), אבל לא נחית שם לבאר פרטי המשל והחילוקים שבינו לגבי משלים אחרים.
אבל בש' היחוד פי"ב ואילך הובא משל המפה ביחד עם עוד ג' משלים לענין הרשימו (שונה בדרך קצרה, מפה, סימן, רמז. ומש"כ שם המשל דכח הזריקה - ראה ד"ה ביוהשמע"צ, עת"ר).
וחילוקי משלים אלו נתבארו בד"ה ביוהשמע"צ עת"ר ועיי"ג"כ ד"ה ואתה קדוש תרנ"ז. והמורם משם, אשר במפה ישנם כל הפרטים (המשל מלמד מעלה בנמשל.
ובזה - דישנם כל הפרטים - הוא דומה למשל דשונה בדבר קצרה), אבל כ"ז הוא בדבר זר דוקא (מלמד חסרון בנמשל.
ובזה - שהוא בדבר זר - דומה למשל הסימן והרמז).
מובן שבערך עולם א' לחברו י"ל ענין הראשון דמשל המפה, אבל לא ענין האחרון, כי אין לומר דעולם היצירה הוא דבר זר בערך עולם הבריאה, ומזה הוכחה דגם בערך עולם האצי' ועולם הבריאה מצד עצמם (ולא מצד האור המאיר בהם) אין לומר זה.
- ומ"ש בד"ה להבין ענין הברכות פ"ט (הועתק בהמשך חייב אדם לברך תרל"ח פל"ג) משל המפה לענין עלדאת"כ ולעדאת"ג, הרי הקדים שם דלמטה על הלוח רק דמיון ולא המהות אבל למעלה כו'. ע"ש. כן מש"כ בד"ה ביוהשמע"צ הנ"ל שמפה הוא מתאים לעולם הבריאה כו' - היינו בערך אור הרשימו ולא בערך עולם האצי'. ע"ש. -
והנה בד"ה ביוהשמע"צ כ' דהמפה הוא כמו ענין המשל שהוא בדבר זר. ולא ביאר החילוק שבין שני אלו. וחילוקם אפ"ל, דאף דבשניהם יש כל פרטי הנמשל, הנה משל האמתי, שהם משלי התורה, הוא בדבר שנשתלשל מהנמשל (מלכותא דארעא ומלכותא דרקיע, עשר כחות הנפש וע"ס וכיו"ב), משא"כ במפה שהוא בדבר זר לגמרי.
ועפי"ז הנה הדוגמא לערך שבין עולם לחבירו הוא ענין המשל והנמשל, שאז מתאים בשני פרטים הנ"ל, ולא ענין המפה.

שאלה ד. אם יכולים לומר בהסברת הפלאת הבורא מהנברא, הדוגמא דבשתי אותיות נבה"ע, ואין כל מבוא לידיעת שכל המתבאר בספר שלם ע"י ידיעת שתי אותיות מסנו. מענה. והנה גם בזה לא ביאר שאלתו לאיזה תוספת הסברה ע"י משל זה, בענין הפלאה הנ"ל, כוונתו.

והנה, בנמשל, העולמות עצמם הן האותיות דהמשל שהן מקורם. הידיעה באלקות הבאה ע"י שאו מרום עיניכם גו', ובכלל ע"י העולמות וסדר ההשתל', וכל' הע"ח שהבריאה היתה כדי שיכירו גדולתו כו', ידיעה זו היא כמשל השכל המלובש באותיות הנ"ל שבהן נבה"ע. ובזה יש השגה וצריכה להיות השגה.
בענין הפלאת הבורא עצמו - הנה כבר מבואר בסש"ב פ"כ ובכ"מ ההפלאה בפנימיות יותר: דבור אחד לגבי כללות כח הדבור כו' לגבי חב"ד כו'.
ואם ר"ל בההפלאה אפילו מצד שהוא בורא עולמות, הנה בזה מדבר בסש"ב שם, דמונה מדרי' שלמע' מהדבור, אבל דוקא השייכות לדבור, וכאילו שרש דשרש העולמות ברצה"ע וכו'.
והנה נמצא בדא"ח (לקו"ת ד"ה זאת חנוכת פ"ב. ועוד) הסברת ההפלאה ממשל ב' אותיות כו' וכנ"ל.

כי ג' ענינ' הפלאה הם:

א) בסש"ב שם מבאר ההפלאה והביטול של הבריאה וכח המהווה אותה לגבי שרשם ומקורם למע' מעלה, וכנ"ל. כי זה נוגע לידיעת ענין האחדות לאחר שנבה"ע כמו קודם שנבה"ע.

ב) בלקו"ת שם מבאר איך שזה שהאלקות מהווה עולמות אינו בערך כלל לענינים האחרים של האלקות, אפילו בערך אותיותיהם היינו אפילו בערך מדריגתם התחתונה, וכל' הידוע לא זהו עיקר האלקות מה שהוא מהווה עולמות כו'. וכמו העולמות בערך התורה, אשר היא ארוכה מני ארץ גו'. וכאן הוא מקום הדוגמא אשר עלי' שאל.

ג) **הפלאה לגבי עצם הנפש,** לא כמו שהיא שרש ומקור לדבור, גם אפילו לא כמו שהיא שייכת לגילוים נעלים יותר מהדבור, אלא הנפש עצמה - וכמו"כ בנמשל למעלה.

ומ"ש לעיל דההפלאה בערך התורה הוא בסוג הב', היינו דוקא חיצו' התורה, כי פנימיות התורה, שהיא לפנימ גו', אי אפ"ל אפילו הדוגמא דאות א' וענין שלם. וכמובן למעיין בדרושי דא"ח בענין דוד זמירות קרית להו.
והנה אף שגם בסוג היותר נמוך ישנם כל הג' אופני ביטול והפלאה - (ממכ"ע סוכ"ע כולא קמי' כל"ח) - חילוק ג' הסוגים הנ"ל גופא י"ל שהוא ע"ד החילוק דממכ"ע סוכ"ע וכולא קכל"ח. ואכמ"ל.
מגוכתי"ק.
לבעליניצקי: ה"ר ישראל נח.
תורת הבעש"ט השגחה פרטית: בארוכה ראה לעיל ח"א אגרת צד.

הלכות בית הבחירה להרמב"ם עם חידושים וביאורים של אוסרו מנחם מענדל שניאוואסהן מלייובאוויטש

בטקסט השיעור:
חוברת מרצה 18-17
עמ' 11

סימן י

מקום הארון וגניזתו

א. ברמב"ם ריש פ"ד מהל' בית הבחירה [לאחר שהוא כותב מה הי' בקדה"ק — „אבן היתה בקדש הקדשים במערבו שעלי' הי' הארון מונח כו'" — הוא ממשיך]: ובעת שבנה שלמה את הבית וידע שסופו ליחרב בנה בו מקום לגנוז בו הארון למטה במטמוניות עמוקות ועקלקלות, ויאשיהו[1] המלך צוה וגנזו במקום שבנה שלמה, שנאמר•[1]: ויאמר ללוים המבינים לכל ישראל הקדושים לה' תנו את ארון הקודש בבית אשר בנה שלמה בן דויד מלך ישראל, אין לכם משא בכתף, עתה עבדו את ה' אלקיכם וגו' ונגנז עמו מטה אהרן וכו' וכל אלו לא חזרו בבית שני. ואף אורים ותומים שהיו בבית שני לא היו משיבין ברוח הקדש כו'.

וצריך להבין (כמו שהקשו במפרשים[2]): למאי נפק"מ להלכה כל אריכות וסיפור הדברים, היכן ואיך וע"י מי נגנז הארון? והרי דברי הרמב"ם בספרו יד החזקה „להלכה אמורים . . ודברים שאין יוצא מהן דין מהדינים ולא מוסר והנהגה וידיעה הצריכה אין מדרכו ז"ל להטפל בהם בחיבור זה"?

יתירה מזו: ענין זה (איך והיכן נגנז הארון) „במחלוקת שנוי"[3] וא"כ לשם מה מכריע הרמב"ם כדברי האחד[4] מאחר שלכאורה אין ענין זה נוגע לדינא?

ב. במפרשים[2] תירצו ש„צורך גדול יש לרבינו בדבר זה לפי שיטתו שתפס לו לקמן בפ"ו מהל' הללו[5] . . שקדושת הבית לא בטלה . . דסבר רבינו דהך מילתא דקדושת הבית לא בטלה אזלא כמאן דס"ל ארון במקומו נגנז . . ועכ"פ לענין ביאת מקדש מסתברא דבהכי תליא דהא כתיב[6] (ל)מבית לפרוכת (ו)אל פני הכפורת וכו'".

אבל תירוץ זה צ"ע כי

[נוסף לזה שהרמב"ם עצמו מבאר טעמו[7] למה „קדשה לשעתה וקדשה לעתיד לבא" — „לפי שקדושת המקדש וירושלים מפני השכינה ושכינה אינה בטלה"[8] ולכאורה אינו נוגע בזה דוקא (מקום) הארון, — גם אינו מובן]:

לפי זה הו"ל להרמב"ם לומר בקיצור ובמפורש ש„ארון במקומו נגנז": אבל הרמב"ם —

א) סותם „בנה בו מקום לגנוז בו הארון" — שיש לפרש שתיבת „בו" מתייחסת לה„בית" (שכתוב לפני זה בסמוך) ולא ל„קדש הקדשים" (שלפני פניו). ונמצא שהעיקר חסר מן הספר — הענין דארון במקומו נגנז אינו מודגש בדברי הרמב"ם.

ב) הרמב"ם אינו מביא ע"ז את הכתוב (המובא בגמרא[9]) „ויהי שם עד היום הזה"[10] שמודגש בו שהארון נמצא (גם עכשיו[11]) במקומו.

ג) ועיקר: זה אינו מתרץ כלל למה מביא הרמב"ם (את הדיעה) אשר יאשיהו גנז את הארון, שאין זה נוגע כלל להענין, אם הארון במקומו נגנז[12] (או בלשכת העצים)[13].

---

1) יומא נב, ב. וש"נ.

•1) דה"ב לה, ג. וראה רד"ק שם, שהעתיק לשון דומה ללשון הרמב"ם (ו„בעת . . עקלקלות") בשם רז"ל.

2) חידושים וביאורים להיעב"ץ על אתר. וראה חת"ס לחולין ז, א ד"ה קדושה ראשונה.

3) יומא נג, סע"ב. ברייתא דמלאכת המשכן פ"ז. ובכ"מ.

4) ראה לקמן הערה 12.

5) בסופו (הט"ו).

6) אחרי טז, ב.

7) שם הט"ז.

8) ומפורש ברמב"ם (שם הי"ד) דקדושה זו נעשית (א) ע"י מעשה הקידוש שקדשה שלמה. (ב) ביחד עם זה ש„קידש (שלמה) העזרה וירושלים" — ולא מפני שהארון הוא במקומו.

9) יומא שם. ברייתא דמלאכת המשכן שם.

10) מלכים א ח, ח.

11) שהרי זה נוגע בעיקר לדברי היעב"ץ, שלכן הנכנס לשם בזמן הזה חייב. עיי"ש.

12) ובפרט דהא דיאשיהו גנזו אין מכריח לומר שלא גלה לבבל, כמ"ש בכמה מפרשים (גבורת ארי ליומא (מילואים) נג, ב ד"ה תנן. שער יוסף (להחיד"א) להוריות יב, א ד"ה צוה וגנזום) שי"ל דכו"ע מודו דארון נגנז בימי יאשיהו גם למ"ד דגלה לבבל (אלא שלמ"ד זה נתגלה למחריבים מקום גניזתו ונטלוהו).

ואף שמזה שהרמב"ם מסיים כאן (לאחרי שכותב „וגנזו") „וכל אלו לא חזרו בבית שני" לא משמע כ"כ שס"ל שגלה לבבל (וראה מאירי יומא נב, ב שמ"ד שבמקומו נגנז גנזו יאשיהו), הרי סו"ס לא מודגש בלשון זה (דיאשיהו גנזו) עיקר המכוון בדבריו דבמקומו נגנז ונמצא שם עד היום. וראה חסדי דוד לתוספתא סוטה (פי"ג, ב) דמ"ד דארון במקומו נגנז פליג אתנא קמא, דסבר שלא גנזו יאשיהו כלל אלא נגנז מעצמו.

13) ולהיעב"ץ שם נוגע רק הא דבמקומו נגנז (אף שהביא זה רק בניגוד לדעה שגלה לבבל, ולא הביא הדיעה דנגנז בלשכת

ד) יתירה מזו: בשני הענינים (בגניזת הארון, ומי גנזו) מאריך הרמב״ם בכמה וכמה פרטים: (א) ששלמה המלך בנה את המקום לגניזת הארון:

(ב) שהמקום הוא „למטה במטמוניות עמוקות ועקלקלות״:

(ג) שיאשיהו המלך צוה וגנזו — לא סתם גנזו[14]:

(ד) ש„וגנזו במקום שבנה שלמה״ — לא „וגנזו שם״:

(ה) מביא ע״ז ראי׳ מהכתוב,

(ו) ונוסף לזה הוא מעתיק מהכתוב גם התיבות („ללוים המבינים לכל ישראל הקדושים לה׳ . . בן דויד מלך ישראל אין לכם משא בכתף עתה עבדו את ה״א וגו׳״) שלכאורה אינם ענין להוכחה ש„יאשיהו המלך צוה וגנזו במקום שבנה שלמה״ —

מהי הנפקותא לדינא מכל הפרטים הנ״ל?

ג. גם צריך להבין:

א) מפשטות לשון הרמב״ם („וידע שסופו ליחרב בנה בו מקום״) משמע ששלמה בנה את ה„מקום״ בביהמ״ק מדעת עצמו (לפי ש„ידע שסופו ליחרב״). ותמוה: הרי כל חלקי ופרטי הבית נבנו ע״פ ציווי ה׳ — „הכל בכתב מיד ה׳ עלי השכיל״[15] — וא״כ איך בנה שלמה „מקום״ בביהמ״ק מדעת עצמו?

ב) מהו שהרמב״ם מסיים את הנ״ל (ובאריכות) בנוגע להאורים ותומים בבית שני. לכאורה: אף שיש לאו״ת צד השוה עם הארון בזה ש„לא חזרו בבית שני״[16] — הרי כל ענין האו״ת אינו שייך להל׳ בית הבחירה כי אם אצל בגדי כהונה שמקומם בהל׳ כלי המקדש והעובדים בו (והרמב״ם אכן מזכירן שם[17]) ולשם מה מביא הרמב״ם ענין זה כאן בהל׳ ביהב״ח.

ובהכרח לומר ששייכות האו״ת להארון אינו רק במה שלא חזרו בבית שני, כי אם הם שייכים לעצם ענין הארון, ומה״ט מובא הדבר בהלכות אלו יחד עם דיני הארון.

ד) ויובן זה בהקדים דיוק בנוגע להמקום בו מביא הרמב״ם את ההלכה הזו:

בתחילת הל׳ ביהב״ח כותב הרמב״ם[18]: „אלו הן הדברים שהן עיקר בבנין הבית, עושין בו קדש וקדש הקדשים . . אולם כו׳״ ואח״כ[19] כותב „ועושין במקדש כלים וכו׳״ ומפרט את כלי המקדש ומקומן.

בפרקים שלאח״ז — ב׳ וג׳ הוא מבאר צורת הכלים כו׳ ובפ״ד צורת הבית (כותלי הבית, היכל, שערים וכו׳). ולפי״ז צ״ב: הרי הארון שייך לכאורה לכלי המקדש, ואיך מתאים (אריכות) בהלכה הנ״ל ע״ד גניזת הארון בפ״ד העוסק בצורת הבית?

ומזה גופא משמע שזה שהארון עומד בקדה״ק הוא (לדעת הרמב״ם) פרט בצורת הבית: כלומר הארון אינו רק כלי שמצוי בקדש הקדשים (ובדוגמת כלי המקדש האחרים המצויים בהיכל וכו׳), כי אם הוא חלק מקדש הקדשים (בנין) עצמו[20] — כיון שהארון עושה את ביהמ״ק לבית לה׳[21], כמ״ש[22] ונועדתי לך שם.

[ובזה מוסבר מה שאין הרמב״ם מונה את הארון בין כלי המקדש שהוא מפרט בהלכה הנ״ל (בתחילת הל׳ בית הבחירה)[23]: „ועושין במקדש כלים וכו׳״ — כי הארון אינו כלי (בפנ״ע): הוא חלק מקדש הקדשים[24]].

אלא שעפ״ז מתעוררת תמיהה גדולה: לפי זה נמצא שבבית שני שבו לא היה הארון (במקומו), לא הי׳ קדש הקדשים (שהארון הוא חלק ממנו), בשלימותו: כלומר שבבית שני הי׳ חסר (לא רק פרט, אלא) אחד הדברים שהם „עיקר בבנין הבית״?!

וכדי להסיר תמיהה זו, מביא הרמב״ם כל

העצים), לפי שרק אז שייך האיסור דביאת מקדש מצד „מבית לפרוכת אל פני הכפורת״.

14) כיומא (נב, ב. נג, סע״ב). ברייתא הנ״ל שם [משא״כ בהוריות יב, רע״א (ועד״ז בתוספתא סוטה פי״ג, ב): יאשיהו מלך יהודה . . צוה וגנזום].

15) דה״א כח, יט — הובא בהקדמת הרמב״ם לפיה״מ (בנוגע למס׳ מדות). וראה עירובין קד, א. סוכה נא, סע״ב.

16) ראה יומא (כא, ב) שהאו״ת והארון הם מה„חמשה דברים שהיו בין מקדש ראשון למקדש שני״. ראה כס״מ כאן.

17) פ״ה ה״י.

18) פ״א ה״ה.

19) ה״ו ואילך.

20) משא״כ שאר הכלים, דאף שלדעת הרמב״ם גם הם נכללים בכלל מצות בנין ביהמ״ק, כמ״ש בסהמ״צ מ״ע כ ושם שרש יב — הרי זה רק שהם בכלל המ״ע דועשו לי מקדש באופן שיהי׳ בית לה׳ מוכן להיות מקריבים בו הקרבנות (רמב״ם ריש הל׳ בית הבחירה. וראה בארוכה לעיל סימן א), אבל סו״ס הם כלי המקדש (כלשונו שם ריש הלכה ו)•, משא״כ הארון שהוא (היינו מציאותו בבית קדה״ק) חלק „בבנין הבית״.

21) ל׳ הרמב״ם ריש הל׳ ביהב״ח.

22) תרומה כה, כב. וראה לעיל סימן ט ובהערות שם.

23) ועד״ז בסהמ״צ שם, כשמפרט הכלים שהם מכלל המ״ע דבנין המקדש.

24) לכללות ענין זה ראה גם לעיל סימן ט. סימן א הערה 24 וש״נ.

•) וראה לעיל סימן ד.

סי׳ י: מקום הארון וגניזתו

נז

הריכות ע״ד גניזת הארון, שלפי״ז יובן שאף בבית שני לא הי׳ חסר „בבנין הבית״[25].

ה. והביאור בזה: מש״כ הרמב״ם „ובעת שבנה שלמה את הבית כו׳ בנה בו מקום לגנוז בו הארון כו׳״ כוונתו בזה לא להכריע היכן נגנז הארון (שהרי מאי דהוה הוה), אלא לחדש בזה דין בבנין הבית.

גניזת הארון אינה רק ענין של „בדיעבד״ ולית ברירה[26], אלא שמלכתחילה נקבע בבנין הבית שהארון (כאילו) יהיו לו שני מקומות בביהמ״ק: א) מקום גלוי, על האבן שתיה בקדש הקדשים: ב) מקום לגונזו „למטה״ מקדש הקדשים („במטמוניות עמוקות ועקלקלות״) — ואף מקום זה הוא מלכתחילה חלק מהבית[27].

כלומר: גניזת הארון אינה ענין נוסף לבית המקדש (שנעשה כדי (ובעת הצורך) לגנוז ולשמור את הארון) אלא שזהו דין בבנין הבית: כשם שלצורך שלימות המקדש צריך שייבנה מקום (קדש קדשים) בו יעמוד הארון באופן גלוי, כך צריך ביהמ״ק למקום גניזה (בקדה״ק[28]) בשביל הארון (ובזה מובטחת נצחיותו של קדש הקדשים, מאחר שהארון הוא חלק (עיקרי) ממנו כנ״ל).

וזהו פירוש דברי הרמב״ם „ובעת שבנה שלמה כו׳ וידע שסופו ליחרב בנה בו מקום כו׳״: לא ששלמה בנה את המקום מדעת עצמו ח״ו, אלא שבעת בנינו היה צריך לדעת שיחרב ונצטוה ובנה את מקום הגניזה:

הרי הארון צריך להיות בקדש הקדשים: ולכן אילו הי׳ שלמה חופר סתם מקום למטה (ע״פ ציווי) בלא לדעת את תכליתו, היה יוצא שבעת הבנין[29] לא היה המקום מתקדש בתור מקום ל(קדושת) ארון[30] (בקדש הקדשים).

לפיכך מדגיש הרמב״ם ש„שלמה כו׳ ידע שסופו ליחרב (ולכן) בנה בו מקום לגנוז בו הארון״ — מלכתחילה בנה מקום של גניזה לצורך הארון [כמו שהרמב״ם מדגיש שהמקום הי׳ (מתאים לגניזה) — „למטה במטמוניות עמוקות ועקלקלות״], וממילא מובן שהוא קידשו[31] בתור (מקום הארון וממילא) חלק מקדש קדשים[32].

ו. עפי״ז יובן גם הטעם שכתב הרמב״ם ש„יאשיהו המלך צוה וגנזו במקום שבנה שלמה״:

כדי להוכיח יותר שגניזת הארון במקום זה (לא הי׳ ענין של בדיעבד, אלא כך) נקבע מלכתחילה (שזה יהי׳ מקומו (הגנוז) של הארון בתור חלק מקדה״ק) —

מבאר הרמב״ם שגם גניזת הארון היתה (לא בעת החורבן[26] — הזמן של בדיעבד, אלא) בשעה שביהמ״ק לא הי׳ בסכנה כלל — כידוע תוקף יד ישראל בזמן יאשיהו, ויתירה מזו, שההכנסה למקום גניזתו היתה ע״ד ומעין הכנסת הארון לקדש הקדשים ע״י שלמה:

א) יאשיהו המלך הי׳ זה ש„צוה״ לגנזו (ע״ד הכנסתו לקדה״ק ע״י שלמה המלך)[33]. ב) ההכנסה נעשתה ע״י „הלוים המבינים לכל ישראל הקדושים לה׳״ — ע״ד שהי׳ בימי שלמה אשר „ויביאו[34] הכהנים את ארון ברית ה׳ אל מקומו״[35].

ולכן מדייק הכתוב לומר הלשון „תנו את ארון הקדש בבית אשר בנה שלמה גו׳״ שאי״ז פעולה של סילוק ונטילת הארון ממקומו, אלא אדרבה, זהו ענין

---

25) והרי לימוד צורת בית שני נוגע למ״ע לדורות של בנין ביהב״ח (ראה פיהמ״ש להרמב״ם בהקדמתו בנוגע למס׳ מדות. תויו״ט בפתיחתו למס׳ מדות. לעיל בהפתיחה).

26) להעיר מחסדי דוד לתוספתא שם דלמ״ד ארון במקומו נגנז — „בשעה שבאו האויבים למקדש, מעצמו נגנז במקומו״.

27) ראה תוס׳ הרא״ש להוריות יב, א. צפע״נ עה״ת בהפטרת פ׳ פקודי — שזהו מה שאמר שלמה (מלכים א ח, כט) ואשים שם מקום לארון.

28) וע״פ הנ״ל ס״ד — שתוכן פרק זה ברמב״ם הוא ע״ד צורת הבית, ובהלכה א׳ מפרש ע״ד קדש הקדשים (ושהארון הוא פרט וחלק ממנו) — מובן בפשטות שכוונת הרמב״ם ב„בנה בו מקום כו׳״ היא לקדה״ק.

29) דבעינן קידוש בשעת בנין — ראה שבועות טו, ב.

30) ראה מנחות כז, סע״ב — דמקום הארון יש לו קדושת ארון „מקום המקודש לקודש״.

31) כי אף שדוד קידש עד התהום (זבחים כד, א). הרי גם שלמה קידש (הוסיף בקידוש) כל׳ הרמב״ם (ובפרט ע״י הקרבנות שלו וכו׳) ואכ״מ.

32) עפ״ז יש לבאר מה שכייל הרמב״ם בהלכה זו ע״ד צנצנת המן ומטה אהרן — הן בתחלת ההלכה „ולפניו צנצנת המן ומטה אהרן״. והן בסופה „ונגנז עמו מטה אהרן והצנצנת ושמן המשחה וכל אלו לא חזרו כו׳״ — כי מזה מוכח עוד יותר שגם במקום שנגנז הארון הוי מקום ארון, שלכן בענינים אלה שדינם הוא להיות במקום הארון, נגנזו עמו (וראה גבורת ארי יומא נב, ב. וש״נ).

33) עפ״ז תומתק הדגשת הרמב״ם „ויאשיהו המלך״, וכן בלשון הפסוק שהביא „שלמה בן דויד מלך ישראל״, כי הקידוש וכו׳ קשור עם המלך — ראה רמב״ם שם פ״ו הי״א.

34) מלכים א ח, ו.

35) כדמוכח מסיום הפסוק שהביא כאן „אין לכם משא בכתף״, שלדעת הרמב״ם (סהמ״צ מ״ע לד) שהיא מצות הכהנים, שישאו הארון בכתף. וגם לדעת הרמב״ן שם (שורש ג) שהיא מצות הלויים, בנדו״ד מוכרח שהכוונה כאן הוא לכהנים כיון שהוצרכו ליכנס לקדה״ק, וכמו שפירש הרמב״ן שם בהפסוק דמלכים הנ״ל „ויביאו הכהנים גו׳״.

חידושים וביאורים בהל׳ ביהב״ח

של נתינה בבית[36]. ומטעם זה מביא הרמב״ם גם את סיום הכתוב „אין לכם משא בכתף עתה עבדו את ה״א גו״", שאע״פ שמכאן ואילך יהי׳ הארון במצב של גניזה וממילא „אין לכם (האפשרות של) משא בכתף" אי״ז חסרון בהעבודה שבביהמ״ק כי אם „עבדו את ה״א גו״" בביהמ״ק (כי לא נחסר עי״ז בבנין הבית).

ז. עפ״י כהנ״ל יובן גם מה שהרמב״ם מסיים את ההלכה בהאריכות בענין האורים ותומים בזמן בית שני:

הרמב״ם מביא דוגמא למש״כ בתחלת ההלכה ע״ד הארון — שגם בבית שני הי׳ הארון בשלימות (היינו במקומו) אע״פ שהי׳ שינוי גדול בגלוי, שלא ראו אותו בביהמ״ק —

שכן מצינו בענין האורים ותומים בבית שני: שלדעת הרמב״ם היו האורים ותומים בשלימותם אף בבית שני[37]: אע״פ שהי׳ שינוי גדול „לא היו משיבין כו׳" שלא היו שומעים אותם, כי הי׳ חסר בהגילוי שלהם (בתור אורים ותומים) כפי שהי׳ בבית ראשון: אבל הם היו בשלימותם ולכן (כסיום דברי הרמב״ם) השלימו את מנין הבגדים של הכה״ג.

ח. ועפ״י כל האמור יוצא חידוש והפלאה לא רק בנוגע לשלימות המעלה והקדושה של הבית השני, שגם אז הי׳ קדש הקדשים בשלימותו והארון במקומו, אלא בזה מבוארת מעלה גם בקדושת בית ראשון:

למרות שבחיצוניות לא הי׳ הבית־ראשון בנין נצחי, שהי׳ יכול להיות ואכן הי׳ חורבן הבית — אבל בפנימיותו אף בו ניתן ענין של נצחיות — שבבית ראשון ישנו מקום גניזה שבו לא הי׳ חורבן והארון הוא במקומו „עד היום הזה".

זה שקדושה ראשונה קדשה לשעתה וקדשה לעת״ל, הוא מחמת קדושת המקום „מפני השכינה", אבל כאן מחדש הרמב״ם ענין עמוק יותר, שגם הבנין גופו יש בו ענין וחלק שהוא „לשעתו ולעתיד לבא" — קדש הקדשים נבנה מלכתחילה לשעתו ולעת״ל, שיש לו מקום גניזה.

ט. ע״פ הנ״ל גם יתוסף עומק בהקישור שבין ג׳ בתי המקדש:

אין זה שישנם ג׳ בתי מקדש (נפרדים) שיש שייכות בין זל״ז אלא בעיקר[38] הם בית אחד[39]: בית המקדש השני וכן השלישי אינו בית חדש (בחלק עיקרי), אלא — הבית (הראשון) נבנה מחדש.

כבר בבנינו של הבית הראשון נקבע ענין שהוא לשעתו ולעת״ל (כנ״ל), נצחי, השני והשלישי.

[וי״ל שעד״ז הוא בתחיית המתים[40]: אז לא ייבראו גופים חדשים לגמרי, אלא הגופים ייבנו מה„עצם לוז״[41] — שזהו עצם הגוף שלפני״ז, שבו אינו שייך שום הפסד („חורבן").

וזהו הענין של „בנה בו מקום לגנוז בו הארון" — מקום הארון הוא ה„עצם" (עיקר, כנ״ל) של הביהמ״ק, שבו אינו שייך שום חורבן והפסד[42], וממנו נבנה המקדש השני והשלישי].

י. הלכה זו של הרמב״ם מביעה גם דברים נפלאים בכללות ענין החורבן והגלות:

בהביהמ״ק מצ״ע לא היתה אפשרות לשום ענין של חורבן — אין אפשרות שהגוים בכח עצמם יהי׳ להם ח״ו שליטה כל שהיא בהביהמ״ק, הבית לה׳:

זה שבפועל הי׳ אפשר שיהי׳ חורבן הבית, הוא מפני שבהביהמ״ק גופא, בעת בנינו, היתה נתינת מקום ואפשריות להחורבן,

וע״ד שהוא בנוגע ליהודי בכלל, שגוי מצ״ע אין לו שום שליטה על יהודי, אא״כ היהודי נותן מקום לזה (ע״י מעשיו ופעולותיו)

[ויתירה מזו: לא רק שאי אפשר שגוי יהי׳ לו שליטה על יהודי, אלא גם להבדיל וכו׳ ב״ד ופמליא של מעלה אין להם כביכול שליטה על יהודי, והדין שהם פוסקים על יהודי בהכרח שיהי׳ ב„הסכמתו" של היהודי[43]].

וזהו מש״כ הרמב״ם, שזה שהי׳ אפשר להיות חורבן הבית, הוא מפני שבעת שבנה שלמה את

---

36) להעיר מרש״י יומא נב, ב ד״ה תנו, תוס׳ הרא״ש להוריות שם.

37) כמ״ש המפרשים (באר שבע סוטה מח, א, מרכבת המשנה הל׳ ביהב״ח שם, הכתב והקבלה תצוה כח, ל, ועוד) שלדעת הרמב״ם (הל׳ ביהב״ח כאן, הל׳ כלי המקדש פ״א ה״י) אבני החשן הם האורים ותומים (ולא שם המפורש שהי׳ חסר בבית שני). וראה לקמן סימן יב. וש״נ.

38) ובפרט לדעת הרמב״ן (ריש תרומה): עיקר החפץ במשכן הוא מקום מנוחת השכינה שהוא הארון.

39) ראה לקמן ח״ב שיחה ג ס״ד ואילך. שם שיחה ז בארוכה.

40) ראה בכ״ז לקו״ש ח״ו ע׳ 83 ואילך. חי״ח ע׳ 248. וש״נ.

41) ב״ר פכ״ח, ג. וש״נ.

42) ראה בארוכה לקמן ח״ב שיחה ד סעיף י ואילך לענין הארון. וראה לעיל הערה 30.

43) ראה לקו״ש ח״ד ע׳ 1207 ואילך.

סי׳ י: מקום הארון וגניזתו

המקדש, הרי לא רק שידע שסופו ליחרב, אלא שבתוך הבנין גופא הכניס את ה(נתינת) מקום לחורבנו — „בנה בו מקום לגנוז בו הארון״.

יא. אבל מזה גופא שבהזמן של בנין ביהמ״ק ביחד עם כל השמחה וה„שטורעם״ שהי׳ אז, חשב שלמה ע״ד חורבן הבית ולא עוד אלא שעשה פעולה בקשר לזה, מובן, אשר באמת (גם) החורבן נוגע ומביא להתכלית של בנין הבית.

והביאור בזה:

חורבן הבית לא הי׳ לשם החורבן עצמו ח״ו וח״ו — אלא כדי שעי״ז תיתוסף עלי׳ נעלית יותר — ירידה צורך עלי׳ — עד להבנין של הבית השלישי שיהי׳ בית נצחי, ואז תהי׳ השלימות בבנין ביהמ״ק, כי הוא יהי׳ „בנינא דקוב״ה״[44] („מקדש אדני כוננו ידיך״[45]).

וזהו מש״כ הרמב״ם „בעת שבנה שלמה את הבית ו(בדרך ממילא) ידע שסופו ליחרב״ — מכיון שהי׳ „בנינא דבר נש״[46] — ולכן „בנה בו מקום לגנוז בו כו׳״, מלכתחילה הכניס בהבנין את ה(נתינת) מקום להחורבן, כדי שלאחרי זה יגיעו (ע״י הירידה של החורבן) להעלי׳ של הבית השלישי.

וענין זה, שה„סופו ליחרב״ הוא לצורך העלי׳ שלאח״ז, מודגש בהענין גופא ששלמה עשה — „בנה בו מקום לגנוז בו את הארון״, שבזה ישנן שתי קצוות:

זה מורה שהבית הוא באופן ש„סופו ליחרב״, אבל לאידך המטרה של בניית מקום הגניזה היא — להבטיח את הנצחיות של הארון וביהמ״ק: עי״ז הבטיחו שגם בבית השני לא יחסר ב„בנין הבית״, ועוד יותר — זה הבטיח שהארון גופא יישאר בשלימות וממנו ייבנה מחדש הבית השלישי (כנ״ל ס״ט).

יב. עפי״ז יש לפרש ג״כ (בפנימיות הענינים) את ג׳ הלשונות שהרמב״ם כותב ע״ד המקום שנגנז בו הארון — „במטמוניות עמוקות ועקלקלות״:

בזה מרמז הרמב״ם את העילוי שנקבע בהמקדש ע״י ש„בנה בו מקום לגנוז בו הארון״: אע״פ שב־חיצוניות הרי זה קשור עם ענין החורבן, „סופו ליחרב״, אבל דוקא ע״י ירידה זו נעשית (ע״י התיקון והתשובה על הירידה —) העלי׳: שמתגלית הבחי׳ של „מטמוניות עמוקות״ — המדריגות הכי עליונות באלקות שמצ״ע הם „מטמוניות עמוקות״ (ל׳ רבים) „עמוק עמוק מי ימצאנו״[47], שע״י עבודה רגילה, באופן ישר, אין אפשרות להמשיכן:

ודוקא ע״י עבודת התשובה, הבאה כשהאדם מתנהג (לא כמו שהאלקים עשה את האדם ישר[48], אלא) בדרך של „עקלקלות״ — נעשה מזה „עקל־קלות״ למעליותא, שממשיכים את ה„מטמוניות עמו־קות״ (שאינן נמשכות בדרך אור ישר, אלא בדרך אור חוזר, „עקלקלות״),

שזה יהי׳ בגלוי בביהמ״ק השלישי, הבנין הנצחי, שיבנה ויתגלה במהרה בימינו ממש, בגאולה האמיתית והשלימה ע״י משיח צדקנו.

---

44) זח״ג רכא, א. ועד״ז שם ח״א כח, א.

45) בשלח טו, יז.

46) כמ״ש בזח״ג שם „ושלמה הוה ידע דבגין דהאי עובדא דבר נש לא יתקיים״.

47) קהלת ז, כד. ובפרש״י שם: אין לו רשות להרהר בהן מה למעלה כו׳ ומה לאחור — וראה חגיגה רפ״ב, תקו״ז ת״ע (קכז, סע״א) חו״ב ובשל״ה (ו, ב. ח, א) קוצו של יו״ד. וראה לקו״ת ר״פ מסעי. ואכ״מ.

48) קהלת שם, כט.

בטקסט השיעור:
חוברת מרצה 18-17
עמ' 12

שבעת ימים פרק ראשון יומא

כא:

עשוי לנחת. שאינו מיטלטל וכלי עץ לענין טומאה הוקש לשק שנאמר (ויקרא יא) מכל כלי עץ או בגד או עור או שק וגו' מה שק מיטלטל מלא וריקן אף כלי עץ מיטלטל מלא וריקן. ואף על גב דשלמן מלופה מחוסר בגיגה (פי:) שאני שלמן דקריין רחמנא עץ: **שמגביהין אותו.** ומרמין [1] אותו למוך: **ירעש הלבנון פריו.** ירעש פריו של ישראל כפירי הלבנון אלמא יש פירי הלבנון ולבנון הוא בית המקדש ומהו הרעש כשהרוח נושבת והן מקישין זה לזה רועשים ונשמע קולם: **דקציעי.** קבועים ועומדים תמיד במקומן: **רכולה כאדי.** נחלת שנפלה מן השמים בימי שלמה והיתה על המזבח עד שבא מנשה וסילקה היתה דומה לאדי רוכל: **ויש בה ממש.** בשלהבת שלה: **כי קאמרי.** דמעלה עשן בהיזוק קאמרי כאש הדיוט שהיו מביאין אלה: **ואריגה בו ואכבר.** חסר ה"ל. בגבולות מני (ו) כתיבה וכבית שני משפטי קרא: **ארון כפורים וכרובים.** סולה מדא מילתא ושכינה לא שרתה בו ורוח הקודש לא היתה בגבולים משנת [2] שהיה לדיוט ואינו: **דיוטין.** מן הקדמת שהוא כאש ומעל למים ואינו חפץ לאכול: **דוחה אש.** ממקומה לאן: **דגבריאל.** שירד להגיל מגיה מיכאל ועזריה שיגן את הסכנה מכפים והקדיש מבחוץ לבריף את זורקיהן לתוכו כלמרין בערבי ספסיסגדף קיח.): **הוציע אלכנו.** כשנהדרין הוא כפרק אחד דיני ממונות (דף לח:) גבי ביתות של מלאכים שאמרו לפניו מה אנוש כי תזכרנו: **מולאי י"ט האחרון של פג.** שמאתמול נתחתם גזר דינם על גשמי שנה כתמן [3] כתב נידונין על המים: **נוטה כלפי לפון.** שרוח דרומית נושבת ופירותיהן מרקיבין ואינן יכולין לאוכלן ופותחין ומוכרין אותן בזול: **הכל שמחים.** שרוח מערבית שקולה היא ומביאה גשמים לפי הרלוי לא הפירות מרקיבין ותבואות הזרע מלאתת ואין רעב בעולם: **הכל עצבים.** שהוא רוח המייבשת את הזרעים כדאמרינן במסכת גיטין (דף לג.) אפי' שופתא בקופיטא דמרא דפיא: **אפי מרבה דידיה.** לפונית מגדלת הרלוויין לשלמן: **פא לן והא לנו.** מזרחית יפה לארץ בגל שהיא ארץ לחה ממתמת מימיה לעולם ולארץ ישראל קשה שהיא ארץ הרים ובקעות ומתמרת ליבש:

הדרן עלך שבעת ימים

כלי עץ העשוי לנחת. בשילוי מסכת מגיגה (דף כי:) פרק והא מלופה וזב היה ומיכים ממתני' המסכת כלים [4] (פי"ל משנה ג) דלנתר ליפוי מאוגן ומשני שאני שלמן דלחממא קריין עץ דכתיב (יחזקאל מא) המזבח עץ שלש אמות וכו' עד וכתיב וידבר אלי זה השלחן:

ואורים ותומים. אורים ותומים הוו שאם לא כן היה כהן גדול מחוסר בגדים אלא לא היו משיבין לנשאלין בהן:

הדרן עלך שבעת ימים

כבוד הלבנון נתן לה ניסי דקביעי לא קא חשיב השתא דאתית להכי ארון וכרובים נמי ניסי דקביעי נינהו אמר מר ועשין המערכה ומי הוה עשין במערכה והתניא חמשה דברים נאמרו באש של מערכה רבוצה כארי וברה בחמה ויש בה ממש ואוכלת לחין כיבשין ואינה מעלה עשן כי קא אמרינן בדהדיוט דתניא[5] ונתנו בני אהרן הכהן אש על המזבח [6]אע"פ שאש יורדת מן השמים מצוה להביא מן ההדיוט רבוצה כארי והתניא א"ר חנינא סגן הכהנים אני ראיתיה ורבוצה כבלב לא קשיא כאן במקדש ראשון כאן במקדש שני ובמקדש שני מי הואי והאמר רב שמואל בר אינא מאי דכתיב [6]וארצה בו ואכבד וקרינן ואכבדה מאי שנא דמחוסר ה"א אלו חמשה דברים שהיו בין מקדש ראשון למקדש שני ואלו הן ארון ובפורת [6]וכרובים אש ושכינה [7]ורוח הקודש ואורים ותומים אמרי אין מיהוה הוה סיועי לא מסייעא ת"ר שש אשות הן יש אוכלת ואינה שותה ויש שותה ואינה אוכלת ויש אוכלת ושותה ויש אוכלת לחין כיבשין ויש אש רוחה אש ויש אש אוכלת אש יש אש אוכלת ואינה שותה הא דידן שותה ואינה אוכלת דחולין אוכלת ושותה דאליהו דכתיב [7]ואת המים אשר בתעלה לחכה אוכלת לחין כיבשין דמערכה יש אש רוחה אש דגבריאל ויש אש אוכלת אש דשכינה דאמר מר [7]הושיט אצבעו ביניהם ושרפן ועשין המערכה אפילו כל הרוחות שבעולם אין מזיזות אותו ממקומו [7]והאמר ר' יצחק בר אבדימי במוצאי יו"ט האחרון של חג הכל צופין לעשין המערכה נוטה כלפי צפון עגים שמחין ובעלי בתים עצבין מפני שגשמי מרובין ופירותיהן מרקיבין נוטה כלפי דרום עגים עצבין ובעלי בתים שמחין מפני שגשמי שנה מועטין ופירותיהן משתמרין נוטה כלפי מזרח הכל שמחין כלפי מערב הכל עצבין דאזיל ואתי בדיקלי ואבדורי לא הוה מיבדר אמר מר כלפי מזרח הכל שמחין כלפי מערב הכל עצבין ורמינהו מזרחית לעולם יפה מערבית לעולם קשה רוח צפונית יפה לחטין בשעה שהביאו שליש וקשה לזיתים בזמן שהן חונטין רוח דרומית קשה לחטין בשעה שהביאו שליש ויפה לזיתים בזמן שהן חונטין ואמר רב יוסף ואיתימא מר זוטרא [7]וסימניך שלחן בצפון ומנורה בדרום האי מרבה דידיה והאי מרבה דידיה לא קשיא הא לן והא להו[8]:

הדרן עלך שבעת ימים

עין משפט נר מצוה

קטז א מי"י פ"ג מהל' כלים הלכה ח [ופ"ו מהלכות טומאת מת הלכה כו]:
קלו ב מיי' פ"ב מהל' תמידין הלכה ח:
ג [מיי' פ"ד מהלכות בית המקדש הלכה ח ומלמ"ל שם]:

מיוסף רש"י

כלי עץ העשוי לנחת היא. שאין מגביהין אותו ואינו דומה דשק (מחוסר לנחת. נמקום אחר, אינו מקבל טומאה. דאותקש כלי עץ לשק לענין טומאה, דכתיב וכל כלי עץ או בגד או עור או שק. מה שק המיטלטל אף כלי עץ המיטלטל. כל דבר המקבל טומאה אינו חוזר נמי הטומאה (חגיגה כז.). נוטה כלפי צפון. רוח דרומית משבת בו ומטבי כלפי לפון (ישב"ם ב"ב קמו.). ופירותיהן מרקיבין. ומתון שאינו יכולין לשמור נמכרים מול (שם). כלפי דרום. רוח לפון מנשבת בו (שם). מפני שגשמי שנה מרעיין. ונאותם הגשמים מתנרכן הפירות הנרעין ומאכלות משתמרין ומכרין ביוקר. הרי ריח לעבדים ועגי לבעלים (שם). כלפי מזרח הכל שמחין. שמערבית מגעות כמרה ופירות אינן מיוקר (שם). הכל עצבין. שמזרחית מגעת מהל ומביאה כלות ויוקר גדול ופירות קרקע אינן נתמתים (שם). שלחן בצפון. כלמתיב (שמות כו) והשלחן תתן על לנפ לפון, ומנורה בדרום. מלמתיב (שם) ואת המנורה נגד השלחן (ומנחות ב"ב שם).

הדרן עלך שבעת ימים

רבינו חננאל

אבל כל כלי עץ דעשוי לנחת. כלומר שחשים עליו דבר, ולהניחו עליו השטוי לנחת הוא. ופריקנן שלחן מגביהין אותו בלחם הפנים ומראין אותו לעולי רגלים. ואפיקנן ניסי דקביעי לא חשיב, לאפוקי ארון וכרובים ומגדים ולחם הפנים ורבולעין. ונשארו שלשה הפסילין במקומן מעיין שלשה ומשנינו אחר שביארו בגמרא זו עשרה נסים שנעשה במקדש ושניה. והא חנינן (בה) ולא כבר נשמים אש של מערכה, וכן לא נצחה הרוח את עמוד העשן, דחשבינן להו במקום נסים שבירושלים. ולא יתכן שהיתה זו המשנה שנויה כך כלל. ואקשינן ומי הוה עשין המערכה, והתניא ה' דברים נאמרו באש המערכה. רבוצה כארי וברה וחמה. ויש בשלהבת שלה ממש, ואוכלת לחים כיבשים, ואינה מעלה עשן. ודחינן האש של הדיוט הוא מעלה עשן, דתניא ונתנו בני אהרן הכהן אש, אע"פ שהאש מן השמים מצוה להביא מן ההדיוט. במקדש ראשון היתה רבוצה כארי. במקדש שני כבלב ולא מסייעא. לפיכך היו עורכין עליה עצים למערכה. שבראשון לא היו עורכין אלא שני מזידין לקיים המצוה. ואקשינן תוס וכי לא היתה הרוח מזיזה עשן המערכה. והאמר רב יצחק בר אבדימי מוצאי יו"ט האחרון של חג הכל צופין בעשין המערכה נוטה כלפי צפון וכו'. ופריקנן האי נוטה דקתני משום דכייף ופשיט בדיקלא, אבל איבורי נשאר כל עשן לא הוה מיבדר. חמשה דברים היה חסר המקדש האחרון ואלו הן, ארון כפורת וכרוב אש ושכינה. רוח קודש שהיא הנבואה וארים ותומים. ואש אע"פ שהיתה רבוצה כבלב לא היתה מסייעת. ת"ר שש אשות הן. יש אש אוכלת ואינה שותה. אש שותה ואינה אוכלת שעל התולין. אש אוכלת ושותה דאליהו, שאכלה הבשר ושתה המים, שנאמר ואת המים אשר בתעלה לחכה. אש אוכלת לחים כיבשים דיינו אש דמערכה. אש דוחה אש דגבריאל. אש אוכלת אש דשכינה. דאמר מר דרושים אצבעו ביניהן ושרפם. פי' המלאכים שהם אש שאמרו למנוח יתברך בעת שבא לבראות הארבע מה אנוש כי תזכרנו ושרפן. עשן המערכה נוטה כלפי מזרח הכל שמחין כלפי מערב הכל עצבין. רוח צפונית יפה לחיטים בשעה שהביאו שליש ולזיתים בזמן שהן חונטין. [8] כי המגדה בדרום ומרבה השמן לגרות וקשה לחטים בשהביאו שליש. מכל מקום רוח מזרחית יפה ורוח מערבית קשה קשיא לרב יצחק בר אבדימי. ופריקנן לא קשיא הא לן והא להו. פי' לבני ארץ ישראל שהיו צופין לעשן המערכה, וכשנוטה כלפי מזרח היו הכל שמחים, כי רוב רוחות של אחד שנה מערבית היא. (כי) [וכיון שהן שוררין במערב] מערבית יפה ורוח מזרחית קשה. אבל לבני בבל רוח מזרחית יפה להן שהן שוררין כמזרח ורוח מערבית קשה להם. **הדרן עלך שבעת ימים**

ממורה הש"ס

ג) [וגיגה כי: מגילה כי: מנחות ט:]. ב) לתמן דף לט:. ג) לתמן דף נב. עירובין ד' פ:. ד) [מהדרין לח:]. ה) כ"ב דף קמ"ו. ו) [כ"ב דף סה: מנחות ד' פו:]. ז) [כרוסה ה: ו"ס:]. ח) נס"ל: ותוליפין. ט) [נ"ל תרגם (דמסרים פ' ז מגיע ויהי בשנת תרגם לגריים המלך היה דבר ה' אל זכריהו]. י) [ר"ה טז.]. כ) נ"ל פכ"ג מ"ח.

תורה אור השלם

1. ויתן לו הכהן קדש כי לא היה שם לחם כי אם לחם הפנים המוסרים מלפני יי לשום לחם חם ביום הלקחו:
שמואל א כא ז
2. יהי פסת בר בארץ בראש הרים ירעש כלבנון פריו וציצו כעשב הארץ:
תהלים עב טז
3. גוער בים ויבשהו וכל הנהרות החריב אמלל בשן וכרמל ופרח לבנון אמלל: נחום א ד
4. פרח תפרח ותגל אף גילת ורנן כבוד הלבנון נתן לה הדר הכרמל והשרון המה יראו כבוד יי הדר אלהינו:
ישעיה לה ב
5. ונתנו בני אהרן הכהן אש על המזבח וערכו עצים על האש:
ויקרא א ז
6. עלו ההר והבאתם עץ ובנו הבית וארצה בו ואכבדה אמר יי:
חגי א ח
7. וחפל אש יי ותאכל את העלה ואת העצים ואת האבנים ואת העפר ואת המים אשר בתעלה לחכה: מלכים א יח לח

גליון הש"ס

גמ' וכרוכים אש ושכינה. מהדרש רבה כפ' כהעלותך נקט מעורה ולא נקט שכינה:

תוס' ישנים

למ"ד עזרה נעשית מאליה מע"ל ידי נס דהא מיהא נעשה לגא קניני סייה פוסק: חמשה דברים שם בין מקדש ראשון למקדש שני מי. כפיעו לגיר יעקב אתן מהלל ושרים כתוב ועתה אתמין כבוד לראשון כאש דברים ותיתם לאורכה שנה ולא עדף ועוד מי יש לו לחיות שם חדרים ר"מ מגגל ר"מ אמרים שבחדס כמו שפייט שם אתן אש הידו בקרב עם מיתלי למקפר כל נחתים כי מגיר ואין כי פס ר"מ ואמרים רבינו פס ועוקף אחרון כבוד לראשון ועמד אחרכע מאות ועבדים יעלה כי להכמי אמל לא נאש ימיות ועוד שלשה דברים אמר שנעשה אלון כפיעים יעמד המשאה שלא היה כבית שני לא קדשיב ולא פסיג אלא דברים שהי אתן לגיר המקדש דיוק:

בפרשי פ"ק ראשון. תצרני באשון. והבהק אורי באשון. והן לי מאתך מענה לשון. ובתורתך האירה עיני. והוד והדר העמדתי. בפ"ק שני:

הדרן עלך שבעת ימים

שיעור
18

קרבות דוד

35
12 שנה לפני האירועים הללו

35 סדר הדורות

בשנת ב אלפים תתע א לא הרחק מהעיר אפק מתרחשת חטיפת המאה.

36 שמואל א פרק ד עם פירוש רש י

במהלך העימותים עם שבחים בסביבת אבן העזר הצד הישראלי מאבד את נרתיק הזהב הידוע בכינויו ארון הקודש.

37 יהושע פרק ג עם פירוש הרד ק

במשך 400 שנה אחרונות מכולה זו עם לוחות הספיר הייתה לבת לוויה קבועה של צבא ישראל ברוב מבצעיו הצבאיים. היא לוותה את בני דור השיבה לארץ בחוצם את מי הירדן. היא הייתה עדה לנפילת יריחו.

39 יהושע פרק ו עם פירוש הרד ק

40 שמואל א פרק יז עם פירוש הרד ק

ניסיון נואש לשים את ידו על החפץ יקר הערך יוזם אדם בעל נתונים פיזיים יוצאי דופן - גלית תלת- המטרי.

41
רמז מס 1

41 אסתר פרק א עם פירוש רש י

כידוע ממגילת אסתר, בשנת ג שצ ט דווקא חפץ זה הוא שהביא לצרות בצרורות במשפחתו של מלך פרס. כתוצאה מהן הוא נאלץ לחפש לעצמו מלכה חדשה, וחיפושים אלה נסתיימו בהכתרתה של אסתר.

43
מאת הזהב:
גמרא מדברת על כסף

43 מסכת קידושין נט א

סיפור זה, המסופר בדף נ ט במסכת קידושין, אירע, כאשר רב גידל שקל אפשרות לרכוש לעצמו מגרש קרקע. אבל רבי אבא, שלא ידע על תכניותיו של רב גידל, הקדים אותו וקנה את המגרש לעצמו.

44
בית דוד

44 ילקוט שמעוני שמואל א פרק טז רמז קכד

שנת ב תתנגד.. בית לחם - עיר שדות החיטה הטובים ביותר ואסכולת תלמוד התורה מאין כמותה.

47
עברית ב־5 דקות

47 ירמיה יב עם פירוש הרד ק

מצד שני, כפי שכתב חוקרה של לשון עברית רב דוד קמחי בפירושו לפרק יב מספר ירמיהו, בין מלחמה ואוכל יש קשר עקיף. ההרג היא אכילת החרב, כמו: - מצטט הוא - וחרבי תאכל בשר, כזה וכזה תאכל חרב (דב' ל ב פס' מ ב ושמ ב יא פס' כ ה בהתאמה).

48
שאלת המהדורה

48 קהלת פרק יא עם פירוש רש י

עצתו של שלמה על אודות הלחם היא אחת החידתיות ביותר בספר קהלת.

49
שושלת דוד

49 שמות רבה טו יג

דור ארבעה עשר מאברהם, דור עשירי מיהודה: דוד בן ישי - נציגה של המשפחה הבולטת ביותר בישראל.

50 התוועדויות תשמ ח א עמ 190

אביו - האדם העשיר והמשפיע ביותר באזור. שמו - ישי - אפילו נרמז בשירת משה בפרשה האחרונה של חמישה חומשי תורה, בראשי תיבות הביטוי יחד שבטי ישראל (דב' ל ג פס' ה').

משמעותו הנסתרת של רמז זה עוברת במסורת משפחתית: אחד מבניו של ישי יאחד את כל שבטי ישראל תחת שלטונו.

51 מגילת רות ד עם פירוש איבן עזרא

סבתא רבתא של דוד מצד אבא היא רות, שהייתה נסיכת מואב בלידתה. בשנת ב' תשפ ע היא ויתרה על כל זכויות היתר של בית המלוכה ועברה להתגורר בארץ ישראל.

...אחד מאבותיו של דוד הוא נחשון בן עמינדב.. בשנת אלפיים ארבע מאות ארבעים ושמונה הוא במלוא מובן המילה מעביר מיליוני בני אדם בקרקעיתו של ים סוף.

52 בראשית פרק מד (פרשת ויגש) עם פירוש רש י

שופט ניכר ובקיא בתורה, הוא אחד ממנהיגי דורו. סגולותיו הגלומות בו מתגלות בנסיבות חריגות.בשנת ב' רל ח הוא מסכן את חיין, כדי לעזור לאחיו בנימין, שהפך לבן ערובה של המדינה המצרית.

בטקסט השיעור:
חוברת מרצה 17–18
עמ' 14

ב"א תתנ"ד דוד נולד ב"א תתנ"ד והי שבעים שנים שם אבו נצבת בת עראל (כ"ב דל"ם ח') , כמה"ק די"ג ח' נמהרס. דיקבל גרמה מהוד המלך ינא מזרע בנלהל בן מורי בן הור למבה יהודה , והולי ל"ל מלך המים :

ב"א תת"ע עלי כת ב"א תת"ע ביום שגלה הארון :

ב"א תתע"א מ"מכן נוב התחיל ב"א תתע"א כיום שמת עלי אעפ"י שהיה ארון ה' בקרית יערים היו מקריבים בנוב י"ג שנה עד שכת שאול (ס"ע פ"ג) (ל"ד) , וכפ' בחרת דחזמים מכנכנו לא"י העמידו המכבן בגבעל כ"ד שנים ומכם הביאו הארון לגילה ועמד שם מכ"ם שנים בין הגנים למכה וירושת לעמלה, כמת עלי מהרב טב ובאו לנבשון (פ"ל כ"ם המ"ד) ומכם באו לבית שולמים ועמד בטב זנבשון לי שנים , ומהיום ההוא נהסרו כל המקומות להקרית אלף בנים הבחירה , (ול"ע כי נכנסו ב"א מם"ם ועמד המכבן בגבעל כ"ד שנים ובמילה שם"ם שנים עד מכבן טב הי ב"א התמ"ב ואיך כתב מכבן טב התחיל ב"א המ"ל) :

אלקנה למך מבגבעל בהלקנה ומופיעים למך הוא מלך ובימן מלכי רבנ (פ"ל מנ"ה לאלף הראשון) ונלה לבת למך היא הנה ומבמשות שמוחן בנות נלה ביבבה בנלה של בנלה למך שבחתה טם של עבקרן בנלה מהעבר , והנה הבנה בנלו של הקב"ה שיהה ובילה וגם מלת הנה לבון תנה ויובנם בנלו , ועדה היא ומי פרנה שבמוחיקן בנות כי פרנה מלבון פרנים ועדה לבון עדי ל"ל אבני הסן ומרגליות , גם לבון פרנה הנה גם כלומר הבל גם ונם בדה מלבון הבבה ומה שהם (ל"ל נלה) שהתה טם של עבקרן גם שהה (הנה אמרה) בלא הנכי מוב לך מעבבה בנים , ונלנשים אמו של בבבון שיהה נלה בב' נלנים נלה הבת למך והנה בבם אלקנה והרהה כמו דנלה דהתם היא שהתה טם עבקרן בלא לסולד לכך מיהרע מזלה של הנה ביהסה עבקרה מהחלה והולדה והלמיהה דבך ב' נדולי שולם ובקבי היה להבן כוס בקרן דהתם עד דהוכר כל הולי וכל מה שבחתיד נמעהא מכוס עבקרן, חבו וה' בקד לא הנה לבון הבבון שהיבבה מבנה כוס הבקרן והבר ותלד (ב"נ לוח לבך) , אלקנה היבן אלקנה בן קרח (שם לוח ח') :

הנה והיה לא היו לה עוד מלמד שהיו פרנה דומות לבקר ומהרבלו (מ"י שמואל א' פי' כ"ח הנרת שמואל) , יהנה נגעל הבר הקיני ואח"כ נחנה ח"ם בירת הנה להב מי כי אבה קבם רוח כי היהה עוב מלד לוח מומלה הקבה (כוומע דמ"ח ב' כ"ל ב"ל המ"ה) , ונגעל הוה בילדה שמואל נח ק"ל לבן ויתבבה לבמורה [המ"ד] נבן היה (נ"ב מ') , ברה הנה

א) בדפוסים הקודמים אין כתר לשבוב . ב) נ"ב בא לשל נבמוך בבב בבלי מב בתיב . ג) נדפוסים הקודמים ע"ב .

בוגמים נרפים כלם נגעל חוה להקן מה הנם הדלקה, ברה פקנה כלם בבכיל מעוח חלה ברכם בעיסה, ונר דולק מע"ם, ומה חדל לבנה, חנם חקנה מה ופמה לא היו לה עוד, הנה נמ"ק עם הכולל הוה (נ"ב) . בוגמים חקנה מר ופמים ע שם עלחן מבה כבא מנורה, נרפים הקנה חלה כד הקמת (עמק המלך ד"ה) . חנה ובמנה (עי"ל ב"ל רכ"ו) :

שמואל שנפם ט"ז מקבל ט"ו למשה לאברבנאל ילדתו אמו חנה בת ק"ל (ילקוט במואל א' סי' פ') והוא מזרע קרח , קבל מעלי שנת ב"א ביתע"א (ובכה"ק כתב תהל"ם פ"כ) וקודם זה הזמן אף בהיי עלי שפם גם הוא את ישראל (רד"ק בופמים י"ז) , כעהיה עלי בן צ"ד שנה היה שמואל בן ל"ט , ובר"י (ס' א') כתב עלי בן תרבעים שנה ר"ל מ' שנה שנתמנה ובאותה שנה עלד שמואל דגרך אחם שנה אחת לעבורו הוי במואל בן ל"ם שנה, (והה"ק י"ד ב' כתב והיה בן ד' כשמת עלי פ"ם הוא דהא שמואל עלד שנת התל"א לו תת"ל ע"ם , אז היה עלי בן כ"ח שנה ועלי היה מי ל"ח א"כ היה שמואל בן תרבעים שנה , ול"ל בהיה כתוב תרבעים ומעה המדפיס וכבר תרבע וכתב ד') ושפם י"א שנה (עיין ל"ד ועיין רלב"ג בופמים י"ז) כבן ס"א וכת כ"ח אייר ב"א התפ"ב ד' הדשים קודם מיתת שאול (כ"ה ברפ"י מיר (ה' א') ותמורה ע"ו א') ובה"ק כתב מי בן ל"ם ההחיל לבפוש והייב מן תהם"ם ופפס י"ב שנים (מהם ב' לשאול ישאתו י"ל לבמואל ל"ד) ומי חיי נ"ב שנה (עיין רלב"ג בופמים י"ז) והוא הנביא הראשון בשלשלת הקבלה (ל"ד) :

כתב בה"ק בנם ילקוט שמואל יא ע"ב (וה"ה בילקוט לך לך (סימן פ"ח) ועי"ם בי"ל ובחדב"ם פ"ח ועי"ם זקוקין דטרא סימן ר"ד מ"ם בזה), אברהם ובנה היו עקרים ע"ה בנה, רבקה עברים בנה, רחל י"ד, הנה י"ם והלי, אמי אומר אולי יש מטות בכ"ל, אבן בילקוט במואל א' סימן כ"ם ואברהם ובנה כ"ם שנים מבבנו לא"י ורבקה כ' ורחל לא נזכרה שם, והא דאיתא לגיל שילדו בת ק"ל ואיך אמר שהיה בקרה י"ם שנים ואמי אולי מדבשות מלוקים הם :

שמואל נשמה מבה ואחבן מתגלגל בו בגאמר מבה ואחבן בכהנו והמואל בקרחי בתו (ע"ם ול"ח מ') . במואל רוחו בל קן (ע"ב) ויחנו נשמה קן (ע"ל ב"ל המ"ה) , אמנם כוד הנ ואביהוא הם נבם ורוח ומיהם מחלבשו בשמואל, עיין קן (הע"ה) , וכמי במואל לא הלבו בדרכו שב"מ שהלך ביתו עמו והם הלקם שלא נביהם בנו בנתת הכיעת והמדת ממון , והם היו כוהנים דהליהו לעיכך היו הכוהנים מקרים לבי כנחי דהתאב בהיה והרן בתתנו לעפ"י שדבר אם היה בלא מדבתו אלא דרהמנא אבקדיה לאליהו ואף

בטקסט השיעור:
חוברת מרצה 17–18
עמ' 15

יהושע פרק ג

ט וַיֹּאמֶר יְהוֹשֻׁעַ אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל גֹּשׁוּ הֵנָּה וְשִׁמְעוּ
אֶת-דִּבְרֵי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: י וַיֹּאמֶר יְהוֹשֻׁעַ בְּזֹאת
תֵּדְעוּן כִּי אֵל חַי בְּקִרְבְּכֶם וְהוֹרֵשׁ יוֹרִישׁ מִפְּנֵיכֶם
אֶת-הַכְּנַעֲנִי וְאֶת-הַחִתִּי וְאֶת-הַחִוִּי וְאֶת-הַפְּרִזִּי וְאֶת-
הַגִּרְגָּשִׁי וְהָאֱמֹרִי וְהַיְבוּסִי: יא הִנֵּה אֲרוֹן הַבְּרִית אֲדוֹן
כָּל-הָאָרֶץ עֹבֵר לִפְנֵיכֶם בַּיַּרְדֵּן: יב וְעַתָּה קְחוּ לָכֶם
שְׁנֵי עָשָׂר אִישׁ מִשִּׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ-אֶחָד אִישׁ-אֶחָד
לַשָּׁבֶט: יג וְהָיָה כְּנוֹחַ כַּפּוֹת רַגְלֵי הַכֹּהֲנִים נֹשְׂאֵי-
אֲרוֹן יְהוָה אֲדוֹן כָּל-הָאָרֶץ בְּמֵי הַיַּרְדֵּן מֵי הַיַּרְדֵּן
יִכָּרֵתוּן הַמַּיִם הַיֹּרְדִים מִלְּמָעְלָה וְיַעַמְדוּ נֵד אֶחָד:
יד וַיְהִי בִּנְסֹעַ הָעָם מֵאָהֳלֵיהֶם לַעֲבֹר אֶת-הַיַּרְדֵּן
וְהַכֹּהֲנִים נֹשְׂאֵי הָאָרוֹן הַבְּרִית לִפְנֵי הָעָם: טו וּכְבוֹא
נֹשְׂאֵי הָאָרוֹן עַד-הַיַּרְדֵּן וְרַגְלֵי הַכֹּהֲנִים נֹשְׂאֵי הָאָרוֹן
נִטְבְּלוּ בִּקְצֵה הַמָּיִם וְהַיַּרְדֵּן מָלֵא עַל-כָּל-גְּדוֹתָיו כֹּל
יְמֵי קָצִיר: טז וַיַּעַמְדוּ הַמַּיִם- הַיֹּרְדִים מִלְּמַעְלָה קָמוּ
נֵד-אֶחָד הַרְחֵק מְאֹד (בְּאָדָם) (מֵאָדָם) הָעִיר אֲשֶׁר
מִצַּד צָרְתָן וְהַיֹּרְדִים עַל יָם הָעֲרָבָה יָם-הַמֶּלַח תַּמּוּ
נִכְרָתוּ וְהָעָם עָבְרוּ נֶגֶד יְרִיחוֹ: יז וַיַּעַמְדוּ הַכֹּהֲנִים
נֹשְׂאֵי הָאָרוֹן בְּרִית-יְהוָה בֶּחָרָבָה בְּתוֹךְ הַיַּרְדֵּן הָכֵן
וְכָל-יִשְׂרָאֵל עֹבְרִים בֶּחָרָבָה עַד אֲשֶׁר-תַּמּוּ כָּל-הַגּוֹי
לַעֲבֹר אֶת-הַיַּרְדֵּן:

רד"ק

(ט) גשו הנה –
הקריבם והקהילם לפני הארון במקום שהיה שם יהושע, והשמיעם את דברי ה'.

(י) בזאת תדעון –
טעמו לפניו, שהארון יעבור לפניהם ויכרתו מי הירדן ובאות הגדול הזה ידעון כי האל יתברך בקרבם ויוריש הגוים מלפניהם. ובדרש: כי טעמו למה שאמר: גשו הנה – הכניסם כולם בין שני בדי הארון וזה א' מן המקומות שהחזיק המועט את המרובה, ואמר להם: בזאת תדעון –בזאת הפליאה שאתם רואים שכולכם מצומצמין בין בדי הארון וזה הדרש רחוק, כי אילו היה זה הפלא היה נזכר בכתוב.

(יא) הנה ארון הברית אדון כל הארץ –
חסר וארון, שזכר עומד במקום שנים ופירושו: ארון אדון כל הארץ.
או חסר ברית, שהרי זכר הברית ופירוש ברית אדון כל הארץ. ויש מי שפירש: כי על הארון הוא אומר: אדון כל הארץ, לפי ששכן שם הכבוד. וכן נקרא שם, כי שם ה' צבאות עליו וכן קראו שם הארון ה' כשהיו אומרין בנוסעו: קומה ה' ושובה ה' בנוחו. וכן אמר: עלה אלוהים בתרועה אמר על הארון.
ואמר: אדון כל הארץ –
כי על ידי הארון הראה האל יתברך שהוא אדון כל הארץ והפך הטבעים כרצונו, כי המים טבען להיות נגרים ועמדו נד אחד.

(יב) ועתה קחו לכם –
ולא אמר להם מה יעשו, אלא הכין אותם טרם שיעברו ואחר שעברו העם, אמר להם שירימו איש אבנו.

(יג) ויעמדו נד אחד –
פירש שלא יתפשטו הנה והנה בהסרתם ולא ישטפו אותם המקומות, אבל יעמדו נד אחד, כמו שירדו המים כן יעמדו אלה על אלה ולא יתפשטו ולא יצאו מגדות הירדן.

(יד) הארון הברית –
הברית חסר ופירש הארון, ארון הברית.

(טו) על כל גדותיו –

(המשך מעמ' 36)

רד"ק

על כל שפתיו מפה ומפה.

כל ימי קציר –

כלומר אף על פי שהיו ימי קציר היה מלא על כל גדותיו, ובניסן עברו בעשור לחדש שהם ימי קציר. או פירושו: כי כן מנהגו להיות מלא ימי הקציר.

ואמר: **והירדן היה מלא כמשפטו**, להיות מלא כל ימי קציר, כי בהחל ימי החום יתפשר השלג אשר בהרים וימלאו הנהרות. וכן בדברי הימים כשעברו בני גד לדוד לעזרו, אלה הם אשר עברו את הירדן בחדש הראשון והוא ממלא על כל גדותיו.

(טז) הרחק מאד באדם העיר –

העיר הקרובה שם במקום שעברו היה שמה אדם, ומה שאמר הרחק מאד, להודיע כי לא נתפשטו המים היורדים אלא קמו זה על זה נד אחד רחוקים מן העיר, כמו שהיו מתחילה.

והיורדים –

פירוש והמים היורדים אשר מתחת מקום הכריתה ירדו אל הים כמנהג הנחלים, וקודם שעברו תמו אותם המים התחתונים כי הלכו כולם לים, והעם עברו ביבשה בריוח כי לא היו מים אלא למעלה מהם שקמו נד אחד.

ומה שכתוב: באדם וקרי מאדם הכתוב אומר, כי לולי שקמו המים נד אחד והיו מתפשטין היו נכנסים באדם העיר ושוטפין העיר, אף על פי שהיתה רחוקה כל כך היו המים רבים, אבל עתה שקמו נד אחד רחקו מאדם העיר מאד, כמו שהיה הירדן רחוק מהעיר.

(יז) בתוך הירדן הכן –

מקור, ר"ל מוכנים ומתוקנים. כתרגומו: מתקניא וכן ממצב רגלי הכהנים הכין, ממקום שיהיו מוכנים ומתוקנים בו.

בטקסט השיעור:
חוברת מרצה 17-18
עמ' 15

יהושע פרק ו

יב וַיַּשְׁכֵּם יְהוֹשֻׁעַ בַּבֹּקֶר וַיִּשְׂאוּ הַכֹּהֲנִים אֶת-אֲרוֹן
יְהוָה: יג וְשִׁבְעָה הַכֹּהֲנִים נֹשְׂאִים- שִׁבְעָה שׁוֹפְרוֹת
הַיֹּבְלִים לִפְנֵי אֲרוֹן יְהוָה הֹלְכִים הָלוֹךְ וְתָקְעוּ
בַּשּׁוֹפָרוֹת וְהֶחָלוּץ הֹלֵךְ לִפְנֵיהֶם וְהַמְאַסֵּף הֹלֵךְ
אַחֲרֵי אֲרוֹן יְהוָה (הָלוֹךְ) (הָלוֹךְ) וְתָקוֹעַ בַּשּׁוֹפָרוֹת:
יד וַיָּסֹבּוּ אֶת-הָעִיר בַּיּוֹם הַשֵּׁנִי פַּעַם אַחַת וַיָּשֻׁבוּ
הַמַّחֲנֶה כֹּה עָשׂוּ שֵׁשֶׁת יָמִים: טו וַיְהִי בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי
וַיַּשְׁכִּמוּ (בַּעֲלוֹת) (כַּעֲלוֹת) הַשַּׁחַר וַיָּסֹבּוּ אֶת-הָעִיר
כַּמִּשְׁפָּט הַזֶּה שֶׁבַע פְּעָמִים רַק בַּיּוֹם הַהוּא סָבְבוּ
אֶת-הָעִיר שֶׁבַע פְּעָמִים: טז וַיְהִי בַּפַּעַם הַשְּׁבִיעִית
תָּקְעוּ הַכֹּהֲנִים בַּשּׁוֹפָרוֹת וַיֹּאמֶר יְהוֹשֻׁעַ אֶל-הָעָם
הָרִיעוּ כִּי-נָתַן יְהוָה לָכֶם אֶת-הָעִיר: יז וְהָיְתָה הָעִיר
חֵרֶם הִיא וְכָל-אֲשֶׁר-בָּהּ לַיהוָה רַק- רָחָב הַזּוֹנָה
תִּחְיֶה הִיא וְכָל-אֲשֶׁר אִתָּהּ בַּבַּיִת כִּי הֶחְבֵּאתָה אֶת-
הַמַּלְאָכִים אֲשֶׁר שָׁלָחְנוּ: יח וְרַק-אַתֶּם שִׁמְרוּ מִן-
הַחֵרֶם פֶּן-תַּחֲרִימוּ וּלְקַחְתֶּם מִן-הַחֵרֶם וְשַׂמְתֶּם אֶת-
מַחֲנֵה יִשְׂרָאֵל לְחֵרֶם וַעֲכַרְתֶּם אוֹתוֹ: יט וְכֹל כֶּסֶף
וְזָהָב וּכְלֵי נְחֹשֶׁת וּבַרְזֶל קֹדֶשׁ הוּא לַיהוָה אוֹצַר
יְהוָה יָבוֹא: כ וַיָּרַע הָעָם וַיִּתְקְעוּ בַּשּׁוֹפָרוֹת וַיְהִי-
כִשְׁמֹעַ הָעָם אֶת-קוֹל הַשּׁוֹפָר וַיָּרִיעוּ הָעָם תְּרוּעָה
גְּדוֹלָה וַתִּפֹּל הַחוֹמָה תַּחְתֶּיהָ וַיַּעַל הָעָם הָעִירָה
אִישׁ נֶגְדּוֹ וַיִּלְכְּדוּ אֶת-הָעִיר:

רד"ק

(יג) הולך ותקוע –
כתיב הולך, ר"ל, שכמו שהיה המאסף הולך כן היו הכהנים תוקעים, וקרי הלוך שהוא מקור והפירוש אחד.

(טו) וישכימו בעלות השחר –
כתיב בבי"ת וקרי בכ"ף.

כמשפט הזה שבע פעמים –
כמשפט הזה שעשו בששת הימים והיו שבע פעמים עם ההקפה הראשונה הזאת של יום השביעי, רק ביום ההוא עשו יותר הקפות כי הקיפו העיר שבע פעמים.

(יז) והיתה העיר חרם היא וכל אשר בה –
היא שלא תבנה עוד וכל אשר בה שלא יהנה אדם מכל אשר בה. ונראה כי הקב"ה אמר לו כן, כי יהושע לא אמר דבר כזה מלבו ואף על פי שלא זכר זה הכתוב, ימצאו כמוהו רבים. ורז"ל אמרו: כי יהושע אמר דבר זה מרצונו ולא אמר לו הקב"ה, אמר יהושע: יריחו כבושה תחלה לארץ ישראל נוציאנה תרומה, כאשה הזאת שמפרשת חלתה מתחלת עיסתה. ועוד אמר יהושע: בשבת לכדנו יריחו ושבת קדש, שנאמר: כי קדש היא לכם, כל מה שכבשנו בה יהיה קדש, שנאמר: קדש לה' אוצר ה' יבא ואף על פי כן הקב"ה הסכים על ידו. ומניין שהקב"ה הסכים על ידו? שנאמר: חטא ישראל וגם עברו את בריתי והיה זה אחד מג' שגזרו בית דין שלמטה והסכים הקב"ה עמהם.

כי החבאתה –
בשני סימני נקבה כמו ישועתה עזרתה וכל כפל לחזק הענין כמו שפירשנו בספר מכלל והכפל הנה, לפי שהחביאה אותם יפה.

(יח) שמרו מן החרם –
שמרו עצמכם ושמרו איש את אחיו ומפני זה אמר: חטא ישראל, מפני שלא נתנו עיניהם שלא יקח אדם משלל העיר דבר.

פן תחרימו –
פירושו: ולקחתם מן החרם.

(יט) אוצר ה' יבא –
באהל מועד שהיה שם הקדש משלל מדין, הזהב שנתנו שרי האלפים והמאות.

בטקסט השיעור:
חוברת מרצה 18-17
עמ' 16

שמואל א פרק יז

א וַיַּאַסְפוּ פְלִשְׁתִּים אֶת-מַחֲנֵיהֶם לַמִּלְחָמָה וַיֵּאָסְפוּ
שׂוֹכֹה אֲשֶׁר לִיהוּדָה וַיַּחֲנוּ בֵּין-שׂוֹכֹה וּבֵין-עֲזֵקָה
בְּאֶפֶס דַּמִּים: **ב** וְשָׁאוּל וְאִישׁ-יִשְׂרָאֵל נֶאֶסְפוּ וַיַּחֲנוּ
בְּעֵמֶק הָאֵלָה וַיַּעַרְכוּ מִלְחָמָה לִקְרַאת פְּלִשְׁתִּים:
ג וּפְלִשְׁתִּים עֹמְדִים אֶל-הָהָר מִזֶּה וְיִשְׂרָאֵל עֹמְדִים
אֶל-הָהָר מִזֶּה וְהַגַּיְא בֵּינֵיהֶם: **ד** וַיֵּצֵא אִישׁ-הַבֵּנַיִם
מִמַּחֲנוֹת פְּלִשְׁתִּים גָּלְיָת שְׁמוֹ מִגַּת גָּבְהוֹ שֵׁשׁ אַמּוֹת
וָזָרֶת: **ה** וְכוֹבַע נְחֹשֶׁת עַל-רֹאשׁוֹ וְשִׁרְיוֹן קַשְׂקַשִּׂים הוּא
לָבוּשׁ וּמִשְׁקַל הַשִּׁרְיוֹן חֲמֵשֶׁת-אֲלָפִים שְׁקָלִים נְחֹשֶׁת:
ו וּמִצְחַת נְחֹשֶׁת עַל-רַגְלָיו וְכִידוֹן נְחֹשֶׁת בֵּין כְּתֵפָיו:
ז (וְחֵץ) (וְעֵץ) חֲנִיתוֹ כִּמְנוֹר אֹרְגִים וְלַהֶבֶת חֲנִיתוֹ
שֵׁשׁ-מֵאוֹת שְׁקָלִים בַּרְזֶל וְנֹשֵׂא הַצִּנָּה הֹלֵךְ לְפָנָיו:

רד"ק

(א) באפס דמים –
המ"ם דגושה והוא שם מקום. ובדברי הימים בפס דמים נזכר במלחמת דוד. ובדרש, רבי יוחנן אמר: בחלק סמקתא. ור' שמואל בר נחמן אמר: שמשם פסקו דמים לישראל.

(ג) עומדים אל ההר מזה –
וכבר אמר: ויחנו בעמק האלה כל המחנה חנו בעמק האלה ועורכי המלחמה עלו אל ההר לקראת פלשתים.

(ד) ויצא איש הבנים –
לפי שהיה יוצא יום יום בין שתי המערכות נקרא איש הבנים, ויש בו דרש ועוד נכתבנו. ויונתן תירגם: ונפק גברא מביניהון.

(ה) וכובע נחשת –
מלעיל וכן וקובע ישועה בראשו. ותרגום: מגבעות קובעין, והוא אחד בכ"ף ובקו"ף, ותרגומו: קולסא, ודומה לו בדברי רבותינו ז"ל: גדי מקולס נקרא כן, לפי כשהיו צולין הפסח היו תולין בני מעיו חוצה לו למעלה מראשו ונראה ככובע על הראש.

ושריון קשקשים –
תרגם יונתן: ושריון גלכין בכ"ף. ויש נוסחאות כתוב בביונתן תרגם והוא קלפין, שתרגום: קשקשת, ובדברי רבותנו ז"ל: לובשי שריון קליפה ופירש כי כל טבעת וטבעת של שריון תלויה כמין קשקשת לסתום נקב הטבעות כדי שלא יבא חץ בתוך הטבעת.

שקלים נחשת –
שקלי נחושת כמו: סיגים כסף.

(ו) ומצחת נחשת –
תרגם יונתן: וטרקלין דנחש, פירש טס של נחושת תלויה על רגליו לכסותם והוא שם מושאל מן מצח, כי כן נושאות הנערות טס הזהב או כסף על מצחם ואותו נקרא מצחה, על דרך האמת.

וכידון נחשת –
תרגם יונתן: ומסחפא דנחשא נפיק מן קולסא ומטל בין כתפוהי, ותרגום: נטה בכידון ברומחא, נראה כי זה אשר היה בין כתפי גלית היה בדמות רומח, אבל הייתה לו תכונה אחרת במקצת והיה דבק עם הכובע ויורד בין כתפו עד למטה ולפי הפסוק הכתוב למטה, שאמר לו דוד לגלית אתה בא אלי בחרב ובחנית ובכידון, נראה כי כידון זהו רומח, כמו נטה בכידון הוא עשוי להכות בו לא להגן והיה נותן אותו בין שתי כתפיו, לפי שבשתי ידיו היו כלי המלחמה, בימינו החנית וכלי אחר בשמאלו ואם זה לא נזכר וזה היה לו בין כתפיו לאחוז בידו, אחר שיטיל החנית לבעל מלחמתו.

(ז) כמנור אורגים –
תרגם יונתן: כאכסן דגרדאין, והוא יתד האורג.

שקלים ברזל –
כמו שקלי ברזל, וכן סיגים כסף ומה שאמר למעלה שקלים נחשת והנה אמר שקלים ברזל, לפי שלכל המתכות יש שקלים מיוחדים וכאשר שוקלים הזהב שוקלים בשקלים המיוחדים לזהב וכן לכסף וכן לנחשת וכן לברזל ולהבת חניתו הייתה ברזל, לפיכך זכר בה שקלי ברזל.

בטקסט השיעור:
חוברת מרצה 17–18
עמ' 15

שמואל א פרק ד

א וַיְהִי דְבַר-שְׁמוּאֵל לְכָל-יִשְׂרָאֵל וַיֵּצֵא יִשְׂרָאֵל-
לִקְרַאת פְּלִשְׁתִּים לַמִּלְחָמָה וַיַּחֲנוּ עַל-הָאֶבֶן
הָעֶזֶר וּפְלִשְׁתִּים חָנוּ בַאֲפֵק: ב וַיַּעַרְכוּ פְלִשְׁתִּים
לִקְרַאת יִשְׂרָאֵל וַתִּטֹּשׁ הַמִּלְחָמָה וַיִּנָּגֶף יִשְׂרָאֵל
לִפְנֵי פְלִשְׁתִּים וַיַּכּוּ בַמַּעֲרָכָה בַּשָּׂדֶה כְּאַרְבַּעַת
אֲלָפִים אִישׁ: ג וַיָּבֹא הָעָם אֶל-הַמַּחֲנֶה וַיֹּאמְרוּ זִקְנֵי
יִשְׂרָאֵל לָמָּה נְגָפָנוּ יְהוָה הַיּוֹם לִפְנֵי פְלִשְׁתִּים נִקְחָה
אֵלֵינוּ מִשִּׁלֹה אֶת-אֲרוֹן בְּרִית יְהוָה וְיָבֹא בְקִרְבֵּנוּ
וְיֹשִׁיעֵנוּ מִכַּף אֹיְבֵינוּ: ד וַיִּשְׁלַח הָעָם שִׁלֹה וַיִּשְׂאוּ
מִשָּׁם אֵת אֲרוֹן בְּרִית-יְהוָה צְבָאוֹת יֹשֵׁב הַכְּרֻבִים
וְשָׁם שְׁנֵי בְנֵי-עֵלִי עִם-אֲרוֹן בְּרִית הָאֱלֹהִים חָפְנִי
וּפִינְחָס: ה וַיְהִי כְּבוֹא אֲרוֹן בְּרִית-יְהוָה אֶל-הַמַּחֲנֶה
וַיָּרִעוּ כָל-יִשְׂרָאֵל תְּרוּעָה גְדוֹלָה וַתֵּהֹם הָאָרֶץ:
ו וַיִּשְׁמְעוּ פְלִשְׁתִּים אֶת-קוֹל הַתְּרוּעָה וַיֹּאמְרוּ מֶה
קוֹל הַתְּרוּעָה הַגְּדוֹלָה הַזֹּאת בְּמַחֲנֵה הָעִבְרִים וַיֵּדְעוּ
כִּי אֲרוֹן יְהוָה בָּא אֶל-הַמַּחֲנֶה: ז וַיִּרְאוּ הַפְּלִשְׁתִּים
כִּי אָמְרוּ בָּא אֱלֹהִים אֶל-הַמַּחֲנֶה וַיֹּאמְרוּ אוֹי לָנוּ כִּי
לֹא הָיְתָה כָזֹאת אֶתְמוֹל שִׁלְשֹׁם: ח אוֹי לָנוּ מִי יַצִּילֵנוּ
מִיַּד הָאֱלֹהִים הָאַדִּירִים הָאֵלֶּה אֵלֶּה הֵם הָאֱלֹהִים
הַמַּכִּים אֶת-מִצְרַיִם בְּכָל-מַכָּה בַּמִּדְבָּר: ט הִתְחַזְּקוּ
וִהְיוּ לַאֲנָשִׁים פְּלִשְׁתִּים פֶּן תַּעַבְדוּ לָעִבְרִים כַּאֲשֶׁר
עָבְדוּ לָכֶם וִהְיִיתֶם לַאֲנָשִׁים וְנִלְחַמְתֶּם: י וַיִּלָּחֲמוּ
פְלִשְׁתִּים וַיִּנָּגֶף יִשְׂרָאֵל וַיָּנֻסוּ אִישׁ לְאֹהָלָיו וַתְּהִי
הַמַּכָּה גְּדוֹלָה מְאֹד וַיִּפֹּל מִיִּשְׂרָאֵל שְׁלֹשִׁים אֶלֶף
רַגְלִי: יא וַאֲרוֹן אֱלֹהִים נִלְקָח וּשְׁנֵי בְנֵי-עֵלִי מֵתוּ
חָפְנִי וּפִינְחָס: יב וַיָּרָץ אִישׁ-בִּנְיָמִן מֵהַמַּעֲרָכָה וַיָּבֹא
שִׁלֹה בַּיּוֹם הַהוּא וּמַדָּיו קְרֻעִים וַאֲדָמָה עַל-רֹאשׁוֹ:
יג וַיָּבוֹא וְהִנֵּה עֵלִי יֹשֵׁב עַל-הַכִּסֵּא (יַד) (יַד) דֶּרֶךְ
מְצַפֶּה כִּי-הָיָה לִבּוֹ חָרֵד עַל אֲרוֹן הָאֱלֹהִים וְהָאִישׁ
בָּא לְהַגִּיד בָּעִיר וַתִּזְעַק כָּל-הָעִיר: יד וַיִּשְׁמַע עֵלִי
אֶת-קוֹל הַצְּעָקָה וַיֹּאמֶר מֶה קוֹל הֲהָמוֹן הַזֶּה וְהָאִישׁ
מִהַר וַיָּבֹא וַיַּגֵּד לְעֵלִי:

רש"י

(א) ויהי דבר שמואל לכל ישראל –
נהיה הדבר שנאמר לשמואל, ובא לכל ישראל, והאיך היה הפורענות, ויצא ישראל לקראת פלשתים למלחמה:

האבן העזר –
עדיין לא היה כן שמה, כי בימי שמואל נקראת כן *(לקמן ז יב)*, וכאן קרא על שם סופה:

(ב) ותטש המלחמה –
ותתפשט המלחמה, כמו *(לקמן ל טז)*: והנם נטושים על פני הארץ, וכן *(שופטים טו ט)*: וינטשו בלחי:

(ח) בכל מכה במדבר –
על ים סוף. ויונתן תרגם: ולעמיה עבד פרישן במדברא. ובספרי שנינו: שהפרשה הזו עירוב דברים, מי שאמר זה לא אמר זה, כשרין שבהם אמרו: מי יצילנו מיד האלהים האדירים האלה, והרשעים אמרו: אלה הם האלהים המכים את מצרים בכל מכה, כל מכות שהיו לו, על המצרים הביאם, אין לו עוד מכה מעתה:

(יב) איש בנימן –
זה היה שאול, שחטף את הלוחות מיד גלית וברח לו:

(יג) יד דרך מצפה –
אצל יד הדרך היה מצפה:

בטקסט השיעור:
חוברת מרצה 18–17
עמ' 17

אסתר פרק א

א וַיְהִי בִּימֵי אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ הוּא אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ הַמֹּלֵךְ מֵהֹדּוּ
וְעַד-כּוּשׁ שֶׁבַע וְעֶשְׂרִים וּמֵאָה מְדִינָה: ב בַּיָּמִים הָהֵם
כְּשֶׁבֶת הַמֶּלֶךְ אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ עַל כִּסֵּא מַלְכוּתוֹ אֲשֶׁר
בְּשׁוּשַׁן הַבִּירָה: ג בַּשָּׁנָה שְׁלוֹשׁ לְמָלְכוֹ עָשָׂה מִשְׁתֶּה
לְכָל-שָׂרָיו וַעֲבָדָיו חֵיל פָּרַס וּמָדַי הַפַּרְתְּמִים וְשָׂרֵי
הַמְּדִינוֹת לְפָנָיו: ד בְּהַרְאֹתוֹ אֶת-עֹשֶׁר כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ
וְאֶת-יְקַר תִּפְאֶרֶת גְּדוּלָּתוֹ יָמִים רַבִּים שְׁמוֹנִים וּמְאַת
יוֹם: ה וּבִמְלוֹאת הַיָּמִים הָאֵלֶּה עָשָׂה הַמֶּלֶךְ לְכָל-
הָעָם הַנִּמְצְאִים- בְּשׁוּשַׁן הַבִּירָה לְמִגָּדוֹל וְעַד-
קָטָן מִשְׁתֶּה שִׁבְעַת יָמִים בַּחֲצַר גִּנַּת בִּיתַן הַמֶּלֶךְ:
ו חוּר כַּרְפַּס וּתְכֵלֶת אָחוּז בְּחַבְלֵי-בוּץ וְאַרְגָּמָן
עַל-גְּלִילֵי כֶסֶף וְעַמּוּדֵי שֵׁשׁ מִטּוֹת זָהָב וָכֶסֶף עַל
רִצְפַּת בַּהַט-וָשֵׁשׁ וְדַר וְסֹחֶרֶת: ז וְהַשְּׁקוֹת בִּכְלֵי זָהָב
וְכֵלִים מִכֵּלִים שׁוֹנִים וְיֵין מַלְכוּת רָב כְּיַד הַמֶּלֶךְ:
ח וְהַשְּׁתִיָּה כַדָּת אֵין אֹנֵס כִּי-כֵן יִסַּד הַמֶּלֶךְ עַל
כָּל-רַב בֵּיתוֹ לַעֲשׂוֹת כִּרְצוֹן אִישׁ-וָאִישׁ: ט גַּם וַשְׁתִּי
הַמַּלְכָּה עָשְׂתָה מִשְׁתֵּה נָשִׁים בֵּית הַמַّלְכוּת אֲשֶׁר
לַמֶּלֶךְ אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ: י בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי כְּטוֹב לֵב-הַמֶּלֶךְ
בַּיָּיִן אָמַר לִמְהוּמָן בִּזְתָא חַרְבוֹנָא בִּגְתָא וַאֲבַגְתָא
זֵתַר וְכַרְכַּס שִׁבְעַת הַסָּרִיסִים הַמְשָׁרְתִים אֶת-פְּנֵי
הַמֶּלֶךְ אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ: יא לְהָבִיא אֶת-וַשְׁתִּי הַמַּלְכָּה
לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ בְּכֶתֶר מַלְכוּת לְהַרְאוֹת הָעַמִּים וְהַשָּׂרִים
אֶת-יָפְיָהּ כִּי-טוֹבַת מַרְאֶה הִיא: יב וַתְּמָאֵן הַמַּלְכָּה
וַשְׁתִּי לָבוֹא בִּדְבַר הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר בְּיַד הַסָּרִיסִים
וַיִּקְצֹף הַמֶּלֶךְ מְאֹד וַחֲמָתוֹ בָּעֲרָה בוֹ: יג וַיֹּאמֶר
הַמֶּלֶךְ לַחֲכָמִים יֹדְעֵי הָעִתִּים כִּי-כֵן דְּבַר הַמֶּלֶךְ
לִפְנֵי כָּל-יֹדְעֵי דָת וָדִין: יד וְהַקָּרֹב אֵלָיו כַּרְשְׁנָא
שֵׁתָר אַדְמָתָא תַּרְשִׁישׁ מֶרֶס מַרְסְנָא מְמוּכָן שִׁבְעַת
שָׂרֵי פָּרַס וּמָדַי רֹאֵי פְּנֵי הַמֶּלֶךְ הַיֹּשְׁבִים רִאשֹׁנָה
בַּמַּלְכוּת: טו כְּדָת מַה-לַּעֲשׂוֹת בַּמַּלְכָּה וַשְׁתִּי עַל
אֲשֶׁר לֹא-עָשְׂתָה אֶת-מַאֲמַר הַמֶּלֶךְ אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ בְּיַד
הַסָּרִיסִים: טז וַיֹּאמֶר (מְומֻכָן) מְמוּכָן] לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ
וְהַשָּׂרִים לֹא עַל-הַמֶּלֶךְ לְבַדּוֹ עָוְתָה וַשְׁתִּי הַמַּלְכָּה
כִּי עַל-כָּל-הַשָּׂרִים וְעַל-כָּל-הָעַמִּים אֲשֶׁר בְּכָל-
מְדִינוֹת הַמֶּלֶךְ אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ: יז כִּי-יֵצֵא דְבַר-הַמַּלְכָּה
עַל-כָּל-הַנָּשִׁים לְהַבְזוֹת בַּעְלֵיהֶן בְּעֵינֵיהֶן בְּאָמְרָם
הַמֶּלֶךְ אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ אָמַר לְהָבִיא אֶת-וַשְׁתִּי הַמַּלְכָּה
לְפָנָיו וְלֹא-בָאָה: יח וְהַיּוֹם הַזֶּה תֹּאמַרְנָה שָׂרוֹת
פָּרַס-וּמָדַי אֲשֶׁר שָׁמְעוּ אֶת-דְּבַר הַמַּלְכָּה לְכֹל שָׂרֵי
הַמֶּלֶךְ וּכְדֵי בִּזָּיוֹן וָקָצֶף: יט אִם-עַל-הַמֶּלֶךְ טוֹב יֵצֵא
דְבַר-מַלְכוּת מִלְּפָנָיו וְיִכָּתֵב בְּדָתֵי פָרַס-וּמָדַי וְלֹא
יַעֲבוֹר אֲשֶׁר לֹא-תָבוֹא וַשְׁתִּי לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ
וּמַלְכוּתָהּ יִתֵּן הַמֶּלֶךְ לְרֵעוּתָהּ הַטּוֹבָה מִמֶּנָּה:
כ וְנִשְׁמַע- פִּתְגָם הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר-יַעֲשֶׂה בְּכָל-מַלְכוּתוֹ
כִּי רַבָּה הִיא וְכָל-הַנָּשִׁים יִתְּנוּ יְקָר לְבַעְלֵיהֶן
לְמִגָּדוֹל וְעַד-קָטָן: כא וַיִּיטַב הַדָּבָר בְּעֵינֵי הַמֶּלֶךְ
וְהַשָּׂרִים וַיַּעַשׂ הַמֶּלֶךְ כִּדְבַר מְמוּכָן: כב וַיִּשְׁלַח
סְפָרִים אֶל-כָּל-מְדִינוֹת הַמֶּלֶךְ אֶל-מְדִינָה וּמְדִינָה
כִּכְתָבָהּ וְאֶל-עַם וָעָם כִּלְשׁוֹנוֹ לִהְיוֹת כָּל-אִישׁ שֹׁרֵר
בְּבֵיתוֹ וּמְדַבֵּר כִּלְשׁוֹן עַמּוֹ:

רס"י

(א) ויהי בימי אחשורוש –
מלך פרס היה שמלך תחת כורש לסוף שבעים שנה של גלות בבל:
הוא אחשורוש –
הוא ברשעו מתחלתו ועד סופו:
המלך –
שמלך מעצמו ולא היה מזרע המלוכה:
מהדו ועד כוש וגו' –
המולך על מאה ועשרים ושבע מדינות כמו שמולך מהדו ועד כוש שעומדים זה אצל זה וכן *(מלכים א ד)* כי הוא רודה בכל עבר הנהר מתפסח ועד עזה שהיה רודה בכל עבר הנהר כמו שהוא רודה מתפסח עד עזה:

(ב) כשבת המלך אחשורוש וגו' –
כשנתקיים המלכות בידו ורבותינו פירשוהו בעניין אחר במסכת מגילה:

(ג) הפרתמים –
שלטונים בלשון פרס:

(ד) ימים רבים –
עשה להם משתה:

(ה) גנת –
מקום זרעוני ירקות:
ביתן –
נטוע באילנות:

(ו) חור כרפס ותכלת –
מיני בגדים צבעונים פירס להם למצעות:
אחוז בחבלי בוץ וארגמן –
מרוקמים בפתילי בוץ וארגמן אותן פרס להם על גלילי כסף ועל עמודי שש:
מטות זהב וכסף –
ערך לישב עליהם לסעודה:
על רצפת –
קרקעות של בהט ושש וגו' מיני אבנים טובות פירשו רבותינו, ולפי משמעות המקרא כך שמם:

(ז) והשקות בכלי זהב –
כמו ולהשקות:
שונים –
משונים זה מזה וכן ודתיהם שונות, ורבותינו דרשו מה שדרשו:
ויין מלכות רב –
הרבה, ורבותינו אמרו שהשקה אותם כל אחד ואחד יין שהוא זקן ממנו:

(ח) כדת –
לפי שיש סעודות שכופין את המסובין לשתות כלי גדול ויש שאינו יכול לשתותו כי אם בקושי אבל כאן אין אונס:
יסד –
לשון יסוד כלומר כן תקן וצוה:
על כל רב ביתו –
על כל שרי הסעודה שר האופים ושר הטבחים ושר המשקים:
לעשות כרצון איש ואיש –
לכל אחד רצונו:

(י) ביום השביעי –
רבותינו אמרו שבת היה:

(יב) ותמאן המלכה ושתי –
רבותינו אמרו לפי שפרחה בה צרעת כדי שתמאן ותהרג לפי שהיתה מפשטת בנות ישראל ערומות ועושה בהן מלאכה בשבת נגזר עליה שתפשט ערומה בשבת:
ויקצף –
ששלחה לו דברי גנאי:

(יג) כי כן דבר המלך –
כי כן מנהג המלך בכל משפט לשום את הדבר לפני כל יודעי דת ודין:

(יד) והקרב אליו –
לערוך דבריו לפניהם [אלו הם כרשנא שתר וגו':

(טו) כדת מה לעשות –
מוסב על ויאמר המלך לחכמים:

(טז) עותה –
לשון עון:

(יז) כי יצא דבר המלכה על כל הנ־שים –
זה שביזתה את המלך על כל הנשים להבזות אף הן את בעליהם:

(יח) תאמרנה שרות פרס ומדי –
לכל שרי המלך את הדבר הזה והרי זה מקרא קצר:
וכדי בזיון –
ויש בדבר הזה הרבה בזיון וקצף:

(יט) דבר מלכות –
גזרת מלכות של נקמה שצוה להורגה:
ויכתב בדתי פרס ומדי –
בספרי חוק ומנהג המלכות:
ולא יעבור –
חוק זה מביניהם שיהא זה חוק ודת לכל הבוזה את בעלה:
אשר לא תבוא ושתי –
ולכך נהרגה:

(כב) ומדבר כלשון עמו –
כופה את אשתו ללמד את לשונו אם היא בת לשון אחר:

בטקסט השיעור:
חוברת מרצה 18–17
עמ' 17

האיש מקדש פרק שני קידושין

מט.

מסורת הש"ס

גט פשוט. העשוי כעין שלנו: **עדיו מפוכו.** מתח הכתב: **מקושר.** התפ מפרש לה בגבנא בתרא שתקנוהו לכהנים שאין יכולין להחזיר גרושותיהן וכשהיו כועסין הולכין אל הסופר דממהר לכתוב גט ומותו לה ומתמרמר לאחר זמן מקנו להו מקושר שיש בו עורמה לעשותו ולהרכי וכהי מייתבא דעתיה. מגיה בדלשון שיטה חלק וכותב שיטה ושיטה חלק וכותב שיטה וכן עד שלשה או חרבעה או יותר שיטין חלק וכופל חלק הרלשון על הכתב ותופר ותחזר וכופל חלק השני על שיטת הכתב שתחתיו ותופר וכן שלשי והעדים חותמין מבחוץ בין קשר לקשר וילפינן התם דגט פשוט עדיו שיש מקושר עדיו שלשה וכל כפל וכפל קרוי קשר ושלשה קשרין יש בו ואם נת להרבות קשרים מרבה בעדים ושאר טופס השטר כתוב כדרכו: **שניסס פסולין. שלא נעשו בתקון חכמים: שיכול לעשותו פשוט.** שלא לתפור הקשרים ואם מפסיק חוריב בין שיטות העליונות מה בכך וטעמא דת"ק מפרש התם (דף קסד:) דקשבר אין יכול לעשותו פשוט מפני שהמקושר והפשוט אין זמנו שוה שאין כותבין זמן למקושר מאותה שנה אלא משנה של אחריה: **הכל כמנהג המדינה.** מקום שנהגו בפשוט ועשאו מקושר מקושר ועשאו פשוט פסול דכי עבדיה בעל שליח לכתוב על מנהג המדינה הוא דשויה ונהאי לא איירי מנאי קמאי אלא [ב]כשאינה במקום עדים והיינו דהיינו כה ות"ק לית ליה מנהג המדינה ומאן פליג עליה בהאי: ומשני ולאי פלוגתא אחריתא היא ומיהו בתחרא דגיהי כו': **עביד לי פשוט.** שליחות קלה: **ועבד מקושר.** שליחות כבידה דשכ"ג שכר מראה מקום הוא לו לאמר לו אבל בשכח יוחסין, שאמרה לשלוחה צא וקבל לי קדושין מפלוני שאמר לי שהוא לו נמצא בה, אפילו ר"ש מודה דקפידא הוי שזה דעת קצת בני אדם שאין רוצין להתחבר עם גדול מהם שמתגאה עליהם. מפנא. מנעל גדול מהדת רגלי אינו חפיצה עצא וקבל לי קדושין מפלוני שאמר לי שהוא לו נמצא בה: אפילו ר"ש מודה דקפידא הוי שזה דעת קצת בני אדם שאין רוצין להתחבר עם גדול מהם שמתגאה עליהם. מפנא. מנעל גדול מהדת רגלי אינו חפיצה עצא וקבל לי קדושין מפלוני שאמר לי שהוא לו נמצא בה: **מראה מקום היא לו.** שם תמצאנו ונתנה קמא הוי קפידא לי דשקלה מילי מינאי ואזלא נדיא קמי שיבבותיי תנו רבנן על מנת שאני קריינא ביון שקרא שלשה פסוקים בבית הכנסת הרי זו מקודשת: ר' יהודה אומר עד שיקרא ויתרגם יתרגם מדעתיה והתניא: ר' יהודה אומר המתרגם פסוק בצורתו הרי זה בדאי והמוסיף עליו הרי זה מחרף ומגדף אלא מאי תרגום דידן והני מילי דא"ל קריינ' אבל אמר לה קרא אנא עד דקרי אורייתא נביאי וכתובי בדיוקא על מנת שאני שונה חזקיה אמר הלכות ור' יוחנן אמר תורה מיתיבי איזו היא משנה ר' מאיר אומר הלכות ר' יהודה אומר מדרש מאי

שיבול לעשותו פשוט. פי' בקונטרס אי משום שיש לאיר בין שיטה לשיטה כספוסנו אין לחוש שיש סופרים הרבה שאינם אומנים לסדר כתיבתן ומניחין אויר בין השיטות ונראה לאפי' יש חלק הרבה אין לחוש ואע"ג דגט קרא פסול[ג] לא מיקרי קרא אלא כשיש שיטות של חלק טפי מן העדיים המתומים בו אבל אם יש עדיים המתומים בו כשיטות של חלק לא מיקרי קרא: **מאי** מגודלת גדלת. פי' הקונטרס משיבה ומתוך שהיא משובה בעיני אתנשים דברים מקובלים ורגילים חגגאל פי' מגדלת שער כמו מגדלת שער בשיא[א] (מגילה דף ד:) ומתוך שהולכת מצית לבית לקלוע מספרת כל הדברים ממנה:

המתרגם פסוק בצורתו. פירוש כמשמעותו כגון לא תענה על ריב מתרגם לא תסיל על דינא הרי זה בדאי דלדרכה מלוה הוא להוציא הדין לאורה אלא הכי מתרגם לא תתמנע מלאלמא למאן דמתבעי מינך בדינא והמוסיף עליו פי' בקונטרס שבא לומר הואיל ויתן רשות להוסיף אוסיף אני בכל מקום שאלה הרי זה מתרף פירוש מנזה את השם משנה את דבריו ואוקלוס שהוסיף לא מדעתו הוסיף שהרי בסיני ניתן התרגום שנשתכח וחזר ויסדו כדאמר במגילה (דף ג.) וכיון מנגאל פירש המתרגם פסוק לפורתו כגון ויראו את אלהי ישראל (שמות כד) דמתרגם וחזו ית אלהא דישראל הרי זה בדאי דשכינה ממש לא יראו דכתיב (שם לג) כי לא ירא'ני האדם וחי והמוסיף עליו (ב) דאמר וחזו ית מלאכא דאלהא הרי זה מתרף שתולה שבח המקום במלאך אלא הכי מתרגמי' וחזו ית יקרא דאלהא דישראל:

לגנות

גט פשוט עדיו מתוכו מקושר עדיו מאחוריו [א]**פשוט שבתבו עדיו מאחוריו ומקושר שבתבו עדיו מתוכו שניהם פסולים ר' חנינא בן גמליאל אומר מקושר שבתבו עדיו מתוכו כשר שיכול לעשותו פשוט רבן שמעון בן גמליאל אומר הכל כמנהג המדינה והוינן בה ותנא קמא לית ליה מנהג המדינה ואמר [ב]רב אשי באתרא דנהיגי בפשוט ועבד ליה מקושר א"נ באתרא דנהיגי במקושר ועבד ליה פשוט כולי עלמא לא פליגי דודאי קפידא כי פליגי באתרא דנהיגי בין בפשוט בין במקושר ואמר ליה עביד לי פשוט ואזל ועבד ליה מקושר מר סבר קפידא ומר סבר [ג]מראה מקום הוא לו ר' אלעזר [ד]דתנן [ה]האשה שאמרה התקבל לי גיטי ממקום פלוני וקבל לה גיטה ממקום אחר פסול ורבי אלעזר מכשיר אלמא קסבר מראה מקום היא לו אמר עולא מחלוקת בשבח ממון אבל בשבח יוחסין דברי הכל אינה מקודשת מאי טעמא[ו] מסאנא דרב מברעאי לא בעינא תניא נמי הכי מודה [ז]ר' שמעון אם הטעה לשבח יוחסים אינה מקודשת אמר רב אשי מתניתין נמי דיקא דקתני [ח]ע"מ שאני כהן ונמצא לוי לוי ונמצא כהן נתין ונמצא ממזר ממזר ונמצא נתין ולא פליג ר"ש מתקיף לה מר בר רב אשי אלא דקתני [ט]ע"מ שיש לי בת או שפחה מגודלת ואין לו על מנת שאין לו ויש לו דשבח ממון הוא הכי נמי דלא פליג אלא פליג ברישא וה"ה לסיפא הכא נמי פליג ברישא וה"ה לסיפא הכי השתא התם אידי ואידי דשבח ממון[י] פליג ברישא והוא הדין בסיפא הכא דשבח יוחסים הוא אם איתא דפליג נתני איבעית אימא הכא נמי שבח יוחסים[כ] מי סברת מאי מגודלת גדולה ממש מאי מגודלת גדלת דאמרה היא לא ניחא לי דשקלה מילי מינאי ואזלא נדיא קמי שיבבותיי תנו רבנן על מנת שאני קריינא ביון שקרא שלשה פסוקים בבית הכנסת הרי זו מקודשת[כא] ר' יהודה אומר המתרגם פסוק בצורתו הרי זה בדאי והמוסיף עליו הרי זה מחרף ומגדף אלא מאי תרגום [כב]תרגום דידן והני מילי דא"ל קריינ' [כג]אבל אמר לה קרא אנא עד דקרי אורייתא נביאי וכתובי בדיוקא על מנת שאני שונה חזקיה אמר [כד]הלכות ור' יוחנן אמר תורה מיתיבי איזו היא משנה ר' מאיר אומר הלכות ר' יהודה אומר מדרש**

מגודלת. גדולה ורחוקה ומקל הוא: **נתין.** זה נדעוני על שם ויתנם יהושע חוטבי עצים ושואבי מים[ה] ואמרי' בגמרא (דף עח:) דוד גזר עליהם: **מגודלת.** גדולה ורחוקה לשמעני: **אלא פליג ברישא.** בגבא קמייתא גבי עני ומגלה עשיר: **וה"ה.** דפליג בגבא בתרייתא גבי שפחה וכיון דפליג ברישא דאם הטעה לשבח ממון הוי לא פליג בסיפא לאו דאם הטעה לשבח יוחסין לא פליגי דפליג ברישא בשבח ממון וה"ה דפליג בסיפא לשבח יוחסין: **פשט.** נגי בת או שפחה מגודלת: **אידי ואידי.** ריש דעני ומגלה עשיר וסיפא דאין לו שפחה ויש לו תרייהו לשבח ממון הוא כיון דגלי ר"ש פלוגתא ברישא לא אילטריך למהדר אפלוגי בסיפא: **הכא.** גבי לוי ומגלה כהן: **דשבח יוחסין הוא.** ואיכא למימר דמודה ר' שמעון בהא משום דמסאנא דרב מברעאי הוא אם איתא דפליג ר' שמעון עליה מתנייה: **גדלה.** תשובה: **לא ניחא לי.** שהרא שפחה תשובה לי דשקלה מילי מינאי ואזלא נדיא גבי שבבותאי ותשמע ממני דברים אותם שמדרשתי ותתן אותי בפיהם לנגע וקלס: **יקרגם אפי' מדעתיה.** בתמיה שלא כתרגום שלנו לחסר מוספת התרגום שלנו לומר לא תתרגם פסוק זה אלא כצורתו כגון לא תעשה על דינא דרי זה בדאי: **והמוסיף עליו.** שבא לומר הואיל ויתן רשות להוסיף אוסיף גם אני בכל מקום שאלה: **הרי זה מחרף.** מנזה את המקום משנה את דבריו. ואוקלוס כשהוסיף לא מדעתו הוסיף שהרי בסיני ניתן אלא שנשתכח וחזר ויסדו כדאמרי' במגילה (דף ג.) [ט]וכוס שכל זה תרגום: **והני מילי.** דקני בשלשה פסוקים דאמר לה קריינא: **הלכות.** הלכה למשה מסיני: **תורה.** קס"ד תורה שבכתב: **מדרש.** ספרא וספרי שהן הלכות של [מדרש] מקראות [ט](ספר ויקרא)[י]:

ה"ג

מוסף רש"י

גט פשוט. שטר פשוט כעין שלנו שאינו תפור ומקושר כדלקמן, וכל שטרות קדיין גט כדאמריי בגמרא ינגמא יגגי חוץ שאין בו אחריות, וכן נגיעין וכן בשטרות מיירי כדאמריי בגמרא כדי שלא תאנלק בין ניעין לשטרות (רשב"ם כ"ב ס"ב). עדיין מתוכו. כמוף הטטר כמו שאנו מוכנין לתתם כתוכו (שם). מקושר עדיו מאחוריו. כותב שיטה ומניח חלק כשיטה שיטה הכתובה וכופלה על החלק ותופר ואח"כ כותב שיטה ומניח שיטה חלק וכופלה על החלק ותופר וכן הרבה כדי מקום תורף הטטר, והעדים חותמין מבחוץ בעניין שפירשו אתולמי בגמרא ונלכד שלא יהא קרעו מרווחין מעדיו, כדאנן בתם' גיטין (שם:) דהוה ליה קרע, ובופס של שער מתוכ טלו בעין שטוב ואם הקרע אצלו הפשוט שבתוכו ואלו הכפולות כל כפל וכפל כמי עלמו ונראה מבחוץ בין כפל לכפל כעין קבס הסופר, וכן מיהא בגמרא שהעדים החתימון על כל קשר וקשר ונקרלון ונמלון מבחוץ (שם ושי"ש הגיהה). שניהם פסולים. שלא נעשו כתיקון חכמים, ואם שטר תוכ הוא לוט נוגה כו מן הלקוחות, ואם גט אשה אינה מתגרשת (שם). שיבול לעשותו פשוט. לפשוט ולעשותו פשוט, שיקרע התפירות ויפתח השטר ויהיה פשוט (שכו). ות"ק ליה ליה מנהג המדינה. נתמיה, אם כשב"ש כת לומר שריר פשוט ומקושר המפורשין לת"ק אם יש מדינה שהנו לעשות דיום בעניין אחר הכל ממנהג המדינה, והלא ת"ק נמי מודה בהא (שם רמה:). באתרא דנהיגי בפשוט כו'. אתת לפרש בשאר מנהג המדינה מלו לפלוגי ת"ק ור"ש (שם). דודאי קפידא. ואם גט אשה פסול לגרש כו (שם). מר סבר קפידא. ואע"ג דמנהג המדינה בין בפשוט בין במקושר, כיון דאמר בין המקושר, כיון דאמר ליה בפשוט קפידא הוא ויפסל המקושר, ורש"ג סבר הכל מנהג המדינה, כלומר מראה מקום הוא לו אם כותב בזה לו לאמוכ מקושר יכתוב פשוט, ומיהו אם יכתוב מקושר עפי מתא ליה שהרי מנהג המדינה בשניהם (שם). ממקום אחר פסול. שהיא חיוב ליטל לאתגיים (שם).

עין משפט נר מצוה

א (מיי' פ"ד מהלי' גירושין הלכה כב טוש"ע אה"ע סימן קל סעיף ד):
צב ב מיי' פ"ט מהלי' גירושין הלכה לד סמג עשין ל טוש"ע אה"ע סימן קמה סעיף מט:
צג ג ד ה מיי' פ"ח מהלי' מיאה הלי' ד טוש"ע אה"ע סימן לח סעיף כה:
צד ו מיי' שם טור שו"ע שם סעיף מו:

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה המתרגם וכו' והמוסיף עליו דמתרגם וחזו:

מוסף תוספות

א. מקלעת שער הנשים. רש"י תגינה ד.

תוס' ר"י הזקן

מחלוקת בשבח ממון. אי קפידא הוי אז מראה מקום הוא לו. אבל בשבח יוחסין, שאמרה לשלוחה צא וקבל לי קדושין מפלוני שאמר לי שהוא לו נמצא בה, אפילו ר"ש מודה דקפידא הוי שזה דעת קצת בני אדם שאין רוצין להתחבר עם גדול מהם שמתגאה עליהם. מפנא. מנעל גדול מהדת רגלי אינו חפיצה עצא וקבל לי קדושין מפלוני שאמר לי שהוא לו נמצא בה:

בטקסט השיעור:
חוברת מרצה 18-17
עמ' 20

ילקוט שמעוני
שמואל א פרק טז רמז קכד'

ולך אשלחך אל ישי בית הלחמי. בית (ארנקפאן) [ארתוקופיון] של ישי שהוא בא מבית לחם יהודה. ר' נחמיה בשם ר"ל שהיה בן תורה דכתיב לכו לחמו בלחמי. כי ראיתי בביו לי מלך. שיהא מלך לשמי, שבכל מקום שנאמר לי הרי זה קיים לעולם ולעולמי עולמים. בזקנים אספה לי שבעים איש בכהנים וכהנו לי. בלויים והיו לי הלוים. בישראל כי לי בני ישראל עבדים. בארץ כי לי כל הארץ, בבכורות כי לי כל בכו, במקדש ועשו לי מקדש, בתרומה ויקחו לי תרוומה, בירושלים העיר אשר בחרתי לי, במזבח מזבח אדמה תעשה לי, בשמן המשחה שמן משחת קדש יהיה זה לי, לקרבנות להקריב לי במועדו, בכסף וזהב לי הכסף ולי הזהב, הא כל מקום שנאמר לי הרי קיים לעולם ולעולמי עולמים:

ויאמר שמואל איך אלך ושמע שאול והרגני. תניא חור שבין יהודי לארמאי בודק עד מקום שידו מגעת והשאר מבטלו, פלימו אומר כל עצמו אינו בודק מפני סכנת כשפים. והא א"ר אלעזר שלוחי מצוה אינם נזוקין, היכא דשכיחא היזקא שאני שנאמר ויאמר שמואל איך אלך ושמע שאול והרגני. ועוד תני מזוזת יחיד נבדקת פעמים בשבוע, ושל רבים פעמים ביובל. א"ר יהודה מעשה בארטבון אחד שהיה בודק מזוזות בשוק העליון של צפורי מצאו קוסדור אחד ונטל המינו אלף זוז. והא א"ר אלעזר שלוחי מצוה אינם ניזוקים, היכא דשכיח היזקא שאני שנאמר ויאמר שמואל איך אלך וגו'. עגלת בקר תקח בידך. א"ר נתן מצוה לשנות בדבר שלום שנאמר ואמרת לזבוח לה' באתי:

ויעש שמואל את אשר דבר א' ויבא בית לחם ויחרדו זקני (המקום) [העיר] לקראתו ויאמר שלום בואך, תלמיד שאיל בשלמיה דרביה. דילמא ר' יוחנן הוה מסתמיך על ר' יעקב בר אידי והוה ר"א אזל ומיטמר מן קדמוי, אמר חמי מה הדין בבליא עביד לי. תרתי הוא עביד לי חדא דלא שאיל בשלמי וחדא דלא אמר שמעתתא מפומי, אמר ליה לא נהיגין בבלאי זעירא קאים קומי רבה דאינון הך קריא אמרין ראוני נערים ונחבאו וישיישים קמו עמדו, א"ל ולמה לא אמר שמעתתא מן שמי (לב) אתון מעבר קומי צלמא הורודוס, אמר ליה מהו מעבר קומי צלמא הורודוס א"ל ומה את פליג ליה יקרא אלא עביר קדמוי וסמי עינוי, א"ל יאות עביד ר' אלעזר דלא עבר קדמך. אתון עברין קמי מדרשא, אמר ליה הכא הוה ר' מאיר יתיב ודרש והוה אמר מן שמיה דר' ישמעאל ולא הוה אמר שמעתתא משמיה דר' עקיבא. א"ל כלא עמא ידעין דרבי מאיר תלמידיה דר' עקיבא. א"ל כל עמא ידעין דרבי אלעזר תלמידיה דה' יוחנן:

ויהי בבואם וירא את אליאב ויאמר אך נגד ה' משיחו. אמר זה ראוי למלכות. אפשר שמואל שנכתב עליו כי נאמן שמואל לנביא לה' היה טועה, א"ר יצחק שמואל לא טעה אלא שראה ולא כיון אם מבתו אם ממנו המלכות שנאמר ויקח לו רחבעם את אביחיל בת אליאב בן ישי, לכך אמר אך נגד ה' משיחו. נטל קרן השמן ובא לצוק על ראשו וברח השמן לאחריו כשראה כך אמר גם בזה לא בחר ה'. וכך היה השמן עושה לכולן, כיון שבא דוד ראה השמן רץ מעצמו וניצק בראש דוד אמר ותרם כראים קרני בלותי בשמן רענן. וכל כך למה, שראה הקב"ה מעשיו של דוד שהיה ראוי לימשח למלכות שנאמר אהבת צדק ותשנא רשע על כן משחך אלקים וגו':

כי האדם יראה וגו' ללבב. אמר רבא בשניה דרב יהודה כולהו למודיהו בנזיקין הוה, וכי הוה מטי רב יהודה לאשה שכובשת ירק בקדרה ואמרי לה זיתים שכבשן בטרפיהם טהורים אמר הויות דרב ושמואל קא חזינא הכא ואנן מתנינן בעוקצין תליסר מתיבתא, ורב יהודה כד הוה שליף מסאניה אתא מטרא ואנן מצווח צווחינן וליכא מאן דמשגח בן, אלא קודשא בריך הוא לבא בעי, דכתיב כי האדם יראה לעינים וה' יראה ללבב:

ויאמר שמואל אל ישי התמו הנערים. א"ר לוי הפסוק הזה כולו ברוח הקדש נאמר, התמו על שם תם עונך בת ציון. הנערים ונער קטן נוהג בם. ויאמר עוד שאר הקטן עוד ישבו זקנים וזקנות. שאר שאר ישוב שאר יעקב. הקטן הקטן יהיה לאלף. והנה הנה על ההרים רגלי מבשר. רועה רעה עמך בשבטך. בצאן ואתנה צאני צאן מרעיתי:

כי לא נסוב עד בואו פה. א"ר שמואל בר נחמני לפי שבעולם הזה לא הסבו שני גדולים ישי ושמואל עד שישב דוד ביניהם, (אבל) [כך] לע"ל אין לך כל מחיצה ומחיצה של צדיקים שאין דוד עומד על גבם:

עוד שאר הקטן. וכתיב ודוד הוא הקטן, וכי אין אנו יודעים שדוד הוא הקטן, אלא להודיעך צדקו של דוד, דוד היה רועה ואע"פ שנעשה מלך על ישראל הוא דוד בקטנו. כיוצא בו ויוסף היה במצרים וכו', אלא להודיעך צדקתו של יוסף, יוסף היה רועה את צאן אביו ואע"פ שנעשה מלך במצרים היה עומד בצדקו. כיוצא בו הוא והושע בן נון, והלא כבר נאמר ויקרא משה להושע בן נון יהושע אלא ללמדך צדקו של יהושע, שומע אני שזחה דעתו עליו משנתמנה ברשות, תלמוד לומר הוא הושע בן נון אע"פ שנתמנה פרנס על הצבור הוא עומד בצדקו:

וישלח ויביאהו והוא אדמוני. כיון שראה שמואל את דוד אדמוני נתיירא אמר זה שופך דמים כעשו אמר לו הקב"ה עם יפה עינים, עשו מדעת עצמו הוא הורג אבל זה מדעת סנהדרין הוא הורג:

קום משחהו כי זה הוא. ר' שמואל בר נחמני אמר זה הוא בעולם הזה וזה הוא לעולם הבא, לפיכך הוא מקלס להקב"ה (לג) בעשרה מאמרות ה' סלעי ומצודתי וגו'. רבי סימון אומר אף בסופו של ספר הוא מקלס בעשרה מאמרות הללו אל בקדשו וגו':
תניא ר' יהודה אומר שמן המשחה שעשה משה במדבר כמה נסים נעשו בו, מתחלתו ועד סופו לא היה אלא שנים עשר לוגין ראה כמה יורה בולעת והמה עיקרין בולעין וכמה האור שורף ובו נמשח המשכן וכל כליו ואהרן ובניו כל שבעת ימי המלואים ובו נמשחו כהנים גדולים ואפילו כהן גדול בן כהן גדול טעון משיחה דכתיב והכהן המשיח תחתיו, ואין מושחין אלא מלכי בית דוד דכתיב קום משחהו כי זה הוא, זה טעון משיחה ואין אחר טעון משיחה, ואין מושחין מלך בן מלך דכתיב למען יאריך ימים על ממלכתו הוא ובניו ירושה היא להם. ואם תאמר מפני מה משחו את שלמה מפני מחלוקתו של אדוניה, ואת יואש מפני עתליה, ואת ואת יהואחז מפני יהויקים אחיו שהיה גדול ממנו שתי שנים, ואותו שמן קיים לעתיד לבא שנאמר שמן משחת קודש יהיה זה לי לדורותיכם ז"ה בגימטריא שנים עשר לוגין. מנא לן דאי איכא מחלוקת בעי משיחא ולאו כל דבעי מורית מלכותיה לבינה. א"ר פפא אמר קרא הוא ובניו בקרב ישראל קרינא ביה הוא ובניו אפילו בלא משיחה בזמן ששלום בידשראל. תאנא אף יהוא בן נמשי לא נמשח אלא מפני מחלוקתו של יורם בן אחאב, ומפני מחלוקתו נמעול בשמן המשחה, א"ר פפא באפרסמא דכיא. תניא כיצד מושחין אלת המלכים כמין נזר, והכהנים כמין כי, מאי כמין כי, אמר רב מנשיא בר אדא כמין כ"ף יוני. תני חדא בתחלה מוצקין לו על ראשו ואחר כך נותנין לי בין ריסי עיניו. ותניא אחריתי בתחלה נותנין לו בין ריסי עיניו ואח"כ מוצקין לו על ראשו, תנאי היא, מר סבר יציקה עדיפא, ומר סבר משיחה עדיפא:

בטקסט השיעור:
חוברת מרצה 17-18
עמ' 21

ירמיהו פרק יב

יב עַל-כָּל-שְׁפָיִם בַּמִּדְבָּר בָּאוּ שֹׁדְדִים כִּי חֶרֶב
לַיהוָה אֹכְלָה מִקְּצֵה-אֶרֶץ וְעַד-קְצֵה הָאָרֶץ אֵין
שָׁלוֹם לְכָל-בָּשָׂר:

רד"ק

(יב) על כל שפים במדבר –
מקום מרעה הבהמות יקרא מדבר כמו שפירש.

ושפים –
הם המקומות הגבוהים, כמו הרים וגבעות גם לשם שהוא מן הישוב באו שדדים.

חרב לה' אכלה –
כמו אוכלת אמר בזה ובזה כמו אש אכלה, אבל ברוב יאמר על משקל פעלת וההרג הוא אכילת החרב, כמו וחרבי תאכל בשר כזה וכזה תאכל חרב.

מקצה ארץ ועד קצה הארץ –
כי גם בשאר המקומות תהיה, כי בכולם פשטה יד נבוכדנצר וחרבו הוא לה', כי הוא העיר את חרבו עליהם והנביא התנבא על אחת מהן טרם בא לה הפורענות, כמו שכתוב בזה הספר וזהו שאמר: אין שלום לכל בשר.

בטקסט השיעור:
חוברת מרצה 18-17
עמ' 22

קהלת פרק יא

א שַׁלַּח לַחְמְךָ עַל-פְּנֵי הַמָּיִם כִּי-בְרֹב הַיָּמִים תִּמְצָאֶנּוּ׃

רש"י

(א) שלח לחמך על פני המים – עשה טובה וחסד לאדם שיאמר לך לבך עליו אל תראנו עוד כאדם שמשליך מזונותיו על פני המים

כי ברוב הימים תמצאנו – עוד ימים באים ותקבל תשלומך ראה מה נאמר ביתרו *(שמות כ)* קראן לו ויאכל לחם וסבור שהוא מצרי ולא יראנו עוד מה הי' סופו נעש' חתנו ומלך על ישראל והכניסו תחת כנפי השכינה וזכו בניו ובני בניו לישב בלשכת הגזית.

רבי ישעיהו מטראני

(א) שלח לחמך על פני המים – כלומר: לכל מי שתוכל להנאות משלך, תהנאה, ואל תאמר למי אני מפזר את ממוני.

בטקסט השיעור:
חוברת מרצה 18-17
עמ' 23

הדור הי"ד לאברהם אבינו.

שמות רבה טו,יג

שמות פרק יב

א וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה וְאֶל-אַהֲרֹן בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם לֵאמֹר:

ב הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לָכֶם רֹאשׁ חֳדָשִׁים רִאשׁוֹן הוּא לָכֶם לְחָדְשֵׁי הַשָּׁנָה:

"הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לָכֶם" הדא הוא דכתיב (שם עב, ז) יפרח בימיו צדיק ורוב שלום עד בלי ירח, עד שלא הוציא הקדוש ברוך הוא את ישראל ממצרים, ברמז הודיע להם שאין המלכות בא להם עד שלשים דור, שנאמר החדש הזה לכם ראש חדשים, החדש שלשים יום ומלכות שלכם שלשים דור, הלבנה בראשון של ניסן מתחלת להאיר וכל שהיא הולכת מאירה עד חמישה עשר ימים ודסקוס שלה מתמלא, ומחמישה עשר עד שלשים אור שלה חסר בשלשים אינה נראית, כך ישראל חמישה עשר דור מן אברהם ועד שלמה אברהם התחיל להאיר שנאמר (ישעי' מא, ב) מי העיר ממזרח צדק יקראהו לרגלו.

בא יצחק אף הוא האיר שנאמר (תהלים צז, א) אור זרוע לצדיק בא יעקב והוסיף אור שנאמר (ישעי' י, יז) והיה אור ישראל לאש ואחר כך יהודה פרץ חצרון רם עמינדב נחשון שלמון בועז עובד ישי דוד. כיון שבא שלמה נתמלא דיסקוס של לבנה שנאמר (דה"א כט, כג) וישב שלמה על כסא ה' למלך, וכי יוכל אדם לישב בכסאו של הקדוש ברוך הוא, מי שנאמר בו (דניאל ז, ט) כרסיה שביבין די נור? אלא מה הקדוש ברוך הוא שולט מסוף העולם ועד סופו ושולט בכל המלכים שנאמר (תהלים קלח, ד) יודוך ה' כל מלכי ארץ, כן של שלמה מסוף העולם ועד סופו שנאמר (דה"ב ט, כג-כד) וכל מלכי הארץ מבקשים את פני שלמה וגו' והמה מביאים איש מנחתו לכך נאמר וישב שלמה על כסא ה' למלך.

הקדוש ברוך הוא לבושו הוד והדר ונתן לשלמה הוד מלכות שנאמר (דה"א שם, כה) ויתן עליו הוד מלכות בכסאו של הקדוש ברוך הוא כתיב (יחזקאל א, י) ודמות פניהם פני אדם ופני אריה, ובשלמה כתיב (מ"א ז, כט) ועל המסגרות אשר בין השלבים אריות בקר, וכתוב אחד אומר (שם, לג) כמעשה אופן המרכבה בכסאו של הקדוש ברוך הוא אין דבר רע נוגע שנאמר (תהלים ה, ה) לא יגורך רע ובשלמה כתיב (מ"א ה, יח) אין שטן ואין פגע רע הקדוש ברוך הוא עשה ששה רקיעים ובשביעי יושב ובכסאו של שלמה כתיב (שם י, יט) שש מעלות לכסא ויושב במעלה השביעית הרי נתמלא דיסקוס של לבנה, ומשם התחילו המלכים פוחתין והולכין (דה"א ג, י) ובן שלמה רחבעם ובן רחבעם אביה ובנו אסא יהושפט יהורם אחזיהו יואש אמציהו עוזיה יותם אחז יחזקיה מנשה אמון יאשיהו יהויקים כיון שבא צדקיהו דכתיב (ירמי' נב, יא) ואת עיני צדקיהו עור חסר אורה של לבנה וכל אותן השנים אף על פי שהיו ישראל חוטאין היו האבות מתפללין עליהן ועושין שלום בין ישראל למקום שנאמר (תהלים עב, ג) ישאו הרים שלום לעם ואין הרים אלא אבות שנאמר (מיכה ו, ב) שמעו הרים את ריב ה' ועד מתי היו האבות מתפללין עליהן עד שאבד צדקיהו את עיניו וחרב בית המקדש שנאמר (תהלים שם, ז) ורב שלום עד בלי ירח עד שלשים דור שהיה לישראל מן המלכות מן אותה שעה ועד עתה מי עושה שלום לישראל ה' שנאמר (במדבר ו, כו) ישא ה' פניו אליך וישם לך שלום.

בטקסט השיעור:
חוברת מרצה 18-17
עמ' 23

יותר, ומקבצת לתוכה כל הניצוצות (כידוע המשל בזה[50]) — כל ניצוצות הקדושה שבעולם, שזהו"ע ד"גרך אשר בשעריך" ("הקהל גו' וגרך אשר בשעריך"), הן ניצוצות הקדושה שהם בבחינת "גרים"[50], והן גרים כפשוטם, כדאיתא בפרדר"א[51] שגם נשמות הגרים נכחו במעמד הר סיני, שכולם מתקבצים ושבים למקורם בקדושה ("ליראה את ה'").

ועד שעי"ז פועלים גם בכל אומות העולם[52] — שבחג הסוכות היו מקריבים שבעים פרים כנגד שבעים אומות העולם[53] — עד לתכלית השלימות דלעתיד לבוא, "ועמדו זרים ורעו צאנכם ובני נכר אכריכם"[54], ש"מלאכתן (של ישראל) נעשית על ידי אחרים"[55], ועי"ז ניתוסף בהם עילוי ושלימות.

ויש להוסיף בזה — ע"ד הצחות והרמז:

"יחד שבטי ישראל" — ר"ת יש"י, והרי "ישי (הוא) אבי דוד"[56], דוד מלכא משיחא.

והענין בזה — שע"י ענין האחדות, "יחד שבטי ישראל", מבטלים את סיבת הגלות (היפך דאהבת ישראל ואחדות ישראל[57]), ונמצא, ש"יחד שבטי ישראל" (ענין האחדות) הוא "ישי (ר"ת "יחד שבטי ישראל") אבי דוד", מקור וסיבה ("אבי") לביאת דוד מלכא משיחא, שאז יושלם קיבוץ כל הניצוצות, ובירור העולם כולו בתכלית השלימות.

והעיקר — שמהראשי־תיבות יומשך ויתגלה בפועל ממש, ביאת דוד מלכא משיחא כפשוטו ממש.

*

יג. הענין ד"הקהל" — החידוש המיוחד דשנה זו, ובפרט בלילה זה, מוצאי יו"ט הראשון של חג הסוכות, יום הקהל — מודגש גם בשיעור חומש היומי[58]. ובהקדמה:

שיעור חומש היומי בא בהמשך לשיעור דיום שלפניו — כמודגש בפשטות הכתובים: "מעונה אלקי קדם"[59], "למעון הם השחקים לאלקי קדם"[60], בהמשך למש"נ בסיום השיעור שלפנ"ז — "ובגאוותו שחקים"[61].

50) ראה תו"א בראשית ו, רע"א, וככ"מ.
51) פרק מא.
52) כמ"ש בפסוקים שלפנ"ז (שם, כ) "חרח משעיר למו הופיע מהר פארן", בני שעיר ובני ישמעאל (פרש"י עה"פ), ובפרטיות יותר — "יצב גבולות עמים למספר בני ישראל" (האזינו לב, ח), "למספר שבעים נפש של בנ"י . . הציב גבולות עמים שבעים לשון" (פרש"י עה"פ).
53) סוכה נה, ב. פרש"י פינחס כט, יח. שם, לה. ועוד.
54) ישעי' סא, ה.
55) ברכות לה, ב.
56) רות ד, יז.
57) ראה יומא ט, ב.
58) כתורת אדה"ז ("היום יום" ב' חשון) ש"צריכים לחיות עם הזמן", פרשת השבוע והיום.
59) לג, כז.
60) פרש"י עה"פ.
61) שם, כו.

בטקסט השיעור:
חוברת מרצה 18–17
עמ' 24

דוד: צאצא של רות וגם של נחשון בן עמינדב

מגילת רות ד

ט וַיֹּאמֶר- בֹּעַז לַזְּקֵנִים וְכָל-הָעָם עֵדִים אַתֶּם
הַיּוֹם כִּי קָנִיתִי אֶת-כָּל-אֲשֶׁר לֶאֱלִימֶלֶךְ וְאֵת כָּל-
אֲשֶׁר לְכִלְיוֹן וּמַחְלוֹן מִיַּד נָעֳמִי: י וְגַם אֶת-רוּת
הַמֹּאֲבִיָּה- אֵשֶׁת מַחְלוֹן קָנִיתִי לִי לְאִשָּׁה לְהָקִים
שֵׁם-הַמֵּת עַל-נַחֲלָתוֹ וְלֹא-יִכָּרֵת שֵׁם-הַמֵּת מֵעִם
אֶחָיו וּמִשַּׁעַר מְקוֹמוֹ עֵדִים אַתֶּם הַיּוֹם: יא וַיֹּאמְרוּ
כָּל-הָעָם אֲשֶׁר-בַּשַּׁעַר וְהַזְּקֵנִים עֵדִים יִתֵּן- יְהוָה
אֶת-הָאִשָּׁה הַבָּאָה אֶל-בֵּיתֶךָ כְּרָחֵל וּכְלֵאָה אֲשֶׁר
בָּנוּ שְׁתֵּיהֶם אֶת-בֵּית יִשְׂרָאֵל וַעֲשֵׂה-חַיִל בְּאֶפְרָתָה
וּקְרָא-שֵׁם בְּבֵית לָחֶם: יב וִיהִי בֵיתְךָ כְּבֵית פֶּרֶץ
אֲשֶׁר-יָלְדָה תָמָר לִיהוּדָה מִן-הַזֶּרַע אֲשֶׁר יִתֵּן יְהוָה
לְךָ מִן-הַנַּעֲרָה הַזֹּאת: יג וַיִּקַּח בֹּעַז אֶת-רוּת וַתְּהִי-
לוֹ לְאִשָּׁה וַיָּבֹא אֵלֶיהָ וַיִּתֵּן יְהוָה לָהּ הֵרָיוֹן וַתֵּלֶד
בֵּן: יד וַתֹּאמַרְנָה הַנָּשִׁים אֶל-נָעֳמִי בָּרוּךְ יְהוָה אֲשֶׁר
לֹא הִשְׁבִּית לָךְ גֹּאֵל הַיּוֹם וְיִקָּרֵא שְׁמוֹ בְּיִשְׂרָאֵל:
טו וְהָיָה לָךְ לְמֵשִׁיב נֶפֶשׁ וּלְכַלְכֵּל אֶת-שֵׂיבָתֵךְ כִּי
כַלָּתֵךְ אֲשֶׁר-אֲהֵבַתֶךְ יְלָדַתּוּ אֲשֶׁר-הִיא טוֹבָה לָךְ
מִשִּׁבְעָה בָנִים: טז וַתִּקַּח נָעֳמִי אֶת-הַיֶּלֶד וַתְּשִׁתֵהוּ
בְחֵיקָהּ וַתְּהִי-לוֹ לְאֹמֶנֶת: יז וַתִּקְרֶאנָה לוֹ הַשְּׁכֵנוֹת
שֵׁם לֵאמֹר יֶלֶד-בֵּן לְנָעֳמִי וַתִּקְרֶאנָה שְׁמוֹ עוֹבֵד הוּא
אֲבִי-יִשַׁי אֲבִי דָוִד: יח וְאֵלֶּה תּוֹלְדוֹת פֶּרֶץ פֶּרֶץ
הוֹלִיד אֶת-חֶצְרוֹן: יט וְחֶצְרוֹן הוֹלִיד אֶת-רָם וְרָם
הוֹלִיד אֶת-עַמִּינָדָב: כ וְעַמִּינָדָב הוֹלִיד אֶת-נַחְשׁוֹן
וְנַחְשׁוֹן הוֹלִיד אֶת-שַׂלְמָה: כא וְשַׂלְמוֹן הוֹלִיד אֶת-
בֹּעַז וּבֹעַז הוֹלִיד אֶת-עוֹבֵד: כב וְעוֹבֵד הוֹלִיד אֶת-
יִשָׁי וְיִשַׁי הוֹלִיד אֶת-דָּוִד:

איבן עזרא

(יא) רחל וכלאה –
הקדים ברחל, בעבור שהיתה אשת יעקב בתחלת מחשבתו.

ועשה חיל –
כמו עשה לי את החיל הזה, כי אתה לא לקחתה בעבור ממון.

(יד) אשר לא השבית לך גואל –
הטעם בעבור שיוקם שם המת על נחלתו.

(טז) ולכלכל –
מטעם 'ויכלכל יוסף'. ויש אומרים: כמו 'ומי מכלכל את יום בואו'.

(יז) ילד בן לנעמי –
כמו ויהי לה לבן.

אבי דוד –
יתכן שישוב אל ישי גם אל עובד, כמו אלהי אבי אברהם ואלהי אבי יצחק, דרך סברא כי נחשון מת במדבר, כי לא יתכן להיות נער והוא בעל דגל ונוסע בתחילה קודם ישראל. ועוד, שהיה הכתוב מזכירו שנכנס בארץ, ולא יהיה נשיא השבט אחר. והנה אין בין שנכנס לארץ עד שנולד דוד רק שס"ו שנה, כי הכתוב אמר ויהי בשמונים שנה וארבע מאות שנה היא השנה הרביעית למלך שלמה. ודוד חי שבעים שנה. וארבעים שנה הלכו בני ישראל במדבר. ואם אמרנו שהיה שלמון כאשר נכנס לארץ בן שנה, הנה הם ארבעה שלמון ובועז ועובד וישי, הנה כל אחד הוליד והוא בן תשעים ואחת שנה.

ואם יקום מערער ויאמר כי נחשון היה כאשר יצא ממצרים פחות מעשרים שנה, הנה נחשב שיהיה בן י"ח שנה, ולא נחסר שנות לכת ישראל במדבר. והנה יהיו חמשה, והנה יוליד כל אחד והוא בן שמנים וארבע, וזה נכון בעיני. כי הנה בועז זקן היה, וזה למדנו בעבור שאמר לרות לבלתי לכת אחרי הבחורים, גם ישי זקן היה כאשר הוליד את דוד, כי הוא שמיני לבניו. ויתכן שנקרא עובד, שהולידו זקן, ולא לקח האשה כי אם בעבור כבוד השם. וגם האם עזבה דתה וארץ מולדתה, וחסתה בצל כנף השם, על כן יהיה הבן עובד השם, כי רובי הבנים דומים לאב ולאם, כי הם השורשים.

בטקסט השיעור:
חוברת מרצה 18–17
עמ' 25

יהודה מסכן את עצמו עבור הצלת בנימין, ע"י משא ומתן

בראשית מד

יח וַיִּגַּשׁ אֵלָיו יְהוּדָה וַיֹּאמַר בִּי אֲדֹנִי יְדַבֶּר-נָא עַבְדְּךָ
דָבָר בְּאָזְנֵי אֲדֹנִי וְאַל-יִחַר אַפְּךָ בְּעַבְדֶּךָ כִּי כָמוֹךָ
כְּפַרְעֹה: יט אֲדֹנִי שָׁאַל אֶת-עֲבָדָיו לֵאמֹר הֲיֵשׁ-לָכֶם
אָב אוֹ-אָח: כ וַנֹּאמֶר אֶל-אֲדֹנִי יֵשׁ-לָנוּ אָב זָקֵן וְיֶלֶד
זְקֻנִים קָטָן וְאָחִיו מֵת וַיִּוָּתֵר הוּא לְבַדּוֹ לְאִמּוֹ וְאָבִיו
אֲהֵבוֹ: כא וַתֹּאמֶר אֶל-עֲבָדֶיךָ הוֹרִדֵהוּ אֵלַי וְאָשִׂימָה
עֵינִי עָלָיו: כב וַנֹּאמֶר אֶל-אֲדֹנִי לֹא-יוּכַל הַנַּעַר לַעֲזֹב
אֶת-אָבִיו וְעָזַב אֶת-אָבִיו וָמֵת: כג וַתֹּאמֶר אֶל-עֲבָדֶיךָ
אִם-לֹא יֵרֵד אֲחִיכֶם הַקָּטֹן אִתְּכֶם לֹא תֹסִפוּן לִרְאוֹת
פָּנָי: כד וַיְהִי כִּי עָלִינוּ אֶל-עַבְדְּךָ אָבִי וַנַּגֶּד-לוֹ אֵת
דִּבְרֵי אֲדֹנִי: כה וַיֹּאמֶר אָבִינוּ שֻׁבוּ שִׁבְרוּ-לָנוּ מְעַט-
אֹכֶל: כו וַנֹּאמֶר לֹא נוּכַל לָרֶדֶת אִם-יֵשׁ אָחִינוּ הַקָּטֹן
אִתָּנוּ וְיָרַדְנוּ כִּי-לֹא נוּכַל לִרְאוֹת פְּנֵי הָאִישׁ וְאָחִינוּ
הַקָּטֹן אֵינֶנּוּ אִתָּנוּ: כז וַיֹּאמֶר עַבְדְּךָ אָבִי אֵלֵינוּ אַתֶּם
יְדַעְתֶּם כִּי שְׁנַיִם יָלְדָה-לִּי אִשְׁתִּי: כח וַיֵּצֵא הָאֶחָד
מֵאִתִּי וָאֹמַר אַךְ טָרֹף טֹרַף וְלֹא רְאִיתִיו עַד-הֵנָּה:
כט וּלְקַחְתֶּם גַּם-אֶת-זֶה מֵעִם פָּנַי וְקָרָהוּ אָסוֹן
וְהוֹרַדְתֶּם אֶת-שֵׂיבָתִי בְּרָעָה שְׁאֹלָה: ל וְעַתָּה כְּבֹאִי
אֶל-עַבְדְּךָ אָבִי וְהַנַּעַר אֵינֶנּוּ אִתָּנוּ וְנַפְשׁוֹ קְשׁוּרָה
בְּנַפְשׁוֹ: לא וְהָיָה כִּרְאוֹתוֹ כִּי-אֵין הַנַּעַר וָמֵת
וְהוֹרִידוּ עֲבָדֶיךָ אֶת-שֵׂיבַת עַבְדְּךָ אָבִינוּ בְּיָגוֹן שְׁאֹלָה:
לב כִּי עַבְדְּךָ עָרַב אֶת-הַנַּעַר מֵעִם אָבִי לֵאמֹר אִם-
לֹא אֲבִיאֶנּוּ אֵלֶיךָ וְחָטָאתִי לְאָבִי כָּל-הַיָּמִים: לג וְעַתָּה
יֵשֶׁב-נָא עַבְדְּךָ תַּחַת הַנַּעַר עֶבֶד לַאדֹנִי וְהַנַּעַר יַעַל
עִם-אֶחָיו: לד כִּי-אֵיךְ אֶעֱלֶה אֶל-אָבִי וְהַנַּעַר אֵינֶנּוּ
אִתִּי פֶּן אֶרְאֶה בָרָע אֲשֶׁר יִמְצָא אֶת-אָבִי:

רש"י

(יח) ויגש אליו וגו'. דבר באזני אדני –
יכנסו דברי באזניך:

ואל יחר אפך –
מכאן אתה למד שדבר אליו קשות:

כי כמוך כפרעה –
חשוב אתה בעיני כמלך זה פשוטו. ומדרשו: סופך ללקות עליו בצרעת כמו שלקה פרעה על ידי זקנתי שרה על לילה אחת שעכבה. דבר אחר: מה פרעה גוזר ואינו מקיים, מבטיח ואינו עושה, אף אתה כן, וכי זו היא שימת עין שאמרת לשום עינך עליו. דבר אחר: כי כמוך כפרעה אם תקניטני אהרוג אותך ואת אדוניך:

(יט) אדני שאל את עבדיו –
מתחלה בעלילה באת עלינו, למה היה לך לשאול כל אלה, בתך היינו מבקשים, או אחותנו אתה מבקש, ואף על פי כן ונאמר אל אדוני, לא כחדנו ממך דבר:

(כ) ואחיו מת –
מפני היראה היה מוציא דבר שקר מפיו. אמר אם אומר לו שהוא קיים, יאמר הביאוהו אצלי:

לבדו לאמו –
מאותו האם אין לו עוד אח:

(כב) ועזב את אביו ומת –
אם יעזוב את אביו דואגים אנו שמא ימות בדרך, שהרי אמו מתה בדרך:

(כט) וקרהו אסון –
שהשטן מקטרג בשעת הסכנה:

והורדתם את שיבתי וגו' –
עכשיו כשהוא אצלי אני מתנחם בו על אמו ועל אחיו, ואם ימות זה דומה עלי ששלושתן מתו ביום אחד:

(לא) והיה כראותו כי אין הנער ומת –
אביו מצרתו:

(לב) כי עבדך ערב את הנער –
ואם תאמר למה אני נכנס לתגר יותר משאר אחי, הם כולם מבחוץ, אבל אני נתקשרתי בקשר חזק להיות מנודה בשני עולמות:

(לג) ישב נא עבדך וגו' –
לכל דבר אני מעולה ממנו, לגבורה, ולמלחמה, ולשמש.

שיעורים
19-20

קרבות דוד

חלק ג. שיעורים 19-20

55
בוקר בעמק האלה

55 שמואל א פרק יז עם פירוש מצודת דוד

בוקר שנת ב תתפ ג. עמק האלה על שקדיותיו הפורחות טובל באור השמש. זהו זמן קריאת שמע של בוקר. לפתע המחזה השליו נקטע בשצף של קללות מובחרות. במרכז השדה מופיע חיל ענק, שגובהו וכלי זיינו נדמים לפרי דמיון מופרע.

60
תניא מספרת

60 תניא ליקוטי אמרים פרק א

עוד קודם לכן הנשמה שלהם עורכת היכרות עם תכנית היקום – הרי היא התורה. ברגע חיבורה עם הגוף היא מקבלת משימה: היה צדיק ואל תהיה רשע. את תהליך העברת משימה זו למודעות הנשמה משקף שם הפועל להשביע, כלומר לגרום למישהו להישבע, להבטיח.

61 ספר המאמרים מלוקט חג ד ה

למילה שבועה שורש משותף עם מילים כמו שם העצם שובע (מלשון ואכלת ושבעת), שם המספר שבע, ומכאן גם המילה שבוע – מחזור בן שבעה ימים. כרגיל, מוצא משותף מעיד על קשר פנימי בין המילים.

63
הקופסה השחורה יין

63 מסכת פסחים פו ב

כך, לדוגמא, סיפור אירוחו של רב הונא בביתו של רב נחמן כולל פרט מאפיין אחד. האורח שתה את הכוס המוגשת לו בשתי לגימות, ועל שאלת הסובבים השיב כך: תלמוד בבלי מסכת פסחים דף פו עמוד ב דתניא, השותה כוסו בבת אחת – הרי זה גרגרן, שנים –דרך ארץ, שלשה–מגסי הרוח.

64 מסכת מגילה ז ב

לתשומת לב מיוחד כבר כמעט אלפיים שנה זוכים דברי רבא על חבותו של איניש לבסומי בפורי עד דלא ידע להבחין בין המילים ארור המן וברוך מרדכי.

65 שערי המועדים פורים ע קיא-קטז

71
כוכבי תהילים

71 תהלים פרק ט א עם פירוש רש י

הביטוי על-מות לבן (כך על פי הכתר) הוא אחת הכותרות החידתיות ביותר למזמורי ספרו של דוד. לפי אחת ההבנות, זהו שמו של כלי נגינה. גרסת כתב יד לנינגרד, בה שתי המילים הראשונות מופיעות כמילה אחת, מאפשרת לראות בהן מילה משורש על מ במשמעות של עלומים, ימי בחרות.

72 פירוש הרד ק על תהלים פרק ט א

אך בין היתר, המילים הללו רומזות נסתרות לדו- הקרב המרשים ביותר בתולדות האנושות. המילה לבן נגזרת מאותו השורש – בית, נון, הא, – כמו המילה בנים, בה מאפיין הכתוב את גלית ברגע הופעתו על דפי התנך: ויצא איש הבנים וגו' – האיש הנמצא בתווך, בין מחנה שאול ובין מחנה פלשתים.

74
קרב

74 שמואל א פרק יז עם פירוש רש י

היום לא הרחק מעמק האלה מלבלבים מטעי תפוחים, ובינות מרגלות גזעי העצים מתפתל לו נחל אכזב. בחורף, בעת עונת הגשמים, הוא מתמלא במים. בשאר עונות השנה אך לבנים לבנות מבצבצות על קרקעיתו החרבה. ייתכן, שדווקא כאן אסף דוד הצעיר חמישה אבנים שהוחלקו במי החורף הזורמים, בצאתו לדו-קרב עם גלית המזוין עד למעלה ראש.

בטקסט השיעור:
חוברת מרצה 19–20
עמ' 4

שמואל א פרק יז

א וַיֵּאָסְפוּ פְלִשְׁתִּים אֶת-מַחֲנֵיהֶם לַמִּלְחָמָה וַיֵּאָסְפוּ
שׂוֹכֹה אֲשֶׁר לִיהוּדָה וַיַּחֲנוּ בֵּין-שׂוֹכֹה וּבֵין-עֲזֵקָה
בְּאֶפֶס דַּמִּים: ב וְשָׁאוּל וְאִישׁ-יִשְׂרָאֵל נֶאֱסְפוּ וַיַּחֲנוּ
בְּעֵמֶק הָאֵלָה וַיַּעַרְכוּ מִלְחָמָה לִקְרַאת פְּלִשְׁתִּים:
ג וּפְלִשְׁתִּים עֹמְדִים אֶל-הָהָר מִזֶּה וְיִשְׂרָאֵל עֹמְדִים
אֶל-הָהָר מִזֶּה וְהַגַּיְא בֵּינֵיהֶם: ד וַיֵּצֵא אִישׁ-הַבֵּנַיִם
מִמַּחֲנוֹת פְּלִשְׁתִּים גָּלְיָת שְׁמוֹ מִגַּת גָּבְהוֹ שֵׁשׁ אַמּוֹת
וָזָרֶת: ה וְכוֹבַע נְחֹשֶׁת עַל-רֹאשׁוֹ וְשִׁרְיוֹן קַשְׂקַשִּׂים הוּא
לָבוּשׁ וּמִשְׁקַל הַשִּׁרְיוֹן חֲמֵשֶׁת-אֲלָפִים שְׁקָלִים נְחֹשֶׁת:
ו וּמִצְחַת נְחֹשֶׁת עַל-רַגְלָיו וְכִידוֹן נְחֹשֶׁת בֵּין כְּתֵפָיו:
ז (וְחֵץ) [וְעֵץ] חֲנִיתוֹ כִּמְנוֹר אֹרְגִים וְלַהֶבֶת חֲנִיתוֹ
שֵׁשׁ-מֵאוֹת שְׁקָלִים בַּרְזֶל וְנֹשֵׂא הַצִּנָּה הֹלֵךְ לְפָנָיו:
ח וַיַּעֲמֹד וַיִּקְרָא אֶל-מַעַרְכֹת יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר לָהֶם
לָמָּה תֵּצְאוּ לַעֲרֹךְ מִלְחָמָה הֲלוֹא אָנֹכִי הַפְּלִשְׁתִּי
וְאַתֶּם עֲבָדִים לְשָׁאוּל בְּרוּ-לָכֶם אִישׁ וְיֵרֵד אֵלָי:
ט אִם-יוּכַל לְהִלָּחֵם אִתִּי וְהִכָּנִי וְהָיִינוּ לָכֶם לַעֲבָדִים
וְאִם-אֲנִי אוּכַל-לוֹ וְהִכִּיתִיו וְהְיִיתֶם לָנוּ לַעֲבָדִים
וַעֲבַדְתֶּם אֹתָנוּ: י וַיֹּאמֶר הַפְּלִשְׁתִּי אֲנִי חֵרַפְתִּי אֶת-
מַעַרְכוֹת יִשְׂרָאֵל הַיּוֹם הַזֶּה תְּנוּ-לִי אִישׁ וְנִלָּחֲמָה יָחַד:
יא וַיִּשְׁמַע שָׁאוּל וְכָל-יִשְׂרָאֵל אֶת-דִּבְרֵי הַפְּלִשְׁתִּי
הָאֵלֶּה וַיֵּחַתּוּ וַיִּרְאוּ מְאֹד: יב וְדָוִד- בֶּן-אִישׁ אֶפְרָתִי
הַזֶּה מִבֵּית לֶחֶם יְהוּדָה וּשְׁמוֹ יִשַׁי וְלוֹ שְׁמֹנָה בָנִים
וְהָאִישׁ בִּימֵי שָׁאוּל זָקֵן בָּא בָאֲנָשִׁים: יג וַיֵּלְכוּ שְׁלֹשֶׁת
בְּנֵי-יִשַׁי הַגְּדֹלִים הָלְכוּ אַחֲרֵי-שָׁאוּל לַמִּלְחָמָה וְשֵׁם
שְׁלֹשֶׁת בָּנָיו אֲשֶׁר הָלְכוּ בַּמִּלְחָמָה אֱלִיאָב הַבְּכוֹר
וּמִשְׁנֵהוּ אֲבִינָדָב וְהַשְּׁלִשִׁי שַׁמָּה: יד וְדָוִד הוּא הַקָּטָן
וּשְׁלֹשָׁה הַגְּדֹלִים הָלְכוּ אַחֲרֵי שָׁאוּל: טו וְדָוִד הֹלֵךְ
וָשָׁב מֵעַל שָׁאוּל לִרְעוֹת אֶת-צֹאן אָבִיו בֵּית-לָחֶם:
טז וַיִּגַּשׁ הַפְּלִשְׁתִּי הַשְּׁכֵם וְהַעֲרֵב וַיִּתְיַצֵּב אַרְבָּעִים
יוֹם: יז וַיֹּאמֶר יִשַׁי לְדָוִד בְּנוֹ קַח-נָא לְאַחֶיךָ אֵיפַת
הַקָּלִיא הַזֶּה וַעֲשָׂרָה לֶחֶם הַזֶּה וְהָרֵץ הַמַּחֲנֶה לְאַחֶיךָ:
יח וְאֵת עֲשֶׂרֶת חֲרִיצֵי הֶחָלָב הָאֵלֶּה תָּבִיא לְשַׂר-
הָאָלֶף וְאֶת-אַחֶיךָ תִּפְקֹד לְשָׁלוֹם וְאֶת-עֲרֻבָּתָם תִּקָּח:
יט וְשָׁאוּל וְהֵמָּה וְכָל-אִישׁ יִשְׂרָאֵל בְּעֵמֶק הָאֵלָה
נִלְחָמִים עִם-פְּלִשְׁתִּים: כ וַיַּשְׁכֵּם דָּוִד בַּבֹּקֶר וַיִּטֹּשׁ
אֶת-הַצֹּאן עַל-שֹׁמֵר וַיִּשָּׂא וַיֵּלֶךְ כַּאֲשֶׁר צִוָּהוּ יִשַׁי וַיָּבֹא
הַמַּעְגָּלָה וְהַחַיִל הַיֹּצֵא אֶל-הַמַּעֲרָכָה וְהֵרִעוּ בַּמִּלְחָמָה:
כא וַתַּעֲרֹךְ יִשְׂרָאֵל וּפְלִשְׁתִּים מַעֲרָכָה לִקְרַאת
מַעֲרָכָה: כב וַיִּטֹּשׁ- דָּוִד אֶת-הַכֵּלִים מֵעָלָיו עַל-יַד
שׁוֹמֵר הַכֵּלִים וַיָּרָץ הַמַּעֲרָכָה וַיָּבֹא וַיִּשְׁאַל לְאֶחָיו
לְשָׁלוֹם: כג וְהוּא מְדַבֵּר עִמָּם וְהִנֵּה אִישׁ הַבֵּנַיִם
עוֹלֶה גָּלְיָת- הַפְּלִשְׁתִּי שְׁמוֹ מִגַּת (מִמַּעַרְוֹת)
[מִמַּעַרְכוֹת] פְּלִשְׁתִּים וַיְדַבֵּר כַּדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַיִּשְׁמַע
דָּוִד: כד וְכָל אִישׁ יִשְׂרָאֵל בִּרְאוֹתָם אֶת-הָאִישׁ וַיָּנֻסוּ
מִפָּנָיו וַיִּירְאוּ מְאֹד: כה וַיֹּאמֶר אִישׁ יִשְׂרָאֵל הַרְאִיתֶם
הָאִישׁ הָעֹלֶה הַזֶּה כִּי לְחָרֵף אֶת-יִשְׂרָאֵל עֹלֶה וְהָיָה
הָאִישׁ אֲשֶׁר-יַכֶּנּוּ יַעְשְׁרֶנּוּ הַמֶּלֶךְ עֹשֶׁר גָּדוֹל וְאֶת-בִּתּוֹ
יִתֶּן-לוֹ וְאֵת בֵּית אָבִיו יַעֲשֶׂה חָפְשִׁי בְּיִשְׂרָאֵל:
כו וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל-הָאֲנָשִׁים הָעֹמְדִים עִמּוֹ לֵאמֹר
מַה-יֵּעָשֶׂה לָאִישׁ אֲשֶׁר יַכֶּה אֶת-הַפְּלִשְׁתִּי הַזֶּה וְהֵסִיר

(המשך מעמ' 55)

חֶרְפָּה מֵעַל יִשְׂרָאֵל כִּי מִי הַפְּלִשְׁתִּי הֶעָרֵל הַזֶּה כִּי
חֵרֵף מַעַרְכוֹת אֱלֹהִים חַיִּים: כז וַיֹּאמֶר לוֹ הָעָם
כַּדָּבָר הַזֶּה לֵאמֹר כֹּה יֵעָשֶׂה לָאִישׁ אֲשֶׁר יַכֶּנּוּ:
כח וַיִּשְׁמַע אֱלִיאָב אָחִיו הַגָּדוֹל בְּדַבְּרוֹ אֶל-הָאֲנָשִׁים
וַיִּחַר-אַף- אֱלִיאָב בְּדָוִד וַיֹּאמֶר לָמָּה-זֶּה יָרַדְתָּ וְעַל-
מִי נָטַשְׁתָּ מְעַט הַצֹּאן הָהֵנָּה בַּמִּדְבָּר אֲנִי יָדַעְתִּי אֶת-
זְדֹנְךָ וְאֵת רַע לְבָבְךָ כִּי לְמַעַן רְאוֹת הַמִּלְחָמָה יָרַדְתָּ:
כט וַיֹּאמֶר דָּוִד מֶה עָשִׂיתִי עָתָּה הֲלוֹא דָּבָר הוּא:
ל וַיִּסֹּב מֵאֶצְלוֹ אֶל-מוּל אַחֵר וַיֹּאמֶר כַּדָּבָר הַזֶּה
וַיְשִׁבֵהוּ הָעָם דָּבָר כַּדָּבָר הָרִאשׁוֹן: לא וַיִּשָּׁמְעוּ
הַדְּבָרִים אֲשֶׁר דִּבֶּר דָּוִד וַיַּגִּדוּ לִפְנֵי-שָׁאוּל וַיִּקָּחֵהוּ:
לב וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל-שָׁאוּל אַל-יִפֹּל לֵב-אָדָם עָלָיו
עַבְדֶּךָ יֵלֵךְ וְנִלְחַם עִם-הַפְּלִשְׁתִּי הַזֶּה: לג וַיֹּאמֶר
שָׁאוּל אֶל-דָּוִד לֹא תוּכַל לָלֶכֶת אֶל-הַפְּלִשְׁתִּי הַזֶּה
לְהִלָּחֵם עִמּוֹ כִּי-נַעַר אַתָּה וְהוּא אִישׁ מִלְחָמָה מִנְּעֻרָיו:
לד וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל-שָׁאוּל רֹעֶה הָיָה עַבְדְּךָ לְאָבִיו
בַּצֹּאן וּבָא הָאַרְיֵה וְאֶת-הַדֹּב וְנָשָׂא (זֶה) [שֶׂה] מֵהָעֵדֶר:
לה וְיָצָאתִי אַחֲרָיו וְהִכִּתִּיו וְהִצַּלְתִּי מִפִּיו וַיָּקָם עָלַי
וְהֶחֱזַקְתִּי בִּזְקָנוֹ וְהִכִּתִּיו וַהֲמִיתִיו: לו גַּם אֶת-הָאַרְיֵה
גַּם-הַדֹּב הִכָּה עַבְדֶּךָ וְהָיָה הַפְּלִשְׁתִּי הֶעָרֵל הַזֶּה
כְּאַחַד מֵהֶם כִּי חֵרֵף מַעַרְכֹת אֱלֹהִים חַיִּים: לז וַיֹּאמֶר
דָּוִד יְהוָה אֲשֶׁר הִצִּלַנִי מִיַּד הָאַרְיִ וּמִיַּד הַדֹּב הוּא
יַצִּילֵנִי מִיַּד הַפְּלִשְׁתִּי הַזֶּה וַיֹּאמֶר שָׁאוּל אֶל-דָּוִד לֵךְ
וַיהוָה יִהְיֶה עִמָּךְ: לח וַיַּלְבֵּשׁ שָׁאוּל אֶת-דָּוִד מַדָּיו
וְנָתַן קוֹבַע נְחֹשֶׁת עַל-רֹאשׁוֹ וַיַּלְבֵּשׁ אֹתוֹ שִׁרְיוֹן:

לט וַיַּחְגֹּר דָּוִד אֶת-חַרְבּוֹ מֵעַל לְמַדָּיו וַיֹּאֶל לָלֶכֶת
כִּי לֹא-נִסָּה וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל-שָׁאוּל לֹא-אוּכַל לָלֶכֶת
בָּאֵלֶּה כִּי לֹא נִסִּיתִי וַיְסִרֵם דָּוִד מֵעָלָיו: מ וַיִּקַּח מַקְלוֹ
בְּיָדוֹ וַיִּבְחַר-לוֹ חֲמִשָּׁה חַלְּקֵי אֲבָנִים מִן-הַנַּחַל וַיָּשֶׂם
אֹתָם בִּכְלִי הָרֹעִים אֲשֶׁר-לוֹ וּבַיַּלְקוּט וְקַלְעוֹ בְיָדוֹ
וַיִּגַּשׁ אֶל-הַפְּלִשְׁתִּי: מא וַיֵּלֶךְ הַפְּלִשְׁתִּי הֹלֵךְ וְקָרֵב
אֶל-דָּוִד וְהָאִישׁ נֹשֵׂא הַצִּנָּה לְפָנָיו: מב וַיַּבֵּט הַפְּלִשְׁתִּי
וַיִּרְאֶה אֶת-דָּוִד וַיִּבְזֵהוּ כִּי-הָיָה נַעַר וְאַדְמֹנִי עִם-יְפֵה
מַרְאֶה: מג וַיֹּאמֶר הַפְּלִשְׁתִּי אֶל-דָּוִד הֲכֶלֶב אָנֹכִי כִּי-
אַתָּה בָא-אֵלַי בַּמַּקְלוֹת וַיְקַלֵּל הַפְּלִשְׁתִּי אֶת-דָּוִד
בֵּאלֹהָיו: מד וַיֹּאמֶר הַפְּלִשְׁתִּי אֶל-דָּוִד לְכָה אֵלַי
וְאֶתְּנָה אֶת-בְּשָׂרְךָ לְעוֹף הַשָּׁמַיִם וּלְבֶהֱמַת הַשָּׂדֶה:
מה וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל-הַפְּלִשְׁתִּי אַתָּה בָא אֵלַי בְּחֶרֶב
וּבַחֲנִית וּבְכִידוֹן וְאָנֹכִי בָא-אֵלֶיךָ בְּשֵׁם יְהוָה צְבָאוֹת
אֱלֹהֵי מַעַרְכוֹת יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר חֵרַפְתָּ: מו הַיּוֹם הַזֶּה
יְסַגֶּרְךָ- יְהוָה בְּיָדִי וְהִכִּתִיךָ וַהֲסִרֹתִי אֶת-רֹאשְׁךָ
מֵעָלֶיךָ וְנָתַתִּי פֶּגֶר מַחֲנֵה פְלִשְׁתִּים הַיּוֹם הַזֶּה לְעוֹף
הַשָּׁמַיִם וּלְחַיַּת הָאָרֶץ וְיֵדְעוּ כָּל-הָאָרֶץ כִּי יֵשׁ אֱלֹהִים
לְיִשְׂרָאֵל: מז וְיֵדְעוּ כָּל-הַקָּהָל הַזֶּה כִּי-לֹא בְחֶרֶב
וּבַחֲנִית יְהוֹשִׁיעַ יְהוָה כִּי לַיהוָה הַמִّלְחָמָה וְנָתַן
אֶתְכֶם בְּיָדֵנוּ: מח וְהָיָה כִּי-קָם הַפְּלִשְׁתִּי וַיֵּלֶךְ
וַיִּקְרַב לִקְרַאת דָּוִד וַיְמַהֵר דָּוִד וַיָּרָץ הַמַּעֲרָכָה
לִקְרַאת הַפְּלִשְׁתִּי: מט וַיִּשְׁלַח- דָּוִד אֶת-יָדוֹ אֶל-
הַכְּלִי וַיִּקַּח מִשָּׁם אֶבֶן וַיְקַלַּע וַיַּךְ אֶת-הַפְּלִשְׁתִּי אֶל-
מִצְחוֹ וַתִּטְבַּע הָאֶבֶן בְּמִצְחוֹ וַיִּפֹּל עַל-פָּנָיו אָרְצָה:

(המשך מעמ' 56)

נ וַיֶּחֱזַק דָּוִד מִן-הַפְּלִשְׁתִּי בַּקֶּלַע וּבָאֶבֶן וַיַּךְ אֶת-
הַפְּלִשְׁתִּי וַיְמִיתֵהוּ וְחֶרֶב אֵין בְּיַד-דָּוִד: נא וַיָּרָץ
דָּוִד וַיַּעֲמֹד אֶל-הַפְּלִשְׁתִּי וַיִּקַּח אֶת-חַרְבּוֹ וַיִּשְׁלְפָהּ
מִתַּעְרָהּ וַיְמִתֻתֵהוּ וַיִּכְרָת-בָּהּ אֶת-רֹאשׁוֹ וַיִּרְאוּ
הַפְּלִשְׁתִּים כִּי-מֵת גִּבּוֹרָם וַיָּנֻסוּ: נב וַיָּקֻמוּ אַנְשֵׁי-
יִשְׂרָאֵל וִיהוּדָה וַיָּרִעוּ וַיִּרְדְּפוּ אֶת-הַפְּלִשְׁתִּים עַד-
בּוֹאֲךָ גַיְא וְעַד שַׁעֲרֵי עֶקְרוֹן וַיִּפְּלוּ חַלְלֵי פְלִשְׁתִּים
בְּדֶרֶךְ שַׁעֲרַיִם וְעַד-גַּת וְעַד-עֶקְרוֹן: נג וַיָּשֻׁבוּ בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל מִדֹּלֶק אַחֲרֵי פְלִשְׁתִּים וַיָּשֹׁסוּ אֶת-מַחֲנֵיהֶם:
נד וַיִּקַּח דָּוִד אֶת-רֹאשׁ הַפְּלִשְׁתִּי וַיְבִאֵהוּ יְרוּשָׁלִָם
וְאֶת-כֵּלָיו שָׂם בְּאָהֳלוֹ: נה וְכִרְאוֹת שָׁאוּל אֶת-דָּוִד
יֹצֵא לִקְרַאת הַפְּלִשְׁתִּי אָמַר אֶל-אַבְנֵר שַׂר הַצָּבָא
בֶּן-מִי-זֶה הַנַּעַר אַבְנֵר וַיֹּאמֶר אַבְנֵר חַי-נַפְשְׁךָ הַמֶּלֶךְ
אִם-יָדָעְתִּי: נו וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ שְׁאַל אַתָּה בֶּן-מִי-זֶה
הָעֶלֶם: נז וּכְשׁוּב דָּוִד מֵהַכּוֹת אֶת-הַפְּלִשְׁתִּי וַיִּקַּח
אֹתוֹ אַבְנֵר וַיְבִאֵהוּ לִפְנֵי שָׁאוּל וְרֹאשׁ הַפְּלִשְׁתִּי בְּיָדוֹ:
נח וַיֹּאמֶר אֵלָיו שָׁאוּל בֶּן-מִי אַתָּה הַנָּעַר וַיֹּאמֶר דָּוִד
בֶּן-עַבְדְּךָ יִשַׁי בֵּית הַלַּחְמִי

מצודת דוד

(ד) איש הבנים –
על שערב לבו לגשת בין שתי המערכות, קראו איש הבנים, מלשון בין:

(ה) שקלים נחשת –
כמו שקלי נחושת, ואינם דומים לשאר שקלים:

(ו) ומצחת –
הוא מכלי מלחמה, ונעשה לכסות בו הרגלים: וכידון – מן הכובע יצא למטה כעין כידון, להגן צוארו ממכת חרב:

(ז) ועץ חניתו –
הוא הבית יד, שהיתה עבה כמנור אורגים: ולהבת – ברזל החנית, היה משקלו שש מאות שקלי ברזל, ומשונה הוא משקלי נחושת: הולך לפניו – להגן בו עליו ממכת חרב וחנית:

(ח) אל מערכות –
אל החיל המסודר למלחמה:

למה תצאו –
רצה לומר: למה תצאו כולכם למלחמה:

הלא אנכי הפלשתי –
רצה לומר: אנכי הוא המיוחד שבהם, אחד מהשרים, ואתם הלא עבדים, ועם שאין מהדרך אשר שר וגדול ילחם מול עבד נקלה, עם כל זה ברו לכם איש, וילחם בי:

(ט) להלחם אתי –
רצה לומר: להתגבר בהלחמו אתי: והיינו – כולנו נהיה לכם לעבדים, בעבור הנצחון האחד לאחד:

ועבדתם אותנו –
כאומר הלא אתם עבדים לשאול, וכשאנצח תהיו עבדים לנו, ואין לכם בזה נפקא מינה גדולה כל כך:

(י) אני חרפתי –
כאומר איך לא תבושו, הלא אני מחרף את ישראל לומר שאין עמכם גבורה, ואתם תחרישון, ועד מתי, תנו לי איש וכו':

(יב) אפרתי –
בית לחם יושבת בארץ אפרת: הזה – רצה לומר: הניכר והידוע לכל:

בא באנשים –
לרוב זקנותו לא בא בעצמו במלחמה, רק בא בשלחו במקומו אנשים, ורבותינו ז"ל אמרו *(ברכות נח א)* שהיה בא במחברת אנשים אשר הלכו אחריו לגודל חשיבותו:

(יג) הלכו אחרי שאול –
לרוב חשיבותם הלכו ליד המלך:

(יד) ודוד הוא הקטן –
ולזה לא הלך הוא, והגדולים הלכו:

(המשך מעמ' 57)

מצודת דוד

(טו) הולך ושב –
לא ישב בקבע בבית שאול, כי אם היה הולך ושב וכו':

(טז) ויתיצב –
עמד בין המערכות, ודבר דבריו בבוקר ובערב, עד נשלמו ארבעים יום טרם בוא דוד:

(יח) לשר האלף –
מה שאחיו היו נמנים בו:
תפקוד לשלום –
תשגיח לדעת שלומם:
ואת ערובתם –
את משכונם אשר משכנו לצורך פרנסתם, תפדם מיד הממשכן, ותקחם עמך:

(יט) והמה –
שלשת בני ישי:
נלחמים –
מוכנים המה להלחם:

(כ) ויטוש –
עזב הצאן על שומר אחד, לשמרם עד בואו:
וישא –
את איפת הקליא וכו':
המעגלה –
היא המחנה, שדרכה לחנות בעגול, כי טוב הוא להיות נשמר מהאויב מסביב:
והחיל היוצא –
ואז החיל היה יוצא אל המערכה, הוא מקום המלחמה, ובעת יצאם הריעו:

(כא) ותערוך –
סדרו וערכו מערכתם ישראל ופלשתים, זה מול זה:

(כב) ויטוש –
עזב והניח הכלים אשר עמו, ביד שומר הכלים של הבאים למלחמה:
וירץ המערכה –
אל אחיו שהלכו כבר אל המערכה:

(כג) ממערכות פלשתים –
חוזר על מלת עולה:

(כה) הראיתם –
בראותם עולה, אמרו אלו לאלו בלשון שאלה, האם אתם נותנים לב להתבונן מעשה האיש העולה הזה, כי עולה לחרף וכו':
יעשה חפשי –
מבלי לעבוד עבודת המלך:

(כו) מה יעשה לאיש –
אף שכבר שמע, חזר ושאל, להכנס בדברים ולומר שהוא ילך:
כי מי –
במה נחשב הוא לחרף מערכות עם ה':

(כז) כדבר הזה –
האמור למעלה:

(כח) למה זה ירדת –
עדיין לא הגיד לו שאביו שלחו הנה:
במדבר –
במקום גדודי חיות ולסטים:
למען ראות –
להתענג בראיית המלחמה:

(כט) מה עשיתי עתה –
כאומר אם דרכך לכעוס עלי בעשותי דבר רע בעיניך, מה זה כעסת עתה, הלא עתה לא עשיתי מאומה, ורק דברים בעלמא דברתי:

(ל) כדבר הזה –
מה יעשה לאיש וכו':

(לא) אשר דבר דוד –
לבזות גבורת הפלשתי באמרו מי הפלשתי וכו', והרי הוא כאומר שהוא ילחם בו:

(לב) אל יפול –
לא יחרד לב אדם בעבור הפלשתי:

(לג) כי נער אתה –
ועדיין אינך יודע טכסיסי מלחמה, והוא רגיל במלחמה מנעוריו:

(לד) ואת הדוב –
ועם הדוב, שניהם יחד:

(לו) גם הדוב –
הבא עם הארי:
והיה הפלשתי –
כאומר אבטח בה' שיהיה סוף הפלשתי כאחד מהם, על אשר חרף וכו':

(לז) הוא יצילני –
אם לא אוכל להמית אותו:

(לט) ויואל ללכת –
רצה ללכת בכלי מלחמה:
כי לא נסה –
אלא שלא נסה, רצה לומר: לא בחן מעולם ללכת בכלי מלחמה, ולזה אמר לא אוכל וכו':

(מ) ויקח מקלו –
להטעות את הפלשתי, לחשוב שיגש אליו

(המשך מעמ' 58)

מצודת דוד

להכותו עם המקל, ולא יהיה נשמר מן הקלע:

ויבחר לו –

הטובים והנאותים לקלעותם:

ובילקוט –

הכלי שם בהילקוט, למען לא ירגיש בהאבנים:

(מב) כי היה נער וכו' –

המורה אשר לא נסה במלחמה, לפי מעט השנים ומהתענג:

(מג) הכלב אנכי –

וכי כלב אנכי:

באלהיו –

באמרו אלהי פלשתים יהרגך, וכדומה:

(מה) בא אלי בחרב –

רצה לומר: כל בטחונך בחרב וכו':

בשם ה' –

במבטח שם ה': אשר חרפת – חוזר הוא על מערכות ישראל:

(מו) ונתתי פגד –

כי כשאמיתן: ינוסו כולם ויפלו חללים:

(מז) כי לא בחרב –

כי הלא אינם בידי:

כי לה' המלחמה –

על ה' להלחם על שחרפת עמו, ובידו לתת אתכם בידנו מבלי חרב:

(מח) וירץ המערכה –

כלפי מערכת פלשתים:

(מט) אל הכלי –

כלי הרועים אשר שם האבנים בה:

במצחו –

נכנסה בכובע הנחושת ונקבה ונטבעה במצחו:

(נ) ויחזק –

נתגבר על הפלשתי המזוין ולא היה בידו כי אם הקלע והאבן:

וחרב אין ביד דוד –

לכרות בה ראש הפלשתי:

(נא) אל הפלשתי –

סמוך לו, כי בעת קלעו באבן, עמד ממרחק:

את חרבו –

של הפלשתי:

וימותתהו –

וכבר המיתו בהקלע, ועתה כרת ראשו בחרבו:

(נב) ויריעו –

תרועת שמחה ונצחון:

(נג) וישסו –

רמסו ובזזו כל אשר היה במקום שעמד שם מחנה פלשתים:

(נד) ויביאהו ירושלים –

לבשר את העם:

(נה) וכראות שאול –

מאז בא להלחם עם הפלשתי:

בן מי זה הנער –

מפני הרוח הרעה שכח שם אביו:

חי נפשך –

הריני נשבע בחי נפשך אם ידעתי:

בטקסט השיעור:
חוברת מרצה 20-19
עמ' 7

תניא, ליקוטי אמרים, פרק א

תניא **[בספ"ג דנדה]** משביעים אותו תהי צדיק ואל תהי רשע ואפי' כל העולם כולו אומרים לך צדיק אתה היה בעיניך כרשע וצריך להבין דהא תנן **[אבות פ"ב]** ואל תהי רשע בפני עצמך וגם אם יהיה בעיניו כרשע ירע לבבו ויהיה עצב ולא יוכל לעבו' ה' בשמחה ובטוב לבב ואם לא ירע לבבו כלל מזה יכול לבוא לידי קלות ח"ו. אך הענין כי הנה מציגו בגמרא ה' חלוקות. צדיק וטוב לו צדיק ורע לו רשע וטוב לו רשע ורע לו וביגוני. ופירשו בגמרא צדיק וטוב לו צדיק גמור צדיק ורע לו צדיק שאינו גמור וברעיא מהימנא פ' משפטים פי' צדיק ורע לו שהרע שבו כפוף לטוב וכו' ובגמרא ספ"ט דברכות צדיקים יצ"ט שופטן כו' רשעים יצה"ר שופטן ביגונים זה וזה שופטן וכו' אמר רבה כגון אנא ביגוני א"ל אביי לא שביק מר חיי לכל בריה וכו' ולהבין כל זה באר היטב וגם להבין מה שאמר איוב **[ב"ב פ"א]** רבש"ע בראת צדיקי' בראת רשעי' כו' והא צדיק ורשע לא קאמר. וגם להבין מהות מדרגת הביגוני שבודאי אינו מחצה זכיות ומחצה עונות שא"כ איך טעה רבה בעצמו לומר שהוא ביגוני ונודע דלא פסיק פומיה מגירסא עד שאפי' מלאך המות לא היה יכול לשלוט בו ואיך היה יכול לטעות במחצה עונות ח"ו. ועוד שהרי בשעה שעושה עונות נקרא רשע גמור **[ואם אח"כ עשה תשובה נקרא צדיק גמור]** ואפילו העובר על איסור קל של דברי סופרים מקרי רשע כדאיתא בפ"ב דיבמות ובפ"ק דנדה ואפילו מי שיש בידו למחות ולא מיחה נק' רשע **[בפ"ו דשבועו']** וכ"ש וק"ו במבטל איזו מ"ע שאפש' לו לקיימה כמו כל שאפשר לו לעסוק בתורה ואינו עוסק שעליו דרשו רז"ל כי דבר ה' בזה וגו' הכרת תכרת וגו' ופשיטא דמקרי רשע טפי מעובר איסור דרבנן וא"כ ע"כ הביגוני אין בו אפי' עון ביטול תורה ומש"ה טעה רבה בעצמו לומר שהוא ביגוני

הגהה
(ומ"ש בזוהר ח"ג ד' רל"א כל שמסועסין עונותיו וכו' היא שאלת רב המנונא לאליהו אבל לפי תשובת אליהו שם הפי' צדיק ורע לו הוא כמ"ש בר"מ פרשה משפטים דלעיל ושבעים פנים לתורה):

והא דאמרי' בעלמא דמחצ' על מחצה מקרי ביגוני ורוב זכיות מקרי צדיק הוא שם המושאל לענין שכר ועונש לפי שנדון אחר רובו ומקרי צדיק בדינו מאחר שזוכה בדין אבל לענין אמיתת שם התואר והמעלה של מעלת ומדרגות חלוקות צדיקים וביגונים ארז"ל צדיקים יצ"ט שופטן שנא' ולבי חלל בקרבי שאין לו יצה"ר כי הרגו בתענית אבל כל מי שלא הגיע למדרגה זו אף שזכיותיו מרובים על עונותיו אינו במעלת ומדרגת צדיק כלל ולכן ארז"ל במדרש ראה הקב"ה בצדיקים שהם מועטים עמד ושתלן בכל דור ודור וכו' וכמ"ש וצדיק יסוד עולם:

אך ביאור הענין על פי מ"ש הרח"ו ז"ל בשער הקדושה **[ובע"ח שער נ' פ"ב]** דלכל איש ישראל אחד צדיק ואחד רשע יש שתי נשמות דכתיב ונשמות אני עשיתי שהן שתי נפשות נפש אחת מצד הקליפה וסטרא אחרא והיא המתלבשת בדם האדם להחיות הגוף וכדכתיב כי נפש הבשר בדם היא וממנה באות כל המדות רעות מארבע יסודות רעים שבה דהיינו כעס וגאוה מיסוד האש שנגבה למעלה. ותאות התענוגים מיסוד המים כי המים מצמיחים כל מיני תענוג. והוללות וליצנות והתפארות ודברים בטלים מיסוד הרוח. ועצלות ועצבות מיסוד העפר. וגם מדות טובות שבטבע כל ישראל בתולדותם כמו רחמנות וג"ח באות ממנה כי בישראל נפש זו דקליפה היא מקליפ' נוגה שיש בה ג"כ טוב והיא מסוד עץ הדעת טוב ורע:

משא"כ נפשות אומות עובדי גלולים הן משאר קליפות טמאות שאין בהן טוב כלל כמ"ש בע"ח שער מ"ט פ"ג וכל טיבו דעבדין האומות עובדי גלולים לגרמייהו עבדין וכדאיתא בגמרא ע"פ וחסד לאומים חטאת שכל צדקה וחסד שאומות עובדי גלולים עושין אינן אלא להתייהר כו':

ספר המאמרים מלוקט ה"ג ד"ה יום טוב של ר"ה סעיפים ג-ו

בטקסט השיעור:
חוברת מרצה 20-19
עמ' 7

ג) ויובן זה בהקדים מה שארז"ל[14] משביעין אותו תהי צדיק כו', ואמר כ"ק מו"ח אדמו"ר[15] בשם הצ"צ, אשר בראש השנה הראשונה לחייו (שנת תק"ן[16]) אמר אדמו"ר הזקן דרוש משביעין אותו תהי צדיק כו', והוא השלשת פרקים הראשונים של ספר התניא[17]. ויש לבאר השייכות דענין משביעין אותו לראש השנה ע"פ המבואר בלקו"ת[18], דזה שכל אחד מישראל נק' אדם (אתם קרויין אדם[19]), הוא, לפי שבנשמת כל אחד מישראל יש חלק מנשמת אדם הראשון. ומזה מובן, דבראש השנה (יום ברוא אדם הראשון) שאז מתחדש (בכל שנה) הענין דהמשכת נשמת אדם הראשון בגופו (ויפח[20] באפיו נשמת חיים)[21], הרי זה גם יום ההולדת של כל אחד מישראל.

וי"ל שזהו הקשר דמשביעין אותו לראש השנה.
ויש לקשר זה עם פירוש המדרש[22] עה"פ[23] בחודש השביעי שהוא ירחא דשבועתא (שביעי מלשון שבועה), וכמבואר בדרושי הצ"צ[24] השייכות דירחא דשבועתא למשביעין אותו תהי צדיק. ואולי יש להוסיף, דבחודש השביעי ג' פירושים, שביעי כפשוטו, שביעי מלשון שבועה (ירחא דשבועתא כנ"ל), ושביעי מלשון שובע, כדאיתא במדרש[25] דפירוש בחודש השביעי הוא, שהוא משובע בכל (גיתות בתוכו, ברכות בתוכו, וכו'). ועד"ז הוא במשביעין אותו תהי צדיק כו', שמבואר בכ"מ[26] וגם בדרושי הצ"צ[27] דבמשביעין ג' פירושים. משביעין כפשוטו, וגם מלשון שובע ומלשון שבעה, כדלקמן.

ד) והנה השייכות דג' ענינים אלה (שבועה, שובע, שבעה) היא, דענין השבועה הוא שמקשר את עצמותו. וכמו בשבועה כפשוטה, דזה שהאדם נשבע לעשות איזה דבר (הגם שעכשיו בעת שנשבע הוא רוצה בזה, ולמה צריך להשבועה), הוא, בכדי שגם כשיהי' איזה דבר שיגרום שלא ירצה בהדבר, הנה ע"י שנשבע לעשות הדבר, יעשה את הדבר גם נגד רצונו[28]. והטעם על זה הוא כי ענין השבועה הוא שמקשר את עצמותו בזה, עצם הנפש שלמעלה מרצון. ועד"ז הוא למעלה, דענין השבועה הוא כמ"ש[29] בי נשבעתי, בי בעצמותי. וכמבואר בהדרושים[30], דבי קאי על עתיק, וידוע[31] שעתיק הוא בחינה תחתונה שבמאציל שלמעלה משרש הנאצלים.
וזהו[32] משביעין אותו תהי צדיק, דזה שצריך להשביע את הנשמה תהי צדיק, הגם שזה (להיות צדיק) הוא רצון הנשמה, כי ע"י התלבשותה בגוף ונפש הבהמית, אפשר שהגוף ונה"ב יעלימו ויסתירו על הנשמה. ובפרט ששרש נה"א הוא בתיקון ושרש נה"ב הוא בתוהו שקדם לתיקון. ולכן משביעין את הנשמה תהי צדיק, דענין השבועה הוא המשכת שרש הנשמה כמו שהיא מושרשת בעצמות אוא"ס (למעלה מהענין דתוהו ותיקון), ועי"ז תוכל להתגבר על נה"ב. וזהו שמשביעין אותו הוא גם מלשון שובע, דשובע הוא נתינת כח. וע"י השבועה, המשכת שרש הנשמה כמו שהיא מושרשת בעצמות אוא"ס [שהוא בדוגמת שרש הבן כמו שהוא במוח האב עצמו טרם שנמשך[33]], נותנים כח להנשמה כמו שהיא בגילוי למעלה [שהוא בדוגמת הבן כמו שנמשך ממוח האב[33]], וגם להנשמה כמו שהיא מלובשת בגוף ונה"ב, לעבוד עבודתה בסור מרע (אל תהי רשע) ובועשה טוב (תהי צדיק).

ה) והנה מדייק הצ"צ[34] במ"ש משביעין אותו תהי צדיק, איך מהני השבועה לנשמה על הגוף ונה"ב, שזהו דבר שאינו ברשותה, והלא אין אדם מקנה דבר שאינו ברשותו. ומבאר, דזה שמשביעין אותו תהי צדיק למדו רז"ל ממ"ש[35] כי לי תכרע כל ברך תשבע כל לשון, כי לי תכרע כל ברך זה יום המיתה, תשבע כל לשון זה יום הלידה. והתחלת כתוב זה הוא בי נשבעתי, דבי קאי על עתיק[36] (כנ"ל). וזה שתשבע כל לשון בא בהמשך לבי נשבעתי, הוא, כי בהשבועה שמשביעין אותו תהי צדיק נמשך כח מבחינת בי נשבעתי. ובכח זה, ביכולת הנשמה לשלוט על נה"ב[37].

ויש לומר, דהביאור איך מהני השבועה לנשמה על הגוף ונה"ב שזה דבר שאינו ברשותה, הוא, כי מצד הדרגא דבי נשבעתי, גם הגוף ונה"ב הם ברשות הנשמה. דבבחינת הגילויים, הנשמה והגוף ונה"ב הם שני ענינים. דשרש הנשמה הוא בתיקון ושרש הגוף ונה"ב הוא בתוהו. אבל באוא"ס שלמעלה מתוהו ותיקון, מכיון שהכוונה מלכתחילה בבנין וסתירת התוהו היתה שיהי' בירור התוהו (שרש הגוף ונה"ב) ע"י התיקון (שרש נה"א)[38], לכן ע"י גילוי אוא"ס, גם הגוף ונה"ב נעשים ברשותה של הנשמה, כי כוונת התהוותם מלכתחילה היא שיתבררו ע"י הנשמה.

ו) ויש לומר, שהחילוק בין שני הענינים דמשביעין אותו, משביעין מלשון שבועה ומשביעין מלשון שובע, הוא, שמשביעין מלשון שבועה הוא המשכת שרש הנשמה, ומשביעין מלשון שובע הוא שהמשכה זו תהי' בגילוי בהנשמה כמו שבאה בהמשכה (כולל הנשמה כמו שהיא מלובשת בגוף ונה"ב), בדוגמת שביעה כפשוטה, שהמאכל משביע את האדם. וזהו דמשביעין אותו מלשון שובע הוא נתינת כח (כמבואר בכ"מ[39]), דע"י שההמשכה דהשבועה היא בגילוי בהנשמה שבהגוף, יש לה הכח להתגבר על נפש הבהמית (כנ"ל סעיף ד), וגם לפעול בו הבירור והזיכוך (כנ"ל סעיף ה), שבשביל זה ירדה למטה. וכמבואר בתניא[40], דתכלית הכוונה בירידת הנשמה למטה הוא (לא בשביל הנשמה, אלא) בכדי לברר ולזכך את הגוף ונה"ב וחלקו בעולם.

ויש לקשר זה עם מ"ש הצ"צ[41] דשבועה היא בבינה ביסוד ובמלכות, דזה ששבועה היא בבינה שייך להשבועה עצמה, המשכת עתיק [ועד"ז המשכת שרש הנשמה], דבבינה הוא גילוי עתיק[42]. כמ"ש[43] ונהר יוצא מעדן, דנהר הוא בינה ועדן הוא עתיק, ופירוש נהר יוצא מעדן הוא שבבינה הוא גילוי עתיק. וזה ששבועה היא

במלכות שייך להשובע דשבועה, דזה שהשבועה משפעת ונותנת כח בהנשמה שבהגוף הוא ע"י שההמשכה היא במלכות, וזה ששבועה היא ביסוד, הוא, שהמשכת הבינה (ועתיק שבה) במלכות היא ע"י היסוד. וזהו גם הקשר עם הפירוש השלישי במשביעין אותו שהוא מלשון שבע, דלפי ביאור אחד קאי זה על היסוד, שהוא שביעי מהבינה[44].

---

14) נדה ל, ב.

15) "היום יום" ו אדר שני.

16) הצ"צ נולד בכ"ט אלול תקס"ט, ערב ר"ה תק"ן ("היום יום" כט אלול, ערב ר"ה. וראה בארוכה "התמים" חוברת ג' ע' כה [קכט, ב]), והדרוש משביעין אותו אמר אדמו"ר הזקן בר"ה הראשון לחייו (דהצ"צ) ר"ה תק"ן.

17) להעיר שבספ"ג דתניא [סיום וחותם הדרוש, דהכל הולך אחר החיתום (ברכות יב, א)] מדובר בענין הדעת - ענינו של הצ"צ (ראה סה"ש ה'תש"ב ריש ע' 19. ה'תש"ה ע' 60).

18) נצבים מז, ב.

19) יבמות סא, רע"א.

20) בראשית ב, ז.

21) לקו"ת שם מז, א.

22) ויק"ר פכ"ט, ט.

23) אמור כג, כד.

24) "קיצורים והערות" לתניא ע' נח. אוה"ת דרושים לר"ה ע' א'שיב.

25) ויק"ר שם, ח.

26) ד"ה ועשית חג שבועות תרח"צ (סה"מ תרח"צ ע' רלה ואילך).

27) ב"הגהות וביאורים" לתניא פ"א, נדפסו ב"קיצורים והערות" לתניא ע' מח ואילך. ד"ה תניא בספ"ג דנדה משביעין אותו וד"ה ועשית חג שבועות להצ"צ, קטעים מהם נעתקו בליקוט פירושים וכו' לתניא שם.

28) בלקו"ת שמע"צ (פג, ג) "נגד חכמתו ורצונו". וי"ל שהכוונה בזה שמוסיף "ורצונו" היא, דפעולת השבועה היא לא רק שע"י השכל לא יהי' שינוי בהרצון, אלא שגם אם יהי' שינוי גם בהרצון (שבגילוי) יעשה נגד רצונו.

29) בזהר שבהערה הבאה (הובא בלקו"ת שם) הובא הפסוק בי נשבעתי שנאמר לאברהם אבינו (וירא כב, טז). וב"קיצורים והערות" לתניא שבהערה 36 מובא זה גם בנוגע להפסוק בי נשבעתי שבישעי' (מה, כג) שמסמנו למדין בגמ' נדה שם שמשביעין אותו כו'.

30) "קיצורים והערות" שם ס"ע נב ואילך, מזח"ג קל, א. וראה גם אוה"ת דרושים לר"ה ע' א'שיא.

31) ראה ע"ח שער מב (שער דרושי אבי"ע) פ"א. לקו"ת בחוקותי מו, ג. ובכ"מ.

32) בהבא לקמן ראה "קיצורים והערות" שם ע' מח ואילך. ד"ה ועשית חג שבועות להצ"צ הנ"ל. קונטרס ומעין מי"ד פ"א.

33) ראה בארוכה סה"מ ה'תש"ד ע' 130.

34) ב"קיצורים והערות" שם ע' מח. וראה גם ד"ה ועשית חג שבועות להצ"צ (ליקוט פירושים וכו' ע' יט).

35) ישעי' מה, כג.

36) "קיצורים והערות" שם ס"ע מח. שם ס"ע סו.

37) שם ס"ע סו ואילך.

38) המשך והחרים תרל"א ע' יט. המשך תרס"ו ע' שכה. ובכ"מ.

39) קונטרס ומעין שם. ד"ה הנ"ל תרח"צ (סה"מ שם ע' רמ).

40) פל"ז (מח, ב).

41) "קיצורים והערות" שם ע' נה.

42) ראה זח"ג קעח, ב. תו"א ר"פ לך לך. ובכ"מ.

43) בראשית ב, י.

44) "קיצורים והערות" שם ע' סג.

בטקסט השיעור:
חוברת מרצה 19–20
עמ' 9

פו: כיצד צולין פרק שביעי פסחים

ומר סבר יש אם למקרא. ופ"ת והא שמעינן ליה לרבי שמעון בפ"ק דקדושין (דף יח:) דאית ליה יש אם למקרא ומסורת דדרש כנגדו כה כנוגדו כה דאין אדם מוכר את בתו לשפחות אחר אישות ולא מ"לאישות אחר שפחות י"ל דהתם לא סברי להדדי ויכול לדרוש שניהם אבל הכא דליכא למידרש אלא חד דרש מקרא וכן בפ"ק דסנהדרין (דף ד.) והא דאמר לעיל (דף פה.) המוציא בשר פסח מחבורה לחבורה הרי הוא בלא מעשה אחי אפילו למאן דאמר פסח נאכל בשתי מחבורות דאחר שנחלק ונקחו כל חבורה חלקה אחור להוציא חלק חבורה זו לחבורה אחרת:

הכלה הופכת פניה. איצטריך לאשמעינן דלא אשכחינן בשתי מקומות אע"פ שאכלה מקצת סעודה בלא הפיכת פניה אי נמי קמ"ל דמיירת להפוך פניה כדאמר בגמרא בלה תנן:

אין מסרבין לגדול. אמאי דיתיב לפורייא לא שייך למימר משום דאין מסרבין דיתיבת פוריא דבר גסות ושררה הוא ולא היה לו ליסב אי לאו משום כל מה שיאמר בעל הבית עשה: **נכנסין** בג' כו'. פירש ר"ח חבורה שנמנו על הפסח ונאו מקצת מהן בעת שדרך בני אדם לאכול ושגרו הדיילא פי' שמש לחפש אחריהם ולא מצאן אם נתקבצו רק שלשה אוכלין את הפסח ואין עליהן להמתין עד שיבואו כולם אבל פחות משלשה לא אכל אם היו מקובצים יחד ולאו ונתאחרו והדר בהו דיילא ולא נשאר רק אחד מהם אין לריך להמתין כיון שהיו שם ולאו:

אמר רבינא וגוזזו דמים. האוכל פסח ולית הלכתא כוותיה והכ"מ דעל בעידנא דעיילי לינשי והדר בהו דיילא:

הדרך עלך כיצד צולין

יכול יהא נאכל בשתי חבורות ת"ל בבית אחד יאכל במאי קמיפלגי רבי יהודה סבר יש אם למסורת ור' שמעון סבר [ט]יש אם למקרא היו יושבין ונפרסה מחיצה ביניהם לדברי האומר פסח נאכל בשתי חבורות אוכלין לדברי האומר אין הפסח נאכל בשתי חבורות אין אוכלין היו יושבין ונסתלקה מחיצה ביניהן לדברי האומר האוכל אוכל בשני מקומות אוכלין לדברי האומר אין האוכל אוכל בשני מקומות אין אוכלין יתיב רב כהנא קא פשיט ליה מפשט א"ל רב אשי לרב כהנא ותיבעי לך איבעיא סילוק מחיצה ועשיית מחיצה מי הוי כב' מקומות וכב' חבורות דמי או לא [י]תיקו: הבלה הופכת את פניה וכו': מ"ט א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן מפני שהיא בושה רב הונא בריה דרב נתן איקלע לבי רב נחמן בר יצחק אמרו ליה מה שמך אמר להו רב הונא אמרו ניתיב מר אפוריא יתיב יהבו ליה כסא קבליה בחד זימנא ושתייה בתרי זימני [יא]ולא אהדר אפיה אמרו ליה מ"ט קרית לך רב הונא אמר להו בעל השם אני מ"ט כי אמרו לך ניתיב אפוריא יתבת אמר להו [יב]כל מה שיאמר לך בעל הבית עשה [יג][יד](חוץ מצא) מאי טעמא כי יהבי לך כסא קבלת בחד זימנא אמר להו מסרבין לקטן [טו]ואין מסרבין לגדול מ"ט אשתיתיה בתרי זימני אמר להו [טז]דתניא [יז]השותה כוסו בבת אחת הרי זה גרגרן שנים דרך ארץ שלשה מגסי הרוח מאי טעמא לא אהדרת אפך אמר להו כלה הופכת פניה תנן [יח]ר' ישמעאל ברבי יוסי איקלע לבי רבי שמעון ברבי יוסי בן לקוניא יהבו ליה כסא קבליה בחד זימנא ושתייה בחד זימנא אמרי ליה לא סבר לה מר השותה כוסו בבת אחת הרי זה גרגרן אמר להו [יט]לא אמרי בכוסך קטן ויינך מתוק וכריסי רחבה אמר רב הונא [כ]בני חבורה נכנסין בשלשה ויוצאין אפילו באחד אמר רבה [כא]והוא דעייל בעידנא דרגילי למיעל והוא דרגש בהו דיילא אמר רבינא ונותנין שכר דמים וצריך האחרון להוסיף דמים ולית הלכתא כוותיה:

הדרן עלך כיצד צולין

יכול יהא. עיקרו של פסח נאכל בשתי חבורות: **ת"ל בבית אחד יאכל.** וקסבר יש אם למקרא. יאכל אפסח קאי ולא אגבני כלומר עיקר תחלת אכילתו תהא בחבורה אחת ולא יתחלק בשתי חבורות אבל גברא אי בעי קאי מהכא ואזיל ואכיל הכא ולא קפיד דחמנא אלא לעיקר תחלת אכילה מדקרינן יאכל אפסח ולא יאכל אגבני. ואי שמעתי מילוף ר' יהודה סבר יש אם למקרא בבית אחד ולא בשני מקומות ור"ש סבר יש אם למסורת שמסר אוקלוס הגר בחבורה אחת יתאכל אבל אשני מקומות לא קפיד וקשה לי לאומרו דלא שמעתי מסורת מה מעולם ועוד דקיימא לן דר' שמעון יש אם למקרא ס"ל בשמעתא קמייתא דסנהדרין [כב] ועוד ליטנא דבריתא דייקא כוותי דגבי חבורות נקט פסח נאכל ולא נקט שתי חבורות אוכלין אותו וגבי מקומות נקט האוכל אוכל ולא נקט פסח נאכל אלכך כי דרשינן בבית אחד יאכל במקרא אפסח משמע למעוטי חבורות וכי דרשינן יאכל אגבני משמע למעוטי מקומות: **ונפרסה מחיצה ביניהן** גרסינן. היו יושבין חבורה אחת ואוכלין פסח אחד ונפרסה מחיצה ביניהן ונעשאום שני חבורות לדברי האומר פסח נאכל בשתי חבורות גומרין אכילתן ואע"ג דמאן דאית ליה פסח נאכל בשתי חבורות אוסר לאדם לאכול בשני מקומות הכא לא נעשה לכל חבורה וחבורה מקומם ממקום אחר שהרי אינו רואה אויר שלא ראה עד עכשיו ואין כאן מקום אחד: **היו יושבין.** ג' חבורות בשני בתים ואכלו שם פסחיהם ונסתלקה המחיצה יש כאן אויר אחד ונעשה לכל חבורה במקום אחר והוו ליה כאוכלים במקום הראשון ובשני הלכך לדברי האומר אין האוכל אוכל בשני מקומות אין אוכלים: **פשיט ליה מפשט.** אומרה לשמועה זו פשוטה ומפורשת כמו שאמרני שעשיית מחיצה עושה אותן שתי חבורות וסילוק מחיצה עושה אותן שני מקומות ולא מספקא ליה בה מידי: **מ"ט.** למה לה להפוך פניה ומאי אוכמה בהכי: **מפני שהיא בושה.** לאכול לעיני האנשים על ידי שמסתכלין בה: **יתיב.** ומעה מקום הסב הטוען היא והקטנים יושבין על גבי ספסלין ומיהג עצמו בחשיבות: **קבליה בחד זימנא.** ולא סריב עד שיפלרו בו: **ושתייה בתרי זימני.** הפסיק בו: **ולא אהדר אפיה.** לגד אחר אלא שתה לעיניהן: **בעל השם אנא.** מקצוותי כך קורלין לי רב הונא: **מ"ע כי אמרי לך מיב אפוריא אויתיבא.** ולא ישבת על גבי קרקע ולא על גבי ספסל ולהכי נעו ליה שלא היה מנהגם כך ותמיהא להו: **כל מה שיאמר לך בעל הבית עשה.** מתניתא היא במסכת דרך ארץ (בפרק בן עזאי) (ד"א רבה פ"ה): **מסרבין לקטן.** מלקבל דבריו עד שיפליר בו: **ואין מסרבין לגדול.** שכן במלאכים שאמרו לאברהם כן תעשה (בראשית יח) ולא סירבו בו ולגנו אמרו כי ברחוב גלין עד ויפצר בם מאד (שם יט): **כלה הופכת פניה תנן.** ואין דרך האיש להפוך פניו: רבי ישמעאל בר רבי יוסי כריסו רחבה הוא כלאמרינן בהשוכר את הפועלים (ב"מ דף פד.): **כני חבורה.** לאו בספסל קאי: **כני חבורה.** שמש המשמש בסעודתן נכנסין בשלשה להסב ואם בא יחיד או שנים והסבו אין על השמש לשמש עלייהו: **ויוצאין באחד אחד.** כל מי שסיים אכילתו קודם אם בא לצאת יצא ואע"פ שקשה לשמש לשרת היחידים הנשארין: **והוא דעיילי בעידנא דעיילי אינשי.** שאין האחרון מתרעך יותר משעת סעודת האחרים וגם בכניסתן לא ימהרו להסב כדי לאחר השמש עד זמן גמר שעת סעודה: **והוא דרגש בהו דיילא.** שהודיעו לשמש שזה הדרכן לצאת אחד אחד לפי שטורח הוא לו לשמש היחידים: **ונריך באחרון להוסיף דמים.** לשמש:

הדרן עלך כיצד צולין

ראוי זה את זה ויצאו אוכלו אפילו האחד הנשאר ואינם יכולין לומר לו לפה לא המתנת אותנו: יאמר רבינא ונותן דמים האוכל הפסח, ולית הלכתא כוותיה. והני מילי דעל בעידנא דעיילי אינשי כרבה והדר בהו דיילא.

הדרן עלך כיצד צולין

עין משפט נר מצוה

[יח] א מיי' פ"ט מה"ת ה"ב ב טוש"ע א"ח סי' קע סי"ב:
[יט] ג ש"ע א"ח סי' נג סעיף ט:
[כ] ד ה טוש"ע א"ח סי' קע סעי' ח:
[כא] ו מיי' פ"ט מה"ת ה"פ הלי' י:

רבינו חננאל

[יא] ול יהא נאכל בשתי חבורות ת"ל יאכל. [יב] מרתון במאי פליגי רבי יהודה סבר יש אם למסורת [יג] כל כתיב בבית אחד יש [יד] אוכל לאוכלי [טו] אוכל קא מזהיר רחמנא [טז] לא יאכל אותו אלא [יז] אוקים אחד בלבד ולא [יח] בשני מקומות. ורבי שמעון [יט] סבר יש אם למקרא יאכל [כ] קראים על הפסח קא [כא] מיירי רחמנא להאכל [כב] בחבורה אחת ולא בשתי חבורות אבל אכוהה אחת בשני מקומות ושאין. [כג] ריימא לן כרבי יהודה [כד] דתנן סתמא כוותיה. נפרצה מחיצה ביניהם ונתפרדו חגים לחד, וחצים לחד נעשו כשתי חבורות בפסח אחד. ובן אם היו שתי חבורות כל אחת בפסח שהה נסתלקה מחיצה מביניהם ונתערבו כאלו באו אלו לתוך אלו ואלו לתוך אלו. ושאטות הן. הבלה הופכת את פניה ואוכלת. פי' מפני שהיא בושה לאכול. רב הונא בריאיקלע לבי רב נחמן בר יצחק אמרו ליה מה שמך. אכר להו רב הונא. פי' נמסמכי בישיבה להקרות רב. ובמה השם אני ידוע, למיכך אמר בעל השם אנא כלומר סמוך בישיבה אני יכי. עניא פסרבין לקטן ואין מסרבין לגדול. כל מה שאמר לך בעל הבית עשה. ודשותה כוסו בבת אחת הרי זה גרגרן אלו כולם דברים פשוטין הן. אמר רב הונא בני חבורה נכנסין אפילו בשלשה ויצאין אפי' באחד כו'. פי' בני חבורה שנמנו על הפסח יבאו מקצת מהן בעת שדרך בני אדם להכנס ולאכול הפסח ושגרו הדיאלה, פי' דיאלא כגון השמש שהוא השמש שלהן וחפש אחריהם אחרי הנשארים מבני חבורה ולא מצאם, אפי' אם לא נתקבצו מכל בני החבורה יבאו אלא שלשה כלבד, אוכלין את הפסח ההוא, ואין עליהן להמתין להם עד שיבואו כיון שנתאחרו לבוא מדרך בני אדם כולם. אבל פחות משלשה לא יאכלו אלא ימתינו עד שיביאו שאר בני החבורה זה רין דנכנסין. אבל אם היו מקובצין כולן וראו מקצתן למקצתן ויצאו ונתאחרו יחד מן השיעור שאמרנו, והדר בא דיאלא ולא מצאם. אפילו לא נשאר מכל בני חבורה אלא אחד, כגון שהיו שם כולם

מסורת הש"ס

[כב] ה) סנהדרין ד. [כג] ו) [כד] ז) [כה] ח) [כו] ט) [כז] י) [כח] יא) [כט] יב) [ל] יג) [לא] יד) [לב] טו) [לג] יז) [לד] יח) [לה] יט) [לו] כ) [לז] כא) [לח] כב) [לט] כג) [מ] כד) [מא] כה) [מב] כו) [מג] כז) [מד] כח) [מה] כט) [מו] ל) [מז] לא) [מח] לב) [מט] לג) [נ] לד) [נא] לה) [נב] לו) [נג] לז) [נד] לח) [נה] לט) [נו] מ) [נז] מא) [נח] מב) [נט] מג) [ס] מד) [סא] מה) [סב] מו) [סג] מז) [סד] מח) [סה] מט) [סו] נ) [סז] נא) [סח] נב) [סט] נג) [ע] נד) [עא] נה) [עב] נו) [עג] נז) [עד] נח) [עה] נט) [עו] ס) [עז] סא) [עח] סב) [עט] סג) [פ] סד) [פא] סה) [פב] סו) [פג] סז) [פד] סח) [פה] סט) [פו] ע) [פז] עא) [פח] עב) [פט] עג) [צ] עד) [צא] עה) [צב] עו) [צג] עז) [צד] עח) [צה] עט) [צו] פ) [צז] פא) [צח] פב) [צט] פג) [ק] פד) [קא] פה) [קב] פו) [קג] פז) [קד] פח) [קה] פט) [קו] צ) [קז] צא) [קח] צב) [קט] צג) [ר] צד) [רא] צה) [רב] צו) [רג] צז) [רד] צח) [רה] צט) [רו] ק) [רז] קא) [רח] קב) [רט] קג) [ש] קד) [שא] קה) [שב] קו) [שג] קז) [שד] קח) [שה] קט) [שו] ר) [שז] רא) [שח] רב) [שט] רג) [ת] רד) [תא] רה) [תב] רו) [תג] רז) [תד] רח) [תה] רט) [תו] ש) [תז] שא) [תח] שב) [תט] שג) [י] שד) [יא] שה) [יב] שו) [יג] שז) [יד] שח) [טו] שט) [יז] ת) [יח] תא) [יט] תב) [כ] תג) [כא] תד) [כב] תה) [כג] תו) [כד] תז) [כה] תח) [כו] תט) [כז] א) [כח] ב) [כט] ג) [ל] ד) [לא] ה) [לב] ו) [לג] ז) [לד] ח) [לה] ט) [לו] י) [לז] יא) [לח] יב) [לט] יג) [מ] יד) [מא] טו) [מב] טז) [מג] יז) [מד] יח) [מה] יט) [מו] כ) [מז] כא) [מח] כב) [מט] כג) [נ] כד) [נא] כה) [נב] כו) [נג] כז) [נד] כח) [נה] כט) [נו] ל) [נז] לא) [נח] לב) [נט] לג) [ס] לד) [סא] לה) [סב] לו) [סג] לז) [סד] לח) [סה] לט) [סו] מ) [סז] מא) [סח] מב) [סט] מג) [ע] מד) [עא] מה) [עב] מו) [עג] מז) [עד] מח) [עה] מט) [עו] נ) [עז] נא) [עח] נב) [עט] נג) [פ] נד) [פא] נה) [פב] נו) [פג] נז) [פד] נח) [פה] נט) [פו] ס) [פז] סא) [פח] סב) [פט] סג) [צ] סד) [צא] סה) [צב] סו) [צג] סז) [צד] סח) [צה] סט) [צו] ע) [צז] עא) [צח] עב) [צט] עג) [ק] עד) [קא] עה) [קב] עו) [קג] עז) [קד] עח) [קה] עט) [קו] פ) [קז] פא) [קח] פב) [קט] פג) [ר] פד) [רא] פה) [רב] פו) [רג] פז) [רד] פח) [רה] פט) [רו] צ) [רז] צא) [רח] צב) [רט] צג) [ש] צד) [שא] צה) [שב] צו) [שג] צז) [שד] צח) [שה] צט) [שו] ק) [שז] קא) [שח] קב) [שט] קג) [ת] קד) [תא] קה) [תב] קו) [תג] קז) [תד] קח) [תה] קט) [תו] ר) [תז] רא) [תח] רב) [תט] רג) [י] רד) [יא] רה) [יב] רו) [יג] רז) [יד] רח) [טו] רט) [יז] ש) [יח] שא) [יט] שב) [כ] שג) [כא] שד) [כב] שה) [כג] שו) [כד] שז) [כה] שח) [כו] שט) [כז] ת) [כח] תא) [כט] תב) [ל] תג) [לא] תד) [לב] תה) [לג] תו) [לד] תז) [לה] תח) [לו] תט) [לז] א) [לח] ב) [לט] ג) [מ] ד) [מא] ה) [מב] ו) [מג] ז) [מד] ח) [מה] ט) [מו] י) [מז] יא) [מח] יב) [מט] יג) [נ] יד) [נא] טו) [נב] טז) [נג] יז) [נד] יח) [נה] יט) [נו] כ) [נז] כא) [נח] כב) [נט] כג) [ס] כד) [סא] כה) [סב] כו) [סג] כז) [סד] כח) [סה] כט) [סו] ל) [סז] לא) [סח] לב) [סט] לג) [ע] לד) [עא] לה) [עב] לו) [עג] לז) [עד] לח) [עה] לט) [עו] מ) [עז] מא) [עח] מב) [עט] מג) [פ] מד) [פא] מה) [פב] מו) [פג] מז) [פד] מח) [פה] מט) [פו] נ) [פז] נא) [פח] נב) [פט] נג) [צ] נד) [צא] נה) [צב] נו) [צג] נז) [צד] נח) [צה] נט) [צו] ס) [צז] סא) [צח] סב) [צט] סג) [ק] סד) [קא] סה) [קב] סו) [קג] סז) [קד] סח) [קה] סט) [קו] ע) [קז] עא) [קח] עב) [קט] עג) [ר] עד) [רא] עה) [רב] עו) [רג] עז) [רד] עח) [רה] עט) [רו] פ) [רז] פא) [רח] פב) [רט] פג) [ש] פד) [שא] פה) [שב] פו) [שג] פז) [שד] פח) [שה] פט) [שו] צ) [שז] צא) [שח] צב) [שט] צג) [ת] צד) [תא] צה) [תב] צו) [תג] צז) [תד] צח) [תה] צט) [תו] ק) [תז] קא) [תח] קב) [תט] קג) [י] קד) [יא] קה) [יב] קו) [יג] קז) [יד] קח) [טו] קט) [יז] ר) [יח] רא) [יט] רב) [כ] רג) [כא] רד) [כב] רה) [כג] רו) [כד] רז) [כה] רח) [כו] רט) [כז] ש) [כח] שא) [כט] שב) [ל] שג) [לא] שד) [לב] שה) [לג] שו) [לד] שז) [לה] שח) [לו] שט) [לז] ת) [לח] תא) [לט] תב) [מ] תג) [מא] תד) [מב] תה) [מג] תו) [מד] תז) [מה] תח) [מו] תט) [מז] א) [מח] ב) [מט] ג) [נ] ד) [נא] ה) [נב] ו) [נג] ז) [נד] ח) [נה] ט) [נו] י) [נז] יא) [נח] יב) [נט] יג) [ס] יד) [סא] טו) [סב] טז) [סג] יז) [סד] יח) [סה] יט) [סו] כ) [סז] כא) [סח] כב) [סט] כג) [ע] כד) [עא] כה) [עב] כו) [עג] כז) [עד] כח) [עה] כט) [עו] ל) [עז] לא) [עח] לב) [עט] לג) [פ] לד) [פא] לה) [פב] לו) [פג] לז) [פד] לח) [פה] לט) [פו] מ) [פז] מא) [פח] מב) [פט] מג) [צ] מד) [צא] מה) [צב] מו) [צג] מז) [צד] מח) [צה] מט) [צו] נ) [צז] נא) [צח] נב) [צט] נג) [ק] נד) [קא] נה) [קב] נו) [קג] נז) [קד] נח) [קה] נט) [קו] ס) [קז] סא) [קח] סב) [קט] סג) [ר] סד) [רא] סה) [רב] סו) [רג] סז) [רד] סח) [רה] סט) [רו] ע) [רז] עא) [רח] עב) [רט] עג) [ש] עד) [שא] עה) [שב] עו) [שג] עז) [שד] עח) [שה] עט) [שו] פ) [שז] פא) [שח] פב) [שט] פג) [ת] פד) [תא] פה) [תב] פו) [תג] פז) [תד] פח) [תה] פט) [תו] צ) [תז] צא) [תח] צב) [תט] צג) [י] צד) [יא] צה) [יב] צו) [יג] צז) [יד] צח) [טו] צט) [יז] ק) [יח] קא) [יט] קב) [כ] קג) [כא] קד) [כב] קה) [כג] קו) [כד] קז) [כה] קח) [כו] קט) [כז] ר) [כח] רא) [כט] רב) [ל] רג) [לא] רד) [לב] רה) [לג] רו) [לד] רז) [לה] רח) [לו] רט) [לז] ש) [לח] שא) [לט] שב) [מ] שג) [מא] שד) [מב] שה) [מג] שו) [מד] שז) [מה] שח) [מו] שט) [מז] ת) [מח] תא) [מט] תב) [נ] תג) [נא] תד) [נב] תה) [נג] תו) [נד] תז) [נה] תח) [נו] תט) [נז] א) [נח] ב) [נט] ג) [ס] ד) [סא] ה) [סב] ו) [סג] ז) [סד] ח) [סה] ט) [סו] י) [סז] יא) [סח] יב) [סט] יג) [ע] יד) [עא] טו) [עב] טז) [עג] יז) [עד] יח) [עה] יט) [עו] כ) [עז] כא) [עח] כב) [עט] כג) [פ] כד) [פא] כה) [פב] כו) [פג] כז) [פד] כח) [פה] כט) [פו] ל) [פז] לא) [פח] לב) [פט] לג) [צ] לד) [צא] לה) [צב] לו) [צג] לז) [צד] לח) [צה] לט) [צו] מ) [צז] מא) [צח] מב) [צט] מג) [ק] מד) [קא] מה) [קב] מו) [קג] מז) [קד] מח) [קה] מט) [קו] נ) [קז] נא) [קח] נב) [קט] נג) [ר] נד) [רא] נה) [רב] נו) [רג] נז) [רד] נח) [רה] נט) [רו] ס) [רז] סא) [רח] סב) [רט] סג) [ש] סד) [שא] סה) [שב] סו) [שג] סז) [שד] סח) [שה] סט) [שו] ע) [שז] עא) [שח] עב) [שט] עג) [ת] עד) [תא] עה) [תב] עו) [תג] עז) [תד] עח) [תה] עט) [תו] פ) [תז] פא) [תח] פב) [תט] פג) [י] פד) [יא] פה) [יב] פו) [יג] פז) [יד] פח) [טו] פט) [יז] צ) [יח] צא) [יט] צב) [כ] צג) [כא] צד) [כב] צה) [כג] צו) [כד] צז) [כה] צח) [כו] צט) [כז] ק) [כח] קא) [כט] קב) [ל] קג) [לא] קד) [לב] קה) [לג] קו) [לד] קז) [לה] קח) [לו] קט) [לז] ר) [לח] רא) [לט] רב) [מ] רג) [מא] רד) [מב] רה) [מג] רו) [מד] רז) [מה] רח) [מו] רט) [מז] ש) [מח] שא) [מט] שב) [נ] שג) [נא] שד) [נב] שה) [נג] שו) [נד] שז) [נה] שח) [נו] שט) [נז] ת) [נח] תא) [נט] תב) [ס] תג) [סא] תד) [סב] תה) [סג] תו) [סד] תז) [סה] תח) [סו] תט) [סז] א) [סח] ב) [סט] ג) [ע] ד) [עא] ה) [עב] ו) [עג] ז) [עד] ח) [עה] ט) [עו] י) [עז] יא) [עח] יב) [עט] יג) [פ] יד) [פא] טו) [פב] טז) [פג] יז) [פד] יח) [פה] יט) [פו] כ) [פז] כא) [פח] כב) [פט] כג) [צ] כד) [צא] כה) [צב] כו) [צג] כז) [צד] כח) [צה] כט) [צו] ל) [צז] לא) [צח] לב) [צט] לג) [ק] לד) [קא] לה) [קב] לו) [קג] לז) [קד] לח) [קה] לט) [קו] מ) [קז] מא) [קח] מב) [קט] מג) [ר] מד) [רא] מה) [רב] מו) [רג] מז) [רד] מח) [רה] מט) [רו] נ) [רז] נא) [רח] נב) [רט] נג) [ש] נד) [שא] נה) [שב] נו) [שג] נז) [שד] נח) [שה] נט) [שו] ס) [שז] סא) [שח] סב) [שט] סג) [ת] סד) [תא] סה) [תב] סו) [תג] סז) [תד] סח) [תה] סט) [תו] ע) [תז] עא) [תח] עב) [תט] עג) [י] עד) [יא] עה) [יב] עו) [יג] עז) [יד] עח) [טו] עט) [יז] פ) [יח] פא) [יט] פב) [כ] פג) [כא] פד) [כב] פה) [כג] פו) [כד] פז) [כה] פח) [כו] פט) [כז] צ) [כח] צא) [כט] צב) [ל] צג) [לא] צד) [לב] צה) [לג] צו) [לד] צז) [לה] צח) [לו] צט) [לז] ק) [לח] קא) [לט] קב) [מ] קג) [מא] קד) [מב] קה) [מג] קו) [מד] קז) [מה] קח) [מו] קט) [מז] ר) [מח] רא) [מט] רב) [נ] רג) [נא] רד) [נב] רה) [נג] רו) [נד] רז) [נה] רח) [נו] רט) [נז] ש) [נח] שא) [נט] שב) [ס] שג) [סא] שד) [סב] שה) [סג] שו) [סד] שז) [סה] שח) [סו] שט) [סז] ת) [סח] תא) [סט] תב) [ע] תג) [עא] תד) [עב] תה) [עג] תו) [עד] תז) [עה] תח) [עו] תט) [עז] א) [עח] ב) [עט] ג) [פ] ד) [פא] ה) [פב] ו) [פג] ז) [פד] ח) [פה] ט) [פו] י) [פז] יא) [פח] יב) [פט] יג) [צ] יד) [צא] טו) [צב] טז) [צג] יז) [צד] יח) [צה] יט) [צו] כ) [צז] כא) [צח] כב) [צט] כג) [ק] כד) [קא] כה) [קב] כו) [קג] כז) [קד] כח) [קה] כט) [קו] ל) [קז] לא) [קח] לב) [קט] לג) [ר] לד) [רא] לה) [רב] לו) [רג] לז) [רד] לח) [רה] לט) [רו] מ) [רז] מא) [רח] מב) [רט] מג) [ש] מד) [שא] מה) [שב] מו) [שג] מז) [שד] מח) [שה] מט) [שו] נ) [שז] נא) [שח] נב) [שט] נג) [ת] נד) [תא] נה) [תב] נו) [תג] נז) [תד] נח) [תה] נט) [תו] ס) [תז] סא) [תח] סב) [תט] סג) [י] סד) [יא] סה) [יב] סו) [יג] סז) [יד] סח) [טו] סט) [יז] ע) [יח] עא) [יט] עב) [כ] עג) [כא] עד) [כב] עה) [כג] עו) [כד] עז) [כה] עח) [כו] עט) [כז] פ) [כח] פא) [כט] פב) [ל] פג) [לא] פד) [לב] פה) [לג] פו) [לד] פז) [לה] פח) [לו] פט) [לז] צ) [לח] צא) [לט] צב) [מ] צג) [מא] צד) [מב] צה) [מג] צו) [מד] צז) [מה] צח) [מו] צט) [מז] ק) [מח] קא) [מט] קב) [נ] קג) [נא] קד) [נב] קה) [נג] קו) [נד] קז) [נה] קח) [נו] קט) [נז] ר) [נח] רא) [נט] רב) [ס] רג) [סא] רד) [סב] רה) [סג] רו) [סד] רז) [סה] רח) [סו] רט) [סז] ש) [סח] שא) [סט] שב) [ע] שג) [עא] שד) [עב] שה) [עג] שו) [עד] שז) [עה] שח) [עו] שט) [עז] ת) [עח] תא) [עט] תב) [פ] תג) [פא] תד) [פב] תה) [פג] תו) [פד] תז) [פה] תח) [פו] תט) [פז] א) [פח] ב) [פט] ג) [צ] ד) [צא] ה) [צב] ו) [צג] ז) [צד] ח) [צה] ט) [צו] י) [צז] יא) [צח] יב) [צט] יג) [ק] יד) [קא] טו) [קב] טז) [קג] יז) [קד] יח) [קה] יט) [קו] כ) [קז] כא) [קח] כב) [קט] כג) [ר] כד) [רא] כה) [רב] כו) [רג] כז) [רד] כח) [רה] כט) [רו] ל) [רז] לא) [רח] לב) [רט] לג) [ש] לד) [שא] לה) [שב] לו) [שג] לז) [שד] לח) [שה] לט) [שו] מ) [שז] מא) [שח] מב) [שט] מג) [ת] מד) [תא] מה) [תב] מו) [תג] מז) [תד] מח) [תה] מט) [תו] נ) [תז] נא) [תח] נב) [תט] נג) [י] נד) [יא] נה) [יב] נו) [יג] נז) [יד] נח) [טו] נט) [יז] ס) [יח] סא) [יט] סב) [כ] סג) [כא] סד) [כב] סה) [כג] סו) [כד] סז) [כה] סח) [כו] סט) [כז] ע) [כח] עא) [כט] עב) [ל] עג) [לא] עד) [לב] עה) [לג] עו) [לד] עז) [לה] עח) [לו] עט) [לז] פ) [לח] פא) [לט] פב) [מ] פג) [מא] פד) [מב] פה) [מג] פו) [מד] פז) [מה] פח) [מו] פט) [מז] צ) [מח] צא) [מט] צב) [נ] צג) [נא] צד) [נב] צה) [נג] צו) [נד] צז) [נה] צח) [נו] צט) [נז] ק) [נח] קא) [נט] קב) [ס] קג) [סא] קד) [סב] קה) [סג] קו) [סד] קז) [סה] קח) [סו] קט) [סז] ר) [סח] רא) [סט] רב) [ע] רג) [עא] רד) [עב] רה) [עג] רו) [עד] רז) [עה] רח) [עו] רט) [עז] ש) [עח] שא) [עט] שב) [פ] שג) [פא] שד) [פב] שה) [פג] שו) [פד] שז) [פה] שח) [פו] שט) [פז] ת) [פח] תא) [פט] תב) [צ] תג) [צא] תד) [צב] תה) [צג] תו) [צד] תז) [צה] תח) [צו] תט) [צז] א) [צח] ב) [צט] ג) [ק] ד) [קא] ה) [קב] ו) [קג] ז) [קד] ח) [קה] ט) [קו] י) [קז] יא) [קח] יב) [קט] יג) [ר] יד) [רא] טו) [רב] טז) [רג] יז) [רד] יח) [רה] יט) [רו] כ) [רז] כא) [רח] כב) [רט] כג) [ש] כד) [שא] כה) [שב] כו) [שג] כז) [שד] כח) [שה] כט) [שו] ל) [שז] לא) [שח] לב) [שט] לג) [ת] לד) [תא] לה) [תב] לו) [תג] לז) [תד] לח) [תה] לט) [תו] מ) [תז] מא) [תח] מב) [תט] מג) [י] מד) [יא] מה) [יב] מו) [יג] מז) [יד] מח) [טו] מט) [יז] נ) [יח] נא) [יט] נב) [כ] נג) [כא] נד) [כב] נה) [כג] נו) [כד] נז) [כה] נח) [כו] נט) [כז] ס) [כח] סא) [כט] סב) [ל] סג) [לא] סד) [לב] סה) [לג] סו) [לד] סז) [לה] סח) [לו] סט) [לז] ע) [לח] עא) [לט] עב) [מ] עג) [מא] עד) [מב] עה) [מג] עו) [מד] עז) [מה] עח) [מו] עט) [מז] פ) [מח] פא) [מט] פב) [נ] פג) [נא] פד) [נב] פה) [נג] פו) [נד] פז) [נה] פח) [נו] פט) [נז] צ) [נח] צא) [נט] צב) [ס] צג) [סא] צד) [סב] צה) [סג] צו) [סד] צז) [סה] צח) [סו] צט) [סז] ק) [סח] קא) [סט] קב) [ע] קג) [עא] קד) [עב] קה) [עג] קו) [עד] קז) [עה] קח) [עו] קט) [עז] ר) [עח] רא) [עט] רב) [פ] רג) [פא] רד) [פב] רה) [פג] רו) [פד] רז) [פה] רח) [פו] רט) [פז] ש) [פח] שא) [פט] שב) [צ] שג) [צא] שד) [צב] שה) [צג] שו) [צד] שז) [צה] שח) [צו] שט) [צז] ת) [צח] תא) [צט] תב) [ק] תג) [קא] תד) [קב] תה) [קג] תו) [קד] תז) [קה] תח) [קו] תט) [קז] א) [קח] ב) [קט] ג) [ר] ד) [רא] ה) [רב] ו) [רג] ז) [רד] ח) [רה] ט) [רו] י) [רז] יא) [רח] יב) [רט] יג) [ש] יד) [שא] טו) [שב] טז) [שג] יז) [שד] יח) [שה] יט) [שו] כ) [שז] כא) [שח] כב) [שט] כג) [ת] כד) [תא] כה) [תב] כו) [תג] כז) [תד] כח) [תה] כט) [תו] ל) [תז] לא) [תח] לב) [תט] לג) [י] לד) [יא] לה) [יב] לו) [יג] לז) [יד] לח) [טו] לט) [יז] מ) [יח] מא) [יט] מב) [כ] מג) [כא] מד) [כב] מה) [כג] מו) [כד] מז) [כה] מח) [כו] מט) [כז] נ) [כח] נא) [כט] נב) [ל] נג) [לא] נד) [לב] נה) [לג] נו) [לד] נז) [לה] נח) [לו] נט) [לז] ס) [לח] סא) [לט] סב) [מ] סג) [מא] סד) [מב] סה) [מג] סו) [מד] סז) [מה] סח) [מו] סט) [מז] ע) [מח] עא) [מט] עב) [נ] עג) [נא] עד) [נב] עה) [נג] עו) [נד] עז) [נה] עח) [נו] עט) [נז] פ) [נח] פא) [נט] פב) [ס] פג) [סא] פד) [סב] פה) [סג] פו) [סד] פז) [סה] פח) [סו] פט) [סז] צ) [סח] צא) [סט] צב) [ע] צג) [עא] צד) [עב] צה) [עג] צו) [עד] צז) [עה] צח) [עו] צט) [עז] ק) [עח] קא) [עט] קב) [פ] קג) [פא] קד) [פב] קה) [פג] קו) [פד] קז) [פה] קח) [פו] קט) [פז] ר) [פח] רא) [פט] רב) [צ] רג) [צא] רד) [צב] רה) [צג] רו) [צד] רז) [צה] רח) [צו] רט) [צז] ש) [צח] שא) [צט] שב) [ק] שג) [קא] שד) [קב] שה) [קג] שו) [קד] שז) [קה] שח) [קו] שט) [קז] ת) [קח] תא) [קט] תב) [ר] תג) [רא] תד) [רב] תה) [רג] תו) [רד] תז) [רה] תח) [רו] תט) [רז] א) [רח] ב) [רט] ג) [ש] ד) [שא] ה) [שב] ו) [שג] ז) [שד] ח) [שה] ט) [שו] י) [שז] יא) [שח] יב) [שט] יג) [ת] יד) [תא] טו) [תב] טז) [תג] יז) [תד] יח) [תה] יט) [תו] כ) [תז] כא) [תח] כב) [תט] כג) [י] כד) [יא] כה) [יב] כו) [יג] כז) [יד] כח) [טו] כט) [יז] ל) [יח] לא) [יט] לב) [כ] לג) [כא] לד) [כב] לה) [כג] לו) [כד] לז) [כה] לח) [כו] לט) [כז] מ) [כח] מא) [כט] מב) [ל] מג) [לא] מד) [לב] מה) [לג] מו) [לד] מז) [לה] מח) [לו] מט) [לז] נ) [לח] נא) [לט] נב) [מ] נג) [מא] נד) [מב] נה) [מג] נו) [מד] נז) [מה] נח) [מו] נט) [מז] ס) [מח] סא) [מט] סב) [נ] סג) [נא] סד) [נב] סה) [נג] סו) [נד] סז) [נה] סח) [נו] סט) [נז] ע) [נח] עא) [נט] עב) [ס] עג) [סא] עד) [סב] עה) [סג] עו) [סד] עז) [סה] עח) [סו] עט) [סז] פ) [סח] פא) [סט] פב) [ע] פג) [עא] פד) [עב] פה) [עג] פו) [עד] פז) [עה] פח) [עו] פט) [עז] צ) [עח] צא) [עט] צב) [פ] צג) [פא] צד) [פב] צה) [פג] צו) [פד] צז) [פה] צח) [פו]

בטקסט השיעור:
חוברת מרצה 20–19
עמ' 9

ז: מגילה נקראת פרק ראשון מגילה

מסורת הש"ס

עין משפט
נר מצוה

מה א מי"ר פ"ב מה"ל מעלה הלכה מו
סמג עשין ד טיש"ע א"ח סימן תלה סעיף ד:
מט ב מיי' שם הלכה ט"ו
שם סעיף ב:
ג מיי' שם הלכה יד
טוש"ע שם סעיף ה:
נא ד ה ו מיי' פ"ז מה"ל מהלכות ת"ת הלכה ד
ד ז (יז) סמג לאוין עה
טוש"ע א"ח סימן תנה
סעיף ח:
נב ז מיי' פ"ח מהלכות שביתת עשור הלכה כ
סמג לאוין עח טוש"ע א"ח
סי' תרמ"ו סעיף ב:
נג ח מיי' פ"ו מהלכות מעכלין הלכה ז סמג
לאוין קלט:

תורה אור השלם
1. כִּימֵים אֲשֶׁר יָדוּ בָהֶם
הַיְּהוּדִים מֵאוֹיְבֵיהֶם
וְהַדֹּדֶשׁ אֲשֶׁר נֶהְפַּךְ לָהֶם
מִיָּגוֹן לְשִׂמְחָה וּמֵאֵבֶל
לְיוֹם טוֹב לַעֲשׂוֹת אוֹתָם
יְמֵי מִשְׁתֶּה וְשִׂמְחָה
וּמִשְׁלוֹחַ מָנוֹת אִישׁ
לְרֵעֵהוּ וּמַתָּנוֹת
לָאֶבְיוֹנִים: אִסְתֵּר ט כב
2. וּבַיָּמִים הָרִאשֹׁנִים מִקְרָא
קֹדֶשׁ יִהְיֶה הַשְּׁבִיעִי
מִקְרָא קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם
כָּל מְלֶאכָה לֹא תַעֲשׂוּ
בָּהֶם אַךְ אֲשֶׁר יֵאָכֵל לְכָל
נֶפֶשׁ הוּא לְבַדּוֹ יֵעָשֶׂה
לָכֶם: שְׁמוֹת יב טז
3. אַרְבָּעִים כִּכָּר לֹא יִסְקַף
פַּן יִסְקַף לְהַכּוֹת עַל אֶלֶה
מַכָּה רַבָּה וְנִקְלָה אָחִיךָ
לְעֵינֶיךָ: דְּבָרִים כה ג

רבינו חננאל

קיימה בנו רבינו [1] ומתנות אביונים. כלומר נתינה אביונים נתת לי מנה אחת והיא הירך. חזר שלח לו עגל וז' קוקני יין בו. בשיטא. פירוש שיכור. אמר רבא שעודת פורים שאכלה בלילה לא יצא, מאי טעמא ימי משתה ושמחה כתיב, שיהן צאי [ושיהן מיני קרירה]. פירוש קנוות במיני משעמים. **מתני'** אין בין יום טוב לשבת אלא אוכל נפש בלבד כו'. מי בשבת אסור ביום טוב מותר. שנ' אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם, כגון אפיה וכישול וכיוצא בהן. אבל מכשירי אוכל נפש כגון להוציא אש מן האבנים לבשל, וכגון חיתוך סכין לשחוט בה, וכיוצא בהן, ד' זה שרין, כשם שאסור בשבת כך אסור ביום טוב. מתניתין דלא כר' הודה דתניא אין בין יום טוב לשבת אלא אוכל נפש בלבד שנ' אך אשר אכל לכל נפש וגו'. תהא כתיב לכם, לכם ולא לגויים. ר' הודה מיתר אף במכשירי אוכל נפש שאי אפשר לעשותן יום טוב. שנ' לכם, לכל צרכיכם. נרסינן במרק משיקין [ירות דאוקמת רב פפא דהא דתנן אין בין יום טוב לשבת אלא אוכל נפש בלבד, בית שמאי היא. דשלמי אין בין יום טוב לשבת אלא אוכל נפש. הא איכא חורגין, קילולא ולא כרת ביום טוב, מכות ביום טוב ואין מכות בשבת. אין תיקון באוכל נפש מתניתין היא, והא תנינן משילין פירות ארובה ביום טוב ואל לא בשבת. [ועוד ותחזקן עצי בשמים לחילה ב"ש ובית הלל אמר ר' יוסי ובית הלל אומרים חכמים לר' אליעזר אסור בתחומות שבקרקע וכו'. מהגן להדליק נר של בשלה ביום טוב, אמרו משמיה דר' יוחנן לא תחזר ולא אסור. [**מתני'**] אין בין יום הכפורים לשבת אלא עשבת ודונו קילולא בידי אדם ויום הכפורים המחללו בזדון חייב כרת בידי שמים. הא לעניין תשלומין זה וזה שוין. שאין חייב בתשלומין דקם ליה בדרבה מינה. מני **הבתרין** ר' נחוניא בן הקנה ורבנן דתנא ר' נחוניא בן הקנה הוה עושה את יום הכפורים כשבת להשלומין כו'. מנו **הם** כל תייבי כריתות שלקו נפטרו מידי כריתן דברי ר' חנניה בן גמליאל.

בר ר' יוחנן חלוקין עליו וחבורו על ר' חנניה בן גמליאל ואומרים אע"פ (שלא) [ש]לקו לא נפטרו. אמרי כי רב חנינא שחולקין עליו חבריו. דתנן אין בין הכפורים אלא עשבת ודונו בידי אדם ויום הכפורים יוצא בכרת. ואם המלקות מכפרתו נמצא גם זה דונו בידי אדם. **ואוקמה** רב נחמן בר יצחק. לר' יצחק דתני ונכרתו הנפשות וכו' גם אותו בכלל כל חייבי כריתות הוא ולבה יצאה כרת באחותו לדונם בכרת ולא במלקות.

[1] בי מכיר כתן היה כמו לחיתת מיגשלי פטיקון בתוך הלסה בי הבפלטות מ' הקבל יקן כיה נרקה כמל מנות כמלה מ' מלה בי מ"ג מ"ג.

דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי. [בירושלמי] מרוכה זכם בדוכה אמתר מרוכים כל הרשעים כרוכים כל היהודים:
אין בין יו"ם לשבת. נרין לומר דה"ם אין שום מלאכה אסורה בשבת אלא מה שאוכלין ליום טוב אלא אוכל נפש בלבד מאכל מלוקים יש ביניהן שזה בשקילה וזה בלחה:
באו במכשיריו שאי אפשר לעשות מערב יו"ט. משמע מלאכה (ד) פליגי אלא במכשירין מבלל דגוף המאכל שרי לעשות ביום טוב אע"ג דאפשר לעשות מערב יו"ט ומדרבי יהודה נשמע לרבנן דהא לא פליגי עליה אלא במכשירין וא"כ קשיא דאמר כשהן המלגע (שבת דף לה. ופס) המולב והמגבן והמחבן והרודה מלות דבש נשבת מייב חטאת הוי ביו"ט לוקה אם הלרבעים אע"ג דהוי אוכל נפש ואפי' לרבנן דאמרי התם אחד זה ואחד זה אין בו אלא משום שבות מ"מ מודו היכא דאיכא אב מלאכה לוקה ויש לומר דודאי אוכל נפש המתבלבל אם עשהו מאתמול מותר לעשות ביו"ט אבל אוכל נפש דעדיף טפי כשהוא עשוי מאתמול כגון הרוה המלגע אסור לעשותו ביו"ט אבל מכשירין אלא מתבלבל כשנעשו מאתמול כהא דאמר ר' יוחנן [בין] היכא דאפשר אלא אפשר.
חייבי כריתות בכלל הוי. פ"ה בכלל ונכרתו הנפשות העושות וקשה דאם כו הוי לימוד אחותו בכלל היתה לומר בכלל ונכרתו הנפשות ולא היה לו לכתוב כרת כה יש לומר דה"פ חייבי כריתות בכלל הוו אי' בכלל המלגעות דבכל אחת ואחת יש לו ולמה יצאת כרת באחותו אלא אפשר לדונו בלא לדונו בכרת אם לא שהרי הכרת לא מיעכרך שהרי היתה בכלל ונכרתו אלא ולאי יצאה לדונה בכרת (ה) ומינה נגמר לכל האחרים כדין דכר שהיה בכלל:

אלא

מגיה ארבעין זימנין ודמי ליה במאן דמנה בכיסיה: **מתני'** [2] אין בין יום טוב לשבת אלא אוכל נפש בלבד: **גמ'** הא לענין מכשירי אוכל נפש זה וזה שוין מתניתין דלא כרבי יהודה דתניא [3] אין בין יום טוב לשבת אלא אוכל נפש: **גמ'** [4] רבי יהודה מתיר אף מכשירי אוכל נפש [5] מ"ט דת"ק אמר קרא [6] הוא ולא מכשיריו ור' יהודה [7] (אמר) לכם [8] לכם [9] לכל צורכיכם ואידך נמי הכתיב לכם לכם [10] ולא לעובדי כוכבים לכם ולא לכלבים ואידך נמי הא כתיב הוא וכתיב לכם [11] כאן במכשירין שאפשר לעשותן מערב יום טוב כאן במכשירין שאי אפשר לעשותן מערב יום טוב: **מתני'** [12] אין בין שבת ליום הכפורים אלא שזה דונו בידי אדם וזה דונו בכרת: **גמ'** הא לענין תשלומין זה וזה שוין מני מתניתין רבי נחוניא בן הקנה היא עושה [13] את יום הכפורים כשבת לתשלומין מה שבת מתחייב בנפשו ופטור מן התשלומין אף יום הכפורים מתחייב בנפשו ופטור מן התשלומין [14] תנן התם כל חייבי כריתות שלקו נפטרו מידי כריתתן שנאמר [15] ונקלה אחיך לעיניך כיון שלקה הרי הוא כאחיך דברי רבי חנניה בן גמליאל [16] אמר ר' יוחנן חלוקין עליו חבריו על ר' חנניה בן גמליאל אמר רבא אמרי בי רב חנינא אין בין יוה"כ לשבת אלא שזה דונו בידי אדם וזה דונו בהיכרת ואם איתא אדי ואידי בידי אדם היא אמר רב [17] נחמן הא מני רבי יצחק היא דאמר מלקות בחייבי כריתות ליכא דתניא [18] רבי יצחק אומר חייבי כריתות בכלל היו ולמה יצאת כרת באחותו לדונה בכרת ולא במלקות רב אשי אמר אפי' תימא רבנן זה עיקר דדונו בידי אדם וזה עיקר דדונו בהיכרת: מתני'

תניה וכמי קאמר מתניתין שכת עיקר חומר דדונו בידי אדם וזה עיקר חומר דדונו בהיכרת ומיהו אם סתרו בו ולקה מיעבור: מתני'

יצאת כרת באחותו. לפלגה, דסמיך נקדושים תהיו ואם אבר יקח את אחיתו וגו'. לדונה בכרת ולא במלקות. לכך שנה בכרת שלכן ליתר שלון כהן כיון שיש בלא כרת לנדי (שם יג:). רב אשי אמר אפילו תימא. מתני' דתנלילה, דבנן. דלתמרי חייבי כריתות דקון בכלל מלקות מכרמים ומפלגי הכי מדבי לר' מנאל דנפטרו מידי כריתתן, ודקאמרת מיהה וכרת בידי אדם הוא, לא דמי, דה עיקר דדונו בידי אדם. עיקר שיש של שבת בידי אדם דקאי בקפלגה, ושיקר עיקר של יום הכפורים בידי שמים, דאפ"ג שלאחר מיום מלקות מיום כמה בידי אדם, אם אינו עיקר הכיבר, דכתיב תמוד מלקות, ולו מיהר בלא הכרתה הוא בכרת ומכלה חיוב המכמיר בידי שמים ולא כמה בידי אדם, וכן עיקר. מגר. ואת דפרבי עיקר דדונו מחילתו בר כרת היא ולילו לא לבן נכרת. ולא נכרתו דהא מהריטו בהדיי לאתנבי בים לרבנן דלחתרי מלקות בחייבי כריתות לרבא (שם כב:).

הגהות הב"ח

(א) גמ' ומשלות מנות אש לרעהו כרבו אמר בר ביר אבי מלא עמ"ש לעשות מערב יו"ט ומדרבי יהודה נשמע לרבנן דהא לא פליגי עליה אלא במכשירין וא"כ קשיא דאמר המלגע (שבת דף לה. ופס) המולב והמגבן והמחבן והרודה מלות דבש נשבת מייב חטאת הוי ביו"ט לוקה אם הלרבעים אע"ג דהוי אוכל נפש ואפי' לרבנן דאמרי התם אחד זה ואחד זה אין בו אלא משום שבות מ"מ מודו היכא דאיכא אב מלאכה לוקה ויש לומר דודאי אוכל נפש המתבלבל אם עשהו מאתמול מותר לעשות ביו"ט אבל אוכל נפש דעדיף טפי כשהוא עשוי מאתמול כגון הרוה המלגע אסור לעשותו ביו"ט אבל מכשירין אלא מתבלבל כשנעשו מאתמול כהא דאמר ר' יוחנן [בין] היכא דאפשר אלא אפשר. (ב) אמר ר' יוסי ובית הלל אומרים חכמים לר' אליעזר אסור בתחומות שבקרקע. (ג) ד"ה ר' יוסי. (ד) תוספות ד"ה מלגע. (ה) ד"ה חייבי וכו' לדונה בכרת ולא במלקות עיי"ש:

הגהות הגר"א

[א] גמ' (ומשלות מנות לאביונים) קל"ה (וכ"מ מרש"י ע"ב לה):

מוסף רש"י

דקשבא. מין מגרים (ע"ז ד:). דוחה לבסימא שכיח. לומר המעיים מתרחיקין לפעמ מקום לנכר המתוק (ע"ר ל"ו מכ:), הדר עושה את יום הכפורים בשבת להשלומין. המלוקין נדים כיום הכפורים ומתחייב כרת פעור מן המשלומין כלילו הלילו בשבת שמתחייב ביד, דפשט לן דפטיר מלקות דכתיב (שמות כא) ולא יהיה אסון עונש יענש, הא אם אסון יהיה לא יענש, אלא יהיה"ם שמיתה בידי שמים שנכרתים חיי וגבוי, אסון הוא קרוי. שנאמר (בראשית מב) וקראו אסון, הלכך פטיר מלקות (שמות כא) ובחיים (ויקרא ב:). **הא מני.** מתני' דמגילה, ר' יצחק היא. ולבר קאמר דחזון כרת בידי שמים ולא בידי אדם. אבל מתן שכרות לה במלקות אינה מודי לר' חנינא דנפטרו מידי כריתתן כיון שלקו, ואמרינן לה לר' יוחנן (שמעתין דחלוקין ובחזה ב:). חייבי כריתות בכלל היו. כל חייבי כריתות של עריות בכלל היו דכתיב (ויקרא יח) מי כל אשר עשה מכל התועבות האלה ונכרתו הנפשות וגו', ולמה הנפשות וגו', ולמה יצאת כרת באחותו. לפלגה, דסמיך נקדושים תהיו ואם אבר יקח את אחיתו וגו'. לדונה בכרת ולא במלקות. לכך שנה בכרת שלכן ליתר שלון כהן כיון שיש בלא כרת לנדי (שם יג:). רב אשי אמר אפילו תימא. מתני' דתנלילה, דבנן. דלתמרי חייבי כריתות דקון בכלל מלקות מכרמים ומפלגי הכי מדבי לר' מנאל דנפטרו מידי כריתתן, ודקאמרת מיהה וכרת בידי אדם הוא, לא דמי, דה עיקר דדונו בידי אדם. עיקר שיש של שבת בידי אדם דקאי בקפלגה, ושיקר עיקר של יום הכפורים בידי שמים, דאפ"ג שלאחר מיום מלקות מיום כמה בידי אדם, אם אינו עיקר הכיבר, דכתיב תמוד מלקות, ולו מיהר בלא הכרתה הוא בכרת ומכלה חיוב המכמיר בידי שמים ולא כמה בידי אדם, וכן עיקר. מגר. ואת דפרבי עיקר דדונו מחילתו בר כרת היא ולילו לא לבן נכרת. ולא נכרתו דהא מהריטו בהדיי לאתנבי בים לרבנן דלחתרי מלקות בחייבי כריתות לרבא (שם כב:).

(1) ד"ה קיימה בנו רבינו ומשלות מנות. דהא תרי מנות איכא: **דבר אלא ליה איהו** לא גרסינן ליה הכא: **עסקא דקנכא.** שם מלא תמרים: **דאכנונא.** שמתיכבו החטים כמנר בעודן כרמל וקמח שלנן מתוק לגולם: ס"ל **אבי.** לרבה: **הסמא אמר מרי.** עכבוי יאמר מרי עליך: **אי הקלאה מלכא ליהוי דיקולא מלוגריה לא נחים.** הסל שהיה רגיל להולך בעודנו כן כפר ומתכול להמתמו לא יוריד עתה מלאכו. כך אתה נעשית מלך ולאם בפומבדיתא ואינך שולה לו אלא דברים המגיעין לכל: **חוליה.** מתיקה: **כי נפקי מבי מר.** כשיצאתי מבית אדוני רבה לילך לבית (ג) אחא מרי בר מר הייתי אבנה: **לעי.** קערות אחר מיני מאכל: **דאיכסייה לנעמא בכרלי.** הייתי תמן לטוב הקערה אחרי. כל אכילה אלא כדרכה נקרא טוקס: **רווחא לכפימא אבית.** ריוח מלא לדבר המתוק כמון המעיים: **מחלפי סעודתייהו.** זה אוכל עם זה כפורים אל שנה זו וכשנה קודם תכרו עמו: **לאפטרו.** להשמכר כיין: **ואיכסוס.** נשמכרו: **נגב ולא אמו רבנן.** איהכ היום ולא כאו התלמידים לבית המדרש: **מתני' אין בין יום טוב לשבת.** לרוחה מיהר לכתחלה ביום טוב מה שאסור בשבת. אבל לענין עונשין יש הרבה שזה בסקילה וכרת וזה בלאו גרידא: **גמ' זה וזה שוין.** אסורין ביום טוב כשבת: **לאפטרו.** כגון מכין שנפגם מערב יום טוב: **אלי אפטר.** כגון מכין שנפגמה ביום טוב: **מתני' בידי אדם.** יש בה מיתת ב"ד: **גמ' אף יום הכפורים מתחייב בנפשו.** לאיסור כרת כמיתת בית דין דמי: **ופטורים מלגלס.** אם הלילי נדיבו של הכיבו ביום הכפורים שאין משלומין אבל מייב מיתה שאמאר ולא יהיה אסון ענש יענש (שמות כא) הא אם יהיה אסון לא יענש: **כל חייבי כריתות שלקו.** שהתיר בהן עדיים על לאו שעמנו כרת ולקו כבית דין: **נפטרו מידי כריתתן.** שוב אין בית דין של מעלה נפרעין: **מגיגא.** דמלוקין: **ואם איתא.** דנפטרו מידי ואידי בידי אדם הוא אף ביום הכפורים יש מלקות על לאו שבו וכית דין פוטרין אותו מכרת: **אמר רב נחמן.** לעולם אינו מלוקין עליו חבריו והא דקתני דאין דונו בידי אדם: **הא מני ר' יצחק היא.** דאמר במסכת מכות) דאין מלקין בלאו הניתן לאזהרת כרת אפילו התרו בו במלקות ויליף טעמיה מהאי קרא: **כל חייבי כריתות.** של עריות הוי בכלל ונכרתו הנפשות העושות וגו' שכתוב בפרשת עריות (ויקרא יח): **למה יצאת כרת באחותו.** דכתיב בקדושים תהיו [6] ואם כי יקח את אחותו וגו': **לדונה בכרת ולא במלקות.** אם התרו בהן. ואף על גב דגלה נמי בשנים בפותה פרשה לדבר בתמהדם הה נשנים להעבלה [7]: **אפילו תימא רבנן היא.** דאמרי מלקות אבל כרת ואפילו [8] הכא ליכא למילף מינה שתלוקין על רבי יצחק דאמר מתניתין שכת עיקר חומר דדונו בידי אדם וזה עיקר חומר דדונו בהיכרת. ומיהו אם סתרו בו ולקה מיעבור: מתני'

הגהות הב"ח

(ג) גמ' ומשלות מנות אש לרעהו כרבו אמר בר ביר אבי מלא עמ"ש לעשות מערב יו"ט ומדרבי יהודה נשמע לרבנן דהא לא פליגי עליה אלא במכשירין וא"כ קשיא דאמר המלגע (שבת דף לה. ופס) המולב והמגבן והמחבן והרודה מלות דבש נשבת מייב חטאת הוי ביו"ט לוקה אם הלרבעים אע"ג דהוי אוכל נפש ואפי' לרבנן דאמרי התם אחד זה ואחד זה אין בו אלא משום שבות מ"מ מודו היכא דאיכא אב מלאכה לוקה ויש לומר דודאי אוכל נפש המתבלבל אם עשהו מאתמול מותר לעשות ביו"ט אבל אוכל נפש דעדיף טפי כשהוא עשוי מאתמול כגון הרוה המלגע אסור לעשותו ביו"ט אבל מכשירין אלא מתבלבל כשנעשו מאתמול כהא דאמר ר' יוחנן [בין] היכא דאפשר אלא אפשר. (ד) תוספות ד"ה מלגע. (ה) ד"ה חייבי וכו' לדונה בכרת ולא במלקות עיי"ש:

מוסף רש"י

דקשבא. מין מגרים (ע"ז ד:). דוחה לבסימא שכיח. לומר המעיים מתרחיקין לפעמ מקום לנכר המתוק (ע"ר ל"ו מכ:), הדר עושה את יום הכפורים בשבת להשלומין. המלוקין נדים כיום הכפורים ומתחייב כרת פעור מן המשלומין כלילו הלילו בשבת שמתחייב ביד, דפשט לן דפטיר מלקות (שמות כא) ולא יהיה אסון ענש יענש (שמות כא) הא אם יהיה אסון לא יענש, אלא יהיה"ם שמיתה בידי שמים שנכרתים חיי וגבוי, אסון הוא קרוי. שנאמר (בראשית מב) וקראו אסון, הלכך פטיר מלקות (שמות כא) ובחיים (ויקרא ב:). **הא מני.** מתני' דמגילה, ר' יצחק היא. ולבר קאמר דחזון כרת בידי שמים ולא בידי אדם. אבל מתן שכרות לה במלקות אינה מודי לר' חנינא דנפטרו מידי כריתתן כיון שלקו, ואמרינן לה לר' יוחנן (שמעתין דחלוקין ובחזה ב:). חייבי כריתות בכלל היו. כל חייבי כריתות של עריות בכלל היו דכתיב (ויקרא יח) מי כל אשר עשה מכל התועבות האלה ונכרתו הנפשות וגו', ולמה הנפשות וגו', ולמה יצאת כרת באחותו. לפלגה, דסמיך נקדושים תהיו ואם אבר יקח את אחיתו וגו'. לדונה בכרת ולא במלקות. לכך שנה בכרת שלכן ליתר שלון כהן כיון שיש בלא כרת לנדי (שם יג:). רב אשי אמר אפילו תימא. מתני' דתנלילה, דבנן. דלתמרי חייבי כריתות דקון בכלל מלקות מכרמים ומפלגי הכי מדבי לר' מנאל דנפטרו מידי כריתתן, ודקאמרת מיהה וכרת בידי אדם הוא, לא דמי, דה עיקר דדונו בידי אדם. עיקר שיש של שבת בידי אדם דקאי בקפלגה, ושיקר עיקר של יום הכפורים בידי שמים, דאפ"ג שלאחר מיום מלקות מיום כמה בידי אדם, אם אינו עיקר הכיבר, דכתיב תמוד מלקות, ולו מיהר בלא הכרתה הוא בכרת ומכלה חיוב המכמיר בידי שמים ולא כמה בידי אדם, וכן עיקר. מגר. ואת דפרבי עיקר דדונו מחילתו בר כרת היא ולילו לא לבן נכרת. ולא נכרתו דהא מהריטו בהדיי לאתנבי בים לרבנן דלחתרי מלקות בחייבי כריתות לרבא (שם כב:).

שערי המועדים – פורים – ע' קיא-קטז

בטקסט השיעור:
חוברת מרצה 19-20
עמ' 9

כח

ימי משתה ושמחה — חיוב השמחה בכל רגע

א. מהו ענינו ומעלתו של פורים?

אחת המצוות שבפורים [ומובן הדבר כי חובות היום מצביעות על תוכנו] הוא — „חייב[1] איניש לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי"[2].

שונה החיוב של „לבסומי כו'" משאר החיובים שבפורים, בזה שהנו החיוב היחידי שלמעלה ממדידה — עד דלא ידע. זאת ועוד, גם אמת־המדה של ה„לבסומי" (שלמעלה ממדידה) היא „(עד דלא ידע) בין ארור המן לברוך מרדכי" (משא"כ בשעה שה„לא ידע" הוא בדברים אחרים, אינו מקיים אז את ה„לבסומי").

וכיון שכן, מובן שהחיוב של „לבסומי" מורה על תוכנו הפנימי של פורים, ואת הענין המיוחד שבו — שבזה הוא שונה לגמרי משאר מועדים, יו"ט וכיו"ב (משא"כ שאר המצוות שבפורים, אף שגם הן שייכות במיוחד לפורים ומורות על ענינו (כמו במצוות המיוחדות של כל יו"ט) — עם זאת, מכיון שהן במדידה, יש להן איזו השתוות וערך לשאר היו"ט. אבל החיוב ד„לבסומי" עד דלא ידע, מכיון שהוא למעלה ממדידה, הרי הוא פנימי ועצמי יותר שלא בערך כל דבר שבמדידה (אפי' דפורים) ושונה לגמרי משאר מועדים ויו"ט).

מצות משתה ושמחה — בכל יום הפורים

ב. עוד יש לומר בזה:

---

1) בש"ס שלנו הגירסא מיחייב. אבל במאור הקטן על הרי"ף, שער הכוונות בסופו, של"ה פ' תצוה וכל דרושי דא"ח שראיתי הל' הוא חייב איניש. וכן הוא ג"כ בא"ח (הובא בב"י סי' תרצה), שו"ע או"ח סתרצ"ה ס"ב, סי' יעבץ ועוד.

2) מגילה ז, ב.

בטקסט השיעור:
חוברת מרצה 19-20
עמ' 9

קיב שערי המועדים

מקור הדין „לבסומי", הוא המלים „ימי משתה ושמחה" שבמגילת אסתר[3]. ז.א. ש„לבסומי כו'" הוא דין באופן המשתה[4].

ויש לומר, ששונה מצוה זו של משתה ושמחה משאר המצוות שתקנו חכמינו בפורים, בזה שחיובה הוא כל יום הפורים — בכל רגע ורגע שבו[5], שלא כבשאר מצוות פורים, כגון קריאת המגילה, שזמנה פעם אחת בלילה ופעם אחת ביום, וכיון שקראה כבר פעם אחת כדינה, קיים את המצוה כהלכתה[6], ונפטר לכל היום. אפי' מצות „מתנות לאביונים" שמצוה להרבות בהם[7] — עם זאת אין עלי' חיוב לכל היום. משא"כ „משתה ושמחה", היות ונכתב „ימי משתה ושמחה" — ה„משתה ושמחה" בסמיכות למלה „ימי" (לא כ„ומשלוח מנות וגו' ומתנות לאביונים" שנכתב רק אחר כך) — יש לומר שחיובה של מצוה זו הוא בכל רגע של ה„ימי". אלא שע"י קיום המצוה פעם אחת ביום — נמשכת היא[8] בכל רגע ורגע של היום כולו[9].

ועפי"ז נמצא שחובת מצות „משתה" — „לבסומי", היא על כל היום כולו. וא"כ מובן גם מזה (נוסף להנ"ל סעיף א'), שבמצות „לבסומי כו' עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי", מתבטא תוכנו של פורים יותר מבשאר מצוות היום.

כיצד ניתן לחייב לבסומי עד דלא ידע בין ארור לברוך

ג. איך יתכן שהתורה מחייבת את היהודי להיות מבושם כ"כ עד

---

3) ט, כב.

4) ראה רמב"ם הל' מגילה פ"ב הט"ו: כיצד חובת סעודה זו (וקאי על „המשתה והשמחה" שבהלכה שלפנ"ז) .. ושותה יין עד שישתכר כו'.

5) אף שסעודת פורים זמנה ביום אחר הצהרים (רמ"א באו"ח שם).

6) שו"ע או"ח ר"ס תרפז.

7) רמב"ם שם הי"ז.

8) ובדוגמת נטילת ד' מינים, שלמ"ד (סוכה מו, ב) לכולא יומא אתקצאי, נטילתו את הד' מינים ברגע אחד של היום — נמשכת היא על כל משך היום (ראה צפע"נ קונטרס השלמה ע' 6).

9) מאיסור תענית — שגם זה נלמד מ„ימי משתה" — שאסור בו כל היום כולו אין ראי' לענינו, כיון שזהו דבר הסותר והיפך דשמחה.

בטקסט השיעור:
חוברת מרצה 20-19
עמ' 9

„שלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי"? מבארים המפרשים[10] שהכוונה היא „שלא ידע לחשוב שארור המן בגימטריא ברוך מרדכי".

אלא שעדיין אינו מובן:

א) השיעור של לבסומי „שלא ידע לחשוב", אינו שייך דוקא לגימטריא של „ארור המן וברוך מרדכי"; אדם „מבוסם" אינו יכול לחשב שום גימטריא, גם זו הפשוטה מ„ארור המן וברוך מרדכי"[11]. וא"כ מדוע שיערה הגמרא[2] את מדת ה„בסומי" דוקא ב„לא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי"?

ב) גימטריאות המובאות בתורה אינן מקריות ח"ו. הגימטריא מורה על שייכות (דמיון) פנימית הקיימת בין שני דברים שמנינם שוה[12]. וכמובן מהמבואר בתניא[13] ש„ע"י שיורד החיות ומשתלשל ממדריגה למדריגה פחותה ממנה ע"י כו', גימטריאות שהן חשבון האותיות כו', יוכל להתצמצם ולהתלבש ולהתהוות ממנו נברא פרטי, וזה שמו אשר יקראו לו בלה"ק" וממילא מובן שישנו גם דמיון פנימי בין שני דברים שונים שמנינם שוה.

ולפי"ז לא מובן איזה דמיון יש בין „ארור המן" ל„ברוך מרדכי", הרי הם שני הפכים?

והביאור הוא: חיותו של כל דבר היא הכונה העליונה שלשמה נברא הדבר. והיות שהכונה בהתהוות „ארור המן" היתה, להביא לידי „ונהפוך הוא", שיהודים ע"י עבודתם, יהפכו את זה ל„ברוך מרדכי" (כפי שהכונה היא בהתהוות כל עניני רע — שיעשו מהם „יום ואור"[14]), נמצא, שהחיות האלקית (הכונה) ב„ארור המן" היא — „ברוך מרדכי"[15].

---

10) אגודה — הובא בד"מ וב"ח בטור או"ח ר"ס תרצה. וכ"ה במג"א שם סק"ג.

11) כדמוכח מהא דע"י לבסומי שחטי' רבה לר"ז (מגילה שם).

12) ראה שומר אמונים הקדמון ויכוח הראשון סי' כא־ג.

13) ח"ב פ"א. פ"ז (פד, ב).

14) תניא פכ"ז — עה"פ (משלי טז, ד) וגם רשע ליום רעה.

15) אלא דלהיות שהחיות אלקי

בטקסט השיעור:
חוברת מרצה 20-19
עמ' 9

וזהו הפירוש הפנימי של „עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי": להפוך את „ארור המן" ל„ברוך מרדכי" עד ש„לא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי" — לא נראה כל הבדל ביניהם[16], כי גם מ„ארור המן" נהי' „ברוך מרדכי".

ובעומק יותר: כשרואה את „ארור המן", רואה הוא (ואדרבא — רק את זה[17]) — את הכונה שבתוכו — „ברוך מרדכי"[18].

למרות הכל ישנו חילוק בין ארור המן לברוך מרדכי

ד. אבל עדיין הענין טעון ביאור: עפ"י הנ"ל, שלאחר שמהפכים את „ארור המן" ל„ברוך מרדכי" — אין הבדל ביניהם. א"כ, מדוע כתוב „עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי" שמזה משמע שאמנם קיים הבדל, אלא מפני שהוא „מבוסם" אינו יודע אותו?

ענין זה יובן בהקדם מאמר רז"ל[19] „גדולה תשובה שזדונות נעשו לו כזכיות", ע"י תשובה (מאהבה) נהפכים גם ניצוצות הקדושה הנמצאים בזדונות[20] — לזכיות.

כי זו היא המעלה של בעלי תשובה לגבי צדיקים — וכפסק הדין „במקום שבעלי תשובה עומדים צדיקים גמורים אינם יכולים לעמוד

שב„ארור המן" הנמשך מ„ברוך מרדכי" הוא בתכלית ההעלם, לכן הוא באופן של „גימטריא" שהוא חיות מועט ביותר (תניא ח"ב שם). וראה עד"ז לקו"ש ח"ה ע' 347 סט"ו בענין „בכל".

16) להעיר מהמ"ד שבשעת מ"ת ענו על הן הן ועל לאו הן (נח' בלקו"ש ח"ו ע' 124 ואילך).

17) ועפ"ז מובן החיוב דכשם כו' לקבולי בשמחה (ברכות ס, ב) — חיוב ע"פ תורת אמת, היינו שמתה אמיתית. כשם. וראה תניא פכ"ו.

18) ועפי"ז יומתק הלשון „דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי" — שמלשון זה משמע שאינו יודע ההפרש שביניהם. משא"כ להפירוש „שלא ידע לחשוב שארור המן בגימטריא ברוך מרדכי", הרי אדרבה, ה„לא ידע" הוא במה שדומין זל"ז, ולא בההפרש שביניהם.

19) יומא פו, ב.

20) שגם הן נקראות בשם „זדונות", כי הניצוץ „מתרחק ונחשך כ"כ עד שהוא כמו רע" ע"ד הענין דחתיכה נעשית נבלה (ד"ה פדה בשלום העת"ר (המשך תער"כ ח"ב) פשע"ד — נעתק בקיצורים לתניא ע' קמג) — אבל לא הזדונות עצמם ח"ו

בטקסט השיעור:
חוברת מרצה 20-19
עמ' 9

שם"[21] — צדיקים מבררים רק את הניצוצות הנמצאים בדברים המותרים, שחיותם היא מקליפת נוגה, אבל לא את הניצוצות שנפלו בדברים האסורים, שהם ג' קליפות הטמאות, שאותם א"א לברר עפ"י תורה (ואדרבה, עפ"י תורה צריך לדחותם[22]). משא"כ בעלי תשובה מבררים גם את הניצוצות שנפלו בג' קליפות הטמאות (ואפי' ניצוצות שנפלו ב„זדונות", שהם נחותים מדברים האסורים, כי זדונות הם היפך רצונו יתברך[23]), שגם הם נהפכים לזכיות[24].

ה. טעם הדבר כיצד יש בכחה של תשובה לברר גם את אותם ניצוצות שנפלו ב„זדונות" — אע"פ שהם היפך רצונו ית' — הוא: כי תשובה מגעת עד עצמות, „בעל הרצון"[25], שהוא אינו מוכרח ח"ו ואינו נתפס ברצון[26]:

מצד עצמותו ית' הרי „איני יודע באיזה מהם חפץ כו'"[27]. אלא שהוא בחר (בבחירה חפשית) להיות „חפץ במעשיהן של צדיקים" ו„אינו חפץ במעשיהן של רשעים" — וממילא לא שייך שה„זדונות" יתפסו מקום לגביו, ובכחם יהי' להעלים על ניצוצות הקדושה שבתוכם[28].

(ד"ה נ"ח עת"ר. וראה להלן הערה 28).

21) מובא בפשיטות בכ"מ בדא"ח. והוא דעת ר' אבהו בברכות (לד, ב) והביאו הרמב"ם בהל' תשובה פ"ז ה"ד. וראה בארוכה בהערה 1 לד"ה פדה בשלום תש"ט (סה"מ תש"ט ע' 183), לקו"ש חי"ד ע' 361.

22) ראה גם לקו"ת שה"ש ו, ד.

23) ראה תניא פכ"ד.

24) ראה בכ"ז בארוכה דרמ"צ קצא, א.

25) ד"ה תקעו תרצ"א קרוב לסופו (בסה"מ קונטרסים ח"א). ובכ"מ.

26) ראה ד"ה שובה אעת"ר קרוב לסופו, וז"ל: שרש ענין התשובה הוא מפני שעצמות אוא"ס אינו מוכרח ח"ו ברצונו, שהגם שהרצון דמצות הוא ג"כ בפנימיות ועצמות אוא"ס, אינו מוגבל ומוכרח ח"ו בהרצון.

27) כ"ר ספ"ב. וראה לקו"ת צו ז, ד.

28) אבל אין לומר שמכיון שאינו מוכרח ברצונו אפשר שגם הזדונות עצמן יהפכו לזכיות — שהרי המצות מתיחסות אל העצמות, וכדמפורש בד"ה שובה שם שגם בפנימיות ועצמות אוא"ס (שרש התשובה) ישנו הרצון דמצות (וכמובן גם מכ"ר שם, ש(גם) בהבחי' שעלי' אמרו „ואיני יודע באיזה מהם חפץ" בבחי' זו גופא חפץ הוא במעשיהן של צדיקים ואינו חפץ במעשיהן של רשעים)

[ואדרבה: מכיון שעצמותו ית' אינו נתפס בהרצון, ושלילת הרע הוא מצד בחירתו — הרי מצד בחירה זו נעשה הרע

בטקסט השיעור:
חוברת מרצה 20-19
עמ' 9

קטז שערי המועדים

בחינה זו של „בעל הרצון" שאינה (מוכרחת) ברצון של תומ"צ, נמשכת דוקא ע"י עבודת התשובה: צדיקים, אפי' אלה שהגיעו לדרגת עובדי ה' באהבה רבה בתענוגים, אך מפני היותם מתענגים בעבודתם, הרי הם בבחינת יש מי שאוהב[29] — „מציאות דקדושה", לכן אינם ממשיכים אלא את בחינת הרצון. משא"כ בעלי תשובה, היות ועבודתם היא בתנועה של „ביטול", שאינם שבעי־רצון ממצבם ומתאמצים לצאת ממנו — „אסורה מכאן"[30], לכן הם ממשיכים את „בעל הרצון"[31].

וזהו הפירוש של „עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי"[32]: כח זה — להפוך את „ארור המן" ל„ברוך מרדכי" — בא רק ע"י העבודה של „לא ידע", בחינת הביטול שלמעלה מטעם ודעת. שדוקא זה — מגיע לבחינת „איני יודע באיזה מהם חפץ כו'", ומשם נמשך הכח להפוך את „ארור המן"[33] ל„ברוך מרדכי"[34].

★

י"ל בדרך אפשר, דכיון דסמיך ל„ימי" הוי ענין „המשתה" חיוב הנמשך על כל רגע של „ימי", אלא שבכל רגע מקיים זה ע"י שקיים (או שיקיים) לבסומי בסעודת פורים — וע"ד דבלקיחת ד' מינים פעם אחת, מקיים חיוב הלקיחה שישנו בכל רגע מהיום למ"ד דלכולא יומא

מושלל ומופרך בתכלית, עוד יותר מאשר בבחי' הגילויים (כמבואר בלקו"ש ח"ד ע' 1341)].

כי אם, שמכיון שאינו נתפס כו' אי"ז מעלים לגבי' כו', כבפנים.

29) תניא פל"ה, לז.

30) רש"י שמות ג, ג. וקאי על התנועה דתשובה (תורת הבעש"ט עה"פ וירא מלאך הו' אליו (נדפס בספר השיחות תש"ב ע' 46). ד"ה מן המיצר תש"ה בתחלתו).

31) ראה עד"ז ד"ה תקעו הנ"ל פ"ז.

32) ראה עד"ז תו"א צט, ריש ע"ד (וראה לקו"ש ח"ז ע' 27 שוה"ג להערה 55). ד"ה אמר רבא חייב אינש תש"ח פ"י.

33) היינו הניצוצות שבו, אבל לא את „המן" עצמו כנ"ל הערה 20; 28. וגם ענין זה נרמז ב„עד דלא ידע", שגם בבחי' „לא ידע", ישנו שיעור — „עד" (ראה עד"ז ד"ה אמר רבא כו' הנ"ל שם).

34) ראה עד"ז המשך ר"ה תרצ"ה בסופו (בסה"מ קונטרסים ח"ב), ד"ה היום הרת עולם תשי"ג, שהענין ד„אתהפכא חשוכא לנהורא" הוא מצד יכולת העצמות אשר היכולת להאיר ושלא להאיר הו"ע אחד — ולכן ע"י גילוי בחי' זו, אפשר להפוך גם את החשך לאור, עיי"ש.

(א) לַמְנַצֵּחַ עַלְמוּת לַבֵּן מִזְמוֹר לְדָוִד:

תהלים פרק ט

רש"י על תהלים פרק ט

(א) על מות לבן –

יש פותרין על מות לבן על מת בנו אבשלום ולא יתכן פתרונו מפני אומ' לבן ולא אמר הבן ואין לו במזמור עדות וזכרון לאמץ זה הפתרון ויש פותרין על מות לבן נבל ואף זה לא יתכן להפוך את השם ואין במזמור זכרונו (סא"א) וראיתי במסורה הגדולה שהיא תיבה אחת שהרי חיבר לה (לקמן מח) והוא ינהגנו עלמות פתרו מנחם ודונש מה שפתרו ואינו נראה בעיני, וראיתי בפסיקת' שהענין מדבר בעמלק גערת גוים שמם מחית ואומר אני למנצח על מות לבן שיר זה לעתיד לבא כשיתלבן ילדותן ושחרותן של ישראל ותגלה צדקתם ותקרב ישועתם שימחה עמלק וזרעו, עלמות ילדות, לבן כמו ללבן, ומנחם פתר עלמות לבן, נגינות ללמד וכה פתרונו למנצח על מות לבן למשורר נגינות ללמד, ויהי לבן כמו להבין ולבונן, עלמות ע"ש כלי שיר ששמו עלמות כמו שאמר (להלן מו) על עלמות שיר ודונש פתר לבן שם אדם שהי' שמו לבן שהי' נלחם בדוד בימים ההם ומה שהוא אומר גערת גוים אבדת רשע הרשע הזה הוא לבן ההורג עם נקיים ואע"פ שאין אתה רואה במקום אחר אדם שהי' שמו לבן רק במקום הזה כן אתה מוצא בשמות אחרים שאינן נכתבים במקרא רק פעם א':

בטקסט השיעור:
חוברת מרצה 19-20
עמ' 14

"על מות לבן"

בטקסט השיעור:
חוברת מרצה 20-19
עמ' 14

כו ר ד "ק

כי אראה שמיך, כלומר כשאראה הבריאות הגדולות אשר יש לך בעולם ואבין ענין האדם אני תמה ואומר:

(ה) מה אנוש כי תזכרנו ובן אדם כי תפקדנו, ומה אנוש הוא הפך מה אדיר שמך, כי הוא להגדלה וזה להקטנה. אמר: כי אראה שמיך והירח והכוכבים, שהם בריאות גדולות ומשכילות: מה אנוש כי זכרת אותו והאצלת עליו מהוד המשכילים העליונים שאינם גוף, כי אף אותם שהם גופות אני רואה גודל גופם וערכם, כי האנוש כאין נגדם! ואמר: מעשה אצבעתיך, ואמר: אשר כוננתה, להכחיש הכופרים האומרים שהעולם קדמון, לפיכך אמר מעשה וכוננת, שאתה חדשת אותם כלם. ואמר: אראה שמיך, ואם אין נראה לנו אלא הסמוך לנו, לפי שהם זה ממול זה עד השמיני שהוא גלגל המזלות, ולפי שהם מזהירים כלם כמו הדבר אשר בתוך כלי הזכוכית שהוא נראה מבחוץ. וכתב החכם רבי אברהם בן עזרא ז"ל, כי אמר אצבעתיך, כי האצבעות עשרה והגלגלים עשרה: שבעה רקיעים שבהם שבעה ככבי לכת, וגלגל המזלות, וגלגל התשיעי למעלה מגלגל המזלות והעשירי כסא הכבוד. מה אנוש כי תזכרנו ובן אדם כי תפקדנו, כפל ענין במלות שונות. או רצונו לומר: כי תזכרנו, כי זכרתו בבריאתו שהאצלת מהודך עליו. ותפקדנו, כל הימים אשר הוא חי תשגיח עליו ובמעשיו לתת לאיש כדרכיו.

(ו) ותחסרהו מעט מאלהים, הם המלאכים. בעבור כי נשמת האדם מתכונת המלאכים שאיננה גוף כמו שהם אינם גופות. והחסרון הוא לפי שהיא בגוף. וכבוד והדר תעטרהו, בנשמה העליונה שנתת בו. ובה:

(ז) תמשילהו במעשי ידיך, היצורים השפלים. או פרושו אף העליונים. והממשלה היא שמבין בשכלו מהלך הגלגלים והכוכבים. כל שתה תחת רגליו, התחתונים כלם תחתיו כמו שאמר (בראשית ט, ב) ומוראכם וחתכם יהיה על כל חית הארץ ועל כל עוף השמים.

(ח) צנה ואלפים, אל"ף צאן נעלמת בצנה מהמכתב, וה"א צנה נהפכת לאל"ף ונראית במלת לצנאכם (במדבר לב, כד). ואמר: צנה ואלפים, כי הם גדלים עמו ומזומנים למלאכתו ולמאכלו ולמלבושו. והצאן הוא הכבשים והעזים. ואלפים הם השורים. ואמר: כלם, על שאר הבהמות הגדלות עמו והם הסוסים והחמורים והגמלים. ואמר: וגם בהמות שדי, שהם חיות השדה. ואמר: וגם, כי גם אותם שאינם גדלים עמו בישוב, בהם הוא מושל בשכלו ובתחבולותיו עליהם. ואמר עוד:

(ט) צפור שמים ודגי הים, אמר: אפילו באותם שאינם בארץ עמו כמו הצפור שהיא פורחת באויר, והדגים שהם שטים במים, על הכל הוא מושל וצד אותם בתחבולותיו. ועוד בשכלו ובתחבולותיו עבר ארחות ימים: שעושה ספינות ועובר בהם ארחות ימים.

(י) יהוה אדנינו מה אדיר שמך בכל הארץ, שב עוד להודות כאשר כלה לספר החסד שעשה לאדם והיכלת שנתן לו על הכל, והוא קטן ונבזה כנגד הבריאות הגדולות של מעלה שהוא משתתף עמהם בשכל, שב להודות ואמר: יי' אדנינו וגומר.

ט (א) **למנצח** על מות לבן מזמור לדוד, אמרו רוב המפרשים (רבי דונש הלוי ואבן עזרא): כי אמרו דוד על אחד מאויביו שמת שהיה מנסיכי הגוים ולחץ את ישראל ושמו לבן, ובמותו אמר דוד זה המזמור. ויש אומרים (אבן עזרא כאן): כי לבן הפוך הוא נבל. ואמרו, כי כשמת נבל הכרמלי אמר דוד זה המזמור, והוא רחוק מאוד. כי ענין המזמור מדבר על אדם שהרע לישראל, ונבל לא הרע לשום אדם, אלא שהיה כילי בממון. ויש אומרים שם: כי לבן הוא כמו ביו"ד והוא גלית שנקרא איש הבינים, וכאשר

הרגו דוד אמר זה המזמור. ואדוני אבי, ז"ל, כתב: כי על גלית נאמר זה המזמור, אבל הוא פרש לבן, למשורר ששמו בן (שם), כמו שכתוב בדברי הימים (־א טו, יח): ועמהם אחיהם המשנים זכריהו בן ויעזיאל. ופרש על מות, שהוא שתי מלות כמו מלה אחת, מן עלמות שיר. וכמוהו שתי מלות ועניגן מלה אחת: פקח קוח (ישעיה סא, א), יפה יפיה (ירמיה מו, כ), לגאי יונים (מזמור קכג, ד). ואף על פי שנפתח"ה למ"ד לבן, ולא כן המנהג על שם אדם, שלא תאמר ליצחק לידותון, שלא תבוא על שם העצם ה"א הידיעה. אף על פי כן באה הידיעה להורות כי על בן המשורר אמר, כי אם היה אומר לבן בשב"א לא היה נכר כי על המשורר אמר ששמו בן. מכל מקום ענין המזמור נכון לפרשו על גלית הפלשתי.

(ב) אודה יהוה בכל לבי, כי תשועה גדולה היתה לדוד ולישראל מות גלית הפלשתי, ומפני זה אמר: בכל לבי. אספרה כל נפלאותיך, כי על כל פלא אחד יספר האדם הפלאים האחרים שעברו, כמו שאמר זכר עשה לנפלאותיו (מזמור קיא, ד).

(ג) אשמחה ואעלצה בך, כי בך בטחתי בבואי למלחמה עמו, ואני נער והוא איש מלחמה. אזמרה שמך עליון, כי אתה נעלית על הכל ושקר גבורת האדם.

(ד) בשוב אויבי אחור יכשלו ויאבדו מפניך, כי כל מערכות פלשתים נסו ושבו אחור כמו שכתוב (שמואל־א יז, נא): ויראו הפלשתים כי מת גבורם וינוסו.

(ה) כי עשית משפטי ודיני, אתה נלחמת בעבורי. כי גם גדול היה שבאה האבן במצחו והוא היה כלו לבוש ברזל ובאה על מקום מגולה שהיה במצחו. ישבת לכסא, ישבת בכסא המשפט אתה שאתה שופט צדק, לקחת משפטך ממנו שהיה מחרף מערכות אלהים חיים. ולמ"ד לכסא במקום בי"ת. וכן למ"ד לפניכם לחרב (ויקרא כו, ז) כמו בחרב, הרגתי לפצעי (בראשית ד, כג) כמו בפצעי.

(ו) גערת גוים, גערה הקשורה בלא בי"ת לשון השחתה, כמו גער חית קנה (מזמור סח, לא), וכמו הנני גער לכם את הזרע (מלאכי ב, ג), וכן גערת גוים זה. ואמר: גערת גוים, הם הפלשתים, אבדת רשע גלית הפלשתי, שמם מחית, על המתים במלחמה אמרו, שנאמר (שמואל־א יז, נב) ויפלו חללי פלשתים. לעולם ועד, המלה הזאת (ועד) ענינה ארך הזמן יותר מעולם. ובלא סוף פסוק היא בפת"ח בלא אתנ"ח, כמו ואל לעד תזכר עון (ישעיה סד, ח), ובאתנ"ח כמו הזאת ידעת מני עד (איוב ב, ד), ובסוף פסוק, לעולם ועד בסגו"ל.

(ז) האויב תמו חרבות לנצח וערים נתשת אבד זכרם המה, הה"א ה"א הקריאה, כמו הקהל חקה אחת לכם (במדבר טו, טו), וכמו הדור אתם ראו דבר יי' (ירמיה ב, לא). ולפי שאמר שמם מחית, אמר כנגד האויב: שמך נמחה כמו שנמחה שם הערים אשר החרבת, שתמו לנצח ואבד זכרם, כן אבד זכרך עתה. ואדני אבי, ז"ל, פרש: תמו חרבות, החרבות שהיית עושה לא תעשה עוד. והחכם רבי אברהם בן עזרא ז"ל, פרש: בעבור שתמו החרבות שהחרבת, והערים שנתשת אבד זכרם, חשבת אתה כי תמלט, ושכחת כי יי' לעולם ישב. פרוש זכרם המה, כפל הכנוי, כי היה די במ"ם זכרם, או פרושו: אבד זכרם עד שיאמרו הרואים: לא המה אלה הערים שהיו בנויות. ולזה הפרוש יהיה פרוש המה בתמיה.

(ח) ויהוה לעולם ישב, אלה ואלה יאבדו, וה' לעולם ישב ושופט אלה ואלה. וזהו שאמר: כונן למשפט כסאו, כמו שאמר (מזמור קב, כז): המה יאבדו ואתה תעמד. וענין ישב הוא ענין העמידה והקיום. וכן יי' לְמַבול ישב (שם כט, י).

בטקסט השיעור:
חוברת מרצה 20-19
עמ' 17

שמואל א פרק יז

מח וְהָיָה כִּי קָם הַפְּלִשְׁתִּי וַיֵּלֶךְ וַיִּקְרַב לִקְרַאת
דָּוִד וַיְמַהֵר דָּוִד וַיָּרָץ הַמַּעֲרָכָה לִקְרַאת הַפְּלִשְׁתִּי:
מט וַיִּשְׁלַח דָּוִד אֶת יָדוֹ אֶל הַכֶּלִי וַיִּקַּח מִשָּׁם אֶבֶן
וַיְקַלַּע וַיַּךְ אֶת הַפְּלִשְׁתִּי אֶל מִצְחוֹ וַתִּטְבַּע הָאֶבֶן
בְּמִצְחוֹ וַיִּפֹּל עַל פָּנָיו אָרְצָה: **נ** וַיֶּחֱזַק דָּוִד מִן
הַפְּלִשְׁתִּי בַּקֶּלַע וּבָאֶבֶן וַיַּךְ אֶת הַפְּלִשְׁתִּי וַיְמִיתֵהוּ
וְחֶרֶב אֵין בְּיַד דָּוִד:

רש"י

(מט) ויפל על פניו – לא היה לו לפול אלא לאחוריו, שהרי על מצחו הוכה, אלא כדי שלא יצטער דוד לילך ולחתוך את ראשו, שנשתכר דוד עכשיו שתים עשרה אמות וזרתים, שקומתו שש אמות וזרת, נשתכר מלא קומה לאחוריו, ומלא קומה לפניו *(במדרש תהלים)*:

שיעורים
21-22

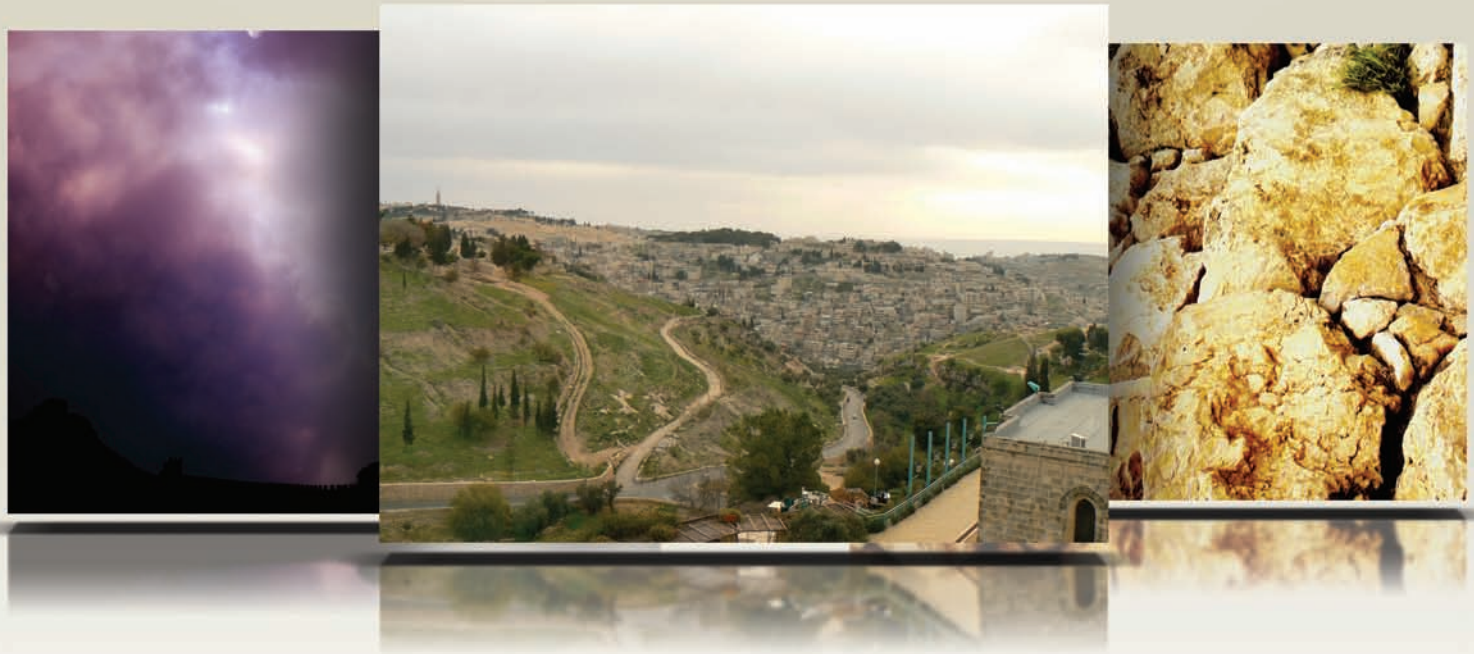

קרבות דוד

חלק ד. שיעורים 21-22

77
מבצע ירושלים

77 שמואל א פרק יז עם פירוש הרד ק

המבצע הצבאי המיוחד הניכר ביותר של סוף המאה הכ ט: תחת מעטה הלילה סיירת מובחרת חודרת אל עיר מסוגרת ובצורה מארבע רוחותיה.

80
ירושלים צעירה

80 יהושע פרק טו

השליט המקומי, העונה לשם אדוני צדק, לא יסכל להסתמך על חוזק מגנניו. בהתכוננו לעמוד כנגד צבא השחרור של יהושע בן נון, הוא ירכיב יחדה צבאית מחמש ערים של מרכז הארץ.

81
שאלות בנושא

81 לקוטי שיחות כרך ל פרשת חיי שרה שיחה א

חזותה של ירושלים בסוף המאה החמש עשרה רחוקה עדיין מזו של עיר בירה. מדובר בישוב לא גדול, שתופס שטח כולל של ארבע מאות על מאה חמישים מטרים בלבד, וכמעט ואין בו סיכוי להיתקל בבן העם הנבחר.

89 תהלים פרק קלב עם פירוש ראב ע

89
התגלותו של דוד

89 שמואל א פרק טז עם פירוש הרד ק

בשנת ב אלפים שמונה מאות שמונים ושתים בביתו של ישי בית הלחמי מופיע אורח בלתי צפוי. שמואל הנביא, שופט גדול ומנהיג דגול, הגיע העירה להבאת הקרבן, ואף אחד לא מעלה על דעתו, שלביקור זה ישנה עוד מטרה חשובה נוספת אחת.

91 שמואל ב פרק ה עם פירוש הרד ק

בשנת אלפיים שמונה מאות תשעים ואחד נציגי כל שניים עשר המטות יבואו אל משכנו של דוד בחברון בכדי למנותו לתפקיד ראש המדינה המאוחדת.

93 שמואל א פרק ל עם פירוש הרד ק

במהלך השנה הסמוכה לקבלת הבשורה דוד גובר בדו-קרב על גלית. את הצלחה ראשונה זו מלווים מספר מסעות צבאיים מוצלחים נגד הכובשים הים-תיכוניים: נגד גשור, בני גזר והעמקלים, וכן קרב צקלג.

95
רמב ם, מספרו הלכות מלכים, פרק ג', הלכה א'

95 רמב ם הלכות מלכים פרק ג הלכות א-ו

בעת שישב המלך על כסא מלכותו, כותב לו ספר תורה לעצמו. יתר על הספר שהניחו לו אבותיו, ומגיהו מספר העזרה על פי בית דין של שבעים ואחד...

96
הקופסה השחורה:הרמז השני

96 משנה מסכת ראש השנה פרק א משנה ב

תכולתה של הקופסה השחורה אף היא שייכת לתחום השיפוט של הקנצלרייה השמימית, אך שיעור הכנסתו והוצאתו נקבע ארבעה עשר יום מאוחר יותר —במועד חג הסוכות.

97
עברית ב-5 דקות

97 תהלים פרק מב עם פירוש ראב ע

עברית ב-5 דקותבמקרא המילה צינור מופיעה פעמיים: פעם בספר תהלים, ופעם בספר שמואל, בתיאור המבצע המיוחד לשחרור ירושלים.

בטקסט השיעור:
חוברת מרצה 22-21
עמ' 2

שמואל ב פרק ה

ד בֶּן-שְׁלֹשִׁים שָׁנָה דָּוִד בְּמָלְכוֹ אַרְבָּעִים שָׁנָה
מָלָךְ: ה בְּחֶבְרוֹן מָלַךְ עַל-יְהוּדָה שֶׁבַע שָׁנִים
וְשִׁשָּׁה חֳדָשִׁים וּבִירוּשָׁלַם מָלַךְ שְׁלֹשִׁים וְשָׁלֹשׁ
שָׁנָה עַל כָּל-יִשְׂרָאֵל וִיהוּדָה: ו וַיֵּלֶךְ הַמֶּלֶךְ
וַאֲנָשָׁיו יְרוּשָׁלַם אֶל-הַיְבֻסִי יוֹשֵׁב הָאָרֶץ וַיֹּאמֶר
לְדָוִד לֵאמֹר לֹא-תָבוֹא הֵנָּה כִּי אִם-הֶסִירְךָ
הָעִוְרִים וְהַפִּסְחִים לֵאמֹר לֹא-יָבוֹא דָוִד הֵנָּה:
ז וַיִּלְכֹּד דָּוִד אֵת מְצֻדַת צִיּוֹן הִיא עִיר דָּוִד:
ח וַיֹּאמֶר דָּוִד בַּיּוֹם הַהוּא כָּל-מַכֵּה יְבוּסִי וְיִגַּע
בַּצִּנּוֹר וְאֶת-הַפִּסְחִים וְאֶת-הַעִוְרִים (שְׂנֻאֵו) (שְׂנֻאֵי)
נֶפֶשׁ דָּוִד עַל-כֵּן יֹאמְרוּ עִוֵּר וּפִסֵּחַ לֹא יָבוֹא אֶל-
הַבָּיִת: ט וַיֵּשֶׁב דָּוִד בַּמְּצֻדָה וַיִּקְרָא-לָהּ עִיר דָּוִד
וַיִּבֶן דָּוִד סָבִיב מִן-הַמִּלּוֹא וָבָיְתָה: י וַיֵּלֶךְ דָּוִד
הָלוֹךְ וְגָדוֹל וַיהוָה אֱלֹהֵי צְבָאוֹת עִמּוֹ:

רד"ק

(ה) בחברון מלך על יהודה שבע שנים וששה חדשים –

ובכלל לא מנאם, לפי שלא היתה שנה שלמה וכן בספר מלכים לא מנה אותם ששה חדשים אפילו בפרט, לפי שלא היתה שנה שלימה. ובדרש:אלין ששה חדשים יתירים מה אנון? ר' יצחק בשם ר' יהודה:חסירים היו משלשים ושלש אלא שהכתובים חולקים כבוד לירושלם ומונין אותם שלימים אמר רבי יודן:חשבון המרובה בולע את המועט. אמר ר' יודן:כתוב כי ששה חדשים ישב שם יואב, אותן חדשים לא עלו לו מן המנין. דבר אחר:אותן חדשים שברח מפני אבשלום ובשעירה היה מתכפר כהדיוט, לא עלו מן המניין.

(ו) וילך המלך ואנשיו –

ובדברי הימים:וילך דוד וכל ישראל?! כי כל ישראל היו עתה אנשיו וכיון שמלך על כל ישראל, הלך אל ירושלם ללכוד מצודת ציון, לפי שהיתה קבלה אצלם כי ציון ראש ממלכת ישראל ולא ילכוד אותה אלא מי שיהיה מלך על כל ישראל, ועד היום לא נתקיימה מלכות בישראל, כי שאול לא קמה מלכותו.

כי אם הסירך העורים והפסחים –

תרגם יונתן:אלהין באעדיותך חטאיא וחיביא דאמרין לא יעול דוד הלכא. ומצאנו בדרש:אמרו אנשי יבוס לאברהם:כרות עמנו ברית שאין זרעך יורש את עיר היבוס ואנו מוכרין לך את מערת המכפלה ועשה כן, ואנשי יבוס עשו צלמי נחשת והעמידום ברחוב העיר וכתבו עליהם ברית השבועה, וכשבאו ישראל לארץ לא יכלו להכנס שם מפני השבועה, שנאמר:ואת היבוסי יושב ירושלם לא יכלו בני ישראל להורישם.

וכשמלך דוד רצה להכנס שם ולא הניחוהו, שנאמר:ויאמרו אנשי יבוס לא תבא הנה. אמרו לו:אין אתה יכול עד שתסיר הצלמים הללו שכתוב עליהם ברית השבועה, שנאמר:כי אם הסירך העורים והפסחים ואלו הם הצלמים, שעינים להם ולא יראו אזנים להם ולא ישמעו רגליהם ולא יהלכו, שנאי נפש דוד, לפי ששונא מלשמוע ומעבוד ע"א, שנאמר:על כן יאמרו עור ופסח לא יבא אל הבית. אמר דוד לאנשיו:כל מי שיעלה בראשונה ויסיר את הצלמים יהיה לראש ועלה יואב והיה לראש, שנאמר:ויעל יואב וגו' ואחר כן קנה דוד את עיר היבוסי לישראל בככר זהב בכתב לאחוזת עולם בשש מאות זהב, שנאמר:ויתן דוד לארונה במקום וגו'. ועוד אמרו:כי שני צלמים אלו היו בראש המגדל הנקרא צנור והיה אחד עור על שם יצחק והאחד היה פסח על שם יעקב ובפיהם השבועה שנשבע אברהם לאבימלך, שנאמר:אם תשקר לי ולניני ולנכדי, לפיכך לא כבשו ישראל, כשכבשו את ירושלם כי עדיין היה נכד אבימלך חי ובימי דוד כבר מת ובטלה השבועה.

והחכם ר' אברהם א"ע פירש:כי אם הסירך – כמו הסיר כלומר אם תסיר למלחמתך אפילו העורים והפסחים אז ימנעוך שלא תבא הנה, כי המגדל הזה חזק מאד ולא נירא אותך למלחמה.

(המשך מעמ' 77)

רד"ק

(ח) ויאמר דוד –

עתה ספר איך לכדה, שאמר:

כל מכה יבוסי ויגע בצנור –

ופירושו במקום החזק. ויונתן תרגם:וישרי למכבש כרכא.

ואת הפסחים ואת העורים –

כלומר ויבא ג"כ הפסחים והעורים.

ומכה –

שזכר עומד במקום שנים.

שנואי נפש דוד –

ולפי שבזוהו בהם שאמרו שהם ימנעוהו שלא ילכוד את המצודה, ואמר:כל מכה ולא אמר מה יעשה לו, וכמוהו:כל הורג קין. ובדברי הימים מפרש כל מכה יבוסי בראשונה יהיה לראש ולשר ויעל יואב בראשונה ויהי לראש. ובמדרש:

כל מכה יבוסי ויגע בצנור –

כל מי שהיה מכה יבוסי היה נוגע בצנור, כלומר לא היו יכולים לכבשם אם לא היו מגיעים בצנור והוא המקום הגבוה במגדל, מה עשו? הביאו אילן של ברוש וכפפו אותו וקפץ יואב ועלה בראש החומה ובקשו להורגו, והיה גבור חיל ונלחם כנגדם ובאו גבורי ישראל ועזרוהו.

ובמדרש אחר:כתוב כן מה עשה יואב הלך והביא ברוש אחד רענן וקבעו בצד החומה וכפף ראשו שהיה רך ואחז בו דוד וקפץ יואב על ראשו של דוד ונתלה בברוש ודלג על החומה, וזהו שאמר דוד יהלמני צדיק חסד שמן ראש אל יניא ראשי. מה עשה הקב"ה? קצר את החומה עד שעלה דוד אחריו, שנאמר:ובאלהי אדלג שור.

על כן יאמרו –

כי מהיום ההוא ואילך לא יבא עור ופסח אל הבית הזה היא מצודת ציון, לבזיון אותן העורים והפסחים ולזכרון לדורות היאך לכדה דוד.

(ט) מן המלוא וביתה –

מן המלוא ולפנים ומלוא הוא מקום סמוך לחומה, ואותו המקום היתה רחבה להאסף העם שם, לפיכך נקרא מלוא כמו:קראו מלאו ואמרו האספו ונבואה וממנו ולפנים בנה. ובדברי הימים אומר:כי יואב בנה שאר העיר.

(י) הלוך וגדול –

שניהם מקור.

וה' אלהי צבאות עמו –

טעם הספור הזה, כי בעזרתו היה מנצח כל החיילות בכל אשר יצא, כי ה' עמו שהוא אדון צבאות מעלה וצבאות מטה.

מלבים

(ד) ארבעים שנה מלך –

ולא חשב הששה חדשים שחשבון המרובה בולע את המועט. כמו שאמר ר' יודן במדרש שמואל, ויש עוד כמה דעות שם ובסנהדרין דף קז:

(ו) למה בחר ללכת תיכף אחר המל־כתו ללחום את היבוסי בירושלים,

וענין העורים והפסחים והצנור נלאו בו המפרשים לפתרו:

וילך המלך ואנשיו –

אחר שעתה התאחדו שני ממלכות ישראל, שהיו עד עתה שבט יהודה תחת דוד, ויתר השבטים ובנימין שבט שאול בראשם תחת איש בושת, ושבו כולם למלכות אחת תחת דוד, היה מן העצה, וכן הופיע רצון ה', שעיר המלוכה תהיה בגבול השייך לשני השבטים שהיו שבטי מלכות, וזה היה בירושלים שהיתה חציה ליהודה וחציה לבנימין כמו שאמר בגבולי הארץ.

וכמו שאמרן חז"ל:רצועה היתה יוצאה מחלקו של יהודה לחלקו של בנימין ובו מזבח בנוי, וכבר בארנו *(שופטים א')* כי בני יהודה כבשו חלקם בירושלים רק בני בנימין לא כבשו את חלקם וישב שם היבוסי, וילך המלך ואנשיו להוריש את היבוסי מחלק בני בנימין, ויאמר לדוד לאמר לא תבא הנה.

כפי הפשט ערבים עלי דברי הרלב"ג:שבשער העיר עשו צלמים בדמות עורים ופסחים והיו עשויים באופן מהתחבולה שירימו ויניעו בכחם מקלות ומוטות של ברזל רבי המשקל, תנועה חזקה בענין שלא יוכל אדם לקרב שם כי יכו אותו הצלמים במקלות (ויוכל להיות שג"כ עמדו תחתיהם עורים ופסחים ממש עוזרים בהנעתם) והיו סמוכים לצנור המים באופן שהיה הצנור מוציא המים מפיו, וע"י הגרת המים ושטיפתם התנענעו הצלמים והמקלות כאשר יהיה ברחיים וכמו שראה תחבולות אלה בעיניו. עכ"ד.

וכפי זה העמידו סמוך לשער העיר שורה של צלמים בדמות עורים, ואחריה שורה של צלמים בדמות פסחים, ואחריהם הצנור מוגיר המים, ומצד השני של העיר היתה המצודה, ובין העיר ובין המצודה עמדו אנשי החיל מוכנים להלחם אל הצד שירצה האויב ליכנס, ובראשונה רצה דוד ליכנס דרך השער, ויאמרו לו לאמר לא תבא הנה כי אם הסירך העורים והפסחים רצה לומר אי אפשר שתכנס אם לא תסיר תחלה את העורים ואח"כ את הפסחים מניעי המקלות אשר לא יניחוך לעבור את השער וזה שאמר לאמר לא תבא הנה שהם אומרים וגוזרים שלא תבא הנה (רצה לומר שימנעוך מלבא) (ויתכן כי עם התחבולה הזאת היו מיחסים לצלמים האלה כח אלהות כמו שיהו דרכי עובדי עבודה זרה הקדמונים שהיו מתקנים פסיליהם ע"י גלילים וצירים שיתנענעו וירימו כבדים במלאכה והיו מהבילים להמון הסכלים כי זו כחו לאלהו, ובזה תשתף גם דעת חז"ל שהיו רומזים בדמותים האלה גם שבועת אברהם או יצחק לאבימלך).

(ז) וילכד דוד –

כאשר ראה שאי אפשר לכבוש מצד שער העיר, הלך לצד השני ששם המצודה ולכד את מצודת ציון, ולכן נקראה אח"כ עיר דוד, שהוא כבשה בעצמו.

(ח) ויאמר דוד –

ואז אמר שמי שילחם מצד הזה והלאה מוכרח להכות יבוסי תחלה שהם אנשי החיל שעמדו בין המצודה ובין הצלמים, ואח"כ יגע בצנור המוגיר מים על הצלמים כי הבא מצד זה יהיה סדר פגיעתו תחלה בהצנור ואח"כ בהפסחים ואח"כ בהעורים, שנואי נפש דוד מוסב על כולם, יבוסי והעורים והפסחים שונאיו, ופה לא פורש מה יעשה לו ובדה"י פירש כל מכה יבוסי בראשונה יהיה לראש ולשר, ושם באר שלכדה יואב.

על כן יאמרו עור ופסח –

רצה לומר יען שהעורים והפסחים יאמרו שלא יבא דוד אל הבית רק בחוץ יעמוד, לכן ראוי להכותם ולהחרימם.

(ט) וישב דוד במצודה –

שם נתישב ושם הכין בית מלכותו, ויבן סביב מן המלוא וביתה המלוא היתה חוץ למצודה ששם היו העם מתקבצים, ובנה העיר מן המלוא ולפנים, כי ממנו ולחוץ לא בנה שיהיה פנוי לאסיפת העם, (כי לכן הוכיח ירבעם את שלמה שבנה את המלוא מ"א י"א כל זה).

(י) וילך –

מאז נתגדל דוד, בין בהצלחה היה הלוך וגדול, בין באושר הנפשי וה' עמו.

בטקסט השיעור:
חוברת מרצה 22–21
עמ' 4

יהושע פרק טו

כ זֹאת נַחֲלַת מַטֵּה בְנֵי-יְהוּדָה לְמִשְׁפְּחֹתָם:
כא וַיִּהְיוּ הֶעָרִים מִקְצֵה לְמַטֵּה בְנֵי-יְהוּדָה אֶל-
גְּבוּל אֱדוֹם בַּנֶּגְבָּה קַבְצְאֵל וָעֵדֶר וְיָגוּר: כב וְקִינָה
וְדִימוֹנָה וְעַדְעָדָה: כג וְקֶדֶשׁ וְחָצוֹר וְיִתְנָן: כד זִיף
וָטֶלֶם וּבְעָלוֹת: כה וְחָצוֹר חֲדַתָּה וּקְרִיּוֹת חֶצְרוֹן
הִיא חָצוֹר: כו אֲמָם וּשְׁמַע וּמוֹלָדָה: כז וַחֲצַר גַּדָּה
וְחֶשְׁמוֹן וּבֵית פָּלֶט: כח וַחֲצַר שׁוּעָל וּבְאֵר שֶׁבַע
וּבִזְיוֹתְיָה: כט בַּעֲלָה וְעִיִּים וָעֶצֶם: ל וְאֶלְתּוֹלַד
וּכְסִיל וְחָרְמָה: לא וְצִקְלַג וּמַדְמַנָּה וְסַנְסַנָּה:
לב וּלְבָאוֹת וְשִׁלְחִים וְעַיִן וְרִמּוֹן כָּל-עָרִים
עֶשְׂרִים וָתֵשַׁע וְחַצְרֵיהֶן: לג בַּשְּׁפֵלָה אֶשְׁתָּאוֹל
וְצָרְעָה וְאַשְׁנָה: לד וְזָנוֹחַ וְעֵין גַּנִּים תַּפּוּחַ וְהָעֵינָם:
לה יַרְמוּת וַעֲדֻלָּם שׂוֹכֹה וַעֲזֵקָה: לו וְשַׁעֲרַיִם
וַעֲדִיתַיִם וְהַגְּדֵרָה וּגְדֵרֹתָיִם עָרִים אַרְבַּע-עֶשְׂרֵה
וְחַצְרֵיהֶן: לז צְנָן וַחֲדָשָׁה וּמִגְדַּל-גָּד: לח וְדִלְעָן
וְהַמִּצְפֵּה וְיָקְתְּאֵל: לט לָכִישׁ וּבָצְקַת וְעֶגְלוֹן:
מ וְכַבּוֹן וְלַחְמָס וְכִתְלִישׁ: מא וּגְדֵרוֹת בֵּית-
דָּגוֹן וְנַעֲמָה וּמַקֵּדָה עָרִים שֵׁשׁ-עֶשְׂרֵה וְחַצְרֵיהֶן:
מב לִבְנָה וָעֶתֶר וְעָשָׁן: מג וְיִפְתָּח וְאַשְׁנָה וּנְצִיב:
מד וּקְעִילָה וְאַכְזִיב וּמָרֵאשָׁה עָרִים תֵּשַׁע וְחַצְרֵיהֶן:
מה עֶקְרוֹן וּבְנֹתֶיהָ וַחֲצֵרֶיהָ: מו מֵעֶקְרוֹן וָיָמָּה כֹּל
אֲשֶׁר-עַל-יַד אַשְׁדּוֹד וְחַצְרֵיהֶן: מז אַשְׁדּוֹד בְּנוֹתֶיהָ
וַחֲצֵרֶיהָ עַזָּה בְּנוֹתֶיהָ וַחֲצֵרֶיהָ עַד-נַחַל מִצְרַיִם
וְהַיָּם (הַגְּבוּל) [הַגָּדוֹל] וּגְבוּל: מח וּבָהָר שָׁמִיר
וְיַתִּיר (וְשׂוֹכֹה) [וְשׂוֹכוֹ] : מט וְדַנָּה וְקִרְיַת-סַנָּה
הִיא דְבִר: נ וַעֲנָב וְאֶשְׁתְּמֹה וְעָנִים: נא וְגֹשֶׁן וְחֹלֹן
וְגִלֹה עָרִים אַחַת-עֶשְׂרֵה וְחַצְרֵיהֶן: נב אֲרָב וְדוּמָה
וְאֶשְׁעָן: נג (וְיָנִים) [וְיָנוּם] וּבֵית-תַּפּוּחַ וַאֲפֵקָה:
נד וְחֻמְטָה וְקִרְיַת אַרְבַּע הִיא חֶבְרוֹן וְצִיעוֹר
עָרִים תֵּשַׁע וְחַצְרֵיהֶן: נה מָעוֹן כַּרְמֶל וָזִיף וְיוּטָּה:
נו וְיִזְרְעֶאל וְיָקְדְעָם וְזָנוֹחַ: נז הַקַּיִן גִּבְעָה וְתִמְנָה
עָרִים עֶשֶׂר וְחַצְרֵיהֶן: נח חַלְחוּל בֵּית-צוּר
וּגְדוֹר: נט וּמַעֲרַת וּבֵית-עֲנוֹת וְאֶלְתְּקֹן עָרִים שֵׁשׁ
וְחַצְרֵיהֶן: ס קִרְיַת-בַּעַל הִיא קִרְיַת יְעָרִים וְהָרַבָּה
עָרִים שְׁתַּיִם וְחַצְרֵיהֶן: סא בַּמִּדְבָּר בֵּית הָעֲרָבָה
מִדִּין וּסְכָכָה: סב וְהַנִּבְשָׁן וְעִיר-הַמֶּלַח וְעֵין
גֶּדִי עָרִים שֵׁשׁ וְחַצְרֵיהֶן: סג וְאֶת-הַיְבוּסִי יוֹשְׁבֵי
יְרוּשָׁלִַם לֹא-(יָוכְלוּ) [יָכְלוּ] בְנֵי-יְהוּדָה לְהוֹרִישָׁם
וַיֵּשֶׁב הַיְבוּסִי אֶת-בְּנֵי יְהוּדָה בִּירוּשָׁלִַם עַד הַיּוֹם
הַזֶּה:

לקוטי שיחות
כרך ל׳ פ׳ חיי שרה שיחה א׳

בטקסט השיעור:
חוברת מרצה 22-21
עמ׳ 5

א. איתא בפרקי דר׳ אליעזר[1], שכאשר בא אברהם לקנות את מערת המכפלה מאת בני חת "אמרו לו אנו יודעים שהקב"ה עתיד ליתן לך ולזרעך את כל הארצות האל כרות עמנו שבועה[2] שאין בני ישראל יורשים את עיר יבוס כי אם ברצונם של בני יבוס (ש"חתיים היו"[3]) — וכרת עמהם ברית[4] — ואח"כ קנה את מערת המכפלה".

וצריך ביאור:

א) איך הסכים אברהם לכרות עמהם שבועה שלא ירשו בני ישראל את עיר היבוס — היפך הבטחת הקב"ה אליו "את כל הארץ גו׳ לך אתננה ולזרעך עד עולם"[5].

ב) הרי עשיריות בשנים לפני זה כרת ה׳ את אברם ברית לזרעך נתתי את הארץ הזאת[6].

וביותר יש לתמוה ע"פ המפורש בהמשך דברי הפרקי דר"א ד"כשבאו ישראל לארץ. . לא היו יכולין ליכנס (בעיר היבוסי) מפני אות ברית שבועת אברהם. . וכשמלך דוד ורצה ליכנס. . לא הניחו אותו. . מכח ברית שבועת אברהם". וכן הוא בספרי[7] דמש"נ גבי יהושע[8] "ואת היבוסי יושבי ירושלים לא יכלו בני יהודה להורישם", פירושו "יכולים היו אבל אינן רשאים" (וכמפורש ברש"י[9] שהאיסור הוא "לפי שכרת להם אברהם ברית כשלקח מהם מערת המכפלה"), הרי ששבועת אברהם הטילה איסור[10] על בנ"י לכבוש את ירושלים[11].

ב. להלן שם בפרקי דר"א מסופר, דכאשר לא הניחו את דוד ליכנס בעיר ו"אמרו לו אין אתה יכול ליכנס בעיר היבוסי עד שתסיר כל הגלולים הללו שכתוב עליהם אותו שבועת אברהם, אמר דוד לאנשיו כל מי שיעלה בראשונה ויסיר את הגלולים הללו שכתוב עליהם אות ברית שבועת אברהם יהי׳ לראש ועלה בראשונה יואב בן צרוי׳

כו'" (וכמפורש בכתוב[12] שדוד לכד את העיר). ומסיים שם (בפדר"א):"ואח"כ[13] קנה את עיר היבוסי לישראל בכתב עולם לאחוזת עולם".

ואינו מובן (וכמו שהקשו במפרשים[14]):מתחילת הענין, שלא הניחו לדוד ליכנס לעיר "מכח ברית שבועת אברהם", מוכח שבימי דוד עדיין היתה השבועה קיימת;

אבל מהמשך הסיפור, שנלחם יואב עם בני יבוס ולכד את העיר (כמפורש בכתוב), משמע ששבועת אברהם כבר בטלה.

[ועוד זאת:אם שבועת אברהם לא בטלה — מהי התועלת בהסרת הגלולים עם השבועה הכתובה עליהם? וכי בכוחה של הסרה זו לבטל תוקפה של השבועה[15]?! ועכצ"ל שכבר בטלה שבועת אברהם[16], והי׳ מותר ללכוד העיר, והטעם שצוה להסיר הצלמים הוא (כמ"ש במפרשים[17]) "רק מפני שהי׳ זה כעין חלול ה׳ כ"ז שהיו עומדים, כענין השבועה לגבעונים"[18] (ז.א. היות שלפי דעתם של היבוסים עדיין השבועה קיימת היו צריכים לבטל זכר השבועה למנוע חילול השם)].

ואילו מסיום הענין, ש"אח"כ קנה את עיר היבוסי לישראל בכתב עולם לאחוזת עולם", משמע שקנה את העיר כדי שרכישת העיר תהי׳ "ברצונם של בני יבוס"[19]!

עוד צריך ביאור:ע"י מה נשתנה, שבעת כיבוש יהושע "לא יכלו גו׳ להורישם", שלא היו רשאים להורישם מפני השבועה (אף שנצטוו "והורשתם את כל יושבי הארץ וגו'"[20]), ולדוד הי׳ מותר ללכוד העיר[21]?

ג. ויובן זה בהקדם הדו"ד בין אברהם ובני חת שהובא ברז"ל: על הפסוק[22] "גר ותושב אנכי עמכם" אמרו רז"ל[23]:"אם תרצו הריני גר ואם לאו אהי׳ תושב ואטלנה מן הדין[24] שאמר לי הקב"ה[25] לזרעך אתן את הארץ הזאת".

וצריך ביאור:

א) מכיון שביכלתו ליטלנה "מן הדין" — למה השתדל כ"כ לקנות את מערת המכפלה (ובכסף מלא[26])?

ב) כשאמר אברהם לבני חת "אטלנה מן הדין" התכוון בודאי שיאמינו לדבריו[27] שהקב"ה הבטיח לו הארץ הזאת, וא"כ אין תועלת בסירובם ויתנוה לו מרצונם הטוב — ולמה אמר "אטלנה" שמשמעו בע"כ?

ג) באם הי׳ לוקחה בחוזק יד ובע"כ[28] — יש בזה משום חילול השם אצל בני חת (שאברהם הי׳ מוכר אצלם כ"נשיא אלקים"[29], ומפורסם כאיש שהנהגתו היא בתכלית החסד, היושר והצדק[30]).

ד) מדיוק לשונו "אם תרצו הריני גר ואם לאו אהי׳ תושב"[31] משמע, שהיותו גר או תושב תלוי ברצונם של בני חת. כלומר:אם ירצו בני חת למכור את מערת המכפלה, אזי "הריני גר" שאי אפשר לו ליטלנה מן הדין, ורק כשאין רצונם בכך ("ואם לאו"), אזי — "אהי׳ תושב ואטלנה מן הדין".

ותמוה:איך יתכן לומר שה"דין", אם מותר לאברהם ליטול את מערת המכפלה או לא, יהי׳ תלוי ברצונם[32] של בני חת?

ה) מדוע הביא אברהם את ההוכחה (שהוא יכול ליטלנה מן הדין) מהבטחת הקב"ה "לזרעך אתן את הארץ הזאת" — שהנתינה היא לזרעו של אברהם — ולא מהבטחת הנתינה לאברהם עצמו — "את כל הארץ גו' לך אתננה"[33]?

לפי המדרש[34], שההוכחה היא מזה שא"ל הקב"ה "לזרעך נתתי את הארץ הזאת"[35], אתי שפיר — כי כתוב זה אינו הבטחה על העתיד, אלא ל' עבר, בלשון הירושלמי[36] "לזרעך נתתי — כבר נתתי", וכדאיתא גם במדרש[37] על כתוב זה, ש"מאמרו של הקב"ה מעשה". וא"כ עדיפא אמירה זו של הקב"ה ("לזרעך נתתי") גם לגבי האמירה "לך אתננה" שהיא רק הבטחה על העתיד;

אבל לפי פרש"י, שההוכחה היא מ"לזרעך אתן את הארץ הזאת" — קשה, כנ"ל:מדוע לא הביא ההבטחה "לך אתננה"[38]?

ד. וי"ל הביאור בכל זה: בבעלות בנ"י על ארץ ישראל יש שני פרטים:בעלות כללית — זה שכל הארץ שייכת לכלל ישראל, ובעלות פרטית — זה שכל אחד מישראל יש לו חלק פרטי בארץ השייך (רק) אליו.

ושני אופני בעלות אלו דבנ"י בארץ ישראל באו בפועל[39] על ידי שני קנינים:הבעלות הכללית באה ע"י כיבוש הארץ ע"י יהושע כו', שעי"ז נקנית כללות א"י לכלל ישראל, והבעלות הפרטית דכאו"א מישראל בחלקו הפרטי נעשית על ידי ישיבה וחזקה, שכ"א ישב והחזיק בחלקו[40].

זאת ועוד:שני אופנים אלה בבעלות אינם תלויים זב"ז; אפשר להיות בעלות כללית בלי בעלות פרטית ובעלות פרטית בלי בעלות כללית.

הסברת הדבר:בעלות כללית אינה שוללת הבעלות הפרטית, וכמו בעלות המלך על המדינה שלו, דעם היות שכל הארץ כולה היא ברשות המלך[41], מ"מ אין זה שולל בעלותו הפרטית של כאו"א מבני המדינה על רכושו הפרטי (ביתו, שדהו וכו'), אלא שמצד בעלותו של המלך על כל הארץ חלים כמה דינים גם על הרכוש הפרטי של כאו"א — דדינא דמלכותא דינא[42], ולכן מוטל עליו לשלם מסים למלך על רכוש זה, ועד שבתנאים מסויימים יכול המלך ליטול גם את רכושו של האיש הפרטי[43], וכהדין ד"מלך פורץ גדר. . ואין ממחין בידו"[44], וכו'.

ולאידך, בעלות הפרטית אינה מביאה (בהכרח) בעלות כללית[45]. וכמו שמצינו לאחרי חורבן הראשון, דאף את"ל שבטלה בעלותם הכללית של בנ"י על הארץ[46] — ד"כיון שנלקחה הארץ מידיהם בטל הכיבוש" ועד ש"נפטרה מן התורה ממעשרות ומשביעית שהרי אינה מן ארץ ישראל"[47] — מ"מ נשארה בעלות היחיד על קרקעו, וכמש"נ בירמי'[48] "שדות בכסף יקנו וכתוב בספר וחתום", כי אין הבעלות הפרטית תלוי' בבעלות הכללית.

ה. ועפ"ז מובנים דברי אברהם לבני חת — "אם תרצו הריני גר ואם לאו אהי' תושב ואטלנה מן הדין": החילוק בין האופן ד"הריני גר" (עי"ז שבני חת ימכרו לו את מערת המכפלה) להאופן ד"אהי' תושב ואטלנה מן הדין" — הוא בגדר הבעלות של אברהם על מערת המכפלה:

מערת המכפלה, כמו כל הארץ סביב לה, היתה אז ברשותם ובבעלותם הכללית של בני חת, ובקשת אברהם לקנותה מעפרון היתה רק לרכוש את הבעלות הפרטית (דעפרון) של מקום זה, אבל גם אח"כ תשאר בעלותה הכללית בידי בני חת (שלא מצינו שאברהם כבש מלכות בני חת).

וזהו "הריני גר" — כי הארץ נשארה בבעלותם הקודמת של בני חת, ואברהם הוא "גר" הקונה רכוש פרטי במדינת — במלכות בני חת.

אמנם כל זה הוא אם יסכימו בני חת למכור לו את מערת המכפלה, אבל "אם לאו — אהי' תושב ואטלנה מן הדין", שנטילת המערה תהי' תוצאה (והמשך) מהבעלות הכללית על ארץ ישראל.

והביאור:אברהם ידע שאדם וחוה קבורים במערת המכפלה[49], ובאם לא יסכימו בני חת למוכרה לו (באופן שתגיע לו הבעלות הפרטית), וירצו להכריחו לקבור שרה במק"א לא אצל חוה צלע מצלעותיו דיציר כפיו של הקב"ה, הרי איגלאי מילתא שכבר הגיע זמן קיום ההבטחה "לזרעך אתן את הארץ הזאת", ותנתן לו (גם) הבעלות הכללית — "אטלנה מן הדין"[50].

ו. עפ"ז מתורץ ג"כ מדוע הובא ע"ז בפרש"י הכתוב "לזרעך אתן את הארץ הזאת" (או במדרש "לזרעך נתתי את הארץ הזאת") — ולא הכתוב "לך אתננה", ובהקדים:שני אופני בעלות הנ"ל לישראל בארץ ישראל הובטחו לאברהם אבינו: הכתובים "לזרעך אתן את הארץ הזאת", "לזרעך נתתי את הארץ", ענינם בעלות הכללית של עם ישראל על הארץ, ואילו בהכתוב "לך אתננה" מדובר בבעלות הפרטית של ישראל על חלקו בארץ.

וההסברה בזה — יש לומר:ההבטחה "לזרעך אתן את הארץ הזאת" (וכן הכתוב "לזרעך נתתי את הארץ הזאת") כוללת את כל הארץ בלשון "כללי", "הארץ הזאת". והוא לפי שהנידון הוא

"הארץ" — ארץ ישראל השייכת בכללותה לכללות עם ישראל; בההבטחה ד"לך אתננה" הרי הכתוב מאריך בה ומפרט ואומר[51] "ראה מן המקום אשר אתה שם צפונה ונגבה וקדמה וימה גו' לך אתננה ולזרעך עד עולם ושמתי את זרעך כעפר הארץ אשר אם יוכל איש למנות את עפר הארץ גם זרעך ימנה. קום התהלך בארץ לארכה ולרחבה גו'".

כלומר:

א) בכתובים אלו מודגש גודל שטח הארץ וגם פרטיו ("וראה גו' צפונה ונגבה וקדמה וימה גו'") וריבוי זרעו של אברהם ומנין בו — שמשמעות המשך הכתובים היא, שנתינת ארץ רחבת ידים כזו מתאימה להבטחה ד"ושמתי את זרעך כעפר הארץ", שלכן זקוקים הם לארץ גדולה ביותר וחלק זרעך יהי' בצפונה, חלקו בנגבה וכו'; וענין זה קשור עם הבעלות הפרטית של כאו"א מישראל על חלקו בארץ.

ב) "קום התהלך בארץ לארכה ולרחבה" — שאברהם יחזיק בארץ, קנין חזקה (כמבואר בגמ'[52]) — קאי ג"כ על קנין השייך לבעלות פרטית, כנ"ל שחזקה היא (בעיקרה) בקנין הפרטי.

ו. ויש לומר, שזהו גם טעם החילוק שבין הכתובים — דבפסוקים המדברים אודות הבעלות הכללית נאמר רק "לזרעך", ואילו בהכתובים ע"ד הבעלות הפרטית נאמר "לך אתננה ולזרעך עד עולם", בהדגשת הנתינה לאברהם בפ"ע: אברהם אבינו הי':

(א) ראש לאומה הישראלית, הכוללת את כל בנ"י, ומצד זה הנה כל ענין שנאמר אליו (או ניתן לו) הרי זה ענין ד"כלל ישראל"[53]; והוא גם (ב) ה"אב" של כאו"א מישראל באופן פרטי, כתוארו "אברהם אבינו", אביהם של כאו"א מישראל.

ולפי זה:ההבטחה לאברהם ע"ד הבעלות הכללית דא"י היא לאברהם בתור ראש האומה (כלל ישראל), וההבטחה בנוגע להבעלות הפרטית — היא לאברהם בתור ה"אב" של כאו"א מישראל[54].

ולכן בהכתובים שבהם באה הבטחה לאברהם ע"ד הבעלות הכללית, נאמר בהם רק "לזרעך אתן" (לזרעך נתתי), כי זה אינו בגדר ירושה באופן פרטי מאב לבן, אלא ניתן לכלל ישראל (ולהעיר שהוא הוא אותו ה"כלל" במשך כל הדורות[55]); משא"כ בהבעלות הפרטית שנאמרה לאברהם בתור "אב", שמוריש לכאו"א מבניו, נאמר "לך אתננה[56] ולזרעך", שבזה מודגש היחס ד"אב" ו"בן" שבין אברהם וזרעו, שעי"ז באה הארץ בירושה מהאב — אברהם — לזרעו עד עולם[57].

ז. ע"פ כל הנ"ל יש לבאר ג"כ ענין שבועת אברהם לבני חת "שאין בני ישראל יורשים את עיר יבוס כי אם ברצונם": אף שבנ"י נצטוו[20] "והורשתם את כל יושבי הארץ גו' וישבתם בה גו' והתנחלתם את הארץ", שבזה נכלל לא רק מעשה הכיבוש של הבעלות כללית, כ"א גם "וישבתם בה", שזהו חזקת כ"א בקרקע שלו, בעלות הפרטית — מ"מ שאני הבעלות הכללית מבעלות הפרטית, דהבעלות הכללית ניתנה כולה לעם ישראל, מבלי שום נתינת מקום לשליטת זר; משא"כ בנוגע לישיבה בארץ, הרי בתנאים מסויימים מותרים גם האומות להשאר בארץ, וגם מז' האומות. וכמו שנצטווינו[58] "כי תקרב אל עיר להלחם עלי' וקראת אלי' לשלום", שדין זה הוא גם בנוגע לז' האומות[59], וכמו שעשה יהושע ד"שלשה[60] כתבים שלח יהושע עד שלא נכנס לארץ הראשון שלח להם מי שרוצה לברוח יברח וחזר ושלח מי שרוצה להשלים ישלים כו'"[61].

ועפ"ז יש לבאר בנדו"ד: שבועת אברהם לא היתה שבנ"י לא ירשו את הבעלות הכללית דעיר (ארץ) היבוס — כי אא"פ להשבע נגד הבטחת הקב"ה "לזרעך אתן (נתתי) את הארץ הזאת"; אלא המדובר בשייכות להבעלות הפרטית, דאף שבנ"י ישלטו על ארץ יבוס כי היא חלק מארצם, מ"מ בקשו לכרות ברית שלא יחזיקו בה ישראל בבעלות פרטית "כי אם ברצונם" (של בני יבוס). והיינו, שגם בני חת הסכימו להשאר תחת שליטת וממשלת בנ"י, וכל כוונתם היתה רק שלא תושלל מהם בעלותם הפרטית על עיר יבוס — שבאופן זה אין איסור (וכההודעה ה"רוצה להשלים ישלים")[62].

[וענין זה מודגש גם בלשון בקשת בני חת — "אנו יודעים שהקב"ה עתיד ליתן לך ולזרעך את כל הארצות האל, כרות עמנו שבועה כו'", היינו שגם הם יודעים שהקב"ה עתיד ליתן הארץ (כולל עיר היבוס) לישראל, ולכאורה מה מקום לכרות ברית לעשות ההיפך — "שאין בנ"י יורשים כו'"? אלא שגם לדעת בני חת, השבועה "שאין בנ"י יורשים את עיר יבוס" אינה בסתירה לזה "שהקב"ה עתיד ליתן לך ולזרעך את כל הארצות האל"].

ובזה יומתק הקשר בין שבועה זו לקניית מערת המכפלה: לאחרי שהסכימו למסור (למכור) לאברהם את בעלותו הפרטית של מקום מערת המכפלה — ביקשו מאברהם, מדה כנגד מדה, שישבע להם דגם כאשר הבעלות הכללית

של הארץ תעבור לרשות ישראל, לא תלקח מהם הבעלות הפרטית של עיר היבוס "כי אם ברצונם".

ט. עפ"ז מובן גם המשך הסיפור בפרקי דר"א בנוגע לדוד המלך: טעמו של דוד ש"רוצה ליכנס בעיר היבוסי" בפשטות הי' כי בא הזמן להכין את מקום המקדש, שהוא בעיר היבוס (ירושלים)[63]. וע"פ הנ"ל, ששבועת אברהם לבני חת היתה רק בשייכות לבעלות הפרטית של העיר, מובן בפשטות, שלקיחת מקום זה כדי להכין בנין המקדש מעיקרא לא נכללת בשבועה זו. שהרי לקיחה זו היא בשביל כלל ישראל, ושייכת לבעלות הכללית על הארץ (וע"ד לקיחת רכוש פרטי הנצרך להנהגת המלוכה ע"י המלך).

כלומר: אי קיום השבועה הי' רק אם הי' מגרש אותם מהעיר כדי שיתיישב איש פרטי במקומם, לקיחת הבעלות הפרטית דהיבוסי ע"י בעלות פרטית דבנ"י (וזוהי כוונת הכתוב ביהושע "לא יכלו. . להורישם"), משא"כ לקיחת המקום עבור כלל ישראל אין זה שייך להשבועה [וכשם שידע אברהם שהקב"ה עתיד ליתן לו כל הארצות האל, כך ידע שבמקום העקדה בהר ה' יראה[64] — שעתידים לבנות ביהמ"ק בעיר היבוסי, ולא ישבע להם "שאין בנ"י יורשים את עיר יבוס כי אם ברצונם" באופן שבנין ביהמ"ק יהי' תלוי ברצונם של בני יבוס!].

יוד. עפ"ז מובן, דזה שבני היבוס לא הניחו לדוד ליכנס מכח ברית שבועת אברהם הי' שלא כדין, שהרי בזה התנגדו לבעלות הכללית של בנ"י על הארץ (בטעותם שבשבועת אברהם נכלל גם שהבעלות הכללית על עיר היבוס היא בידיהם), ומותר לו לדוד להלחם עמהם וללכוד העיר.

ומטעם זה צוה דוד להסיר הגלולים שעליהם כתובה השבועה — מאחר שבני היבוס השתמשו בשבועה זו שלא כדין.

אמנם, מזה גופא מובן, דגם לאחרי שלכד דוד את עיר היבוס עדיין לא בטלה עי"ז השבועה, כי לכידתו את העיר היתה רק מדין כיבוש מלך, כדי לשלוט עליהם (בעלות הכללית), ואין זה נוגע להשבועה שלא תלקח מהם הבעלות הפרטית "כי אם ברצונם";

ולכן, אף שהי' יכול להורישם מכח הבעלות הכללית (ע"ד מלך פורץ גדר כו'), ובפרט מקום המקדש שנצרך לכלל ישראל — מ"מ, כדי לצאת ידי השבועה, "קנה את עיר היבוסי לישראל[65] בכתב עולם לאחוזת עולם".

(משיחת ש"פ ראה תשמ"ו)

---

1) פל"ו.

2) כ"ה בפדר"א לפנינו "כרות עמנו שבועה"*. וביל"ש יהושע (רמז כח) "כרות עמנו ברית". וכ"ה בערוך (ערך עור) ואברבנאל ש"ב ה, ו. וביל"ש וירא (רמז פב) "כרות עמנו ברית ושבועה". וראה המשך הלשון בפדר"א "וכתבו עליהם שבועת אברהם. . מפני אות ברית שבועת אברהם". וביל"ש וירא (וערוך) שם "וכתבו עליהם ברית שבועת אברהם". ועד"ז ביל"ש יהושע ובאברבנאל שם "ברית השבועה". ואכ"מ.

3) פדר"א שם – לפנ"ד.

4) כן הגי' הרד"ל בפדר"א שם, על פי יל"ש וירא ויהושע שם.

5) לך יג, טו. ועוד. וראה לקמן סעיף ג.

6) לך טו, יח.

7) פ' ראה יב, יד.

8) יהושע טו, סג.

9) פ' ראה שם.

10) והוא דלא כפרש"י יהושע שם שלא היו רשאין מחמת השבועה שנשבע אברהם לאבימלך (ולהעיר מתוס' שאנץ לסוטה י, א) – דהרי בימי דוד כבר עברו הדורות שהוזכרו בהשבועה (רש"י ש"ב ה, ח (בסופו). וראה רד"ק שם, ו (בסופו). פי' רבינו ישעי' שם, ט).

11) השקו"ט בפרש"י פ' ראה שם ע"ד הפשט – ראה בארוכה לקו"ש חכ"ט ע' 80 ואילך.

*) וכ"ה בפדר"א שם להלן בברית שכרת יצחק עם עמי הארץ.

12) ש"ב ה, ז.

13) במשך זמן לאח"ז – כמפורש בש"ב בסופו.

14) רד"ל לפדר"א שם (אות צו). וראה גם אברבנאל שבהערה 2.

15) ואף שכן אמרו לדוד כמפורש בקרא (ש"ב ה, ו) וכהובא בפדר"א – צ"ל שאמרו זה דרך משטה אני בך (וכיו"ב). וראה מפרשים לש"ב שם.

16) בא' מתירוצי הרד"ל שם, "שבאמת השבועה לא בטלה ולכן לא הי' דוד יכול לירש ארצם. . עד שקנאו ממנו אח"ז". ומה שהסיר הגלולים, אינו מפני השבועה (שהי' כתוב עליהם), אלא מפני "שהי' שונא לשמוע ולראות הגלולים בסמוך לו". ע"ש. אבל נוסף לזה שמפשטות הלשון בפדר"א משמע שהסרת הגלולים היתה מפני השבועה הכתובה עליהם, הרי צלמים בכלל היו עוד כו"כ, כדמוכח מקראי. ואכ"מ.

17) רד"ל שם. ועוד.

18) גיטין מו, א. רמב"ם הל' מלכים פ"ו ה"ה.

19) להעיר שביל"ש וירא ויהושע שם, וכן בערוך ואברבנאל שם – לא הובא לשון הפדר"א "כי אם ברצונם של בני יבוס".

20) מסעי לג, נב ואילך.

21) ברד"ל שם "כיון שנצטוו בתורה (שופטים כ, טז) לא תחי' כל נשמה הרי נתבטל הברית ע"פ הדבור". וצ"ע, דלפ"ז גם בימי יהושע כבר בטלה השבועה (ועוד קודם שבע שכבשו), ואיך נאמר ביהושע שם "לא יכלו. . להורישם", שאינם

רשאים (כספרי ורש"י ראה שם). ודוחק לומר שלא יכלו מצד החילול השם שבדבר, כי פשטות הלשון לא משמע הכי אלא שנאסרו מצד השבועה עצמה.

בזית רענן ליל"ש יהושע שם דבני יבוס "פרצו הגדר תחלה שנלחמו עם ישראל" (ולכן הותר לישראל לכבוש ארצם). אבל ראה רד"ל שם, שביבוסי לא מצאנו שפרצו הגדר. ע"ש. ואכ"מ.

22) פרשתנו כג, ד.

23) פרש"י עה"פ, מב"ר פנ"ח, ו.

24) בב"ר "אם רציתם גר ואם לאו מארי ביתא".

25) לך יב, ז. ובב"ר הובא פסוק אחר – ראה בסוף הסעיף.

26) פרשתנו שם, ט.

27) ולהעיר מפדר"א שהובא לעיל (סעיף א), ש"אמרו לו אנו יודעים שהקב"ה עתיד ליתן לך ולזרעך כו'".

28) להעיר מפי' המיוחס לרש"י בב"ר שם "מארי ביתא, בעל כרחכם שכך כו'". אבל מובן שאין כוונתו שיקחנו בחזקה ובזרוע, כ"א בע"כ בדין.

29) פרשתנו שם, ו.

30) ראה וירא (יח, יט) למען אשר יצוה גו' לעשות צדקה ומשפט.

31) ברש"י בב"ר שם: הריני כגר. ובמדרש אגדה (באבער): אם תרצו אהי' כגר ואם לאו אהי' כתושב.

32) להעיר מהגירסא בב"ר (הובאה בהוצאת תיאדור) "אם רציתי". וכן במדרש שכל טוב כאן.

33) לך יג, טו. ועד"ז שם, יז. וראה הלשון בפדר"א שהובא בתחילת השיחה.

34) ב"ר שם.

35) לך טו, יח.

36) חלה פ"ב ה"א.

37) ב"ר פמ"ד, כב.

38) ביאור דברי רש"י (והשינוי לגבי לשון המדרש) ע"ד הדרש (והרמז) – ראה לקו"ש חט"ו ע' 146 ואילך (וש"נ). וראה שם ע' 204 ואילך ע"ד ההלכה.

39) דאף שא"י ירושה לנו מאבותינו (ב"ב קיט, ב. ע"ז נג, ב) – מ"מ "לא נקנית להם אלא בחזקה כו' במה ירשתם בישיבה כו'" (שו"ע אדה"ז חו"מ קו"א להל' הפקר בתחלתו). וראה בארוכה השקו"ט בגדרי הבעלות דא"י מזמן האבות – אנציקלופדי' תלמודית ערך א"י (ע' ר ואילך. וש"נ). וראה גם לקו"ש חט"ו ס"ע 103 ואילך. וש"נ. ועוד. ואכ"מ.

40) ראה המקנה קידושין (כו, א ד"ה בחזקה מנ"ל. שם יד, ב ד"ה בא"ד ועוד נראה) דהחזקה היינו החלוקה שביניהם לקנות כאו"א חלקו, ולא לקנות מן הכנענים. ועיין שו"ע אדה"ז שם. ואכ"מ.

41) ראה שו"ע אדה"ז שם ס"ג.

42) גיטין י, ב. וש"נ. וראה קו"א לשו"ע אדה"ז שם.

43) ראה רמב"ם הל' גזלה ואבידה פ"ה הי"א ואילך. הל' מלכים פ"ד.

44) ב"ב ק, ריש ע"ב. וראה גם משנה סנהדרין כ, ב ובפרש"י שם. וראה רמב"ם הל' מלכים פ"ה ה"ג ובלח"מ שם.

45) ובארות אברהם ויצחק, קנית חלקת השדה מיד בני חמור נשיא הארץ וכו' יוכיחו.

46) שנעשית על ידי כיבוש יהושע (דאתי כיבוש ומבטל כיבוש – ראה הנסמן בהערה הבאה). וראה בהנסמן לעיל הערה 39. ואכ"מ.

47) רמב"ם ספ"ו מהל' ביהב"ח ובנ"כ שם.

48) לב, מד. וראה ב"ב כח, סע"ב. וברבינו גרשום שם: מי שקנה עכשיו בתים או שדות במקום הזה יכתוב בשטר ויחתום עדים כדי שתהא הקרקע ברשותכם וכשתחזרו מן הגלות ויבואו המוכרים להוציא מידכם כו' תראו להם שטריכם כו'.

49) ראה פרש"י פרשתנו כג, ב.

50) ע"ד כיבוש מלך. ולכן אמר ע"ד "אטלנה מן הדין" שמשמעו בע"כ.

51) לך יג, יד-יז.

52) ב"ב ק, א (דעת ר"א). ובתרגום יונתן לך שם "עבד בה חזקתה". וראה גם ירושלמי קדושין פ"א ה"ג. וכן בהנסמן לעיל הערה 39.

53) וכפשוטו, דאז (לפני לידת יצחק) הי' אברהם כלל ישראל להיותו היהודי היחידי. ולהעיר מצפע"נ עה"ת ר"פ וישב בנוגע ליעקב.

54) להעיר מיחזקאל לג, כד: אחד הי' אברהם ויירש את הארץ ואנחנו רבים לנו נתנה הארץ למורשה.

55) דצבור לא מת (הוריות ו, א) – אלא שצ"ע אם כן הוא בנוגע לפני מ"ת ולאחר מ"ת.

56) ראה גם ע"ז נג, ב: מכדי ירושה היא להם מאבותיהם. ובפרש"י שם ד"ה ואשריהם. וע"פ הנ"ל בפנים יש לפרש מ"ש רש"י שם "שהרי לאברהם נאמר כי לך אתננה", כי שם קאי לא רק בדין הבעלות הכללית אלא בדין הבעלות הפרטית, וכדיוק לשון הגמרא "ירושה היא להם מאבותיהם". וראה יחזקאל שם ובמפרשים. ועצ"ע.

57) ואולי יש לקשר לזה השקו"ט והפלוגתא אם גר מביא בכורים וקורא (ראה בכורים פ"א מ"ד), ולהלכה פסק הרמב"ם (הל' בכורים פ"ד ה"ג) "הגר מביא וקורא שנאמר לאברהם (לך יז, ה) אב המון גוים נתתיך הרי הוא אב כל העולם כולו שנכנסין תחת כנפי שכינה". וראה פיהמ"ש להרמב"ם בכורים שם.

וע"פ הנ"ל י"ל דזה מה שגר קורא הוא לא מצד היותו חלק מכלל ישראל (כבנ"י שאצלם ישנה הבעלות כללית מאברהם כראש האומה), כ"א בגדר בן היורש מאב שלו – אברהם*.

ולהעיר שלעתיד גם הגרים יטלו חלק בארץ, שנאמר (יחזקאל מז, כאכג) "וחלקתם את הארץ וגו' לכם ולהגרים הגרים בתוככם וגו' והי' בשבט אשר גר הגר אתו שם תתנו נחלתו". וי"ל דזהו בגדר בעלות פרטית שלהם בארץ דיורשים מאברהם**.

וראה רמב"ן ב"ב (פא, א) שהגרים בני אברהם ראוים לירושה אלא שנתחלקה הארץ ליוצאי מצרים כו'. וראה אנציקלופדי' תלמודית ערך גר. וש"נ. ואכ"מ.

*) להעיר מפיהמ"ש להרמב"ם שם: לפי שאברהם הי' אב לכל העולם לפי שהוא למדם אמונה.

**) וראה המשך דברי הרמב"ם בהל' בכורים שם "ולאברהם היתה השבועה תחלה שיירשו בניו את הארץ".

20) מסעי לג, נב ואילך.

58) שופטים כ, יו"ד ואילך.

59) רמב"ם הל' מלכים פ"ו. וראה בארוכה לח"מ שם.

60) רמב"ם שם ה"ה (מירושלמי שביעית פ"ו ה"א).

61) וראה רמב"ן שופטים שם. מפרשי רש"י שם. ועוד.

62) ראה בארוכה רד"ק ש"ב כד, כג שבני היבוס היו "למס עובד"* (ראה רמב"ם הל' מלכים שם ה"א). וצע"ק שבשופטים (א, כא) לא נאמר אצל היבוסי שהיו "למס" כמש"נ שם לאח"ז אצל שאר האומות ש"לא הורישו".

*) דמפשטות לשונו "שנשארו שם משכבשוה בני יהודה כו' והיו שם למס עובד כו' ע"י המס שהיו עובדים לבני יהודה ובני בנימין" משמע שכוונתו דעוד מזמן כיבוש בני יהודה ובני בנימין היו למס עובד (אבל ראה אברבנאל ש"ב שם).

63) ראה רד"ל לפדר"א שם אות פז. וראה מפרשים לש"ב בסופו.

64) וירא כב, יד ובפרש"י שם.

65) תיבה זו (שלכאורה מיותרת) משמעה – בעלות כללית דישראל. אבל עפמ"ש בפדר"א שם שדוד לקח מכל שבט נ' שקלים י"ל, שהכוונה לבעלות פרטית, כדי שיהי' לכל ישראל קנין במקום המקדש ובעיר ירושלים (כפשטות לשון הפדר"א שדוד קנה כל עיר היבוסי*). וצ"ע בהא שירושלים לא נתחלקה לשבטים (יומא יב, א. רמב"ם הל' רוצח ושמירת נפש פ"ט ה"ד (מהשיעורים דשבוע זה – בשנת הדפסת השיחה – תשמ"ז)). ואכ"מ.

---

*) והוא דלא כפשטות הכתובים בסוף ש"ב (ודה"א כא, יח ואילך) שקנה רק מקום הגורן (מקום המקדש). וראה זבחים קטז, ב ובפרש"י שם.

בטקסט השיעור:
חוברת מרצה 22-21
עמ' 5

תהלים פרק קלב

א שִׁיר הַמַּעֲלוֹת זְכֹר יְהוָה לְדָוִד אֵת כָּל
עֻנּוֹתוֹ: **ב** אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לַיהוָה נָדַר לַאֲבִיר יַעֲקֹב:
ג אִם אָבֹא בְּאֹהֶל בֵּיתִי אִם אֶעֱלֶה עַל עֶרֶשׂ יְצוּעָי:
ד אִם אֶתֵּן שְׁנַת לְעֵינָי לְעַפְעַפַּי תְּנוּמָה: **ה** עַד אֶמְצָא
מָקוֹם לַיהוָה מִשְׁכָּנוֹת לַאֲבִיר יַעֲקֹב: **ו** הִנֵּה שְׁמַעֲנֻהָהּ
בְּאֶפְרָתָה מְצָאנֻהָהּ בִּשְׂדֵי יָעַר: **ז** נָבוֹאָה לְמִשְׁכְּנוֹתָיו
נִשְׁתַּחֲוֶה לַהֲדֹם רַגְלָיו: **ח** קוּמָה יְהוָה לִמְנוּחָתֶךָ
אַתָּה וַאֲרוֹן עֻזֶּךָ: **ט** כֹּהֲנֶיךָ יִלְבְּשׁוּ צֶדֶק וַחֲסִידֶיךָ
יְרַנֵּנוּ: **י** בַּעֲבוּר דָּוִד עַבְדֶּךָ אַל תָּשֵׁב פְּנֵי מְשִׁיחֶךָ:
יא נִשְׁבַּע יְהוָה לְדָוִד אֱמֶת לֹא יָשׁוּב מִמֶּנָּה מִפְּרִי
בִטְנְךָ אָשִׁית לְכִסֵּא לָךְ: **יב** אִם יִשְׁמְרוּ בָנֶיךָ
בְּרִיתִי וְעֵדֹתִי זוֹ אֲלַמְּדֵם גַּם בְּנֵיהֶם עֲדֵי עַד
יֵשְׁבוּ לְכִסֵּא לָךְ: **יג** כִּי בָחַר יְהוָה בְּצִיּוֹן אִוָּהּ
לְמוֹשָׁב לוֹ: **יד** זֹאת מְנוּחָתִי עֲדֵי עַד פֹּה אֵשֵׁב
כִּי אִוִּתִיהָ: **טו** צֵידָהּ בָּרֵךְ אֲבָרֵךְ אֶבְיוֹנֶיהָ אַשְׂבִּיעַ
לָחֶם: **טז** וְכֹהֲנֶיהָ אַלְבִּישׁ יֶשַׁע וַחֲסִידֶיהָ רַנֵּן יְרַנֵּנוּ:
יז שָׁם אַצְמִיחַ קֶרֶן לְדָוִד עָרַכְתִּי נֵר לִמְשִׁיחִי:
יח אוֹיְבָיו אַלְבִּישׁ בֹּשֶׁת וְעָלָיו יָצִיץ נִזְרוֹ:

ראב"ע

(א) שיר המעלות –
יתכן שזה השיר חברו דוד בהתכסותו בשק הוא וזקני ישראל בהיות הדבר בעם ולא מצא מקום להקריב קרבן בעד ישראל, כי מקום המשכן רחוק היה.

זכור, עונותו –
מגזרת עינוי והוא שם מהבנין שלא נקרא שם פועלו.

(ב) אשר –
אז נשבע.

וטעם לאביר יעקב –
כי יעקב נדר נדר והשלים נדרו במקום שאמר יהיה בית אלהים.

(ג) אם –
נדר שלא יבא אל ביתו לירושלם ולא יעלה על ערש שהוא יציע לו.

(ד) אם –
בכל כחו. והנכון שהיא שנת צהרים וכבר הזכרתי דעתי במלת שנת שהיא קמוצה, כמלת עזי וזמרת יה.

(ה) עד אמצא –
ידענו כל הארץ לשם היא כולה, רק יש מקומות נכבדים שהם יותר נכבדים, על כן: וזה שער השמים.

(ו) הנה –
אמר רבי משה: שמענוה על ידי דוד שהיה מאפרתה. והנכון בעיני: כי בימים שעברו היו אומרים בני איש ששמענו מפי נביאים, כי המקום הנבחר קרוב הוא אל בית לחם אפרתה, רק המקום לא נודע אם מזרח בית לחם או מערבו או לצפונו או לדרומו, וידוע כי עד היום אין בין ירושלם ובין בית לחם רק כמו שלש פרסאות.

בשדה יער –
ששם גורן ארונה היבוסי.

(ז) נבואה –
ראינו ששם בנה דוד מזבח לשם ויכפר על בני ישראל ויענהו השם באש מן השמים, ושם אמר: זה הוא בית אלהים:

(ח) קומה –
דרך משל, קום ולך אל המקום אשר תנוח בו.

(ט) כהניך –
הם בני אהרן.

וחסידיך –
הם הלוים המשוררים. וטעם לאמר על הכהנים בגדי צדק, כי הם מורים את התורה ושופטי ישראל.

(המשך מעמ' 87)

ראב"ע

(י) בעבור –

דבק עם קומה ה'.

אל תשב פני משיחך –

הוא דוד, כי הטעם כפול כמשפט, פירש טעם בעבור וזה הוא נשבע הטעם כאשר אמרתי, כי השמות הם בכח הפעלים.

(יא) נשבע ה' לדוד –

שבועה שלא יסור ממנה.

(יב) אם, ועדותי –

החולם תחת שור"ק או היא מלה זרה מורכבת מלשון יחיד ורבים, כמו: והפלא ה' את מכותך, ומ"ם אלמדם שבה אל בריתי ועדותי, ומלת גם הם ישבו גם בניהם:

(יג) כי –

הזכיר ציון בעבור שנקראה עיר דוד, כי שמח בהגלות לו כי הר בית ה' הוא ציון.

(יד) זאת –

ידבר על לשון השם.

(טו) צידה –

הארץ תהיה נעמה ומבורכת. וטעם להזכיר צידה, מגזרת צדה לדרך ובאה זאת המלה על דרך אצל פנה כי ברכה תמצא בכל צדה שיוליכו ממנה העוברים.

(טז) וכהניה –

שהם לובשים בגדי כהונה, אולי הם בגדי צדק ילבישם בגדי ישע, כדרך: הלבישני בגדי ישע – שתהיה ישועה מפורסמת ונראה עליהם כבגד.

וחסידיה –

הם הלוים.

(יז) שם –

בדרך נבואה כי תעמוד מלכות דוד.

ערכתי נר –

הטעם כפול, כמו: יערוך אותו אהרן ובניו.

(יח) אויביו –

אמר אלביש בשת אויבי דוד הפך שילביש ישע הכהנים המתפללים בעדו וישוב מלת נזרו למלת שם אצמיח קרן לדוד.

יציץ נזרו –

כמו יצא ונראה, וכמוהו מציץ מן החרכים.

בטקסט השיעור:
חוברת מרצה 22-21
עמ' 7

שמואל א פרק טז

א וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-שְׁמוּאֵל עַד-מָתַי אַתָּה מִתְאַבֵּל
אֶל-שָׁאוּל וַאֲנִי מְאַסְתִּיו מִמְּלֹךְ עַל-יִשְׂרָאֵל מַלֵּא
קַרְנְךָ שֶׁמֶן וְלֵךְ אֶשְׁלָחֲךָ אֶל-יִשַׁי בֵּית-הַלַּחְמִי כִּי-
רָאִיתִי בְּבָנָיו לִי מֶלֶךְ: **ב** וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֵיךְ אֵלֵךְ
וְשָׁמַע שָׁאוּל וַהֲרָגָנִי וַיֹּאמֶר יְהוָה עֶגְלַת בָּקָר תִּקַּח
בְּיָדֶךָ וְאָמַרְתָּ לִזְבֹּחַ לַיהוָה בָּאתִי: **ג** וְקָרָאתָ לְיִשַׁי
בַּזָּבַח וְאָנֹכִי אוֹדִיעֲךָ אֵת אֲשֶׁר-תַּעֲשֶׂה וּמָשַׁחְתָּ לִי אֵת
אֲשֶׁר-אֹמַר אֵלֶיךָ: **ד** וַיַּעַשׂ שְׁמוּאֵל אֵת אֲשֶׁר דִּבֶּר
יְהוָה וַיָּבֹא בֵּית לָחֶם וַיֶּחֱרְדוּ זִקְנֵי הָעִיר לִקְרָאתוֹ
וַיֹּאמֶר שָׁלֹם בּוֹאֶךָ: **ה** וַיֹּאמֶר שָׁלוֹם לִזְבֹּחַ לַיהוָה
בָּאתִי הִתְקַדְּשׁוּ וּבָאתֶם אִתִּי בַּזָּבַח וַיְקַדֵּשׁ אֶת-יִשַׁי
וְאֶת-בָּנָיו וַיִּקְרָא לָהֶם לַזָּבַח: **ו** וַיְהִי בְּבוֹאָם וַיַּרְא
אֶת-אֱלִיאָב וַיֹּאמֶר אַךְ נֶגֶד יְהוָה מְשִׁיחוֹ: **ז** וַיֹּאמֶר
יְהוָה אֶל-שְׁמוּאֵל אַל-תַּבֵּט אֶל-מַרְאֵהוּ וְאֶל-גְּבֹהַּ
קוֹמָתוֹ כִּי מְאַסְתִּיהוּ כִּי לֹא אֲשֶׁר יִרְאֶה הָאָדָם כִּי
הָאָדָם יִרְאֶה לַעֵינַיִם וַיהוָה יִרְאֶה לַלֵּבָב: **ח** וַיִּקְרָא
יִשַׁי אֶל-אֲבִינָדָב וַיַּעֲבִרֵהוּ לִפְנֵי שְׁמוּאֵל וַיֹּאמֶר גַּם-
בָּזֶה לֹא-בָחַר יְהוָה: **ט** וַיַּעֲבֵר יִשַׁי שַׁמָּה וַיֹּאמֶר
גַּם-בָּזֶה לֹא-בָחַר יְהוָה: **י** וַיַּעֲבֵר יִשַׁי שִׁבְעַת בָּנָיו
לִפְנֵי שְׁמוּאֵל וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל-יִשַׁי לֹא-בָחַר יְהוָה
בְּאֵלֶּה: **יא** וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל-יִשַׁי הֲתַמּוּ הַנְּעָרִים
וַיֹּאמֶר עוֹד שָׁאַר הַקָּטָן וְהִנֵּה רֹעֶה בַּצֹּאן וַיֹּאמֶר
שְׁמוּאֵל אֶל-יִשַׁי שְׁלֵחָה וְקָחֶנּוּ כִּי לֹא-נָסֹב עַד-בֹּאוֹ
פֹּה: **יב** וַיִּשְׁלַח וַיְבִיאֵהוּ וְהוּא אַדְמֹנִי עִם-יְפֵה עֵינַיִם
וְטוֹב רֹאִי וַיֹּאמֶר יְהוָה קוּם מְשָׁחֵהוּ כִּי-זֶה הוּא:
יג וַיִּקַּח שְׁמוּאֵל אֶת-קֶרֶן הַשֶּׁמֶן וַיִּמְשַׁח אֹתוֹ בְּקֶרֶב
אֶחָיו וַתִּצְלַח רוּחַ-יְהוָה אֶל-דָּוִד מֵהַיּוֹם הַהוּא וָמָעְלָה
וַיָּקָם שְׁמוּאֵל וַיֵּלֶךְ הָרָמָתָה:

רד"ק

(א) מלא קרנך שמן –

אמר: קרנך, לפי שהיה הקרן הזה מזומן למשוח בו מלכי בית דוד ועל העתיד היה מזומן אותו הקרן על פי הנביאים והיה באהל מועד עם כלי שמן המשחה. וכן אמר כשנמשח שלמה: ויקח צדוק הכהן את קרן השמן מן האהל, נראה כי שם באהל מועד היה מוכן זה הקרן עם כלי שמן המשחה ולפיכך אמר לשמואל: מלא קרנך שמן, כי על הנביאים היה מוטל למשוח המלכים על פי ה' ואף על פי שצדוק הכהן משח שלמה הנה היה שם עמו נתן הנביא, כמו שכתוב: ומשח אותו צדוק הכהן ונתן הנביא ומשיחת המלכים ליצוק מן השמן תחלה על ראש המלך ואחר כך היה מושח ממנו כצורת נזר בין ריסי עיניו, ואחר כך הנשאר בקרן היה יוצק על ראשו, כי מלא הקרן היה שיעור המשיחה עם היציקה.

לי מלך –

ולא אמר לישראל מלך, ר"ל לי שיהיה לעבודתי וישמע אלי לכל אשר אצונו, לא כשאול שעבר על מצותי.

(ב) עגלת בקר –

מצאנו כי אף על פי שהיה מבטיח הקב"ה הנביא או הצדיק, אף על פי כן הוא נשמר מלכת במקום סכנה כמו שראינו ביעקב אבינו, שהבטיחו הקדוש ברוך הוא בעברו ארם נהרים ואמר לו: והשיבותיך אל האדמה הזאת ושם גם כן נראה לו המלאך והבטיחו ואמר לו: שוב אל ארץ אבותיך ולמולדתך ואהיה עמך וכאשר שמע כי עשו בא לקראתו: ויירא יעקב מאד ויצר לו. וכן דוד שהיה נמשח למלך על פי ה' היה בורח מפני שאול וגם גד הנביא אמר לו: לא תשב במצודה וכן בדברי המלחמות היו עושין תחבולות אחר הבטחת האל ית', כמו שעשה גדעון בדבר הכדים והלפידים וגם פעמים היו עושין התחבולות במצוות האל, כמו שכתוב ביהושע בכבוש יריחו: הקף את העיר וכן ציווה לשמואל הנביא תחבולה אף על פי שהיה הולך במצותו והטעם, כי אף על פי שהקדוש ברוך הוא עושה נסים ונפלאות עם יראיו, ברוב הם על מנהג העולם וכן על מנהג העולם היה לו ליעקב לירא מפני עשו ולדוד מפני שאול, אם היה מושח מלך בחייו והיה לו לבקש תחבולה, איך אלך וזו הייתה שאלתו

(המשך מעמ' 89)

רד"ק

איך אלך. ואמר לו הקב"ה: עגלת בקר תקח בידך, כי בכל מקום היו רשאין להקריב באותו זמן, כי זמן היתר הבמות היה כל זמן שהיה אהל מועד בנוב וגבעון. ולמדו רבותינו ז"ל מזה הפסוק, שמצוה לשנות בדברי שלום שהרי הקב"ה אמר לשמואל עגלת בקר תקח בידך והראה לו שאין ראוי לאדם ללכת במקום סכנה ולסמוך על הנס, משום שנאמר: לא תנסון את ה' אלהיכם. ויש מפרשים: כי הקב"ה אמר לו כך, אני אמרתי לך שתלך בהצנע, ואתה אמרת ושמע שאול והרגני, עתה אני אומר לך שתלך בפרהסיא ותקח עגלת בקר לעשות זבחים שלמים ביום משחך אותו למלך, וזה שאמר: וקראת לישי בזבח אמר לו לך בפרהסיא ונראה מי הורג אותך. ועל זה הדרך פירשו ג"כ במדרש מה שאמר לו הקב"ה למשה רבינו: עבור לפני העם הזה, לפי שאמר לו: עוד מעט וסקלוני אמר לו הקב"ה: עבור לפני העם ונראה מי סוקל אותך.

(ג) את אשר אומר אליך –

ולמה לא אמר לו מתחלה שימשח דוד, כדי שידעו כולם כי מה' הוא ויראו כולם כי לא בחר בכל בני ישי אלא בדוד, כי בפני כל העומדים שם נאמר לו על פי הנבואה.

(ד) ויחרדו –

וינועו ויתקבצו לצאת לקראתו. וכן: יחרדו כצפור ממצרים ויחרדו בנים מים. וכן תירגם יונתן: לשון קבוץ ואתכנשו. ויש לפרשו לשון חרדה, כי תמהו על בואו ופחדו אולי היה בעיר מי שחטא חטא גדול שיצטרך שמואל הנביא לבא העיר, וזהו שאמר שלום בואך, והוא ענה להם שלום, כלומר אין דבר רק שלום אל תפחדו כי לזבוח לה' באתי.

ויאמר שלום בואך –

הגדול שבזקנים אמר ואפשר שישי היה.

(ה) התקדשו –

כתרגום: איזדמנו וכן ויקדש.

(ו) בבואם –

בבית.

ויאמר אך נגד ה' משיחו –

פירש אמר בלבו או בפיו, כי חשב כי זה הוא המלך שצוהו האל למשוח, לפי שהיה בכור בבני ישי. ועוד: כי ראהו יפה צורה וקומה כשאול וחשב כי הקב"ה בוחר באנשים יפה קומה וצורה למלכות, כדי שיהא מוראו על העם, וכן אמר בשאול: הראיתם אשר בחר בו ה' כי אין כמוהו בכל העם וכן הוא כמו שחשב שמואל, כי בעל קומה וצורה יפה בוחר בו האל למלוכה כדי שייראו ממנו העם ובלבד שיהיה לבו טוב וישר.

ופירש: נגד ה' משיחו – כמו: נכח ה' דרככם, כלומר ה' יהיה עמו. ויונתן תרגם: תקין קדם ה' משיחיה וכן תרגם נכח ה' אתקין ה'.

(ז) אל תבט אל מראהו –

בוחן לבות וכליות בני אדם ידע לבב אליאב כי איננו ישר, לפיכך אמר לשמואל: אל תבט אל מראהו, כי אף על פי שהוא יפה מראה והגון למלכות לפי מראהו, אני יודע לבבו ומאסתיהו למלכות כי איננו הגון לפי לבבו.

גבוה –

שם בפלס גדול העצה. ויש מפרשים: כי כאשר אמר נגד ה' משיחו – על שאול בקש עוד שלא תסור המלוכה ממנו כשראה אליאב שלא היה יפה כמוהו, בקש מה' שלא יחליף שאול באחר, לפיכך ענה לו האל: אל תבט אל מראהו כי מאסתיהו, ושאול הוא שהיה יפה מראה וגבה קומה.

(ט) גם בזה לא בחר ה' –

לפי שלא אמר לו ה' ידע כי לא בחר בו, כי הוא אמר לו: אשר אומר אליך.

(י) לא בחר ה' באלה –

בקמ"ץ הבית והם שנים במקרא בקמץ זה ולא אוכל ללכת באלה.

(יא) עוד שאר הקטן –

פועל עומד, כמו נשאר וזה לבדו מן הקל.

שלחה וקחנו –

הביאהו כלומר קחנו על ידי שליח שיביאהו הנה.

כי לא נסוב –

פירש לאכול, כי כבר זבחו זבחי שלמים וקדש ישי ובניו ושאר הזקנים לאכול עמו וקודם שאכלו נמשח דוד.

(יב) עם יפה עינים –

כמו ויפה עינים, כמו תאנים עם בכורים, כמו ובכורים.

וטוב רואי –

שם בשקל צורי חולי וכן: לא תשורני עין רואי והספור הזה להודיע כי הגון היה למלכות, כי יפה תואר היה.

קום משחהו –

קום עניין זירוז. וכן: קום עבור את הירדן הזה קומו ועברו לכם קום התהלך בארץ. ורבותינו ז"ל דרשו: אמר לו הקב"ה משיחי עומד ואתה קדוש יושב קום משחהו!

כי זה הוא –

זהו שיהיה מלך לא כאשר חשבת אתה, או פירושו זהו אשר אמרתי לך: ומשחת לי את אשר אומר אליך. ויש בו דרש: זה טעון משיחה ואין אחר טעון משיחה וסמכו מזה, כי אין מושחין בשמן המשחה אלא מלכי בית דוד בלבד.

(יג) בקרב אחיו –

לומר שנבחר מכלם.

ותצלח רוח ה' אל דוד –

כתרגומו: ושרת רוח נבואה מן קדם ה'. על דוד. וכן:

רוח ה' סרה מעם שאול –

תרגומו: רוח גבורה מן קדם ה' דהות עם שאול עדת מיניה. וזאת רוח הגבורה העירה את דוד להרוג את הארי והדוב והפלשתי, וכן רוח הקדש נולדה בו מהיום ההוא ומעלה ואמר השירים והמזמורים ברוח הקדש שנולדה בו, כי בכלל רוח ה' רוח הקדש ורוח גבורה.

בטקסט השיעור:
חוברת מרצה 22-21
עמ' 5

שמואל ב פרק ה

א וַיָּבֹאוּ כָל-שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל אֶל-דָּוִד חֶבְרוֹנָה
וַיֹּאמְרוּ לֵאמֹר הִנְנוּ עַצְמְךָ וּבְשָׂרֶךָ אֲנָחְנוּ:
ב גַּם-אֶתְמוֹל גַּם-שִׁלְשׁוֹם בִּהְיוֹת שָׁאוּל מֶלֶךְ עָלֵינוּ
אַתָּה (הָיִיתָה מוֹצִיא וְהַמֵּבִי) [הָיִיתָ הַמּוֹצִיא
וְהַמֵּבִיא] אֶת-יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר יְהוָה לְךָ אַתָּה
תִּרְעֶה אֶת-עַמִּי אֶת-יִשְׂרָאֵל וְאַתָּה תִּהְיֶה לְנָגִיד
עַל-יִשְׂרָאֵל: **ג** וַיָּבֹאוּ כָל-זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל-הַמֶּלֶךְ
חֶבְרוֹנָה וַיִּכְרֹת לָהֶם- הַמֶּלֶךְ דָּוִד בְּרִית בְּחֶבְרוֹן
לִפְנֵי יְהוָה וַיִּמְשְׁחוּ אֶת-דָּוִד לְמֶלֶךְ עַל-יִשְׂרָאֵל:
ד בֶּן-שְׁלֹשִׁים שָׁנָה דָּוִד בְּמָלְכוֹ אַרְבָּעִים שָׁנָה
מָלָךְ: **ה** בְּחֶבְרוֹן מָלַךְ עַל-יְהוּדָה שֶׁבַע שָׁנִים וְשִׁשָּׁה
חֳדָשִׁים וּבִירוּשָׁלַם מָלַךְ שְׁלֹשִׁים וְשָׁלֹשׁ שָׁנָה עַל
כָּל-יִשְׂרָאֵל וִיהוּדָה: **ו** וַיֵּלֶךְ הַמֶּלֶךְ וַאֲנָשָׁיו יְרוּשָׁלַם
אֶל-הַיְבוּסִי יוֹשֵׁב הָאָרֶץ וַיֹּאמֶר לְדָוִד לֵאמֹר לֹא-
תָבוֹא הֵנָּה כִּי אִם-הֲסִירְךָ הָעִוְרִים וְהַפִּסְחִים לֵאמֹר
לֹא-יָבוֹא דָוִד הֵנָּה:

רד"ק

(א) ויבואו כל שבטי ישראל –

מכל שבטי ישראל באו אליו ואפילו משבט בנימן, כי לא היה להם עוד תקוה בבית שאול וזה היה חמש שנים אחר שמת איש בשת וחמש שנים היתה המלכות בטלה, שלא מלך דוד על כל ישראל עד סוף חמש שנים וששה חדשים, כי איש בשת לא מלך אלא שתי שנים.

הננו עצמך ובשרך אנחנו –

אף על פי שאתה ממשפחת יהודה והננו קרובים לך אנחנו גם כן עצמך, כי כלנו בני ישראל אחים אנחנו.

(ב) אתה הייתה מוציא –

ה"א כתובה בסוף מלת הייתה והיא נקראת עם מלת מוציא, וכן: ידעתה שחר מקומו:

והמבי –

חסר אלף בכתוב. וכן: היורש אבי לך.

(ג) ויבואו כל זקני ישראל –

וכבר אמר למעלה: ויבואו כל שבטי ישראל?! אלא פירושו ויבואו וכבר באו תחלה זקני ישראל אל דוד וכרת להם ברית שלא ירע להם בעבור שסמכו ידי איש בשת שתי שנים, ובעבור שאחרו להמליכו אחר מות איש בשת חמש שנים, וכיון שכרת להם ברית שלחו בעבור שבטי ישראל ובאו אל דוד ומשחוהו למלך, ואע"פ שהיה נמשח תחלה ביד שמואל ומשחוהו אחר כן בית יהודה, משחוהו גם עתה ישראל כי עתה מלך על כל ישראל.

ובדברי הימים אומר: וימשחו את דוד למלך על ישראל בדבר ה' ביד שמואל, לפי שלא היה נתקיים דבר שמואל עד היום הזה, כי שמואל משחו למלך על כל ישראל, כמו שהיה שאול מלך על כל ישראל ומפני זה לא נלחם דוד ביבוסי יושב ציון, עד שהיה מלך על כל ישראל ומיד שמשחו אותו ישראל הלך שם.

לפני ה' –

כבר פירשתי כי כל מקום שיתקבצו שם כל ישראל או רובם שם שכינה שורה. או פירש לפני ה' – שאמרו ה' יהיה עד בינינו בברית שאנו כורתים.

(ה) בחברון מלך על יהודה שבע שנים וששה חדשים –

ובכלל לא מנאם, לפי שלא היתה שנה שלמה וכן בספר מלכים לא מנה אותם ששה חדשים אפילו בפרט, לפי שלא היתה שנה שלימה. ובדרש: אלין ששה חדשים יתירים מה אנון? ר' יצחק בשם ר' יהודה: חסירים היו משלשים ושלש אלא שהכתובים חולקים כבוד לירושלם ומונין אותם שלימים אמר רבי יודן: חשבון המרובה בולע את המועט.אמר ר' יודן: כתוב כי ששה חדשים ישב שם יואב, אותן חדשים לא עלו לו מן המנין. דבר אחר: אותן חדשים שברח מפני אבשלום ובשעירה היה מתכפר כהדיוט, לא עלו מן המניין.

(ו) וילך המלך ואנשיו –

ובדברי הימים: וילך דוד וכל ישראל?! כי

(המשך מעמ' 91)

רד"ק

כל ישראל היו עתה אנשיו וכיון שמלך על כל ישראל, הלך אל ירושלם ללכוד מצודת ציון, לפי שהיתה קבלה אצלם כי ציון ראש ממלכת ישראל ולא ילכוד אותה אלא מי שיהיה מלך על כל ישראל, ועד היום לא נתקיימה מלכות בישראל, כי שאול לא קמה מלכותו.

כי אם הסירך העורים והפסחים –

תרגם יונתן: אלהין באעדיותך חטאיא וחיביא דאמרין לא יעול דוד הלכא. ומצאנו בדרש: אמרו אנשי יבוס לאברהם: כרות עמנו ברית שאין זרעך יורש את עיר היבוס ואנו מוכרין לך את מערת המכפלה ועשה כן, ואנשי יבוס עשו צלמי נחשת והעמידום ברחוב העיר וכתבו עליהם ברית השבועה, וכשבאו ישראל לארץ לא יכלו להכנס שם מפני השבועה, שנאמר: ואת היבוסי יושב ירושלם לא יכלו בני ישראל להורישם. וכשמלך דוד רצה להכנס שם ולא הניחוהו, שנאמר: ויאמרו אנשי יבוס לא תבא הנה. אמרו לו: אין אתה יכול עד שתסיר הצלמים הללו שכתוב עליהם ברית השבועה, שנאמר: כי אם הסירך העורים והפסחים ואלו הם הצלמים, שעינים להם ולא יראו אזנים להם ולא ישמעו רגליהם ולא יהלכו, שנאי נפש דוד, לפי ששונא מלשמוע ומעבוד ע"א, שנאמר: על כן יאמרו עור ופסח לא יבא אל הבית. אמר דוד לאנשיו: כל מי שיעלה בראשונה ויסיר את הצלמים יהיה לראש ועלה יואב והיה לראש, שנאמר: ויעל יואב וגו' ואחר כן קנה דוד את עיר היבוסי לישראל בכסף זהב בכתב לאחוזת עולם בשש מאות זהב, שנאמר: ויתן דוד לארונה במקום וגו'.

ועוד אמרו: כי שני צלמים אלו היו בראש המגדל הנקרא צנור והיה אחד עור על שם יצחק והאחד היה פסח על שם יעקב ובפיהם השבועה שנשבע אברהם לאבימלך, שנאמר: אם תשקר לי ולניני ולנכדי, לפיכך לא כבשו ישראל, כשכבשו את ירושלם כי עדיין היה נכד אבימלך חי ובימי דוד כבר מת ובטלה השבועה.

והחכם ר' אברהם א"ע פירש: כי אם הסירך – כמו הסיר כלומר אם תסיר למלחמתך אפילו העורים והפסחים אז ימנעוך שלא תבא הנה, כי המגדל הזה חזק מאד ולא נירא אותך למלחמה.

בטקסט השיעור:
חוברת מרצה 22–21
עמ' 7

שמואל א פרק ל

א וַיְהִי בְּבֹא דָוִד וַאֲנָשָׁיו צִקְלַג בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי
וַעֲמָלֵקִי פָּשְׁטוּ אֶל-נֶגֶב וְאֶל-צִקְלַג וַיַּכּוּ אֶת-צִקְלַג
וַיִּשְׂרְפוּ אֹתָהּ בָּאֵשׁ: **ב** וַיִּשְׁבּוּ אֶת-הַנָּשִׁים אֲשֶׁר-
בָּהּ מִקָּטֹן וְעַד-גָּדוֹל לֹא הֵמִיתוּ אִישׁ וַיִּנְהֲגוּ וַיֵּלְכוּ
לְדַרְכָּם: **ג** וַיָּבֹא דָוִד וַאֲנָשָׁיו אֶל-הָעִיר וְהִנֵּה שְׂרוּפָה
בָּאֵשׁ וּנְשֵׁיהֶם וּבְנֵיהֶם וּבְנֹתֵיהֶם נִשְׁבּוּ: **ד** וַיִּשָּׂא דָוִד
וְהָעָם אֲשֶׁר-אִתּוֹ אֶת-קוֹלָם וַיִּבְכּוּ עַד אֲשֶׁר אֵין-
בָּהֶם כֹּחַ לִבְכּוֹת: **ה** וּשְׁתֵּי נְשֵׁי-דָוִד נִשְׁבּוּ אֲחִינֹעַם
הַיִּזְרְעֵלִית וַאֲבִיגַיִל אֵשֶׁת נָבָל הַכַּרְמְלִי: **ו** וַתֵּצֶר
לְדָוִד מְאֹד כִּי-אָמְרוּ הָעָם לְסָקְלוֹ כִּי-מָרָה נֶפֶשׁ
כָּל-הָעָם אִישׁ עַל-(בָּנָו) [בָּנָיו] וְעַל-בְּנֹתָיו וַיִּתְחַזֵּק
דָּוִד בַּיהוָה אֱלֹהָיו: **ז** וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל-אֶבְיָתָר הַכֹּהֵן
בֶּן-אֲחִימֶלֶךְ הַגִּישָׁה-נָּא לִי הָאֵפוֹד וַיַּגֵּשׁ אֶבְיָתָר אֶת-
הָאֵפוֹד אֶל-דָּוִד: **ח** וַיִּשְׁאַל דָּוִד בַּיהוָה לֵאמֹר אֶרְדֹּף
אַחֲרֵי הַגְּדוּד-הַזֶּה הַאַשִּׂיגֶנּוּ וַיֹּאמֶר לוֹ רְדֹף כִּי-הַשֵּׂג
תַּשִּׂיג וְהַצֵּל תַּצִּיל: **ט** וַיֵּלֶךְ דָּוִד הוּא וְשֵׁשׁ-מֵאוֹת
אִישׁ אֲשֶׁר אִתּוֹ וַיָּבֹאוּ עַד-נַחַל הַבְּשׂוֹר וְהַנּוֹתָרִים
עָמָדוּ: **י** וַיִּרְדֹּף דָּוִד הוּא וְאַרְבַּע-מֵאוֹת אִישׁ וַיַּעַמְדוּ
מֵאָתַיִם אִישׁ אֲשֶׁר פִּגְּרוּ מֵעֲבֹר אֶת-נַחַל הַבְּשׂוֹר:
יא וַיִּמְצְאוּ אִישׁ-מִצְרִי בַּשָּׂדֶה וַיִּקְחוּ אֹתוֹ אֶל-דָּוִד
וַיִּתְּנוּ-לוֹ לֶחֶם וַיֹּאכַל וַיַּשְׁקֻהוּ מָיִם: **יב** וַיִּתְּנוּ-לוֹ-
פֶּלַח דְּבֵלָה וּשְׁנֵי צִמֻּקִים וַיֹּאכַל וַתָּשָׁב רוּחוֹ אֵלָיו כִּי
לֹא-אָכַל לֶחֶם וְלֹא-שָׁתָה מַיִם שְׁלֹשָׁה יָמִים וּשְׁלֹשָׁה
לֵילוֹת: **יג** וַיֹּאמֶר לוֹ דָוִד לְמִי-אַתָּה וְאֵי מִזֶּה אָתָּה
וַיֹּאמֶר נַעַר מִצְרִי אָנֹכִי עֶבֶד לְאִישׁ עֲמָלֵקִי וַיַּעַזְבֵנִי
אֲדֹנִי כִּי חָלִיתִי הַיּוֹם שְׁלֹשָׁה: **יד** אֲנַחְנוּ פָּשַׁטְנוּ
נֶגֶב הַכְּרֵתִי וְעַל-אֲשֶׁר לִיהוּדָה וְעַל-נֶגֶב כָּלֵב וְאֶת-
צִקְלַג שָׂרַפְנוּ בָאֵשׁ: **טו** וַיֹּאמֶר אֵלָיו דָּוִד הֲתוֹרִדֵנִי
אֶל-הַגְּדוּד הַזֶּה וַיֹּאמֶר הִשָּׁבְעָה- לִי בֵאלֹהִים אִם-
תְּמִיתֵנִי וְאִם-תַּסְגִּרֵנִי בְּיַד-אֲדֹנִי וְאוֹרִדְךָ אֶל-הַגְּדוּד
הַזֶּה: **טז** וַיֹּרִדֵהוּ וְהִנֵּה נְטֻשִׁים עַל-פְּנֵי כָל-הָאָרֶץ
אֹכְלִים וְשֹׁתִים וְחֹגְגִים בְּכָל הַשָּׁלָל הַגָּדוֹל אֲשֶׁר
לָקְחוּ מֵאֶרֶץ פְּלִשְׁתִּים וּמֵאֶרֶץ יְהוּדָה: **יז** וַיַּכֵּם
דָּוִד מֵהַנֶּשֶׁף וְעַד-הָעֶרֶב לְמָחֳרָתָם וְלֹא-נִמְלַט מֵהֶם
אִישׁ כִּי- אִם-אַרְבַּע מֵאוֹת אִישׁ-נַעַר אֲשֶׁר-רָכְבוּ עַל-
הַגְּמַלִּים וַיָּנֻסוּ:

רד"ק

(א) ועמלקי פשטו –
בבואם ביום השלישי שנסעו משם ללכת עם אכיש, מצאו שעמלקי פשטו אל נגב צקלג, כי חפשו הדבר עד שמצאו כי מצקלג היו יוצאים להם השוללים, אף על פי שדוד לא היה מחיה איש ואשה שיגיד הם חפשו הדבר עם השכנים עד שמצאו ומסבות הבורא יתברך ומשמירתו את אוהביו היה, שלא המיתו איש ואשה שהרי דוד הרג כמה מהם.

אל נגב –
כתרגומו: אל דרום, והוא חסר הנסמך אל נגב הכרתי ואל נגב כלב הנזכרים למעלה. או הוא שם עיר נקרא נגב וכן: ולאשר ברמות נגב.
ואפשר כי היא היא והראשון נכון.

ויכו את צקלג –
אינו אומר שהרגו אנשי צקלג שהרי אומר לא המיתו איש ואשה, אלא פירוש ויכו – הרסו העיר ושרפוה באש ואמר ויכו, על הריסת הבנין על דרך הרחבת הלשון, כמו שאמר על הבנין: וירפא את מזבח ה', ויואב יחיה את שאר העיר.

(המשך מעמ' 93)

רד"ק

(ב) וישבו את הנשים –
כי אנשים לא היו בה כי עם דוד הלכו ולא נשארו בה כי אם הנשים והבנים והבנות, לפיכך לכדום כי לא היה בעיר מי שילחם.

(ו) ותצר לדוד –
שרשו יצר והוא מענין צרה וצוקה. ובאמרו לשון נקבה, ר"ל זאת הרעה.

כי מרה נפש כל העם –
פעל עבר, כי הוא מלעיל בשני פשטין.

ויתחזק דוד בה' אלהיו –
וישם תוחלתו בו והתאפק על הרעה ואמר לרדוף אחריהם ואמר לאביתר: הגישה האפוד.

(ח) ארדף –
דרך שאלה בלא ה"א השאלה, כמו אף כי אמר אלוהים, אתה זה בני עשו. ושאל דוד שתי שאלות כאחת ואף על פי שלא היו עושין כן באורים ותומים כמו שפירשתי למעלה, עשה כן לדוחק השעה ונענה על שתיהם.

(ט) הבשור –
שם מקום.

והנותרים עמדו –
מקרא קצר הוא, ור"ל כי כולם באו עד נחל הבשור ועברו הנחל ארבע מאות והנותרים שלא עברו עמדו שם, כלומר שלא חזרו להם אלא שם עמדו והמתינו העוברים שם ושמרו את כליהם, כי הרודפים לא היה להם שישאו כלום אלא מעט בכדי שיוכלו להלחם לבד. ויונתן תרגם: ומקצתהון אשתארו.

(י) אשר פגרו –
שבתו מפני חולשתם מכח הרדיפה. והדומה לו בדברי רבותינו ז"ל יומא: דמפגרי רבנן הוו אמרי אידנא יומא דשפמי, פירש: יום שהיו בטלים וחלושים מגירסת' ויונתן תרגם: דאתמנעו או פירש תרגום של הרס תהרסם פגרא תפגרינון.

(יב) פלח דבלה –
חתיכת דבילה.

(יד) נגב הכרתי –
כרתי שם משפחה מפלשתים, כמו שנאמר עליהם גוי כרתים

והכרתי –
את כרתי כי בארץ פלשתים ובארץ יהודה פשטו, כמו שאמר: אשר לקחו מארץ פלשתים ומארץ יהודה.

ועל נגב כלב –
הוא כלב בן חצרון משבט יהודה ואף על פי שאמר: ועל אשר ליהודה נחלת כלב זה הייתה לה שם ידוע בפני עצמה.

ונגב –
פירוש דרום כתרגומו. או פירש ארץ משור, כי יקרא נגב כמו המדבר שיקרא נגב, מפני החורב והוא מישור.

(טו) נטושים –
מענין: ויטש על המחנה, עניין התפשטות:

וחוגגים –
מרקדים ומפזזים ומכרכרים, כמו: יחוגו וינועו כשכור.

(יז) מהנשף ועד הערב למחרתם –
מערב יום זה עד ערב יום שני וכל אותו הערב עד הבקר, שהוא המחרת.

ומ"ם למחרתם –
מחרת שני הנשפים שעברו.

ומלת עד –
עומדת במקום שנים כאילו אמר ועד למחרתם. ולדעת רז"ל: שפירש מהנשף ועד הערב ואמרו: תרי נשפי הוו נשף יממא ואתי ליליא נשף ליליא ואתי יממא אינו מתיישב טעם המ"ם. ויונתן תרגם: מקבלא ועד עדן רמשא ביומא דבתרוהי, ולא פירש שם טעם המ"ם. ובדרש: אמר טעם המ"ם על העמלקים למחרתם המחרת שלהם, שהם למודים ללקות במחרת, שנאמר: וצא הלחם בעמלק מחר.

רמב"ם הלכות מלכים
פרק ג הלכות א-ו

בטקסט השיעור:
חוברת מרצה 22-21
עמ' 7

הלכה א'

בעת שישב המלך על כסא מלכותו. כותב לו ספר תורה לעצמו יתר על הספר שהניחו לו אבותיו. ומגיהו מספר העזרה על פי בית דין של שבעים ואחד. אם לא הניחו לו אבותיו או שנאבד כותב שני ספרי תורה. אחד מניחו בבית גנזיו שהוא מצווה בו ככל אחד מישראל. והשני לא יזוז מלפניו. אלא בעת שיכנס לבית הכסא. או לבית המרחץ. או למקום שאין ראוי לקריאה. יוצא למלחמה והוא עמו. נכנס והוא עמו. יושב בדין והוא עמו. מיסב והוא כנגדו שנאמר והיתה עמו וקרא בו כל ימי חייו:

הלכה ב'

לא ירבה לו נשים. מפי השמועה למדו שהוא לוקח עד שמונה עשרה נשים בין הנשים ופלגשים הכל שמונה עשרה. ואם הוסיף אחת ובעלה לוקה. ויש לו לגרש ולישא אחרת תחת זו שגירש:

הלכה ג'

ולא ירבה לו סוסים אלא כדי מרכבתו. אפילו סוס אחד פנוי להיות רץ לפניו כדרך שעושין שאר המלכים אסור. ואם הוסיף לוקה:

הלכה ד'

ולא ירבה לו כסף וזהב להניח בגנזיו ולהתגאות בו או להתנאות בו. אלא כדי שיתן לחיילותיו ולעבדיו ולשמשיו. וכל כסף וזהב שירבה לאוצר בית ה' ולהיות שם מוכן לצרכי הצבור ולמלחמותם הרי זה מצוה להרבותו. ואין אסור אלא להרבות לעצמו בבית גנזיו שנאמר ולא ירבה לו. ואם הרבה לוקה:

הלכה ה'

המלך אסור לשתות דרך שכרות. שנאמר אל למלכים שתו יין. אלא יהיה עוסק בתורה ובצרכי ישראל ביום ובלילה. שנאמר והיתה עמו וקרא בו כל ימי חייו:

הלכה ו'

וכן לא יהיה שטוף בנשים. אפילו לא היתה לו אלא אחת לא יהיה מצוי אצלה תמיד כשאר הטפשים. שנאמר אל תתן לנשים חילך. על הסרת לבו הקפידה תורה שנאמר ולא יסור לבבו. שלבו הוא לב כל קהל ישראל לפיכך דבקו הכתוב בתורה יתר משאר העם שנאמר כל ימי חייו:

בטקסט השיעור:
חוברת מרצה 22-21
עמ' 7

בארבעה פרקים העולם נידון בפסח על התבואה בעצרת על פירות האילן בראש השנה כל באי עולם עוברין לפניו כבני מרון שנאמר היוצר יחד ליבם המבין אל כל מעשיהם *(תהלים לג טו)* **ובחג נידונים על המים.** (נוסח הרמב"ם)

משנה מסכת ראש השנה
פרק א משנה ב

פירוש רבי עובדיה מברטנורא

בארבעה פרקים – בשנה:

בפסח על התבואה – מדאמרה תורה הביאו לפני עומר בפסח כדי שאברך לכם תבואה שבשדות, מינה ידעינן דבפסח נידונים על התבואה:

ובעצרת על פירות האילן – מדאמרה תורה הביאו לפני שתי הלחם בעצרת כדי שאברך לכם פירות האילן, וחטה עץ קרייה רחמנא דכתיב *(בראשית ב)* ומעץ הדעת טוב ורע, כמאן דאמר עץ שאכל אדם הראשון חטה היה:כבני מרון:כבני אמריא, ככבשים הללו שמוציאין אותן בפתח קטן זה אחר זה לעשרן, ואין שנים יכולים לצאת כאחד:

היוצר יחד לבם – הכי קאמר, היוצר והוא הקב"ה רואה יחד לבם ומבין אל כל מעשיהם שאע"פ שעוברים לפניו אחד אחד, מ"מ כולן נסקרים בסקירה אחת:

ובחג נידונין על המים – מדאמרה תורה נסכו לפני מים בחג:

פירוש עיקר תוספות יום טוב

(יח) *(על הברטנורא)* **ז"ל** חברייתא מפני מה אמרה התורה חביאו עומר בפסח מפני שהפסח זמן תבואה הוא אמר הקב"ה חביאו כו' כדי כו' וכן בכולם:

(יט) *(על המשנה)* **בר"ה.** בגמרא (דף ח') ילפינן לה מקראי. ואף על גב דודאי על כל המאורעות נידונין ובכללם אינך ג' דינים מ"מ בשלשה פרקים הללו הוא גזר דין של כל העולם. ובר"ה כל באי כו' וגוזרין לכ"א חלקו מדברים אלו. הר"נ. ועתוי"ט:

(כ) *(על הברטנורא)* **גמרא** ופירש"י ואקרא דלעיל מיניה קמהדר השגיח אל כל כו' היוצר אותם השגיח יחד את לבם. ולהכי נסיב האי תנא להך קרא לומר שאף על פי שעוברין כבני מרון בדקדוק גדול מ"מ כולן נסקרין בסקירה אחת וז"ש הר"מ והנגלה מזה המאמר מבואר כאשר תראה. אבל הנסתר ענינו קשה בלי ספק ע"כ. כי האדם א"א לצייר שני הפכים בנושא אחד בזמן א' שיעברו אחד אחד ויהיו נסקרים בסקירה אחת אבל כמו שא"א להשיג מהותו יתברך ויתעלה זכרו נצח, כן א"א להשיג השגחתו וסקירתו. תוי"ט:

(כא) *(על הברטנורא)* **כדי** שיתברכו לכם גשמי השנה. ברייתא:

(כב) *(על המשנה)* **ובחג.** ואע"פ ששלשתן בשם חגים נקראו בכתוב. מ"מ מלת חג הנחתו על המחול והריקוד שהוא בחג הסוכות והיתה שמחה יתירה של בית השואבה:

בטקסט השיעור:
חוברת מרצה 22-21
עמ' 21

תהלים פרק מב

א לַמְנַצֵּחַ מַשְׂכִּיל לִבְנֵי־קֹרַח: **ב** כְּאַיָּל תַּעֲרֹג עַל
אֲפִיקֵי מָיִם כֵּן נַפְשִׁי תַעֲרֹג אֵלֶיךָ אֱלֹהִים: **ג** צָמְאָה
נַפְשִׁי לֵאלֹהִים לְאֵל חָי מָתַי אָבוֹא וְאֵרָאֶה פְּנֵי
אֱלֹהִים: **ד** הָיְתָה לִּי דִמְעָתִי לֶחֶם יוֹמָם וָלָיְלָה בֶּאֱמֹר
אֵלַי כָּל הַיּוֹם אַיֵּה אֱלֹהֶיךָ: **ה** אֵלֶּה אֶזְכְּרָה וְאֶשְׁפְּכָה
עָלַי נַפְשִׁי כִּי אֶעֱבֹר בַּסָּךְ אֶדַּדֵּם עַד בֵּית אֱלֹהִים
בְּקוֹל רִנָּה וְתוֹדָה הָמוֹן חוֹגֵג: **ו** מַה תִּשְׁתּוֹחֲחִי נַפְשִׁי
וַתֶּהֱמִי עָלָי הוֹחִילִי לֵאלֹהִים כִּי עוֹד אוֹדֶנּוּ יְשׁוּעוֹת
פָּנָיו: **ז** אֱלֹהַי עָלַי נַפְשִׁי תִשְׁתּוֹחָח עַל־כֵּן אֶזְכָּרְךָ
מֵאֶרֶץ יַרְדֵּן וְחֶרְמוֹנִים מֵהַר מִצְעָר: **ח** תְּהוֹם־אֶל־
תְּהוֹם קוֹרֵא לְקוֹל צִנּוֹרֶיךָ כָּל־מִשְׁבָּרֶיךָ וְגַלֶּיךָ עָלַי
עָבָרוּ: **ט** יוֹמָם יְצַוֶּה יְ*הוָה חַסְדּוֹ וּבַלַּיְלָה שִׁירָה
עִמִּי תְּפִלָּה לְאֵל חַיָּי: **י** אוֹמְרָה לְאֵל סַלְעִי לָמָּה
שְׁכַחְתָּנִי לָּמָּה־קֹדֵר אֵלֵךְ בְּלַחַץ אוֹיֵב: **יא** בְּרֶצַח
בְּעַצְמוֹתַי חֵרְפُוּנִי צוֹרְרָי בְּאָמְרָם אֵלַי כָּל־הַיּוֹם
אַיֵּה אֱלֹהֶיךָ: **יב** מַה תִּשְׁתּוֹחֲחִי נַפְשִׁי וּמַה תֶּהֱמִי
עָלָי הוֹחִילִי לֵאלֹהִים כִּי־עוֹד אוֹדֶנּוּ יְשׁוּעוֹת פָּנַי
וֵאלֹהָי:

ראב"ע

(א) למנצח לבני קרח -
לבני קרח לאחד מבני הימן נכד שמואל הנביא. אמר ר' משה: כי זה המזמור נאמר בבבל. ויש אומרים: כי ידבר על לשון אנשי הגלות הזאת.

ומשכיל –
חסר פעול. ויש אומרים: שהוא שם, כמו: והודי נהפך עלי למשחית. ולפי דעתי: כי פיוט תחלתו משכיל.

(ב) כאיל –
ידוע הוא דבר האיל האוכל הנחשים שיתחמם קרבו, אז בקש אפיקי מים חזקים.

ואיל –
על לשון נקבה, כמו: עז בת שנתה.

(ג) צמאה –
המים ירוו האדם רגע ויחיה ותשוב נפשו אליו ולא כן הלחם, על כן דמה הכספו לבית השם כהכסף הצמא על המים, ובעבור כי חיי בני אדם תלויים במים, על כן לאל חי.

מתי אבוא –
יתאוה ביאת הגואל.

ואראה פני אלהים –
זהו יראה כל זכורך.

(ד) היתה –
יש אומרים: הוא צמא ודמעיו שהם מים, כמו: לחם לו. וטעם הדמעה, בעבור אורך הגלות ואיננו עולה לרגל לשמוח. ויש אומרים: שהוא בוכה ומזיל דמעות כמו מאכלו.

יומם ולילה –
תמיד בסתר ובגלוי.

וטעם איה אלהיך –
שהיית עולה שלש פעמים בשנה לראות פניו.

(ה) אלה –
יזכור הימים הקדמונים בעלותו לרגל. וטעם בסך – כמו מוסך השבת שהיה בהר הבית. ויש אומרים: עם כלל החוגגים, כמו סך חשבון. אמר בן לברט: כי אדדם כפול והוא כמו אדום. ומי יתן וידום, כי פ"א הפועל לעולם לא יכפל ומה טעם לאמרו ידום ואחריו בקול רנה ותודה?! והקרוב אלי: שהוא לשון משנה אתנועע כאילו אמר: אדדה עמהם עד בית אלהים, וכמוהו: אדדה כל שנותי ובאה המלה מבנין נפעל כדרך וילחמוני חנם.

(ו) מה –
ינחם נפשו וטעם ישועות פניו על דרך הושיעה לו ימינו דרך משל, או ישועות פעול עם פניו כדרך: פני ה' חלקם, ותחסר מלת את או עם.

(המשך מעמ' 97)

ראב"ע

(ז) אלהי –

תשוב מה תשתוחחי.

וטעם מארץ ירדן –

שהיו באים למועדים מעבר הירדן מזרחה. וטעם חרמונים הרים, גם מצער שם הר.

(ח) תהום –

כטעם הפרשה יזכור הצינורים שירדו המים מההרים הגבוהים.

וטעם תהום אל תהום קורא –

שהיו מתחברים מימי הצנורים למטה, כדרך ושעיר אל רעהו יקרא.

והטעם שהיה מתענג בעברו אל ההרים, המים יורדים כמו משברי הים וגליו ויכסו אותו בימי הקיץ, והמפרש זה הפסוק על דבר הגלות, איננו קשור באשר לפניו ואחריו.

(ט) יומם –

יספר הליכתו ביום עם החוגגים לבטח בחסד השם ובלילה היו שרים, כמו: חבל הנביאים והזכיר כי השיר תפלה לא שיר, כדברי חשק.

לאל חי –

שיחייהו עד ראותו בית ה'.

(י) אומרה –

טעם לאל סלעי - שהיה סלעי בראשונה.

למה שכחתני –

הטעם בעבור אורך הגלות.

למה קודר אלך –

כמו אבל הלובש קדרות.

(יא) ברצח –

כאשר יאמרו לי איה אלהיך היה לי כמו רצח בעצמותי ככה היתה זאת החרפה נחשבת בעיני.

(יב) מה –

טעם ישועות פניו כי הוא ישועות פני והוא אלהי מימי קדם, כנגד איה אלהיך ישראל.

שיעורים
23-24

קרבות דוד

103
הצינור הסודי

101 שופטים פרק א עם פירוש הרד ק

הדבר התרחש כשלוש מאות שנה לפני האירועים הללו, כאשר פגיעות במערכת אספקת המים המקומית נוצלה בעת שחרורה של בית אל.

104
רמב ם, מספרו הלכות מלכים, בפרק ב', הלכות א' וה'

102 משנה תורה להרמב ם, ספר שופטים הלכות מלכים, פרק ב

כבוד גדול נוהגין במלך... אין רוכבין על סוסו, ואין יושבין על כסאו, ואין משתמשין בשרביטו, ולא בכתרו, ולא באחד מכל כלי תשמישיו..., וכן: כל העם... עומדין לפניו... אבל כהן גדול... אינו עומד לפניו...

105
הקופסה השחורה:
הפיתרון

103 מסכת הוריות י א

אחד מחכמי התלמוד טען פעם, כי ביכולתו לספור את כמות הטיפות שיש בים, אבל את חישוביו לא הוריש לדורות הבאים.

104 רשימות של הרבי חוברת קסו

112 מלכים א פרק ז עם פירוש הרד ק

פעם המילה ים שימשה לציון של כל מקוה מים גדול דיו. ים מסוג זה היה אפילו בבית המקדש, והוא נקרא ים של שלמה.

114 משנה תורה להרמב ם ספר עבודה הלכות ביאת מקדש פרק ה'

הקבוצה הפסלית הייתה חלק חשוב ממבנה הרכה: דרך רגלי החיות המתכתיות הוסנקו מימי המעיין תת הקרקעי עיטם.

117
שאלות לעבודה עצמית

115 מסכת עירובין כא ב

לנטילת ידיים יש חשיבות פנימית כה רבה, שעוד בימיו של שלמה הליך פשוט, אך מלא במשמעות קבלית, זה יצא אל מחוץ לגבולותיו של בית הבחירה, עבר את מבחן הזמן בקלות והגיע לדירותינו מודרניות. כתבה מיוחדת בעניין זה — בין מאמרי החובת סטארס מזמינה.

118
לט טכנולוגיות

116 ויקרא פרק כד (פרשת אמור) עם פירוש רש'י

טרם כניסתו של היום השביעי בשבוע בבית העולמים נאפו שנים עשר לחמים בעלי תבנית מיוחדת המכונים לחם הפנים. בשבת מניחים אותם על שולחן הזהב, ושם הם נשארים במשך שבוע תמים.

117 מסכת יומא כא, א

118 פרקי אבות ה

הבצק עבורם נלוש ללא שמרים. בתנאים רגילים לחם שהוכן מבצק כזה מתעפש במהירות, אבל בבית המקדש זה לא היה קורה. יעבור שבוע, והכהנים יוכלו לקחת משולחן הזהב לחם רך וחם כביום אפותו.

119 במדבר פרק כח (פרשת פנחס) עם פירוש רש'י

לזרימת הזמן בבית המקדש יש חוקים משלה. אפילו ביום השביעי נעשות כאן מלאכות אחדות מתוך אותן הל ט, שבכל מקום אחר אינן תואמות את מהות השבת.

120 משנה תורה להרמב ם ספר עבודה הלכות תמידין ומוספין פרק ג';

ספר עבודה הלכות כלי המקדש פרק ג' כמו בשאר ימות השבוע, גם בשבת הלויים מחויבים לנגן בכלי הזמר, ואם אחד מן הכלים ייצא מכלל שימוש, ולא תמצא לו חלופה, תיקונו והכוונתו ייעשו גם ביום השבת, מפני שהמוזיקה היא חלק בלתי נפרד מהוויית המקדש.

123
הבירה החדשה

121 שופטים פרק ד עם פירוש הרד ק

ההרגל לפתור את כל השאלות המדיניות דרך מרכז הנהגה מסודר אחד וקבוע טרם התגבש. הרי לפני זמנו של דוד המלך מנהיגי המדינה נהגו לקבל קהל במקביל, כל אחד בעיר מושבו שלו.

122 שמואל א פרק ג עם פירוש הרד ק

123 שמואל א פרק יא עם פירוש הרד ק

126
העיר שלא ישנה

124 שמואל ב פרק ה עם פירוש הרד ק

בהגיעו לירושלים, דוד המלך מתחיל לבנות את העיר ולהרחיבה. לצד המבנים העירוניים לשימוש כללי במרכז העיר מוצא לו מקום גם משכנו האישי.

המחסום בלתי הנראה עובר במקום, שמוכר לדוד הר היטב. כאן גר לו ארונה, מנהיגה של יבוס לשעבר, בן אדם עם סיפור חיים בלתי יאמן.

125 שמואל ב פרק ז עם פירוש הרד ק

126 מסכת ברכות ג ב

שאור חלונותיו כל הלילה איננו כבה. כל אחד יודע, שבבניין זה מתגורר ראש המדינה; שביום הוא עוסק בסוגיות העומדות על הפרק, ואחר כך עד חצות הלילה לומד תורה. בחצות מיתרי כינורו מתחילים לנגן תחת מגעו העדין של משב הרוח הירושלמית, ואזי יתיישב לחבר מזמורי תהילים,

129
כוכבי תהילים

127 משנה מסכת מדות פרק ב

חבר את מזמור התהלים הזה, דוד התכוון לאירועי העתיד. יעבור זמן, והוא יבוצע על ידי הלויים העומדים על טו המעלות בבית המקדש הבנוי.

130
שאלה

128 משנה תורה להרמב ם ספר עבודה הלכות בית הבחירה פרק ב

את גאוגרפיתה של ירושלים חקר דוד עוד בהנחייתו של מורהו שמואל הנביא. יחד למדו את המקורות העתיקים ואת תיאורי האירועים, שפקדו כל אחד בזמנו את הר המוריה. חלק מן האירועים הללו כה ידועים הם עד כי תיאוריהם מצאו את דרכם אל כתב התורה.

131
כוכבי תהילים

129 בראשית פרק כח (פרשת ויצא) עם פירוש רש י

בביטוי משכנות לאביר יעקב מזכיר המשורר, שהמקום עליו יקום בית המקדש היה ידוע היטב לאבותיו הקדמוניים. כך, לדוגמא, דווקא כאן חלם יעקב את חלומו הנבואי על הסולם המגיע השמימה.

131 תהלים פרק קלב עם פירוש שי למורא

139
ניסיון מגפה

131 דברי הימים א פרק כא עם פירוש הרד ק

המאה האחרונה של האלף השלישי. שלטונו של דוד המלך מגיעה לשיא פריחתו. אך לפתע המדינה בראשית דרכה נתקלת בניסיון חמור באמת. מדובר במגפה, שעלולה להתפשט לכל אזורי המדינה. ביממה הראשונה מנין הקרבנות עולה לשבעים אלף איש. הסכנה אורבת לראשם של מיליוני בני אדם.

139 אטלס דעת מקרא ירושלים

140 אטלס דעת מקרא ירושלים והמקדש בימי הממלכה

בקרוב דוד המלך בהסכמת הבעלים המלאה יפדה את השדה המדוברת בכספו הפרטי.

יחד עם המגרש לבניין בית הבחירה הוא יעביר לבנו את שרטוטי מבנה הבית, וכן זהב, כסף, נחושת עץ ושאר החומרים הנדרשים לבניין, ובכך יתרום תרומה ראשונה למבנה העתידי.

האירוע, שממבט ראשון נדמה לניסיון בל יעבור, פותח דף חדש בקורות העולם.

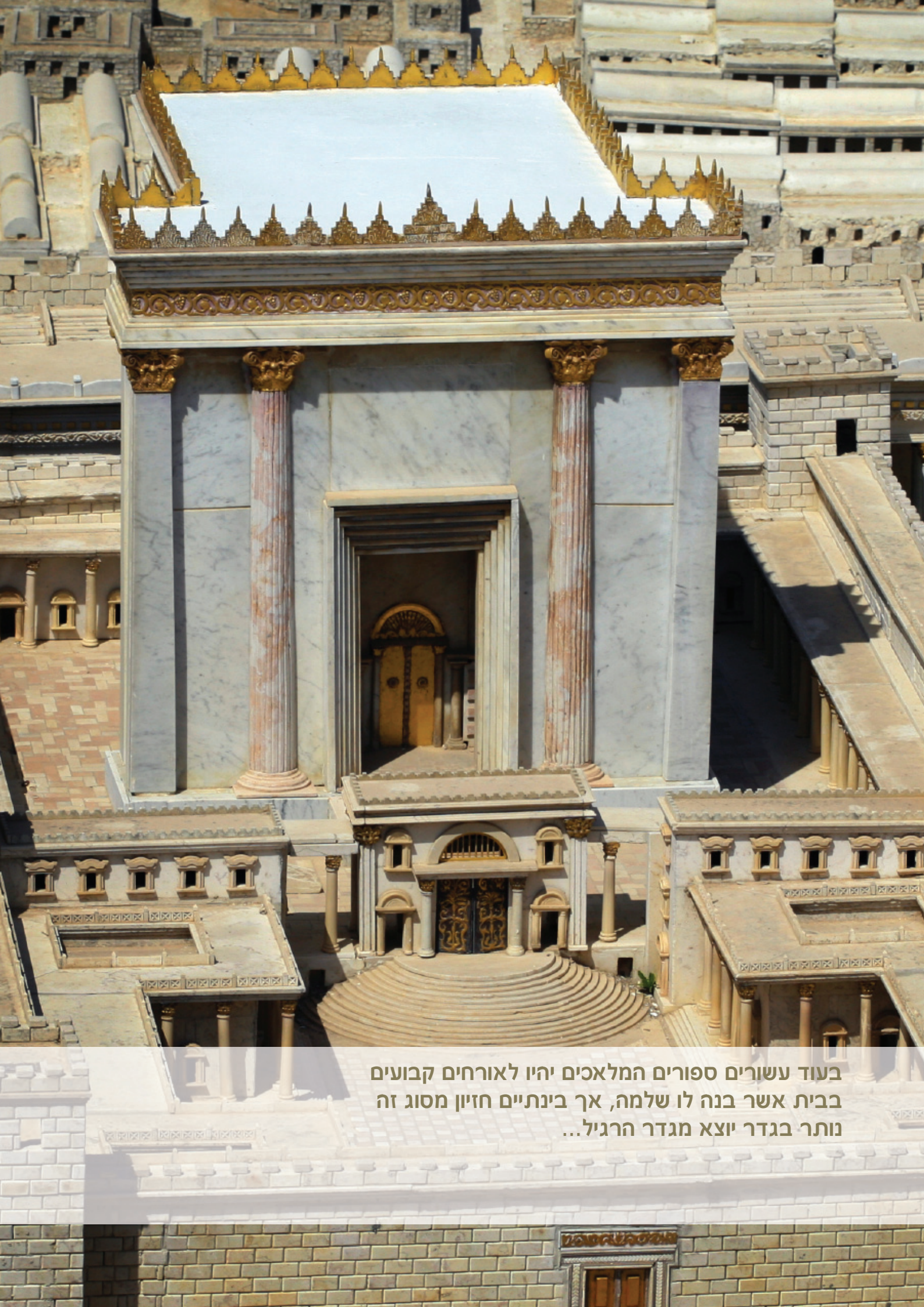

בעוד עשורים ספורים המלאכים יהיו לאורחים קבועים
בבית אשר בנה לו שלמה, אך בינתיים חזיון מסוג זה
נותר בגדר יוצא מגדר הרגיל...

בטקסט השיעור:
חוברת מרצה 24-23
עמ' 6

שופטים פרק א

כב וַיַּעֲלוּ בֵית-יוֹסֵף גַּם-הֵם בֵּית-אֵל וַיהוָה עִמָּם:
כג וַיָּתִירוּ בֵית-יוֹסֵף בְּבֵית-אֵל וְשֵׁם-הָעִיר לְפָנִים
לוּז: כד וַיִּרְאוּ הַשֹּׁמְרִים אִישׁ יוֹצֵא מִן-הָעִיר
וַיֹּאמְרוּ לוֹ הַרְאֵנוּ נָא אֶת-מְבוֹא הָעִיר וְעָשִׂינוּ עִמְּךָ
חָסֶד: כה וַיַּרְאֵם אֶת-מְבוֹא הָעִיר וַיַּכּוּ אֶת-הָעִיר
לְפִי-חָרֶב וְאֶת-הָאִישׁ וְאֶת-כָּל-מִשְׁפַּחְתּוֹ שִׁלֵּחוּ:
כו וַיֵּלֶךְ הָאִישׁ אֶרֶץ הַחִתִּים וַיִּבֶן עִיר וַיִּקְרָא שְׁמָהּ
לוּז הוּא שְׁמָהּ עַד הַיּוֹם הַזֶּה:

רד"ק

(כג) ויתירו –
פועל יוצא. והשלוחים הם התרים וקראם שומרים, שעמדו את פני העיר ושמרו אם יראו איש יוצא מן העיר, כי לא היו רואים את מבוא העיר, אולי היו גנות ופרדיסין סביבותיה.

(כד) הראנו נא את מבוא העיר –
בדברי רז"ל: למה נקרא שמה לוז? מה לוז זאת שאין לה פה, כך לא היה אדם יכול עמוד על פתחה של עיר. אמר רבי שמעון: לוז היה עומד על פתחה של מערה והיה הלוז חלול והיו נכנסין דרך הלוז למערה ודרך המערה לעיר, הדא הוא דכתיב: ויראו השומרים וגו':

ועשינו עמך –
בשוא המ"ם וקמץ הכ"ף. ויש ספרים שכתוב בקמץ המ"ם ושוא הכ"ף והיא שגגה, וידענו זה מפי המסרה.

(כה) ויראם את מבוא העיר –
אמרו רז"ל: באצבעו רמז להם והראה להם, כדי שלא ירגיש אדם בו.

(כו) ארץ החתים –
אינו החתים משבע אומות. הוא שמה עד היום הזה – לפי שקרא לה שם העיר האחרת, אמר: כי באותו השם שקרא לה קוראים לה עד היום הזה לוז.

ובדרש: היא שמה עד היום הזה – תניא: היא לוז שצובעין בה תכלת, היא לוז שבא סנחריב ולא בלבלה, בא נבוכדנצר ולא החריבה, ואף מלאך המות אין לו רשות לעבור בתוכה, אלא זקנים שבה בזמן שדעתם קצה להם מוציאין אותם חוץ למחנה והם מתים.

בטקסט השיעור:
חוברת מרצה 24-23
עמ' 6

משנה תורה להרמב"ם, ספר שופטים, "הלכות מלכים", פרק ב

הלכה א'

כבוד גדול נוהגין במלך. ומשימין לו אימה ויראה בלב כל אדם. שנאמר שום תשים שתהא אימתו עליך. אין רוכבין על סוסו. ואין יושבין על כסאו. ואין משתמשין בשרביטו. ולא בכתרו. ולא באחד מכל כלי תשמישיו. וכשהוא מת כולן נשרפין לפניו וכן לא ישתמש בעבדיו ושפחותיו ושמשיו אלא מלך אחר. לפיכך אבישג היתה מותרת לשלמה ואסורה לאדוניה:

הלכה ב'

אבל אשתו של מלך אינה נבעלת לאחר לעולם. אפילו המלך אינו נושא אלמנתו או גרושתו של מלך אחר:

הלכה ג'

ואסור לראותו כשהוא ערום ולא כשהוא מסתפר. ולא כשהוא בבית המרחץ. ולא כשהוא מסתפג. ואינו חולץ. שנאמר וירקה בפניו וזה בזיון. ואפילו רצה אין שומעין לו. שהמלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול. והואיל ואינו חולץ אינו מיבם. וכן (אם מת הוא) כיון שאי אפשר ליבם את אשתו כך אין חולצין לה. אלא תשב לעולם בזיקתה:

הלכה ד'

מת לו מת אינו יוצא מפתח פלטרין שלו. וכשמברין אותו כל העם מסובין על הארץ והוא מיסב על הדרגש. ואם נכנס לעזרה והיה מזרע דוד ישב. שאין ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד בלבד. שנאמר ויבא המלך דוד וישב לפני ה':

הלכה ה'

המלך מסתפר בכל יום. ומתקן עצמו ומתנאה במלבושין נאים ומפוארים. שנאמר מלך ביפיו תחזינה עיניך. ויושב על כסא מלכותו בפלטרין שלו. ומשים כתר בראשו. וכל העם באין אליו בעת שירצה. ועומדין לפניו ומשתחוים ארצה. אפילו נביא עומד לפני המלך משתחוה ארצה. שנאמר הנה נתן הנביא ויבא לפני המלך וישתחו למלך. אבל כהן גדול אינו בא לפני המלך אלא אם רצה. ואינו עומד לפניו אלא המלך עומד לפני כהן גדול. שנאמר ולפני אלעזר הכהן יעמוד. אעפ"כ מצוה על כהן גדול לכבד את המלך ולהושיבו ולעמוד מפניו כשיבא לו. ולא יעמוד המלך לפניו אלא כשישאל לו במשפט האורים. וכן מצוה על המלך לכבד לומדי התורה. וכשיכנסו לפניו סנהדרין וחכמי ישראל יעמוד לפניהם ויושיבם בצדו. וכן היה יהושפט מלך יהודה עושה אפילו לתלמיד חכם היה עומד מכסאו ומנשקו וקורא לו רבי ומורי. במה דברים אמורים בזמן שיהיה המלך בביתו לבדו הוא ועבדיו יעשה זה בצינעה. אבל בפרהסיא בפני העם לא יעשה. ולא יעמוד מפני אדם. ולא ידבר רכות. ולא יקרא לאדם אלא בשמו כדי שתהא יראתו בלב הכל:

הלכה ו'

כדרך שחלק לו הכתוב הכבוד הגדול. וחייב הכל בכבודו. כך צוהו להיות לבו בקרבו שפל וחלל שנאמר ולבי חלל בקרבי. ולא ינהג גסות לב בישראל יתר מדאי. שנאמר לבלתי רום לבבו מאחיו. ויהיה חונן ומרחם לקטנים וגדולים. ויצא ויבא בחפציהם ובטובתם. ויחוס על כבוד קטן שבקטנים. וכשמדבר אל כל הקהל בלשון רבים ידבר רכות. שנאמר שמעוני אחי ועמי. ואומר אם היום תהיה עבד לעם הזה וגו'. לעולם יתנהג בענוה יתירה. אין לנו גדול ממשה רבינו והוא אומר ונחנו מה לא עלינו תלונותיכם. ויסבול טרחם ומשאם ותלונותם וקצפם כאשר ישא האומן את היונק. רועה קראו הכתוב. לרעות ביעקב עמו. ודרכו של רועה מפורש בקבלה כרועה עדרו ירעה בזרועו יקבץ טלאים ובחיקו ישא וגו':

בטקסט השיעור:
חוברת מרצה 23-24
עמ' 9

כהן משיח פרק שלישי הוריות

מסורת הש"ס

עין משפט
נר מצוה

תוספות הרא"ש

תורה אור השלם

מוסף רש"י

רבינו חננאל

המשיח יחטא חטא כשהוא משיח מביא כשהוא הדיוט אינו מביא ותניא נמי גבי נשיא כה"ג [2] אשר נשיא חטא פרט לקודמות [3] (שיכול) והלא דין הוא ומה משיח שמביא חטאתו משעבר אינו מביא על הקודמות נשיא שאין מביא חטאתו משעבר אינו דין שלא יביא על הקודמות מה למשיח שכן אין מביא בשגגת מעשה הואיל ומביא בשגגת מעשה יביא על הקודמות תלמוד לומר אשר נשיא יחטא שחטא והרי הא נשיא ולא שחטא ועודהו הדיוט: ת"ר אשר נשיא יחטא יכול גזרה ת"ל אם הכהן המשיח יחטא מה להלן לכשיחטא אף כאן לכשיחטא אמר מר יכול גזרה מהיכא תיתי אמרי אין אשכחן דכתיב ונתתי נגע צרעת בבית ארץ אחוזתכם בשורה היא להם שנגעים באים עליהם דברי רבי יהודה רבי שמעון אומר פרט לנגעי אונסין לאו אמר רבי יהודה בשורה הכא נמי אימא גזרה היא הלכך כתיב אם ולרבי שמעון נגעי אונסין מי לא ממטו והא [4] תניא [4] אדם כי יהיה מן הדבור ואילך והלא דין הוא טמא בזב וטמא בנגעים מה זב מן הדבור ואילך אף נגעים מן הדבור ואילך לא אם אמרת בזב שכן [5] אין מטמא באונס תאמר בנגעים שמטמאין באונס תלמוד לומר אדם כי יהיה מן הדבור ואילך רבא אמר פרט לנגעי רוחות רב פפא אמר פרט לנגעי כשפים תנו רבנן אשר נשיא יחטא פרט לחולה משום דהוה ליה חולה אידחי ליה מנשיאותיה אמר רב אבדימי בר חמא "פרט לנשיא שנצטרע שנאמר [5] ויענ ה' את המלך ויהי מצורע עד יום מותו וישב בבית החפשית ויותם בן המלך על הבית מדקאמר בבית החפשית מכלל דעד השתא עבד הוה כי הא דר' גמליאל ורבי יהושע הוו אזלי בספינתא בהדי דר' גמליאל הוה פיתא כהדי רבי יהושע הוה פיתא ומולתא שלים פיתיה דר' גמליאל סמך אסולתיה דרבי יהושע אמר ליה מי הוה ידעת דהוה לן עכובא כולי האי דאיתית סולתא אמר ליה כוכב אחד לשבעים שנה עולה ומתעה את [6] (הספנים) [הספנים] ואמרתי שמא יעלה ויתעה [אותנו] אמר ליה כל כך בידך ואתה עולה בספינה א"ל עד שאתה תמה עלי [7] תמה על שני תלמידים שיש לך ביבשה רבי אלעזר חסמא ורבי יוחנן בן גודגדא שיודעין לשער במה טפות יש בים ואין להם פת לאכול ולא בגד ללבוש נתן דעתו להושיבם בראש כשעלה שלח להם ולא באו חזר ושלח ובאו אמר להם כמדומין אתם ששררה אני נותן לכם

עבדות

הורה אור השלם

מוסף רש"י

תוספות הרא"ש

רבינו חננאל

בטקסט השיעור:
חוברת מרצה 23-24
עמ' 9

3

רשימות חוברת קסו

בס"ד.

פתח דבר

לקראת ש"פ בראשית, הנה ע"פ פתגם רבותינו נשיאינו "ווי מ'שטעלט זיך אוועק שבת בראשית אזוי גייט אוועק אויף דעם גאנצן יאר", ומתוך תפלה ותקוה לפתיחת וגילוי אוצרות חדשים מרשימותיו של כ"ק אדמו"ר זי"ע — הננו מוציאים לאור רשימה שבה נתבאר מארז"ל (הוריות י, א) יכולים לשער כמה טפות יש בים (ענין השייך למ"ש בפרשת השבוע (א, ט־י) "יקוו המים גו' ולמקוה המים קרא ימים").

ובתור הוספה — "פרטיות ענין החשבון דטפות הים" שרשם כ"ק אדמו"ר זי"ע בכתי"ק, בהגהה על רשימת "מאמר הטבע" של כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ, בפרק הדן ב"שעור מקוה בטפות. מספר בטפות הים" — שמתפרסם לראשונה מארכיון ספריית אגודת חסידי חב"ד.

לתועלת הלומדים, למען ירוץ בו הקורא, הנה, לאחר העתקת הרשימה בלשון אדמו"ר בעצמו בכתי"ק, בא גם פיענוח ותיבות־קישור המשולבים בין דברי הרב, וכן ציוני מראי מקומות הבאים בשוה"ג, שנערכו ע"י המו"ל, בדרך אפשר ועל אחריותם בלבד, ובפרט שעמקו וכו' דברי רבינו, כנודע.

מערכת „אוצר החסידים"

עש"ק פ' בראשית, ה'תשנ"ט
ברוקלין, נ.י.

4 רשימות חוברת קסו

כז׳ וכח׳ ניסן, צ״ג.

... בבאה״ג פורתא ל״ד כי באמה על אמה הוא תר׳ ורביע אצבע ... במקוה מצריכינן אמה שוחקת ובת ו״ט משא״כ בשארי ענינים (ערובין ג: וד·. לענין שיעור לולב) וא״כ צ״ע בשעורא דים.

מרז״ל בהוריות י· יכולים לשער כמה טפות יש בים. לכאורה תמוה איך אפשר שהרי תלוי בעומק הים שאינו שוה בכ״מ.

ואם יכלו לשער ע״י סוד ד׳ ליראיו וכבסוטה (ד:) א״כ אינו ענין לחשבון ותכונה שע״ז ענה זה ריב״ח. ואולי הי׳ להם איזה דרך בחשבון לשער עומק הים שנעלמה עתה מאתנו וכמו חושבני דאצבעתי׳ (איכ״ר). [או העומק ע״י איזה למוד (ע״ד בכורות ועיין לקמן) או קבלה מרבותיהם. וגודל חכמתם לשער אז כמות המים אף שהעומק משתנה תמיד. או ע״י כובד הארץ תנועת גלי הים וכו׳]

וביוצר לפ׳ שקלים שהוא לר״א הקליר (תוד״ה אחד ערובין כא·) [שהי׳ תנא תוד״ה ובסה״ד שהוא ר״א ברשב״י] נתבאר שעור הים. וכן הובא זה מפדר״א בתוד״ה מסוף (חגיגה יב·) ואינם תח״י לעיין בהם.

לכאורה טפה אין לה שיעור קבוע. ואפשר גדולות וקטנות [לעיין הראב״ע ובלקו״ת ר״פ האזינו]. ובסוף קצוש״ע שעורי המצות ס״ק מס׳ תקנות והלכות בשם החת״ס שמצא 980 טפות ברביעית. ולא פי׳ אם של מים או של יין. שלכאורה חלוקים טפותיהם. בחוש. ועייג״כ סוכה מח: ותוד״ה גפן (ערובין ד· וסוכה ו·) ותוד״ה מדות (זבחים פח·). ל׳ כמה טפות יש בים וכן בב״ב פז· להטיף לו ג׳ טיפין משמע קצת דיש להם שעור קבוע. להעיר מתענית (כג·) וירדו טפין כפי חבית

בדא״ח פי׳ מרז״ל זה שאינו חשבון ממש. לענין שיער עצמו בכח (לעיין לקו״ת הקטן י׳ ע״ג)

כז׳ וכח׳ ניסן, תרצ״ג*.

... **בבאר הגולה** ליו״ד ר״ס ר״א, בענין מקוה ״ששיעורה אמה על אמה על רום שלש אמות במרובע באמה בת ששה טפחים וחצי האצבע .. וצריך שיעלה בתשבורת מ״ד אלף וקי״ח אצבעות בגודל ועוד חצי אצבע״ — כתב[1], **שפורתא לא דק הרב המחבר, כי, באמה על אמה הוא תר׳ ורביע אצבע ... במקוה מצריכינן אמה שוחקת ובת ו׳ טפחים**[2], **משא״כ בשארי ענינים (עירובין ג, ב וד, א**[3]**. לענין שיעור לולב**[4]**). וא״כ, צ״ע בשעורא דים**[5].

*

בענין **מאמר רז״ל בהוריות** (**י, א**) אודות רבי אלעזר חסמא ורבי יוחנן בן גודגדא **שיכולים לשער כמה טפות יש בים — לכאורה תמוה**

) רשימה זו נמצאת בתכריך הכתי״ק בין מכתבי רבינו לכ״ק אדמו״ר מהוריי״צ, ואולי גם היא נכתבה אליו — בתור הערות לרשימת ״מאמר הטבע״ (״קונטרס טבע ולמע׳ מן הטבע. בקצרה בשיחת אחש״פ רצ״ג. ריגא״), בפרק הדן אודות ״שעור מקוה בטפות. מספר בטפות הים״ (נוסף לכך שרשם ״פרטיות ענין החשבון דטפות הים״ בגליון בפ״ע כהגהה לרשימת כ״ק אדמו״ר מהוריי״צ (נדפס לקמן ע׳ 10)).

1) ושם (סק״ו): ״הוא לפי חשבון אמה בת ו׳ טפחים וחצי אצבע, שהוא כ״ד אצבעות וחצי אצבע, דאז יש באמה על אמה ת״ר אצבעות, וברום ג׳ אמות מ״ד אלפים וקי״ח אצבעות וג׳ חלקים שמינית אצבע. ולא דק הרב בשמינית האצבע ולחומרא״.

2) ראה ש״ך סק״ו: ״כאן כ׳ דבריו ע״פ מ״ש הרשב״א דבענין אמה שוחקת שהיא יתירה על אמה העצבה חצי אצבע, שאמה על אמה הוא כ״ד אצבעות וחצי על כ״ד אצבעות וחצי, שהוא ת״ר אצבעות ורביע״.

3) ושם (ובפרש״י): ״כל אמות באמה בת ששה טפחים, אלא הללו שוחקות והללו עצבות (אמות כלאים מודדין בטפחים גדולים, ושל סוכה ומבוי עצבות, מצומצמות) .. כל אמות שאמרו חכמים באמה בת ששה ובלבד שלא יהיו מכוונות .. כי היכי דלהויין הללו שוחקות והללו עצבות״.

4) צ״ע הכוונה, דלכאורה, בעירובין שם הוא לענין סוכה.

5) אולי כוונת רבינו להעיר על מ״ש כ״ק אדמו״ר מהוריי״צ בחשבון טפות הים, על יסוד חשבון הטפות שבמקוה — שצ״ע בשעורא דים אם הוא מתאים לשיעור מקוה שבו מצריכינן אמה שוחקת כו׳ (וראה לקמן הערה 6).

ולהעיר, שבסוף ״מאמר הטבע״ של אדמו״ר מהוריי״צ, מציין רבינו: ״ע״ד חשבון הטפות עיין במכ׳ כק״ש״ (לע״ע לא הגיע המכתב לידינו).

---

*) נזכר במכתב כ״ק אדמו״ר מהוריי״צ לרבינו, מיום **ז׳ אייר רצ״ג** (אגרות־קודש ח״ב ע׳ תקז. וראה הערת המו״ל שם).

6 רשימות חוברת קסו

איך אפשר הדבר[6], **שהרי** מספר הטפות שבים **תלוי** (לא רק באורך ורוחב הים, אלא גם) **בעומק הים שאינו שוה בכל מקום.**

ואם הכוונה **שיכלו לשער** מספר הטפות שבים **ע"י "סוד ד' ליראיו"**[7], **וכבסוטה (ד, ב)**[8] **— א"כ אינו ענין לחשבון ותכונה, שעל זה** (על הידיעה בחכמת התכונה, "כוכב אחד לשבעים שנה עולה כו'") **ענה זה** (הידיעה בחכמת החשבון, "לשער כמה טפות יש בים") **רבי יהושע בן חנניא** בהוריות שם[9].

ואולי הי' להם איזה דרך בחשבון לשער עומק הים — דרך שנעלמה עתה מאתנו, וכמו חושבני דאצבעתי' (איכ"ר פ"א, לא[10]**). [או ששיעור העומק הי' ע"י איזה לימוד (ע"ד הא דבכורות**[11]**. ועיין לקמן), או קבלה מרבותיהם, וגודל חכמתם לשער אז כמות המים אף שהעומק משתנה תמיד. או ששיעור עומק הים הי' ע"י כובד הארץ, תנועת גלי הים וכו'].**

וביוצר לפ' שקלים שהוא לרבי אליעזר הקליר (תוד"ה אחד — עירובין כא, א) [שהי' תנא — תוד"ה ורגלי חגיגה יג, א. ובסדר הדורות[12] **— שהוא ר"א ברשב"י] נתבאר שעור הים**[13]**. וכן הובא זה**

---

6) אולי (גם) בגלל קושיא זו הורה כ"ק אדמו"ר מהורי"צ (במכתב ז' אייר רצ"ג הנ"ל) ש"אם ידפיסו את המא' הטבע, להשמיט פרטיות ענין החשבון דטפות הים, מאחר דלעצם הענין (שאודותיו מדובר ב"מאמר הטבע") אינו נוגע כלל" (וראה לקמן הערה 21).

7) תהלים כה, יד.

8) לענין שיעור סתירה כדי טומאה כדי ביאה — ש"בן עזאי דלא נסיב" ידע השיעור עי"ז ש"סוד ה' ליראיו".

9) ושם (ובפרש"י): "ר' גמליאל ורבי יהושע הוו אזלי בספינתא, בהדי דר' גמליאל הוה פיתא, בהדי רבי יהושע הוה פיתא וסולתא. שלים פיתא דר' גמליאל (לפי שהפת מתעפש ואינו מתקיים כסולת), סמך אסולתי' דרבי יהושע. אמר לי' (ר"ג לר"י) מי הוה ידעת שהוה לן עכובא כולי האי דאיתית סולתא, אמר לי', כוכב אחד לשבעים שנה עולה ומתעה את הספנים, ואמרתי שמא יעלה ויתעה אותנו. אמר לי', כל כך (חכמה יש) בידך ואתה עולה בספינה (לצורך מזונות), אמר לי', עד שאתה תמה עלי, תמה על שני תלמידים שיש לך ביבשה, רבי אלעזר חסמא ורבי יוחנן בן גודגדא, שיודעין לשער כמה טפות יש בים, ואין להם פת לאכול ולא בגד ללבוש כו'" (ובתוס' הרא"ש: "אתה יודע במוצאי הים וקורותיו ואתה יורד לספינה, וא"ל עד שתמה אתה עלי שלא הועילה חכמתי לי ליזהר ולכוין השעה שיעלו הכוכבים, תמה על אלו חכמים גדולים שאין כל חכמתם מועילה להם ליטול עצה לעצמן להרויח אפילו כדי מזונותם בצמצום").

10) וראה פי' יפה ענף השלם.

11) אולי הכוונה לבכורות דף ח' — ע"ד זמני העיבור והגידול בבעלי־חיים ובאילנות, והויכוח בזה בין רבי יהושע בן חנניא לסבי אתונא, שבזה רואים גודל החכמה שהיתה בימיהם.

12) בסדר תנאים ואמוראים — ר' אלעזר בר' שמעון, אות ד' (ושם, ש"כ"כ תוס' חגיגה (י"ג א')").

13) ושם (בסלוק "אז ראית וספרת"): "זה הים הגדול בשליש יושב, במאה וששים ושש

מפרקי דר"א — בתוד"ה מסוף (חגיגה יב, א)[14]. ואינם תחת ידי לעיין בהם.

*

לכאורה טפה אין לה שיעור קבוע, ואפשר שיהיו טפות גדולות וטפות קטנות [לעיין בפי' הראב"ע ובלקו"ת להאריז"ל ר"פ האזינו[15]].

ובסוף קצור שולחן ערוך[16] בשעורי המצות ס"ק קיא הובא מס' תקנות והלכות בשם החת"ס שמצא 980 טפות ברביעית. ולא פירש אם הכוונה לטפות של מים או לטפות של יין, שלכאורה חלוקים טפותיהם, כנראה בחוש. ועיין ג"כ בהחילוק שבין מים ליין: סוכה מח, ב[17], ותוד"ה גפן (עירובין ד, א וסוכה ו, א)[18], ותוד"ה מדות (זבחים פח, א)[19].

ועוד מתחשב, ועמקו בעשרים וארבעה למתח סוף, וסוף בשבעים ושנים לעגל גיחון, וגיחון מכפיל ששים כמדת פרת, והפרת תקפו כנגד שני הנהרות, ושני הנהרות מעדיפים באורך הירדן, והירדן מרחיב חמשה כים הזבול, וים הזבול מאה וחמשים מקוואות, ומדת המקוה וכו'" (ובסידור בית יעקב (לר"י עמדין): "רחבו מחזיק שליש כמו הישוב, ועולה למהלך מאה ס"ו שנה ועוד ח' חדשים, שליש ממהלך כל העולם שהוא ת"ק שנה, ועמקו מחזיק כ"ד פעם כאורך ים סוף, וים סוף מחזיק ע"ב פעם כמדת נהר גיחון ההולך בעיגול, וגיחון הוא ס' פעם כמדת נהר פרת, ופרת הוא כמדת ב' נהרות פישון וחדקל, והם כאורך הירדן ועוד יותר, והירדן רחבו ה' פעם כרוחב ים של שלמה שבבהמ"ק, והוא מחזיק ק"נ מקוואות").

14) ושם: "כדאמרינן בפרקי דר"א כל השיעורים לא נאמרו רק על שאר ימים, אבל ים אוקיינוס בוראו יודע מדתו".

15) בפי' הראב"ע עה"פ (לב, ב) "כשעירים עלי דשא וכרביבים עלי עשב": "כשעירים, הנכון בעיני שהם דקים, וכרביבים, מגזרת רב .. והעד כי עשב חזק מדשא". ובלקו"ת להאריז"ל: "כשעירים עלי דשא, דהיינו המטר הדק מאד, שהטפות הם דקות כשערות, עלי דשא, והוא כשמתחיל העשב לצמוח ולהראות ע"ג קרקע, אז הוא נקרא דשא, ואם היו יורדין עליו טפות גסות, היו נפסדות. ואחר שכבר נעשה עשב, שכבר גדל, אז יורדים הרביבים עליו, שהם טפות הגסות, כי אז יש כח לסבלו".

16) לייפציג תרפ"ד (שבסופו ניתוסף קונטרס "שיעורי המצוות" מאת הרב דוד פעלדמאן). ושם: "טפה היא אחת מתתק"פ (1/980) לרביעית של תורה. בס' תקנות ותפלות כתב שקיבל ממורו המהר"ם שיק בשם החת"ס שמדד רביעית של תורה בצלוחית של רוקחים (טראָפּפענגלאַז) ומצא בה תתק"פ טיפין".

17) ושם (ובפרש"י): "כמין שני חוטמין דקין אחד מעובה (אותו של יין) ואחד דק (אותו של מים), כדי שיהיו שניהם כלין בבת אחת" (שהמים ממהרים לצאת, לפיכך צריך שיהא הנקב דק).

18) ושם: "ביין משערינן, שיקח כוס מלא יין .. ואם יצא רביעית חייב, ואם הי' בא לשער במים הי' יוצא רביעית בפחות, שאין נגדשין על שפת הכלי כמו יין"; "אינו דומה המשער בכוס מלא יין למשער בכוס מלא מים, דיין עב ואינו ממהר לצאת, אלא נברץ ונגדש על שפת הכוס יותר מן המים".

19) ושם: "פעמים שמדת לח זה יתירה מזה, כמו מדת יין יתירה ממדת מים, לפי שיין עב יותר".

8 רשימות חוברת קסו

אבל מהלשון "כמה טפות יש בים", וכן בב"ב פז, א: "להטיף לו שלש טיפין", משמע קצת ד"טפות" יש להם שעור קבוע. להעיר מתענית (כג, א) וירדו טפין (של גשמים) בזעף עד שכל טפה וטפה כמלא פי חבית[20].

*

בדא"ח פירש מאמר רז"ל זה ("יודעין לשער כמה טפות יש בים") — שאינו חשבון ממש[21]. ושם הוא לענין שיער עצמו בכח (לעיין לקו"ת הקטן (לג' פרשיות) י' ע"ג[22]).

---

20) ומסיים שם: "ושיערו חכמים שאין טפה פחותה מלוג".

21) ולכאורה הכוונה, שעפ"ז אין שייך כ"כ "פרטיות ענין החשבון דטפות הים" שב"מאמר הטבע" הנ"ל (וראה לעיל הערה 6).

22) ושם (נדפס לאח"ז באוה"ת בראשית (כרך ו') תתרלט, א): "הפרש הגבול לגבי השערה שהיא ג"כ גבול, ע"ד יכולני לשער כמה טיפות יש בים, שאינו מדידה בגבול כו' כ"א השערה. וע"ד שיער בעצמו בכח, שאינו גבול כ"א מקור עכ"פ לגבול" (וראה גם המשך מים רבים תרל"ו ע' קסח. סה"מ תרפ"ד ע' שלח. תרצ"ט ע' 244. לקו"ש חכ"ו ע' 121. שיחת ש"פ קורח תשמ"א).

10 רשימות חוברת קסו

ב

שעור מקוה בטפות. מספר בטפות הים.

... וגם בים שייך בו שיעור כמותי ואפשר לשער אותו, וכהא דאמר ר"י (הוריות ד"י ע"א) על ר"א ור"י שיכולין לשער כמה טפות יש בים, דלהיותו אינו אלא רק ריבוי קיבוצי, הנה מפני זה הוא בא במספר, אלא שלהיותו ריבוי גדול במאד, הנה לא יוכל להספר בסדר ואופן המספר הרגיל, באחת שתים ושלש עשרה מאה אלף וריבוי, ומשום זה הנה משתנה אופן וסדר מספרו, וסופרים אותו במספר הכוללי.

ולדוגמא שיעור מקוה הוא מ"ם סאה מים, אשר שטחו אמה על אמה על רום ג' אמות במרובע, כל אמה היא ששה טפחים וחצי אצבע, שהוא כ"ד אצבעות וחצי, ובאמה על אמה ת"ר אצבעות ורביעית אצבע, וברום ג' אמות עולה בתשבורת מ"ד אלף וקי"ח אצבעות וג' חלקי שמינית אצבע. ונניח כי בחלל שטח אצבע אגודל כשיתמלא מים יהיו רכ"ה טפות, ואז יעלה שיעור מקוה תשע ריבוי* תשע מאות עשרים וששה אלפים שש מאות שלשים וארבעה טפות וג' חלקי שמינית טפה.

והנה הים הרי יכול להיות בו מדידה שטחית באורך רוחב ועומק, במדת הפרסא, ואחר שכן הרי יכולין אנו למדוד גם טפות המים שבו, והוא באופן כזה: הפרסא ארבעה מיל, והמיל שני אלפים אמה, והאמה מרובעת ומרווחת שש מאות אצבעות ורביעית אצבע ובאצבע רכ"ה טפות. א"כ באמה על אמה ברום אמה שלש רבוי שלש מאות ושמונה אלפים שמונה מאות שבעים ושמונה טפות ושמינית טפה. ובחלל מיל מרובע ברום מיל יהיו בו עשרים וששה אלף ארבע מאות שבעים ואחד רבוי רבואות ועשרים וחמשה אלף רבואות טפות. ובפרסא מעוקבת יהי' בה רבוי שש מאות ותשעים וארבעה אלף אמה וארבעים וחמש רבוי רבואות ושש מאות אלף רבוי טפות. וכיון שיודע מספר פרסאות שבים יודע גם מספר טפות המים שימצאון שם. אלא שברבות מספר הפרסאות יעדר המספר בסיבת חסרון שמות המספר. הנה בחסרון שמות המספר

---

*) הערה: בכל מקום שנזכר מספר ריבוי הכוונה מיליאָן.

11 **רשימות חוברת קסו**

הלא לא יעבור המספר מגדר מספר לגדר בלי מספר. ואינו אלא רק מה שמשתנה אופן וסדר המספר, אשר מספר טפות מים הנמצאות בעשרה פרסאות לדוגמא יהיו נחשבים לאחדות וכו׳, ובאופן כזה לחשוב כל שטח הים כולו.

קצור. השערה בטפות מי הים. ויבאר דמי הים אפשר להספר במספר טפות, רק מפני הרבוי יחסר שמות המספר אשר בגלל זאת הנה המספר לא ישוב להיות בלי מספר.

בטקסט השיעור:
חוברת מרצה 23-24
עמ' 9

מלכים א פרק ז

כג וַיַּעַשׂ אֶת-הַיָּם מוּצָק עֶשֶׂר בָּאַמָּה מִשְּׂפָתוֹ עַד-שְׂפָתוֹ עָגֹל סָבִיב וְחָמֵשׁ בָּאַמָּה קוֹמָתוֹ (וְקָוֶה) (וְקָו) שְׁלֹשִׁים בָּאַמָּה יָסֹב אֹתוֹ סָבִיב: כד וּפִקְעִים- מִתַּחַת לִשְׂפָתוֹ סָבִיב סֹבְבִים אֹתוֹ עֶשֶׂר בָּאַמָּה מַקִּפִים אֶת-הַיָּם סָבִיב שְׁנֵי טוּרִים הַפִּקְעִים יְצֻקִים בִּיצֻקָתוֹ: כה עֹמֵד עַל-שְׁנֵי עָשָׂר בָּקָר שְׁלֹשָׁה פֹנִים צָפוֹנָה וּשְׁלֹשָׁה- פֹנִים יָמָּה וּשְׁלֹשָׁה פֹנִים נֶגְבָּה וּשְׁלֹשָׁה פֹנִים מִזְרָחָה וְהַיָּם עֲלֵיהֶם מִלְּמָעְלָה וְכָל-אֲחֹרֵיהֶם בָּיְתָה: כו וְעָבְיוֹ טֶפַח וּשְׂפָתוֹ כְּמַעֲשֵׂה שְׂפַת-כּוֹס פֶּרַח שׁוֹשָׁן אַלְפַּיִם בַּת יָכִיל: כז וַיַּעַשׂ אֶת-הַמְּכֹנוֹת עֶשֶׂר נְחֹשֶׁת אַרְבַּע בָּאַמָּה אֹרֶךְ הַמְּכוֹנָה הָאֶחָת וְאַרְבַּע בָּאַמָּה רָחְבָּהּ וְשָׁלֹשׁ בָּאַמָּה קוֹמָתָהּ: כח וְזֶה מַעֲשֵׂה הַמְּכוֹנָה מִסְגְּרוֹת לָהֶם וּמִסְגְּרֹת בֵּין הַשְּׁלַבִּים: כט וְעַל-הַמִּסְגְּרוֹת אֲשֶׁר בֵּין הַשְּׁלַבִּים אֲרָיוֹת בָּקָר וּכְרוּבִים וְעַל-הַשְּׁלַבִּים כֵּן מִמָּעַל וּמִתַּחַת לַאֲרָיוֹת וְלַבָּקָר לִיוֹת מַעֲשֵׂה מוֹרָד: ל וְאַרְבָּעָה- אוֹפַנֵּי נְחֹשֶׁת לַמְּכוֹנָה הָאַחַת וְסַרְנֵי נְחֹשֶׁת וְאַרְבָּעָה פַּעֲמֹתָיו כְּתֵפֹת לָהֶם מִתַּחַת לַכִּיֹּר הַכְּתֵפֹת יְצֻקוֹת מֵעֵבֶר אִישׁ לִיוֹת: לא וּפִיהוּ מִבֵּית לַכֹּתֶרֶת וָמַעְלָה בָּאַמָּה וּפִיהָ עָגֹל מַעֲשֵׂה-כֵן אַמָּה וַחֲצִי הָאַמָּה וְגַם-עַל-פִּיהָ מִקְלָעוֹת וּמִסְגְּרֹתֵיהֶם מְרֻבָּעוֹת לֹא-עֲגֻלוֹת:

רד"ק

(כג) ויעש את הים מוצק –
כלומר מותך בצורתו, כמו שהיתה כן התיכו בדפוס בקרקע, אלא שהקישו בקורנס כמו שעשו הכלים.

עשר באמה –
שהיתה רחבו עשר אמות והקיפו שלשים אמה יסוב אותו וכל שיש בהקיפו שלשה טפחים, יש בו רוחב טפח.

(כד) ופקעים –
תרגום יונתן: וצורת ביעין ובדברי הימים ודמות בקרים אם כן גופם היה עגול כדמות בצים ופניהם היו דמות פני בקרים.
ומה שאמר:

מתחת לשפתו –
אינו אומר מתחת לשפתו ממש אלא מתחת לשפתו רחוק משפתו שתי אמות, כי חמש אמות היה קומת הים והשתים אמות העליונות היו חלקות, שלא היו בהם צורות בקרים ובאותן שתי אמות היה הים עגול ומתחת אותם שתי אמות, היה הים מרובע, השלש התחתונות ולהם היה צורת בקרים, וזהו שאמר: עשר באמה מקיפים את הים - פירוש עשר באמה לכל רוח, הנה היה רבוע הים מ' אמה בעגולו מלמעלה שלשים אמה, כך פירשו רבותינו ז"ל. וכן נראה מפשט הפסוק.

יצוקים ביצקתו –
הבקרים היו יצוקים כיציקת הים כאחד, לא שחוברו אחר כך ויצוקתו שם יאמר ממנו יצוקה בשקל מלוכה גדולה.

(כה) עומד על שני עשר בקר –
גם זה הפסוק מעיד כי הים היה מרובע מתחת שהיה מונח לו ארבע רוחות, כנגד מרובע ובכל רוח היה שלשה בקר, שהיה הים עומד עליהם ופני הבקרים אל הרוחות ואחוריהם מרובעים.

(כו) ושפתו –
תרגם יונתן: וספתיה כעובד שפת כס סגלגל לקיט בשושנתא.

אלפים בת יכיל –
ובדברי הימים אומר: מחזיק בתים שלשת אלפים יכיל. פירשו רבותינו ז"ל: אלפים בלח ושלשת אלפים ביבש. וכן תרגם יונתן: תרין אלפין ביתין ברטיבא מחסיל, כי כל כלי שעמקו חצי רחבו גדשו משפתו ולמעלה, הוא שליש ממה שמכיל הכלי עד שפתו, לפיכך היה הים מחזיק אלפים בלח, שמתמלא עד שפתו ושלשת אלפים

(המשך מעמ' 112)

רד"ק

ביבש עם הגודש, משפתו ולמעלה.

והים –

לא אמר למה עשה אותו. ובדברי הימים אומר: לרחצה הכהנים בו, פירש שהכהנים טובלים מטומאתן. ובדברי רז"ל: והלא כלי היה ואין טבילה בכלים?! א"ר יהושע בן לוי: אמת המים היתה נמשכת לו מעין עיטם והיו רגלי השוורים פתוחים כרמונים.

(כז) המכונות –

המכונה היא מושב הכיור, כמו שנאמר בכיור שעשה משה: את הכיור ואת כנו.

(כח) מסגרות להם –

לכל מכונה ומכונה עשה מסגרות, שיסגיר הכיור בתוכם.

השלבים –

בדים כמין חונקי הסולם. וכן אמר בסולם הלך אחר שליבותיו. וכן תרגם יונתן: שליביא.

(כט) אריות –

צורות אריות וצורת בקר וצורת כרובים, שהם צורת אדם אלא שיש להם כנפיים.

ועל השלבים כן ממעל –

כן הוא מושב כמו מכונה שהיתה מושב כיור וכן קטן מהמכונה. ויונתן תרגם: מכונה בסיסא וכן כנתא, וכן זה לא אמר מה היו מושיבין בו ואפשר שהיו מושיבין בו קיתון.

ליות מעשה מורד –

לויות הוא מן ילוה אישי אלי והיו"ד תמורת וי"ו עי"ן הפעל, והענין דבוק. וכן תרגם יונתן: מדבק,

ור"ל כי מתחת הצורות ההם בדי נחשת קטנים דבוקים זה בזה והיה מעשה מורד, לא שהיה מותך מורד פירושו כמו רקוע. תרגום: וירקעו – ורדידו.

(ל) וסרני נחשת –

פי' כמו הפוך. וכן תרגם יונתן: ונסרין דנחש וענינו כמו לוחות. הכתפות יצוקות - לפי שהלויות היו מעשה רקוע, אמר כי הכתפות לא היו כן אלא מותכות היו.

מעבר איש לויות –

מעבר כל איש ואיש מן הלויות היו הכתפות. ואיש - זה פירושו כמו ופניהם איש אל אחיו. וכן ביריעות: אשה אל אחותה.

(לא) ופיהו –

פירושו כל אחד מהלויות. ופיה - פירושו כל אחד מהכותרות.

מעשה כן –

כבר פירשנו מה הוא כן.

לא עגולות –

מכל צדיהן לא היה בהם שום עגול אלא מרובעות היו, והוצרך לומר זה לפי שהים היה מרובע מתחת ועגול ממעל.

בטקסט השיעור:
חוברת מרצה 23-24
עמ' 10

משנה תורה להרמב"ם
ספר עבודה הלכות ביאת מקדש פרק ה'

הלכה ט"ו

הים שעשה שלמה כמקוה היה. מפני שאמה של מים היתה עוברת בתוכו מעין עיטם. לפיכך לא היו מימיו נפסלין בלינה כמי הכיור וממנו היו ממלאין הכיור:

בטקסט השיעור:
חוברת מרצה 23-24
עמ' 10

כא: עושין פסין פרק שני עירובין

סכסורות. תאנים משוכות הממהרות להתכסל: **שלוגדות.** קושרות פתן לגרף בעליהן שאינן נבעלות לאחרים. לוגדות לשון לגודה. ל"א שמגדות פתחיהן כסרוגה דס לומרת לנעלה ויפרוס הימנה: **חדשים.** דברי סופרים: **גם ישנים.** דברי תורה: **דודי לפנאי.** ושמרמי כל אלה לך לשמך: **פעמים פעמים ניתנה.** שהתא זו חדשה וזו ישנה: **דברי סופרים.** חדשים שנתחדשו בכל דור ודור לגדור גדר ושיינ: **ויותר מעטה.** לעיל מיינה כתיב דברי חכמים כדברנינות אלו דברי תורה שנאמרו למשה על פה שנחלקו בהן חכמי ישראל לאחר שנתמעטו הלב ושכחו כדכתיב בסיפיה דקרא נתנו מרועה אחד זה משה וכתיב בתריה ויותר מהמה בני הזהר ממה שניתן בסיני בכתב שהוא עיקר בני הזהר בחלו שבעל פה שגם הם עיקר אלא לכך לא נכתבו שאין קץ לעשות ספרים הרבה בכל אלה: **עשה ולא תעשה.** יש בהן שאין בהן חיוב מיתה אבל דברי סופרים מייבין מיתה על כולן בכתבים (קהלת י) ופורץ גדר ישכנו נחש: **ולבב הרבה.** המלעיג עליהן ביגיעותם (ב) בשר ודיבון (ג): **כל הכונה בהן.** בכל שעה שאדם מחזר בדברי תורה מולא בהן טעם: **פגרסי.** שם מקום. ל"א שהיה עוסק גריסים: **ותיי תלויין בחייך.** שאין לי אלא מה שאתה נותן ומזמן לי: **בילדותו.** שהיה יכול לקבל תורה ועיניו: **שלמה תיקן עירובי חצירות.** ועוד אלא להוציא מרשות היחיד לרשות היחיד מבירי לעשות סייג והרחקה לאיסור תורה שאין יכול להתיר מרשות הרבים לרשות היחיד והיינו דכתיב ואזן וחקר תיקן משלים שעשה אוזנים לתורה כאוזני כלי שאוזנין אותו גם: **וידיש.** נטילת ידיים לעשות סייג לטהרה: **ברכים.** מקום שוקים הן ויסוד גדול וגבל רוכלין וסוחרין מצויה שם לפיכך גזל ועריות נוהג בהן: **הסדר.** בני (ב) בגא ועובדי אדמה ועוסקין בתורה מתון דומק: **סמדר.** גדול מפרח כך משנה מפורסת יותר מן המקבל: **הגנו הרמונים.** גדלו כל גרגר וכבר הגן גדל סביבותיו בעין שומר שיש לאגוזים קטנים: **מסל.** טעם: **אגמריה בסימני טעמים.** קבע לה מסורת וסימנין בין בתיבות המקבל בין בגירסא של משנה: **ועשה לה אוזנים.** שתיקן עירובין וידיים וגזר על הסנוים לעריות כדמפרש בגמרא (כא.) וע"ש כך אוזנין ישראל במלות שנתרחקו מן העבירה בדרך שנות לאחוז בכלי שיש לו בית יד משאין לו: שמשיכים

הבכורות והדוד (ה) אחד תאנים רעות מאד אשר לא תאכלנה מרוע תאנים הטובות אלו צדיקים גמורים תאנים הרעות אלו רשעים גמורים ושמא תאמר אבד סברם ובטל סיכוים ת"ל יהדודאים נתנו ריח אלו ואלו עתידין שיתנו ריח דרש רבא מאי דכתיב הדודאים נתנו ריח אלו בחורי ישראל שלא טעמו טעם חטא [1]ועל פתחינו כל מגדים אלו בנות ישראל שמגידות פתחיהן לבעליהן ל"א שאוגדות פתחיהן לבעליהן חדשים גם ישנים דודי צפנתי לך אמרה כנסת ישראל לפני הקב"ה רבונו של עולם הרבה גזירות גזרתי על עצמי יותר ממה שגזרת עלי וקיימתים א"ל רב חסדא להוהא מדרבנן דהוה קא מסדר אגדתא קמיה מי שמיע לך חדשים גם ישנים מהו אמר ליה אלו מצות קלות ואלו מצות חמורות א"ל [5]וכי תורה פעמים פעמים ניתנה אלא הללו מדברי תורה והללו מדברי סופרים דרש רבא מאי דכתיב [2]ויותר מהמה בני הזהר עשות ספרים הרבה וגו' בני אהרן בדברי סופרים יותר מדברי תורה שדברי תורה יש בהן עשה ולא תעשה ודברי סופרים [3]כל העובר על דברי סופרים חייב מיתה שמא תאמר אם יש בהן ממש מפני מה לא נכתבו אמר קרא עשות ספרים הרבה אין קץ [4]ולהג הרבה יגיעת בשר א"ר פפא בריה דרב אחא בר אדא משמיה דרב אחא בר עולא מלמד שכל המלעיג על דברי חכמים נידון בצואה רותחת מתקיף לה רבא מי כתיב לעג לה הג כתיב אלא כל ההוגה בהן טועם טעם בשר תנו רבנן מעשה בר"ע שהיה חבוש בבית האסורין והיה ר' יהושע הגרסי משרתו בכל יום ויום היו מכניסין לו מים במדה יום אחד מצאו שומר בית האסורין אמר לו היום מימך מרובין שמא לחתור בית האסורין אתה צריך שפך חציין ונתן לו חציין בשבא אצל ר"ע אמר לו יהושע אין אתה יודע שזקן אני וחיי תלויין בחייך סח לו כל אותו המאורע אמר לו תן לי מים שאטול ידי אמר לו לשתות אין מגיעין ליטול ידיך מגיעין אמר לו מה אעשה שחייבים עליהן מיתה מוטב אמות מיתת עצמי ולא אעבור על דעת חבירי אמרו לא טעם כלום עד שהביא לו מים ונטל ידיו כששמעו חכמים בדבר אמרו מה בזקנותו כך בילדותו על אחת כמה וכמה ומה בבית האסורין כך שלא בבית האסורין על אחת כמה וכמה [6]אמר רב יהודה אמר שמואל בשעה שתיקן שלמה [7]עירובין ונטילת ידים יצתה בת קול ואמרה [8]בני אם חכם לבך ישמח לבי גם אני ואומר [9]חכם בני ושמח לבי ואשיבה חרפי דבר דרש רבא מאי דכתיב [10]לכה דודי נצא השדה גלינה בכפרים נשכימה לכרמים נראה אם פרחה הגפן פתח הסמדר הנצו הרמונים שם אתן את דודי לך לכה דודי נצא השדה אמרה כנסת ישראל לפני הקב"ה רבש"ע אל תדיני כיושבי כרכים שיש בהן גזל ועריות ושבועת שוא ושבועת שקר נצא השדה בא וראה תלמידי חכמים שעוסקין בתורה מתוך הדחק גלינה בכפרים אל תקרי בכפרים אלא בכופרים בא וראה אותם [11]שהשפעת להן טובה והן כפרו בך נשכימה לכרמים אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות נראה אם פרחה הגפן אלו בעלי מקרא פתח הסמדר אלו בעלי משנה הנצו הרמונים אלו בעלי גמרא שם אתן את דודי לך אראך בבודי וגודלי שבח בני ובנותי אמר רב המנונא מאי דכתיב [12]ודבר שלשת אלפים משל ויהי שירו חמשה ואלף מלמד שאמר שלמה על כל דבר ודבר של תורה שלשת אלפים משל על כל דבר ודבר של סופרים חמשה ואלף טעמים דרש רבא מאי דכתיב [13]ויותר שהיה קהלת חכם עוד לימד דעת את העם [ו]איזן וחקר תיקן משלים הרבה לימד דעת את העם דאגמריה בסימני טעמים ואסברה במאי דדמי ליה [ו]איזן וחקר תיקן משלים הרבה [14]אמר עולא אמר רבי [15]אליעזר בתחילה היתה תורה דומה [16]לכפיפה שאין לה אזנים עד שבא שלמה ועשה לה אזנים [17]קווצותיו תלתלים אמר רב חסדא אמר מר עוקבא מלמד שיש לדרוש על כל קוץ וקוץ תילי תילים של הלכות שחורות כעורב [18]במי אתה מוצאן במי

מפני מה לא נכתבו. א) [3]וגם כהלכה למשה מסיני " לא נתנו כדי שלא יתחכמו [4]:
מוטב אמות מיתת עצמי. אף על גב דכתי' קמא (ד' ח.) אמר מלגבוה דברים פטורין במחנה למיתת ידיים וכל שכן במקום סכנה ממתיר על עצמו היה:
בשעה שתיקן שלמה עירובין ונטילת ידים. אף על גב דתיקון נמי שניות כדאמר כפרק שני דיבמות (ד' סא.) הא דלא מסיב הכא משום דלאו בכח אחת תיקן ואמר בת קול תיקון ומדכתיב תיקן ומקבר תיקן משלים הרבה משמע נמי שהרבה תקנות עשה: מתרץ

עין משפט נר מצוה

יח א מיי' פ"ז מהל' עירובין הל' כ סמג עשין דרבנן ג:
יט ב מיי' פ"ג מהלכות מ"מ הל' יב טושיע יו"ד סי' רמו סעיף סו:

מוסף רש"י

ועשה לה אזנים. אל קופה לאחת בהן הקופה ומתקתמת אלא תפול. ה"נ עיי שנות מתרתקין מן הקריות (ובמות כא.).

רבינו חננאל

והתאנים הרעות רשעים גמורין כו'. **חדשים** (ו)גם **ישנים דודי צפנתי לך.** הן דברי תורה ודברי סופרים. בני הי(ו)הזר עשות ספרים. פי' היזהר בדברי סופרים (ייחס) מדברי תורה. שיהיה הזר עשה ולא תעשה. ודברי סופרים העובר על דברי חכמים חייב מיתה. בהתגן אמרו לו לר' טרפון כדרי היית לחיב בעצמך שעברת על דברי בית הלל. וכל המלעיג על דברי חכמים נידון בציאר רותחת. תיר מעשה בר' עקיב שהיה חבוש בבית האסורין, ולא מצא מים ליטול ידיו. ואמר מה אעשה ודעובר על דברי חכמים חייב מיתה. אמר מוטב לי שאמות מיתת עצמי ואל אעבור על דעת חבריי כו'. בשעה שתיקן שלמה עירובין וגזר טומאה על הידים. כדמפרש בתחילת שבת. יצתה בת קול ואמרה לו בני [אם] חכם לבך ישמח לבי גם אני. חכם בני ושמח לבי ואשיבה חרפי דבר. נשכימה לכרמים. אילו [בתי] כנסיות ומקדש. נראה אם פרחה הגפן. אילו בעלי מקרא. פתח הסמדר. אילו בעלי משנה. הנצו הרימונים. אילו בעלי התלמוד. על כל דבר ודבר של תורה. אמר שלשת אלפים משל. ועל כל דבר ודבר של סופרים אמר (שלשה) [חמשה] אלפים טעמים. שנאמר ויהי שירו חמשה ואלף. קוצותיו תלתלים שחורות כעורב. במי אתה מוצא תילי תילים [של] הלכות

מסורת הש"ס

א) [תוס' ד"ה אמר ר' יוחנן ד"ה אמר ר' יוחנן] ב) ברכות ד:, ג) שבת יד: ד) נכ"ל: ה) נכ"ל: ו) [נ"ל אלמנר], ז) ס"ל לקוסה. ח) נכ"ל: ט) נכ"ל: ע) נכ"ל עוסקין. י) נכ"ל: לקטנ. כ) [עי' מרת חוס ילדר סי' קנ"ב מוגה חוס' נוס]. ל) נכ"ל מקום מקום לחת הוא מרדין בגלה. ריוחה כלמלמרינן בהגיקון (בעיון ט.) בבי יסו הבעלי.

תורה אור השלם

1. הַדּוּדָאִים נָתְנוּ רֵיחַ וְעַל פְּתָחֵינוּ כָּל מְגָדִים חֲדָשִׁים גַּם יְשָׁנִים דּוֹדִי צָפַנְתִּי לָךְ:
2. . וְיֹתֵר מֵהֵמָּה בְּנִי הִזָּהֵר עֲשׂוֹת סְפָרִים הַרְבֵּה אֵין קֵץ וְלַהַג הַרְבֵּה יְגִעַת בָּשָׂר: קֹהֶלֶת יב יב
3. בְּנִי אִם חָכַם לִבֶּךָ יִשְׂמַח לִבִּי גַּם אָנִי:
משלי כג טו
4. חָכַם בְּנִי וְשַׂמַּח לִבִּי וְאַשִּׁיבָה חֶרְפִּי דָּבָר:
משלי כז יא
5. לֹכָה דוֹדִי נֵצֵא הַשָּׂדֶה נָלִינָה בַּכְּפָרִים: נַשְׁכִּימָה לַכְּרָמִים נִרְאֶה אִם פָּרְחָה הַגֶּפֶן פִּתַּח הַסְּמָדַר הֵנֵצוּ הָרִמּוֹנִים שָׁם אֶתֵּן אֶת דֹּדַי לָךְ:
שיר השירים ז יב-יג
6. וְדִבֶּר שְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים מָשָׁל וַיְהִי שִׁירוֹ חֲמִשָּׁה וָאָלֶף: מלכים א ה יב
7. וְיֹתֵר שֶׁהָיָה קֹהֶלֶת חָכָם עוֹד לִמַּד דַּעַת אֶת הָעָם וְאָזַן וְחִקֵּר תִּקֵּן מְשָׁלִים הַרְבֵּה:
קהלת יב ט
8. רָאשׁוֹ כֶּתֶם פָּז קְוֻצּוֹתָיו תַּלְתַּלִּים שְׁחֹרוֹת כָּעוֹרֵב:
שיר השירים ה יא

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה הכפה בני באגא ושוכר:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה מפני. לא נתנו כו' אלא שהכתיב. עיין תוספות פרי"מ סי' קנ"ב:

הגהות מהר"ב רנשבורג

[א] תוס' ד"ה מפני וכו' יפה כתליס לא נתנו כדי שלא ישתכחו. עי' יחוות דע ס"ב חלק יב תוס' ד"ה הלכה וכסורת חריי סימן קנ"ג וכסורת מיוט הסני סי' גנ:

בטקסט השיעור:
חוברת מרצה 23-24
עמ' 12

ויקרא פרק כד

א וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵּאמֹר: **ב** צַו אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
וְיִקְחוּ אֵלֶיךָ שֶׁמֶן זַיִת זָךְ כָּתִית לַמָּאוֹר לְהַעֲלֹת נֵר
תָּמִיד: **ג** מִחוּץ לְפָרֹכֶת הָעֵדֻת בְּאֹהֶל מוֹעֵד יַעֲרֹךְ
אֹתוֹ אַהֲרֹן מֵעֶרֶב עַד-בֹּקֶר לִפְנֵי יְהוָה תָּמִיד חֻקַּת
עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם: **ד** עַל הַמְּנֹרָה הַטְּהֹרָה יַעֲרֹךְ אֶת-
הַנֵּרוֹת לִפְנֵי יְהוָה תָּמִיד: **ה** וְלָקַחְתָּ סֹלֶת וְאָפִיתָ
אֹתָהּ שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה חַלּוֹת שְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים יִהְיֶה הַחַלָּה
הָאֶחָת: **ו** וְשַׂמְתָּ אוֹתָם שְׁתַּיִם מַעֲרָכוֹת שֵׁשׁ הַמַּעֲרָכֶת
עַל הַשֻּׁלְחָן הַטָּהֹר לִפְנֵי יְהוָה: **ז** וְנָתַתָּ עַל-הַמַּעֲרֶכֶת
לְבֹנָה זַכָּה וְהָיְתָה לַלֶּחֶם לְאַזְכָּרָה אִשֶּׁה לַיהוָה:
ח בְּיוֹם הַשַּׁבָּת בְּיוֹם הַשַּׁבָּת יַעַרְכֶנּוּ לִפְנֵי יְהוָה תָּמִיד
מֵאֵת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל בְּרִית עוֹלָם: **ט** וְהָיְתָה לְאַהֲרֹן
וּלְבָנָיו וַאֲכָלֻהוּ בְּמָקוֹם קָדֹשׁ כִּי קֹדֶשׁ קָדָשִׁים הוּא לוֹ
מֵאִשֵּׁי יְהוָה חָק-עוֹלָם:

רש"י

(ב) צו את בני ישראל –
זו פרשת מצוות הנרות. ופרשת ואתה תצווה לא נאמרה אלא על סדר מלאכת המשכן לפרש צורך המנורה. וכן משמע, ואתה סופך לצוות את בני ישראל על כך:

שמן זית זך –
שלושה שמנים יוצאים מן הזית: הראשון קרוי זך, והן מפורשים במנחות *(פט א)* ובתורת כוהנים:

תמיד –
מלילה ללילה, כמו עולת תמיד שאינה אלא מיום ליום:

(ג) לפרכת העדת –
שלפני הארון, שהוא קרוי עדות. ורבותינו דרשו: על נר מערבי, שהוא עדות לכל באי עולם שהשכינה שורה בישראל, שנותן בה שמן כמידת חברותיה וממנה היה מתחיל ובה היה מסיים:

יערך אתו אהרן מערב עד בקר –
יערוך אותו עריכה הראויה למדת כל הלילה, ושיערו חכמים חצי לוג לכל נר ונר, והן כדאי אף לילי תקופת טבת, ומידה זו הוקבעה להם:

(ד) המנרה הטהרה –
שהיא זהב טהור. דבר אחר: על טהרה של מנורה, שמטהרה ומדשנה תחלה מן האפר:

(ו) שש המערכת –
שש חלות המערכה האחת:

השלחן הטהר –
של זהב טהור. דבר אחר: על טהרו של שלחן, שלא יהיו הסניפין מגביהין את הלחם מעל גבי השולחן:

(ז) ונתת על המערכת –
על כל אחת משתי המערכות היו שני בזיכי לבונה, מלא קומץ לכל אחת:

והייתה –
הלבונה הזאת:

ללחם לאזכרה –
שאין מן הלחם לגבוה כלום, אלא הלבונה נקטרת כשמסלקין אותו בכל שבת ושבת. והיא לזיכרון ללחם, שעל ידה הוא נזכר למעלה, כקומץ שהוא אזכרה למנחה:

(ט) והייתה –
המנחה הזאת, שכל דבר הבא מן התבואה בכלל מנחה הוא:

ואכלהו –
מוסב על הלחם, שהוא לשון זכר:

בטקסט השיעור:
חוברת מרצה 23-24
עמ' 12

שבעת ימים פרק ראשון יומא כא.

מסורת הש"ס

ו"ל אף רידייא. מלאך הממונה על השקות הארץ ממטר השמים ומעבל ומן התהום מתמת וקורא לזן שנאמר תהום אל תהום קורא כדאמרי' במס' [מעבדת דף כה. הקף כה:] ואומרים התם דדמי לענגלא ולכך נקרא רידייא לשון שור החורש מתרגמינן לה תחרוש לה תירדי (דברים כב): **כוופיה דר' שילא.**

ג) יחידי לדרך דמו כראשו. דאמר קרא הגבר קרא מתרגלא: **היולא** ד) **יחידי לדרך דמו כראשו.** מפני המזיקין: **דמו כראשו.** עון מוחו על ראשו מוטל שהוא המית עצמו: **כתרגגול ביעוני.** שאינו ממהר קריאתו ולא ממהר: **לפופוס.** לזון לף. מרוב העם היו נדחקים אים באחיו ואין לו מקום לנעות על צדי לזון ולכאן וחקוף כקורה אף רגליו ויטלים מעל הארץ: **מפפחויס רווחים.** וכשמשתחוים ועופלים נעשה להם גם המקום מרחיב עד שיש ביניהן ארבע אמות שלא יזמינו אים וידיו של מכירו שלא יכאיבו: **נמשכין אחת מעשרה אמה לאחורי בית הכפורת.** נמשכין מתוך דוחקן ומתפזרין על פני אורך כל ר"ל אמה של מקום לריסת רגלי ישראל לכפין ולדרוס ויוצאין ממקום דריסת רגליהם ונכנסין דרך בית הכיפות בין צדי ההיכל לזיתלי העזרה לכפין ולדרוס ומשם נכנסין למערב באחת עשרה אמה שיש אחר אחורי בית הכפורת ועומדים צפופין כשהן משתחוין רווחים וזה אחד מעשרה נסים שנעשו במקדש דתנן[6] עשרה נסים נעשו בבית המקדש לא הפילה אשה מריח בשר הקדש ולא [7]הסריח בשר הקדש מעולם ולא נראה זבוב בבית המטבחים ולא אירע קרי לכהן גדול ביום הכפורים ולא נמצא פסול בעומר ובשתי הלחם ובלחם הפנים עומדים צפופים ומשתחוים רווחים ולא הזיק נחש ועקרב בירושלים מעולם ולא אמר אדם לחברו צר לי המקום שאלין בירושלים פתח במקדש וסיים בירושלים איכא תרתי אחרנייתא במקדש דתניא מעולם לא כבו גשמים אש של עצי המערכה ועשן המערכה אפי' כל הרוחות שבעולם באות ומנשבות בו אין מזיזות אותו ממקומו ותו ליכא והתניא [7]רב שמעיה [7]בקלבנו שברי כלי חרס נבלעין במקומן ואמר אביי מוראה ונוצה ודישון מזבח הפנימי ודישון המנורה נבלעין במקומן פסולי תלתא הוו חשבינהו בחד אפיק תרי ועייל תרי אי הכי בלועין נמי תרי הוו חשבינהו בחד חסרו להו איכא נמי אחריתי [7]דאמר רבי יהושע בן לוי נס גדול היה נעשה בלחם הפנים סלוקן כסדורו שנאמר [1]לשון לחם חום ביום הלקחו ותו ליכא [7]והאמר ר' לוי דבר זה מסורת בידינו מאבותינו מקום ארון אינו מן המדה ואמר רבנאי אמר שמואל ברובים בנס היו עומדין ניסי דבראי קא חשיב ניסי דגואי לא קא חשיב אי הכי הא הפנים נמי ניסי דגואי הוא לחם הפנים ניסי דבראי הוא דאמר [7]ריש לקיש מאי דכתיב [2]על השלחן המהור טהור מכלל שהוא טמא כלי

ויש אומרים אף רידייא ובעו רבנן רחמי אנשמה בשעה שיוצאה מן הגוף ובטלוה תניא כוותיה דר' שילא היוצא לדרך קודם קריאת הגבר דמו בראשו רבי יאשיה אומר עד שישנה ויש אומרים עד שישלש ובאיזה תרנגול אמרו בתרנגול בינוני אמר רב יהודה אמר רב בשעה שישראל עולין לרגל עומדין צפופין ומשתחוים רווחים ונמשכין אחת עשרה אמה אחורי בית הכפורת מאי קאמר הכי קאמר אף על פי שנמשכין אחת עשרה אמה אחורי בית הכפורת ועומדים צפופין כשהן משתחוין רווחים וזה אחד מעשרה נסים שנעשו במקדש דתנן[6] עשרה נסים נעשו בבית המקדש לא הפילה אשה מריח בשר הקדש ולא [7]הסריח בשר הקדש מעולם ולא נראה זבוב בבית המטבחים ולא אירע קרי לכהן גדול ביום הכפורים ולא נמצא פסול בעומר ובשתי הלחם ובלחם הפנים עומדים צפופים ומשתחוים רווחים ולא הזיק נחש ועקרב בירושלים מעולם ולא אמר אדם לחברו צר לי המקום שאלין בירושלים פתח במקדש וסיים בירושלים איכא תרתי אחרנייתא במקדש דתניא מעולם לא כבו גשמים אש של עצי המערכה ועשן המערכה אפי' כל הרוחות שבעולם באות ומנשבות בו אין מזיזות אותו ממקומו ותו ליכא והתניא [7]רב שמעיה [7]בקלבנו שברי כלי חרס נבלעין במקומן ואמר אביי מוראה ונוצה ודישון מזבח הפנימי ודישון המנורה נבלעין במקומן פסולי תלתא הוו חשבינהו בחד חסרו להו איכא נמי אחריתי [7]דאמר רבי יהושע בן לוי נס גדול היה נעשה בלחם הפנים סלוקן כסדורו שנאמר [1]לשון לחם חום ביום הלקחו ותו ליכא [7]והאמר ר' לוי דבר זה מסורת בידינו מאבותינו מקום ארון אינו מן המדה ואמר רבנאי אמר שמואל ברובים בנס היו עומדין ניסי דבראי קא חשיב ניסי דגואי לא קא חשיב אי הכי הא הפנים נמי ניסי דגואי הוא לחם הפנים ניסי דבראי הוא דאמר [7]ריש לקיש מאי דכתיב [2]על השלחן המהור טהור מכלל שהוא טמא כלי

התורס יהא חלם דלמי כ"ג תורס מ"כ לימסביה לנהא טבילה דעביל מהכי ממש טבילות ועבדה קידושין שכ"ג טובל בו ביום וכן עבד פסייטו הוקמנו ממלות דשן לנעבדה פסיים דשן הנעבדה אלמא שהיו מפיסין ביום"כ מי תורס ור"ש אומר דשפיר גרס כ"ג דלהכי מקדמי לכהנים ולסדר מערכה ולסלק האכרים שלא נמפעלי כדי שימלא כהן גדול מזומן כל מה שהרגיל מיד כשיעלה עמוד הסמך קודם שיהיה רעב ומלם[8]: [8]**והיה קולו נשמע בשלש פרסאות.**

תימה דנפרק שניסי דתמיד (דף 3:) תנן מיניסו היו שומעין קול גבינו כרוח הסיטו עבר פרסאות ו"ל דכי' פרסאות לא היו מכוינו אלא קול הכרה בעלמא וכן ס לפרס אהא דאמרי' רים פרק טרף בקלפי (לקמן לט:) דלירי לתמות היכל נשמעין בשמונה תחומי שבת והתם תנן מיניהו: **נבלעין** במקומן. פירש הרב פורת דהוא הדין דישון מוצא המיזון ואין נראה לרבינו תם דמנלא ליה הא סברא מין אלא חביב ליה בהדי הגן ועוד הא אמרי' בפרק כל שעה (פסחים דף מ.) ובשילהי תמורה (דף לב.) ואפר הקדש נעולם אסור באוחן שטעונין גניזה דתמניא ושמו בגמא ושמו אלא יפזר אלמא אלא הוי נבלע במקומן מדטעון גניזה מיהו יש לומר דבא לומר דאלו מיגסא סמך וה"ק אי לאו הוא היא ניגא אלא במקומן טעון גניזה אי נמי נראה לי אם חפר שם והוציא אותו קאמר לאפר הקדש לעולם אסור וכן פירש רש"י בפרק תמורה[9]:

כלי

תוס' ישנים

לא נמצא פסול בעומר. לפי אלא היו יכולין לבנות אמר מרפי בקומטים ותמ"ע דלמניין לעל (דף ז.) נבי עומר אומר יתבילין אבנת מתחיה מ"מ לא שמא לאמנות אמרת: ולא מיבע קרי לכהן גדול. אבל מיהא [קומטות אחרונות] אריגו מלמשכנן לקנון (דף מז.) וכבתה דומטי ומאה ניעוגל כי אבל מפול קרי ליעוגל כי אבל מפול קרי בנגלי הוא לא מיבע אבל מפול קרי ג"ר מעשה ואיבע קרי לכהן גדול. ומכנס יוסף בן חילם כי' הש לומר כדמי' כיריגלמי דנמקדש לפנון דוקא קאמר [9] הקנה מעולם לא מיבו נמצאים אם כי מוכח הכי דלא תנן לגו בתשנה לאמת: שברי כלי חרס וכו'. פי' דם חטאת (זבחים נד:) מוכח שבמקדש המקום קודש אבל

ר"א קול רידייא. פי' רידייא דא דגרסי' באחרית פרק סדר הנעניות האלו האחרון. אמר רבה בר בר חנה לרידיי חזי לי ההוא רידייא ודמי לעיגלא דתלתא, ופריקה שפוחיה וקאי בין תחומא עילאה לתחתה. לתחומא התאה אמר [א]בע מימר ולעילאה אמר חשוב מימר, שנאמר הנצנים נראו בארץ עת הזמיר הגיע וקול התור נשמע בארינו. פי' התור, עגל שהוא שור. היוצא קודם קרית הבכר דמו בראשו. אמר רב בשהיו ישראל עולים לרגל היו עומדין צפופין ומשתחוים רווחין. ואע"פ שנמשכין י"א אמה אחורי בית הכפרת, וזה אחד מן עשרה נסים שבמקדש. דתנן בפס' אבות פרק אחרון עשרה נסים נעשו לאבותינו בבית המקדש לא הפילה אשה מריח וכו'. ואקשינן פתח ואמר עשרה נסים שבמקדש ואומר בכללן שנים בירושלים הדק נחש ועקרב ועצר לי מקום. ושני איבא תרוי אחרנייתא. במקדש הזן, שלא כיבו נשמים אש המערכה ולא הזיזה הרוח עשן המערבה. ותו ליבא והא תני רב שמע בקל. פי' כך שמו נמפורשים בזבחים פרק דם חטאת שניהו, וכי עושין אשפתות בעזרה, אשמיטהיה הא רב שמע בקל, שברי כלי חרס נבלעין במקומן. וכן אמר אביי מוראה ונוצה כו'. ודחינן פסולי תלתא הוו והם עומר ושתי הלחם ולחם הפנים חשבינהו בחד. וכן הבלועין נמי הוהי חשבינהו כחד, חסר חד, ע"ל נס בלחם הפנים שהיה נשאר בחמותו ח' ימים שנאמר לשון לחם חום ביום הלקחו. פי' חום היה פתלקח כיום סדורו. ואפיק בלחם הפנים היה מיטלטל עם השלחן. מיקתני מיטלטל עם השלחן המהור מכלל שמשמע והא קימא לן דטומאת הכלים מן השק ילפינן דכתיב אי בגד או עור או שק, ואמרינן מה שק מיטלטל מלא ורוקן, אף כל כלי המיטלטל מלא ורוקן הוא שמקבל טומאה.

תורה אור השלם

1. וְתֵן לוֹ הַכֹּהֵן קֹדֶשׁ כִּי לֹא הָיָה שֵׁם לֶחֶם כִּי אִם לֶחֶם הַפָּנִים הַמּוּסָרִים מִלִּפְנֵי יְיָ לְשׂוּם לֶחֶם חם בְּיוֹם הֻלְּקָחוֹ:
שמואל א כא ז
2. וְשַׂמְתָּ אוֹתָם שְׁתַּיִם מַעֲרֻכוֹת שֵׁשׁ הַמַּעֲרֶכֶת עַל הַשֻּׁלְחָן הַטָּהֹר לִפְנֵי יְיָ.
ויקרא כד ו

מוסף רש"י

ונמשכין אחת עשרה אמה. ר"ל אמה כיון שיתרים בעזרה לאחורי פותח בית הכפורת (חמורה לו.). לא הפילה אשה מריח בשר הקדש. מתאות נפר הקדש, לו נמי מריח לאורים של המערכה, שלולי הריחה בזן ונאת לעשוים הנן לין שיתמנין לה לתאכלה נבר קדש (ר"ש אבות פ"ה מ"ה). ולא הסריח בשר הקדש מעולם. כשלא היה לו שלוי שנתעכבו מעבר מעלין אחון בתאנו של מזבח ושומרין לקעשיר מלוה כל האיברים

בטקסט השיעור:
חוברת מרצה 23-24
עמ' 12

פרקי אבות ה

עשרה נסים נעשו לאבותינו בבית המקדש. לא הפילה אשה מריח בשר הקודש; ולא הסריח בשר הקודש מעולם; ולא נראה זבוב בבית המטבחים; ולא ארע קרי לכהן גדול ביום הכפורים; ולא כיבו גשמים אש של עצי המערכה; ולא נצחה הרוח את עמוד העשן; ולא נמצא פסול בעומר ובשתי הלחם ובלחם הפנים; עומדים צפופים ומשתחוים רווחים; ולא הזיק נחש ועקרב בירושלים מעולם; ולא אמר אדם לחברו צר לי המקום שאלין בירושלים.

רבי עובדיה מברטנורא

ולא אירע קרי לכהן גדול –
לפי שהיא טומאה היוצאה מגופו, היה הדבר מגונה ומכוער יותר משאר טומאות:

ולא כבו גשמים אש עצי המערכה –
ואף על פי שהמזבח במקום מגולה היה:

ולא נצחה הרוח את עמוד העשן –
שלא יהא מתמר ועולה:

ולא נמצא פסול בעומר ובשתי הלחם ובלחם הפנים –
שאם היה נמצא בהם פסול קודם מצותן לא היה אפשר להקריב אחרים תחתם. שהעומר נקצר בלילה ולא היו מרבים לקצור. ושתי הלחם נאפים מערב יום טוב ואין אפייתן דוחה יום טוב. וכן לחם הפנים נאפה מערב שבת:

צפופים –
לשון צף על פני המים. מרוב הקהל היו נדחקים איש באחיו עד שהיו רגליהם נטולות מן הארץ ועומדים באויר:

ומשתחוים רוחים –
בשעת השתחויה נעשה להם נס ומשתחוים בריוח כל אחד רחוק מחברו ארבע אמות, כדי שלא ישמע את חברו כשהוא מתודה ומזכיר עונותיו:

צר לי המקום שאלין בירושלים, גרסינן –
לפי שהיה המקום מזמין להם פרנסתן ולא הוצרך אחד מהם לצאת משם ולומר פרנסתי [דחוקה] ואיני יכול לדור בירושלים. ויש ספרים שכתוב בהן כשאלין. ועל העולים לרגל נאמר, שלא היה אחד מהם מיצר כשהיה לן בירושלים מחמת דוחק המקום. כמו צר לי המקום גשה לי ואשבה *(ישעיהו מט)*:

בטקסט השיעור:
חוברת מרצה 23-24
עמ' 12-13

במדבר פרק כח

א וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵּאמֹר: **ב** צַו אֶת-בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אֶת-קָרְבָּנִי לַחְמִי לְאִשַּׁי
רֵיחַ נִיחֹחִי תִּשְׁמְרוּ לְהַקְרִיב לִי בְּמוֹעֲדוֹ: **ג**
וְאָמַרְתָּ לָהֶם זֶה הָאִשֶּׁה אֲשֶׁר תַּקְרִיבוּ לַיהוָה
כְּבָשִׂים בְּנֵי-שָׁנָה תְּמִימִם שְׁנַיִם לַיּוֹם עֹלָה
תָמִיד: **ד** אֶת-הַכֶּבֶשׂ אֶחָד תַּעֲשֶׂה בַּבֹּקֶר וְאֵת
הַכֶּבֶשׂ הַשֵּׁנִי תַּעֲשֶׂה בֵּין הָעַרְבָּיִם: **ה** וַעֲשִׂירִית
הָאֵיפָה סֹלֶת לְמִנְחָה בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן כָּתִית
רְבִיעִת הַהִין: **ו** עֹלַת תָּמִיד הָעֲשִׂיָה בְּהַר סִינַי
לְרֵיחַ נִיחֹחַ אִשֶּׁה לַיהוָה: **ז** וְנִסְכּוֹ רְבִיעִת הַהִין
לַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד בַּקֹּדֶשׁ הַסֵּךְ נֶסֶךְ שֵׁכָר לַיהוָה:
ח וְאֵת הַכֶּבֶשׂ הַשֵּׁנִי תַּעֲשֶׂה בֵּין הָעַרְבָּיִם כְּמִנְחַת
הַבֹּקֶר וּכְנִסְכּוֹ תַּעֲשֶׂה אִשֵּׁה רֵיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה:
ט וּבְיוֹם הַשַּׁבָּת שְׁנֵי-כְבָשִׂים בְּנֵי-שָׁנָה תְּמִימִם
וּשְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים סֹלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בַשָּׁמֶן וְנִסְכּוֹ:
י עֹלַת שַׁבַּת בְּשַׁבַּתּוֹ עַל-עֹלַת הַתָּמִיד וְנִסְכָּהּ:

רש"י

(ב) צו את בני ישראל –
מה אמור למעלה? *(כז, טז)* יפקוד ה'. אמר לו הקב"ה: עד שאתה מצווני על בני, ציווה את בני עלי. משל לבת מלך שהייתה נפטרת מן העולם והייתה מפקדת לבעלה על בניה וכו', כדאיתא בספרי:

קרבני –
נזה הדם:

לחמי –
אלו אימורין. וכן הוא אומר *(ויקרא ג, טז)* והקטירם הכהן המזבחה לחם אשה:

לאשי –
הנתנין לאשי מזבחי:

תשמרו –
שיהיו כוהנים ולווים וישראלים עומדין על גביו מכאן למדו ותקנו מעמדות:

במועדו –
בכל יום הוא מועד התמידים:

(ג) ואמרת להם –
אזהרה לבית דין:

שנים ליום –
כפשוטו ועיקרו בא ללמד שיהיו נשחטין כנגד היום, תמיד של שחר במערב ושל בין הערבים במזרחן של טבעות:

(ד) את הכבש אחד –
אף על פי שכבר נאמר בפרשת ואתה תצווה *(שמות כט, לח)* וזה אשר תעשה וגו', היא הייתה אזהרה לימי המילואים, וכאן ציווה לדורות:

(ה) סלת למנחה –
מנחת נסכים:

(ו) העשיה בהר סיני –
כאותן שנעשו בימי המילואים. דבר אחר: העשויה בהר סיני, הקיש עולת תמיד לעולת הר סיני אותה שנתקרבה לפני מתן תורה שכתוב בה *(שמות כד, ו)* וישם באגנות מלמד שטעונה כלי:

(ז) ונסכו –
יין:

בקדש הסך –
על המזבח יתנסכו:

נסך שכר –
יין המשכר פרט ליין מגתו:

(ח) ריח ניחח –
נחת רוח לפני שאמרתי ונעשה רצוני:

(י) עלת שבת בשבתו –
ולא עולת שבת זו בשבת אחרת, הרי שלא הקריב בשבת זו. שומע אני יקריב שתים לשבת הבאה? תלמוד לומר: בשבתו, מגיד שאם עבר יומו בטל קרבנו:

על עלת התמיד –
אלו מוספין, לבד אותן שני כבשים של עולת התמיד. ומגיד שאין קרבין אלא בין שני התמידין, וכן בכל המוספין נאמר על עולת התמיד לתלמוד זה:

בטקסט השיעור:
חוברת מרצה 24-23
עמ' 13-12

משנה תורה להרמב"ם
ספר הלכות כלי המקדש פרק ג

הלכה ו

בשנים עשר יום בשנה החליל מכה לפני המזבח. בשחיטת פסח ראשון. ובשחיטת פסח שני. וביום טוב הראשון של פסח. וביום הראשון של עצרת. ובשמנה ימי החג. וחליל זה דוחה שבת מפני שהוא חליל של קרבן וחליל של קרבן עבודה היא ודוחה את השבת:

משנה תורה להרמב"ם
ספר עבודה הלכות תמידין ומוספין פרק ג

הלכה יח

חביתי כהן גדול מצות עשה להקריבן בכל יום מחצה בבקר עם תמיד של שחר ומחצה בין הערבים עם תמיד של בין הערבים. ולישתן ואפייתן דוחין את השבת ואת הטומאה ככל קרבן שקבוע לו זמן שנאמר תופיני שתהא נאה ולא תאפה מבערב. ועוד אם תאפה מבערב תפסל בלינה שהמרחשת מכלי הקדש היא כמו שביארנו:

בטקסט השיעור:
חוברת מרצה 23-24
עמ' 14

שופטים פרק ד

א וַיֹּסִפוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לַעֲשׂוֹת הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה
וְאֵהוּד מֵת: **ב** וַיִּמְכְּרֵם יְהוָה בְּיַד יָבִין מֶלֶךְ-כְּנַעַן
אֲשֶׁר מָלַךְ בְּחָצוֹר וְשַׂר-צְבָאוֹ סִיסְרָא וְהוּא יוֹשֵׁב
בַּחֲרֹשֶׁת הַגּוֹיִם: **ג** וַיִּצְעֲקוּ בְנֵי-יִשְׂרָאֵל אֶל-יְהוָה
כִּי תְּשַׁע מֵאוֹת רֶכֶב-בַּרְזֶל לוֹ וְהוּא לָחַץ אֶת-בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל בְּחָזְקָה עֶשְׂרִים שָׁנָה: **ד** וּדְבוֹרָה אִשָּׁה
נְבִיאָה אֵשֶׁת לַפִּידוֹת הִיא שֹׁפְטָה אֶת-יִשְׂרָאֵל בָּעֵת
הַהִיא: **ה** וְהִיא יוֹשֶׁבֶת תַּחַת-תֹּמֶר דְּבוֹרָה בֵּין הָרָמָה
וּבֵין בֵּית-אֵל בְּהַר אֶפְרָיִם וַיַּעֲלוּ אֵלֶיהָ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
לַמִּשְׁפָּט:

רד"ק

(א) ואהוד מת –

למה זכר מיתת אהוד, היה לו לזכור מיתת שמגר שהיה אחריו?! אלא נראה כי בימי שמגר לא נושעו ישראל תשועה שלמה ולא עצרם מלעשות הרע בעיני ה' ולא שקטה הארץ בימיו, הלא תראה כי לא אמר אלא ויושע גם הוא את ישראל והנה כתוב: בימי שמגר בן ענת בימי יעל חדלו ארחות וגו'.

(ב) אשר מלך בחצור –

קודם שהכם יהושע והחריבם ושרף את חצור ומלכה, הכה בחרב ויבין הוא שהיה מלך חצור אז, ומה שנשארו מאותה משפחה הלכו לחרשת הגוים ונתישבו שם, והמלך נקרא ג"כ יבין כמו המלך הראשון.

ופירוש חרושת הגוים –

מתרגמינן: יער חרשא, כי היו ביער ההוא מגדלים חזקים וישבו בהם הכנענים הנשארים.ותירגם יונתן:בחרושת הגוים – בתקוף כרכי עממיא.

(ד) לפידות –

אמרו: שהוא ברק בן אבינועם, וברק ולפידות קרובים בענין. ובמדרש: נקראת אשת לפידות - שהיתה עושה פתילות למקדש.

שפטה –

פעל עבר מבנין פועל הדומה למרובע, או הוא בינוני מן הקל בשקל אוכלת קש.

(ה) תמר –

כמו תמר. ותירגם יונתן הפסוק כן: והיא יתבה בקרתא וגו'. ויש לומר דרך הפשט שהיה לה בית תחת תומר אחד ומה שאמר דבורה הוא יתרון ההודעה כי כבר זכרה ואמר והיא ידענו כי עליה נאמר, וזכר אחר כן דבורה לרוב ההודעה, כי כן משפט הלשון כמו: אלה תולדות נח, נח וזולתו.

ויעלו –

והיו עולים אליה בני ישראל למשפט כי היא היתה שופטת את ישראל בימים ההם, ונבואתה היתה לזמנה כי לא מצאנו לה נבואה לעתיד.

בטקסט השיעור:
חוברת מרצה 23-24
עמ' 14

שמואל א פרק ג

יט וַיִּגְדַּל שְׁמוּאֵל וַיהוָה הָיָה עִמּוֹ וְלֹא-הִפִּיל מִכָּל-
דְּבָרָיו אָרְצָה: כ וַיֵּדַע כָּל-יִשְׂרָאֵל מִדָּן וְעַד-בְּאֵר
שָׁבַע כִּי-נֶאֱמָן שְׁמוּאֵל לְנָבִיא לַיהוָה: כא וַיֹּסֶף
יְהוָה לְהֵרָאֹה בְשִׁלֹה כִּי-נִגְלָה יְהוָה אֶל-שְׁמוּאֵל
בְּשִׁלוֹ בִּדְבַר יְהוָה:

רד"ק

(יט) ולא הפיל מכל דבריו ארצה –
כל מה שהיה אומר היה בא והקב"ה מקיים על ידו, אפילו הדברים שהיה אומר שלא ברוח נבואה, ובזה הדבר ידעו כל ישראל כי נאמן שמואל לנביא ה'. ותרגומו: ולא בטיל מכל פתגמוהי לארעא.

(כא) להראה –
בחולם. וכן: להראה אל מנוח, כמו שבא בשלמים: הנתן תנתן.

כי נגלה –
טעם מלת כי, לפי שאמר: ויוסף אמר: כי המראה הראשונה הבאה לשמואל הייתה בשילה בבית ה', וכן עתה הוסיף להראה לו בשילה והמראה הזאת הייתה לו, לצוות בני ישראל לצאת לקראת פלשתים למלחמה, וזהו שאמר: כדבר ה'. וכן אמר: ויהי דבר שמואל לכל ישראל.

בטקסט השיעור:
חוברת מרצה 23-24
עמ' 14

שמואל א פרק יא

יד וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל-הָעָם לְכוּ וְנֵלְכָה הַגִּלְגָּל וּנְחַדֵּשׁ שָׁם הַמְּלוּכָה: טו וַיֵּלְכוּ כָל-הָעָם הַגִּלְגָּל וַיַּמְלִכוּ- שָׁם אֶת-שָׁאוּל לִפְנֵי יְהוָה בַּגִּלְגָּל וַיִּזְבְּחוּ- שָׁם זְבָחִים שְׁלָמִים לִפְנֵי יְהוָה וַיִּשְׂמַח שָׁם שָׁאוּל וְכָל-אַנְשֵׁי יִשְׂרָאֵל עַד-מְאֹד:

רד"ק

(יד) ונחדש שם המלוכה – לפי שבפעם הראשונה מקצתם בזוהו ואמרו: מה יושיענו זה עכשיו נתרצו כולם מפני התשועה שבאה על ידו במלחמת נחש, ואמר שמואל לחדש המלוכה בגלגל לכבוד הארון ואהל מועד שהיו שם מתחלה כשבאו לארץ, לפיכך היו מכבדים אותו המקום אף על פי שעתה לא היה שם כי בנוב היה.

בטקסט השיעור:
חוברת מרצה 23-24
עמ' 16

שמואל ב פרק ה

ט וַיֵּשֶׁב דָּוִד בַּמְּצֻדָה וַיִּקְרָא-לָהּ עִיר דָּוִד וַיִּבֶן
דָּוִד סָבִיב מִן-הַמִּלּוֹא וָבָיְתָה: י וַיֵּלֶךְ דָּוִד הָלוֹךְ
וְגָדוֹל וַיהוָה אֱלֹהֵי צְבָאוֹת עִמּוֹ: יא וַיִּשְׁלַח חִירָם
מֶלֶךְ-צֹר מַלְאָכִים אֶל-דָּוִד וַעֲצֵי אֲרָזִים וְחָרְשֵׁי
עֵץ וְחָרְשֵׁי אֶבֶן קִיר וַיִּבְנוּ-בַיִת לְדָוִד: יב וַיֵּדַע
דָּוִד כִּי-הֱכִינוֹ יְהוָה לְמֶלֶךְ עַל-יִשְׂרָאֵל וְכִי נִשֵּׂא
מַמְלַכְתּוֹ בַּעֲבוּר עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:

רד"ק

(ט) מן המלוא וביתה –
מן המלוא ולפנים ומלוא הוא מקום סמוך לחומה, ואותו המקום היתה רחבה להאסף העם שם, לפיכך נקרא מלוא כמו: קראו מלאו ואמרו האספו ונבואה וממנו ולפנים בנה. ובדברי הימים אומר: כי יואב בנה שאר העיר.

(י) הלוך וגדול –
שניהם מקור.

וה' אלהי צבאות עמו –
טעם הספור הזה, כי בעזרתו היה מנצח כל החיילות בכל אשר יצא, כי ה' עמו שהוא אדון צבאות מעלה וצבאות מטה.

(יא) וחרשי אבן קיר –
לבנות קיר. ותרגם יונתן: ונגרין דאומנין למיקץ אעין ואבנין וארדיכלין דאומנין בבנין כותלין.

(יב) וכי נשא –
מבנין פיעל הדגוש הקב"ה נשא ממלכתו, כיון שמלך צור שלח לו כל זה ידע כי מה' היתה לו זה, בעבור עמו ישראל להיות להם רועה טוב.

בטקסט השיעור:
חוברת מרצה 23-24
עמ' 16

שמואל ב פרק ז

א וַיְהִי כִּי-יָשַׁב הַמֶּלֶךְ בְּבֵיתוֹ וַיהוָה הֵנִיחַ-לוֹ מִסָּבִיב מִכָּל-אֹיְבָיו: **ב** וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ אֶל-נָתָן הַנָּבִיא רְאֵה נָא אָנֹכִי יוֹשֵׁב בְּבֵית אֲרָזִים וַאֲרוֹן הָאֱלֹהִים יֹשֵׁב בְּתוֹךְ הַיְרִיעָה: **ג** וַיֹּאמֶר נָתָן אֶל-הַמֶּלֶךְ כֹּל אֲשֶׁר בִּלְבָבְךָ לֵךְ עֲשֵׂה כִּי יְהוָה עִמָּךְ:

רד"ק

(א) כי ישב המלך בביתו –
שלא היה צריך לצאת למלחמה, כמו שאמר וה' הניח לו אז חשב לבנות בית המקדש, כי מצוה היה על ישראל לבנות בית המקדש אחר שינוחו מן המלחמות, שנאמר: והניח לכם מכל אויביכם מסביב וגו' והיה המקום אשר יבחר וגו' לשכנו תדרשו ועל המלך מוטל לעשות ולצוות את ישראל לעשות, לפיכך ויאמר המלך אל נתן הנביא, כלומר שישאל את פי ה' על בנין הבית ובאיזה מקום יבנה, ואע"פ שהיו לו מלחמות אחר כן, כמו שאמר: ויהי אחר כן ויך דוד את הפלשתים עד עתה היו באים עליו אויביו וכיון שהצליחו האל ונצח כל אויביו וייראו אויביו ממנו ולא באו עליו, אבל הוא הלך עליהם ולקח גת מיד פלשתים שהיתה לישראל כבר, ועם ארם ועם אדום ועם בני עמון נלחם בטענה.

(ב) בבית ארזים –
בבית מקורה בעצי ארזים. וכן כתב יונתן: בביתא די מטלל בכיורי ארזיא.

יושב בתוך היריעה –
לא היה דעתו על הארון הזה לבדו אלא גם על המזבח ועל הארון האחד ועל כלי המשכן שהיו בגבעון באהל מועד, כי הכל יושב בתוך היריעה וזכר הארון, לפי שהוא נטה לו היריעה. ועוד: שהוא עיקר הכל ונכבד מכל כלי המשכן, ואמר: לעצמי בניתי בית ארזים ולארון ה' נטיתי יריעה לא יכשר, וצריך שאבנה לו בית.

ואמר לו נתן: כל אשר בלבבך לך עשה ומדעתו אמר זה נתן, כי ראה כי ה' עמך והיה מלך הגון וכשר חשב כי הוא יבנה הבית שעתיד להבנות, וזה כי הנביא אינו יודע על אדם אחד אלא מה שנאמר לו ברוח הנבואה, כי גם שמואל הנביא שהיה גדול ממנו, שנאמר עליו: כל אשר ידבר בא יבא ונאמר: ולא הפיל מכל דבריו ארצה לא ידע בבני ישי מי יהיה המלך וחשב כי אליאב הוא המלך, כל שכן נתן הנביא.

בטקסט השיעור:
חוברת מרצה 23-24
עמ' 16

ג: מאימתי פרק ראשון ברכות

במקומן חיישינן. פי' שיהיו שרגילין שם המזיקין. והשיא לעניל דבתרי ופריצי ליכא משום מזיקין דאיכי בשתם שלין רגילין: **אין** אומרין **בשני הנתת אלא** דבריו של מת. ופשקן [ב]רב אלפס משום רב הא' דוקא דבני תורה אבל דברים דעלמא לית לן בה. [ג]וזוקא בתרבא אמות אלו: **רוח** צפונית מנשבת. פי' לנהה דהא אמרינן בפרק לא יתפוך (כ"ב דף כה.) שהיא מנשבת עם כל אחד ואחד: [ד]**ואתא** אידו ואמר בחצות. ומשם תמר מכל מקום לימא בחצות כמו שאמרו לו מן שמיים דהא אמם אמרו לו. וי"ל אלא דלה לומר להם דבר אלא היה יכול להראות ולהוכיח אם יאמלו לו: **ואין** חבור מתמלא מחוליתו. פירש רש"י אם יתפוך ויחזיר בו ועפרו לא יהא מלא. [ה]ותימה דאין הגדון דומה לגליה שהרי לא היה אומר להם אלא ליעול מן העציים ולחזור ולתן להם אז היה דומה למשל. ומעפרם רגיון אם ממולינו מגביעמו לאומר אין הבור ממלא מן אמיש הנוצעים בו. איתיקשתא יש אין הבור ממלא ממולינו אלא אם כן מוסיף לו מיש מלד אחר. ור"י פירש שאם מתפוך מלד זה ותניח מלד אחר לא ממלא. שמה שנתן מאן מסר מאן. ממו כן מה שנעשל מן העציים יתחסר מן העציים: כיוהו

בחדתי ותיפוק ליה משום מזיקין בתרי אי [ה]בתרי חשד נמי ליכא בתרי ופריצי. מפני המפולת ותיפוק ליה משום חשד ומזיקין בתרי ובשרי. מפני המזיקין ותיפוק ליה מפני חשד ומפולת בחורבה חדתי ובתרי ובשרי אי בתרי מזיקין נמי ליכא במקומן חיישינן ואב"א לעולם בחד ובחורבה חדתי דקאי בדברא דהתם משום חשד ליכא דהא אשה בדברא לא שכיחא ומשום מזיקין איכא: [ו]ת"ר ארבע משמרות הוי הלילה דברי רבי ר' נתן אומר שלש מ"מ דר' נתן דכתיב [ז]ויבא גדעון ומאה איש אשר אתו בקצה המחנה ראש האשמורת התיכונה תנא אין תיכונה אלא שיש לפניה ולאחריה ורבי מאי תיכונה אחת מן התיכונה שבתיכונות ור' נתן מי כתיב תיכונה שבתיכונות תיכונה כתיב מ"מ דרבי א"ר זריקא א"ר אמי א"ר יהושע בן לוי כתוב אחד אומר [ח]חצות לילה אקום להודות לך על משפטי צדקך וכתוב אחר אומר [ט]קדמו עיני אשמורות הא כיצד ארבע ושמונה הוי הלילה ור' נתן סבר לה כרבי יהושע דתנן [י]ר' יהושע אומר עד שלש שעות שכן דרך מלכים לעמוד בשלש שעות שית דלילא ותרתי דיממא הוו להו שתי משמרות רב אשי אמר משמרה ופלגא נמי משמרות קרו להו: ואמר רבי זריקא אמר רבי אמי אמר רבי יהושע בן לוי [יא]אין אומרין בפני המת אלא דברין של מת אמר רבי אבא בר כהנא לא אמרן אלא בדברי תורה אבל מילי דעלמא לית לן בה ואיכא דאמרי אמר רבי אבא בר כהנא לא אמרן אלא [יב][אפילו] בדברי תורה וכ"ש מילי דעלמא: ודוד בפלגא דליליא הוה קאי מאורתא הוה קאי דכתיב [יג]קדמתי בנשף ואשועה וממאי דהאי נשף אורתא הוא דכתיב [יד]בנשף בערב יום באישון לילה ואפילה אמר רב אושעיא אמר רבי אחא הכי קאמר (דוד) מעולם לא עבר עלי חצות לילה בשינה. רבי זירא אמר עד חצות לילה היה מתנמנם [טו]כסוס מכאן ואילך היה מתגבר כארי רב אשי אמר עד חצות לילה היה עוסק בדברי תורה מכאן ואילך בשירות ותשבחות. ונשף אורתא הוא הא נשף צפרא הוא דכתיב [טז]ויכם דוד מהנשף ועד הערב למחרתם מאי לאו מצפרא ועד ליליא לא מאורתא ועד אורתא אי הכי לכתוב מהנשף ועד הנשף או מהערב ועד הערב אלא אמר רבא תרי נשפי הוו נשף ליליא ואתי ממא נשף ממא ואתי ליליא. ודוד מי הוה ידע פלגא דליליא אימת השתא משה רבינו לא הוה ידע דכתיב [יז]כחצות הלילה אני יוצא בתוך מצרים מאי כחצות אילימא דאמר ליה קודשא בריך הוא כחצות [יח]מי איכא ספיקא קמי שמיא אלא דאמר ליה [יט](למחר) [כ]בחצות (כי השתא) ואתא אידו ואמר כחצות אלמא מספקא ל' ודוד הוה ידע דוד סימנא הוה ליה [כא]דאמר רב אחא בר ביזנא א"ר שמעון חסידא כנור היה תלוי למעלה ממטתו של דוד וכיון שהגיע חצות לילה בא רוח צפונית ונושבת בו ומנגן מאליו מיד היה עומד ועוסק בתורה עד שעלה עמוד השחר כיון שעלה עמוד השחר נכנסו חכמי ישראל אצלו אמרו לו אדונינו המלך עמך ישראל צריכין פרנסה אמר להם לכו והתפרנסו זה מזה אמרו לו אין הקומץ משביע את הארי [כב]ואין הבור מתמלא מחוליתו: [כג]אמר להם לכו ופשטו דיכם בגדוד מיד יועצים באחיתופל ונמלכין בסנהדרין ושואלין באורים ותומים אמר רב יוסף מאי קרא (דכתיב) [כד]ואחיר אחיתופל בניהו בן יהוידע ואביתר ושר צבא למלך יואב אחיתופל זה יועץ וכה"א [כה]ועצת אחיתופל אשר יעץ בימים ההם כאשר ישאל איש בדבר האלהים וגם כל עצת אחיתופל גם לדוד גם לאבשלום: שמואל ב טז כג

כיוהו

עין משפט נר מצוה

[א] מתי' פ"ג מהלכות מלכים הלכה ט' מ"ע. כשיר דהיכנו כ' עוד ע"פ י"ד פיגון עמה ספ"ב מ:

תורה אור השלם

1. ויבא גדעון ומאה איש אשר אתו בקצה המחנה ראש האשמרת התיכונה אך הקים הקימו את השמרים והיקיצו בשמרות ותפוצץ הכדים אשר בידם:
2. שופטים ז יט
2. חצות לילה אקום להודות לך על משפטי צדקך:
3. קדמו עיני אשמרות לשיח באמרתך: תהלים קיט קמח
4. קדמתי בנשף ואשועה לדברך יחלתי: תהלים קיט קמז
5. בנשף בערב יום באישון לילה ואפלה: משלי ז ט
6. ויהי דוד מהנשף הערב הערב למחרתם ולא נמלט מהם איש כי אם ארבע מאות איש נער אשר רכבו על הגמלים וינסו: שמואל א ל יז
7. ויאמר משה כה אמר יי בחצות הלילה אני יוצא בתוך מצרים: שמות יא ד
8. ואחרי אחיתופל יהוידע בן בנדיה ואביתר ושר צבא למלך יואב: דברי הימים א כז לד
9. ועצת אחיתופל אשר יעץ בימים ההם כאשר ישאל איש בדבר האלהים כן כל עצת אחיתופל גם לדוד גם לאבשלום: שמואל ב טז כג

גליון הש"ס

נמ' בתר דשד נמי ליכא. עפ"ר ריי"ד פי' קה"מ פ"ק ק"ז: שם ובהא דצעת אחיתופל בה. עין פגומים דכ"ל מי מ"מ: תוס' ר"ה אין אומרין בה. ודוקא בר אמה שלו. עי' תוס' ב"ק ע"ז: ר"ת שהוסיפו. מהרש"ל שם נוס':

הגהות הגר"א

[א] רש"י ד"ה מנר. ומ"ש ס. ב"מ לתו ק (אלא שם לאחרונה ריח מפנרת הנמשלת כלילה ריח לדומיה ומ"ש ס"ח מ' כרלמיה):

מוסף תוספות

א. בתוס' ריש"ש כתב. והיו אמרינן בפרק שמואל (ינחב המנרה דהוא בפכ"ו ה' דעל דברי הנוס' שכתבו בשם הנוספתא כתב שהוא ש"ס).

רבינו חננאל

תנו רבנן אינב משמרות הוי הלילה דברי ר"נ"ן ר' **נתן** אומר שלש. ר' נתן דר"ק מדכתיב ראש האשמורת התיכונה. ואין תיכונה אלא שיש לפניה ולאחריה. ודאמרי ר"נ"ן להא דר' נתן מאי התיכונה אחת משתי התיכונות. ולעולם אינבא משמרות הוי הלילה. דר"נ"ן דר"ק מדכתיב חצות לילה אקום להודות לך ובתיב קדמו עיני אשמורות. ר' נתן משום שעות שלש שעות של יום. עד ולא עד בכלל. כלומר עד תחילת שעה שלישית. הלכך דיור הוה עומד בהדי הלילה. הוי שם שכל מלך במותר ישן דהוא מקדים ויעמוד. ומצא שהקדים לכל מלך שמונה שעות שהן שתי אשמורות שלימות. וזה הוא שאמר קדמו עיני אשמורות לעמוד מן השינה קדם לשאר מלכים שישיגים עד תחילת שעה שלישית שתי אשמורות שהן שמונה שעות. ופירש חוב רב אשי ואמר כל אשמורה (מתיבה שתי אשמורות הוי הלילה כו' נתן. המקשתן והא דיוד מאורתא הוה קאי דכתי' קדמתי בנשף ואשועה תשף ערב הוא דכתיב בנשף בערב יום כו'. ופריק רב אשי מפסא הכי ומפסא הכי הלכך הוי נשפי הוו. נשף ליליא אחא ממא נשף ממא אחא ליליא תשף דהכא אורתא הוא דכתי' קדמתי בנשף ואשועה. ומפקשתן דוד מי הוה ידע אימת הוי פלגא דליליא. השתא משה רבינו לא הוי כולי. ופריקנן (בגוד דיה הלוי למעלה מפיטנו שלו) דוד. בגנן אבן השעות וכיוצא בה. דידע מתי הוא פלגא דליליא. סימנא הוה ליה בכיונו וכולי. אינבאית אימא דרוחנו הוו יודעי. ומשה רבינו דאמר בחצות הלילה מבר דלמא חשבו אינבעניני פרעה ושנו דאמרי משה ומילתו בדאים הוא. ואמר מר למד לשונך ליומר איני יודע שמה התבנא ותיאמר. כיון שעלה עמוד השחר נכנסו חכמי ישראל אצלו אמרו לו אדוננו המלך עמך ישראל צריכין לפרנסה. אמר להם לכו ופשטו דיכם בגדודין. מיד יועצים באחיתופל ונמלכין בסנהדרין וכו'. ומנהדרין הם שנקראו הבריחי והמלחי והיה בריחי עליהם ובריחי בו יהוידע על דבריחי ועל המלחי. מה בריחו נתמנה יהוידע בנו נתקיים והמלחי יהוידע. ואביתר שהיה כהן לובש אדרים ותומים הזכירו בכתוב אדרים ותומים. ואחיתופל יועץ ויואב שר הצבא. ואמרו חכמים מיד ויועץ באחיתופל ונמלכין בסנהדרין ונשאלין באורים ותומים. ואמר רב יוסף מדאי אחיתופל יהוידע בן בניהו ואביתר ושר צבא למלך יואב. **אין אומרים בפני המת אלא דברי של מת.** אמר ר' **אבא בר כהנא** וכו'. קי"ל כלישנא קמא דדברי הנודה אסור אבל מילי דעלמא שרי. דהא מעשים בכל יום ומשמתינו במילי דעלמא דקא מיתיא כמותב רבנן קשישאי אלא מפתי דבנן כיום.

לילה דברי ר' יהודה ר' נחמיה אומר בין המשמרות משתשקע החמה כדי הילוך חצי מיל ר' יוסי אומר בין השמשות כהרף עין זה נכנס זוה יוצא אי אפשר לומר עליו שיהן הן שהעת הנקרא בין המשמשות ספק יום ספק לילה הוא אין יוצאין בו ירי חוכה הוים ולא ירי חוכה הלילה כל הכצות הנוהגות ביום אין יוצאין בהן ירי חוכה ובו' גם הם שוין בטבלה שבריכה לדיות בשעה שהוא יום ודאי שאין בו ספק (כרתנו) (כתתיא) (בפמוס דף צ ועד) כל חייבי טבילות שטבלתן ביום נדה ורולדת שטבלתן בלילה לא הלקו אלא כשעה שהיא בין המשמשות ר' יוסי אומר כל המצות שנאמרו בלילה אין יוצאין בהן ידי חוכה ובו' גם הם שוין בטבלה שבריכה לדיות בשעה שהוא יום ודאי שאין בו ספק (כרתנו) (כתתיא) (בפמוס דף צ ועד) כל חייבי טבילות שטבלתן ביום נדה ורולדת שטבלתן בלילה לא הלקו אלא כשעה שהיא בין המשמשות ר' יוסי אומר כל המצות הנוהגות בלילה אין יוצאין בהן ידי חוכה ובו' גם הם שוין בטבלה שבריכה לדיות בשעה שהוא יום ודאי שאין בו ספק (כרתנו) (כתתיא) (בפמוס דף צ ועד) כל חייבי טבילות

משנה מסכת מדות פרק ב

משנה ה

עזרת הנשים הייתה אורך מאה ושלושים וחמש, על רוחב מאה ושלושים וחמש.

וארבע לשכות היו בארבע מקצועותיה, של ארבעים ארבעים אמה; ולא היו מקורות. וכך הן עתידות להיות, שנאמר "ויוציאני, אל החצר החיצונה, ויעבירני, אל ארבעת מקצועי החצר; והנה חצר במקצוע החצר, חצר במקצוע החצר. בארבעת מקצועות החצר, חצרות קטורות" (יחזקאל מו,כא-כב); ואין "קטורות", אלא שאינן מקורות.

ומה היו משמשות: דרומית מזרחית, היא הייתה לשכת הנזירים-ששם הנזירים מבשלין את שלמיהם, ומגלחין את שיערן, ומשליכין תחת הדוד.

מזרחית צפונית, היא הייתה לשכת דיר העצים-ששם כוהנים בעלי מומין מתלעים בעצים, שכל עץ שנמצא בו תולעת פסול מעל גבי המזבח. צפונית מערבית, היא הייתה לשכת המצורעין.

מערבית דרומית, אמר רבי אליעזר בן יעקוב, שכחתי מה הייתה משמשת; אבא שאול אומר, שם היו נותנין יין ושמן, והיא הייתה נקראת לשכת בית שמניה.

וחלקה הייתה בראשונה; והקיפוה כצוצטרה-שהנשים רואות מלמעלן והאנשים מלמטן, כדי שלא יהיו מעורבין. וחמש עשרה מעלות עולות מתוכה לעזרת ישראל מעזרת הנשים, כנגד חמש עשרה שיר המעלות שבתילים, שעליהם הלויים עומדין בשיר; לא היו תרוטות, אלא מוקפות כחצי גורן עגולה.

בטקסט השיעור:
חוברת מרצה 24-23
עמ' 17-16

בטקסט השיעור:
חוברת מרצה 23-24
עמ' 17

משנה תורה להרמב"ם
ספר עבודה הלכות בית הבחירה פרק ב

הלכה א'

המזבח מקומו מכוון ביותר. ואין משנין אותו ממקומו לעולם. שנאמר זה מזבח לעולה לישראל. ובמקדש נעקד יצחק אבינו שנאמר ולך לך אל ארץ המוריה ונאמר בדברי הימים ויחל שלמה לבנות את בית יי' בירושלים בהר המוריה אשר נראה לדויד אביהו אשר הכין במקום דויד בגרן ארנן היבוסי:

הלכה ב'

ומסורת ביד הכל שהמקום שבנה בו דוד ושלמה המזבח בגורן ארונה הוא המקום שבנה בו אברהם המזבח ועקד עליו יצחק. והוא המקום שבנה בו נח כשיצא מן התיבה. והוא המזבח שהקריב עליו קין והבל. ובו הקריב אדם הראשון קרבן כשנברא ומשם נברא. אמרו חכמים אדם ממקום כפרתו נברא:

הלכה ג'

מדות המזבח מכוונות הרבה וצורתו ידועה איש מאיש. ומזבח שבנו בני הגולה כעין מזבח שעתיד להבנות עשוהו ואין להוסיף על מדתו ולא לגרוע ממנה:

הלכה ד'

ושלשה נביאים עלו עמהם מן הגולה. אחד העיד להן על מקום המזבח. ואחד העיד להן על מדותיו. ואחד העיד להן שמקריבין על המזבח הזה כל הקרבנות אע"פ שאין שם בית:

בטקסט השיעור:
חוברת מרצה 23-24
עמ' 17

בראשית פרק כה

י וַיֵּצֵא יַעֲקֹב מִבְּאֵר שָׁבַע וַיֵּלֶךְ חָרָנָה: יא וַיִּפְגַּע
בַּמָּקוֹם וַיָּלֶן שָׁם כִּי-בָא הַשֶּׁמֶשׁ וַיִּקַּח מֵאַבְנֵי הַמָּקוֹם
וַיָּשֶׂם מְרַאֲשֹׁתָיו וַיִּשְׁכַּב בַּמָּקוֹם הַהוּא: יב וַיַּחֲלֹם
וְהִנֵּה סֻלָּם מֻצָּב אַרְצָה וְרֹאשׁוֹ מַגִּיעַ הַשָּׁמָיְמָה
וְהִנֵּה מַלְאֲכֵי אֱלֹהִים עֹלִים וְיֹרְדִים בּוֹ: יג וְהִנֵּה
יְהוָה נִצָּב עָלָיו וַיֹּאמַר אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵי אַבְרָהָם
אָבִיךָ וֵאלֹהֵי יִצְחָק הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתָּה שֹׁכֵב עָלֶיהָ
לְךָ אֶתְּנֶנָּה וּלְזַרְעֶךָ: יד וְהָיָה זַרְעֲךָ כַּעֲפַר הָאָרֶץ
וּפָרַצְתָּ יָמָּה וָקֵדְמָה וְצָפֹנָה וָנֶגְבָּה וְנִבְרְכוּ בְךָ כָּל-
מִשְׁפְּחֹת הָאֲדָמָה וּבְזַרְעֶךָ: טו וְהִנֵּה אָנֹכִי עִמָּךְ
וּשְׁמַרְתִּיךָ בְּכֹל אֲשֶׁר-תֵּלֵךְ וַהֲשִׁבֹתִיךָ אֶל-הָאֲדָמָה
הַזֹּאת כִּי לֹא אֶעֱזָבְךָ עַד אֲשֶׁר אִם-עָשִׂיתִי אֵת אֲשֶׁר-
דִּבַּרְתִּי לָךְ: טז וַיִּיקַץ יַעֲקֹב מִשְּׁנָתוֹ וַיֹּאמֶר אָכֵן
יֵשׁ יְהוָה בַּמָּקוֹם הַזֶּה וְאָנֹכִי לֹא יָדָעְתִּי: יז וַיִּירָא
וַיֹּאמַר מַה-נּוֹרָא הַמָּקוֹם הַזֶּה אֵין זֶה כִּי אִם-בֵּית
אֱלֹהִים וְזֶה שַׁעַר הַשָּׁמָיִם:

רש"י

(י) ויצא יעקב –
על ידי שבשביל שרעות בנות כנען בעיני יצחק אביו הלך עשו אל ישמעאל, הפסיק העניין בפרשתו של יעקב וכתיב *(לעיל כח ו)* וירא עשו כי ברך וגו', ומשגמר חזר לעניין הראשון:

ויצא יעקב מבאר שבע –
לא היה צריך לכתוב אלא וילך יעקב חרנה, ולמה הזכיר יציאתו?
אלא מגיד שיציאת צדיק מן המקום עושה רושם, שבזמן שהצדיק בעיר הוא הודה הוא זיוה הוא הדרה, יצא משם פנה הודה פנה זיוה פנה הדרה וכן *(רות א ז)* ותצא מן המקום, האמור בנעמי ורות:

וילך חרנה –
יצא ללכת לחרן:

(יא) ויפגע במקום –
לא הזכיר הכתוב באיזה מקום אלא במקום הנזכר במקום אחר, הוא הר המוריה שנאמר בו *(לעיל כב ד)* וירא את המקום מרחוק:

ויפגע –
כמו *(יהושע טז ז)* ופגע ביריחו. *(שם יט יא)* ופגע בדבשת. ורבותינו פירשו: לשון תפילה כמו *(ירמיה ז טז)* ואל תפגע בי, ו. למדנו שתקן תפלת ערבית. ושנה הכתוב ולא כתב ויתפלל, ללמדך שקפצה לו הארץ, כמו שמפורש בפרק גיד הנשה *(חולין צא ב)*:

כי בא השמש –
היה לו לכתוב ויבא השמש. כי בא השמש, משמע ששקעה לו חמה פתאום שלא בעונתה כדי שילין שם:

וישם מראשותיו –
עשאן כמין מרזב סביב לראשו שהיה ירא מפני חיות רעות. התחילו מריבות זו עם זו, זאת אומרת עלי יניח צדיק את ראשו, וזאת אומרת עלי יניח, מיד עשאן הקב"ה אבן אחת, וזהו שנאמר *(פסוק יח)* ויקח את האבן אשר שם מראשותיו:

וישכב במקום ההוא –
לשון מיעוט באותו מקום שכב, אבל ארבע עשרה שנים ששמש בבית עבר לא שכב בלילה, שהיה עוסק בתורה:

(יב) עולים ויורדים –
עולים תחלה ואחר כך יורדים, מלאכים שליווהו בארץ אין יוצאים חוצה לארץ ועלו לרקיע, וירדו מלאכי חוצה לארץ ללוותו:

(יג) ניצב עליו –
לשמרו:

ואלוהי יצחק –
אף על פי שלא מצינו במקרא שייחד הקב"ה שמו על הצדיקים בחייהם לכתוב אלוהי פלוני, משום שנאמר *(איוב טו טו)* הן בקדושיו לא יאמין, כאן ייחד שמו על יצחק לפי שכהו עיניו וכלוא היה בבית, והרי הוא כמת, ויצר הרע פסק ממנו:

שכב עליה –
קיפל הקב"ה כל ארץ ישראל תחתיו, רמז לו שתהא נוחה ליכבש לבניו:

(יד) ופרצת –

(המשך מעמ' 131)

רס"י

וחזקת, כמו *(שמות א יב)* וכן יפרוץ:

(טו) אנכי עמך –

לפי שהיה ירא מעשו ומלבן:

עד אשר אם עשיתי –

אם משמש בלשון כי:

דברתי לך –

לצרכך ועליך, מה שהבטחתי לאברהם על זרעו, לך הבטחתיו ולא לעשו, שלא אמרתי לו כי יצחק יקרא לך זרע, אלא כי ביצחק, ולא כל יצחק. וכן כל לי ולך ולו ולהם הסמוכים אצל דיבור, משמשים לשון על, וזה יוכיח, שהרי עם יעקב לא דיבר קודם לכן:

(טז) ואנכי לא ידעתי –

שאילו ידעתי לא ישנתי במקום קדוש כזה:

(יז) כי אם בית אלוהים –

אמר רבי אלעזר בשם רבי יוסי בן זמרא: הסולם הזה עומד בבאר שבע ואמצע שיפועו מגיע כנגד בית המקדש, שבאר שבע עומד בדרומה של יהודה, וירושלים בצפונה בגבול שבין יהודה ובנימין, ובית אל היה בצפון של נחלת בנימין בגבול שבין בנימין ובין בני יוסף, נמצא סולם שרגליו בבאר שבע וראשו בבית אל מגיע אמצע שיפועו נגד ירושלים. וכלפי שאמרו רבותינו שאמר הקב"ה צדיק זה בא לבית מלוני ויפטר בלא לינה.

ועוד אמרו: יעקב קראה לירושלים בית אל וזו לוז היא ולא ירושלים. ומהיכן למדו לומר כן? אומר אני שנעקר הר המוריה ובא לכאן, וזהו היא קפיצת הארץ האמורה בשחיטת חולין *(חולין צא ב)*, שבא בית המקדש לקראתו עד בית אל, וזהו ויפגע במקום. [ואם תאמר וכשעבר יעקב על בית המקדש מדוע לא עכבו שם, איהו לא יהיב לביה להתפלל במקום שהתפללו אבותיו, ומן השמים יעכבוהו, איהו עד חרן אזל כדאמרינן בפרק גיד הנשה *(חולין צא ב)*, וקרא מוכיח וילך חרנה, כי מטא לחרן אמר אפשר שעברתי על מקום שהתפללו אבותי ולא התפללתי בו, יהב דעתיה למהדר וחזר עד בית אל וקפצה לו הארץ]:

מה נורא –

תרגום: מה דחילו אתרא הדין. דחילו שם דבר הוא, כמו סוכלתנו, וכסו למלבש:

וזה שער השמים –

מקום תפילה לעלות תפלתם השמיימה. ומדרשו: שבית המקדש של מעלה מכוון כנגד בית המקדש של מטה:

בטקסט השיעור:
חוברת מרצה 23-24
עמ' 18

תת כז לחודש **תהלים קלב** ליום שבת

קלב מִזְמוֹר זֶה אָמַר דָּוִד בְּעֵת שֶׁבָּנָה אֶת הַמִּזְבֵּחַ בְּהַר הַמּוֹרִיָּה שֶׁהָיָה מְקוֹם הַגֹּרֶן שֶׁל אֲרַוְנָה הַיְבוּסִי, כְּפִי שֶׁצִּוָּה גָּד הַנָּבִיא, וְדָוִד קָנָה מִמֶּנּוּ אֶת הַמָּקוֹם, כַּמְבֹאָר בְּסֵפֶר שְׁמוּאֵל, וְהֶעֱלָה עָלָיו עוֹלוֹת וּשְׁלָמִים, וְקָרָא אֶל ה', וַה' עָנָהוּ בְּאֵשׁ שֶׁיָּרְדָה מִן הַשָּׁמַיִם עַל הַמִּזְבֵּחַ וְנֶעֱצְרָה הַמַּגֵּפָה, כַּמְבֹאָר בְּסֵפֶר דִּבְרֵי הַיָּמִים־א (כא,כו ואילך). וְנֶאֱמַר שָׁם "וַיֹּאמֶר דָּוִד, זֶה הוּא בֵּית ה' הָאֱלֹהִים, וְזֶה מִזְבַּח לְעֹלָה לְיִשְׂרָאֵל", שֶׁעַד אוֹתוֹ הַיּוֹם לֹא נוֹדַע מְקוֹם בֵּית הַמִּקְדָּשׁ. וּלְפִי שֶׁהִתְמַסֵּר דָּוִד בְּכָל כֹּחוֹ וִיכָלְתּוֹ לְהָכִין אֶת בִּנְיַן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, וְהוּא נַעֲנָה בַּמָּקוֹם הַנִּבְחָר, לָכֵן בִּקֵּשׁ מֵה' וְאָמַר "זְכוֹר ה' וגו'". שֶׁתַּעֲלֶה לוֹ הַמַּחֲשָׁבָה כַּמַּעֲשֶׂה, כְּיָן שֶׁעָנָה אֶת עַצְמוֹ בַּהֲכָנוֹת לָזֶה.

קלב א שִׁיר, הַמַּעֲלוֹת. זְכוֹר־יְהוָה לְדָוִד. אֵת כָּל־עֳנוֹתוֹ: ב אֲשֶׁר נִשְׁבַּע, לַיהוָה. נָדַר, לַאֲבִיר יַעֲקֹב: ג אִם־אָבֹא, בְּאֹהֶל בֵּיתִי. אִם־אֶעֱלֶה, עַל־

שי למורא

(א) **שִׁיר, הַמַּעֲלוֹת**- שִׁיר שֶׁחִבְּרוֹ דָּוִד הַמֶּלֶךְ שֶׁיֹּאמְרוּהוּ הַלְוִיִּם עַל חֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה הַמַּעֲלוֹת הַיּוֹרְדוֹת מֵעֶזְרַת יִשְׂרָאֵל עַד עֶזְרַת נָשִׁים. (עפ"י רש"י במזמור ק"כ, וראה שם עוד בזה).

רש"י

(א) **שִׁיר הַמַּעֲלוֹת זְכֹר ה' לְדָוִד אֵת כָּל עֳנוֹתוֹ.** עִנּוּי נַפְשׁוֹ אֲשֶׁר טָרַח וְעָמַל לִמְצֹא לְךָ מָקוֹם:

זְכוֹר ה' לְדָוִד; אֵת כָּל עֳנוֹתוֹ- דָּוִד מְבַקֵּשׁ מֵאֵת ה', שֶׁיִּזְכֹּר לוֹ מַה שֶׁעִנָּה אֶת עַצְמוֹ בַּעֲבוּר בֵּית הַמִּקְדָּשׁ כְּפִי שֶׁמְּבֹאָר בַּפְּסוּקִים דְּלְהַלָּן, וְיַשְׂרֶה אֶת שְׁכִינָתוֹ בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ שֶׁיִּבְנֶה שְׁלֹמֹה בְּנוֹ, בִּזְכוּת הַהִשְׁתַּדְּלוּת שֶׁל דָּוִד. (עפ"י מהר"ם אלשיך).

(ב) **אֲשֶׁר נִשְׁבַּע, לַה'; נָדַר, לַאֲבִיר יַעֲקֹב**- הַשְּׁבוּעָה הִיא מַה שֶׁיֹּאמַר לְהַלָּן בְּפָסוּק ג'. וְהַנֶּדֶר הוּא מַה שֶּׁיֹּאמַר לְהַלָּן בְּפָסוּק ד'. וְאָמַר "נָדַר לַאֲבִיר יַעֲקֹב", כְּפִי שֶׁנֶּאֱמַר בְּיַעֲקֹב (בראשית כח,כ) "וַיִּדַּר יַעֲקֹב נֶדֶר וגו'", וְאָמַר (בראשית כח,יז) "מַה נּוֹרָא הַמָּקוֹם הַזֶּה, אֵין זֶה כִּי אִם בֵּית אֱלֹהִים וגו'". (עפ"י מהר"ם אלשיך ועוד). **אֲבִיר יַעֲקֹב**, הָעֹצֶם וְהַחֹזֶק שֶׁל יַעֲקֹב, וְהוּא כִּנּוּי לַקב"ה, כְּמוֹ (בראשית מט,כד) "מִידֵי אֲבִיר יַעֲקֹב". (עפ"י רד"ק בשרש אבר ועוד).

(ג) **אִם אָבֹא, בְּאֹהֶל בֵּיתִי; אִם אֶעֱלֶה, עַל עֶרֶשׂ יְצוּעָי**- וְהַשְּׁבוּעָה הִיא, אִם אָבוֹא בְּאֹהֶל בֵּיתִי, וְהוּא, כִּילַת מְלָכִים שֶׁבְּתוֹךְ הַבַּיִת מְצֻיֶּרֶת וַעֲשׂוּיָה כְּמוֹ אֹהֶל מֵעַל הַמִּטָּה, וְכֵן "עֶרֶשׂ יְצוּעָי" הִיא מִטָּה מְיֻחֶדֶת שֶׁמַּצִּיעִים עָלֶיהָ מַצָּעִים נָאִים וַחֲשׁוּבִים, כְּמִשְׁפַּט הַמְּלָכִים. וְאָמַר בִּשְׁבוּעָתוֹ, שֶׁלֹּא יָבוֹא

בטקסט השיעור:
חוברת מרצה 23-24
עמ' 18

801 ליום שבת **תהלים קלב** כז לחודש **תתא**

עֶרֶשׂ יְצוּעָי: ד אִם־אֶתֵּן שְׁנַת* לְעֵינָי׃ לְעַפְעַפַּי
תְּנוּמָה: ה עַד־אֶמְצָא מָקוֹם, לַיהוָה׃ מִשְׁכָּנוֹת,
לַאֲבִיר יַעֲקֹב: ו הִנֵּה־שְׁמַעֲנוּהָ בְאֶפְרָתָה׃

*ס"א, שֵׁנָת.

רש"י

(ה) **עַד אֶמְצָא מָקוֹם.** עַד שֶׁאוֹדַע הֵיכָן יִהְיֶה מְקוֹם מִקְדָּשׁוֹ. (מצאתי):
(ו) **שְׁמַעֲנוּהָ.** הַבְּשׂוֹרָה: **בְאֶפְרָתָה.** בַּמָּקוֹם הֶחָשׁוּב וְהַמְעֻלֶּה, כְּמוֹ (שמואל־א א,א) "בֶּן תֹּחוּ בֶן צוּף אֶפְרָתִי", חָשׁוּב, אֶבְגִינוֹס (=מֶיֶחֶס. ראה בתחלת קהלת רבה).

שי למורא

בַּכִּילָה הַזֹּאת שֶׁבְּבֵיתוֹ. וְכֵן לֹא יַעֲלֶה עַל עֶרֶשׂ יְצוּעָיו הַמְיֻחֶדֶת הַזֹּאת לִישֹׁן עָלֶיהָ שְׁנַת קֶבַע, אֶלָּא בְּמִטָּה אַחֶרֶת. (עפ"י מהר"ם אלשיך)◆

(ד) **אִם אֶתֵּן שְׁנַת לְעֵינָי: לְעַפְעַפַּי תְּנוּמָה** – וְהַנִּדָּר הוּא, שֶׁלֹּא יִתֵּן שֵׁנָה שֶׁל קֶבַע לְעֵינָיו. וְלֹא יִתֵּן תְּנוּמָה לְעַפְעַפֵּי עֵינָיו. שֶׁנָּדַר עַל עֵינָיו שֶׁיִּהְיוּ אֲסוּרִים בִּשְׁנַת קֶבַע אוֹ תְּנוּמָה שֶׁל קֶבַע. וְאָמַר "שְׁנַת" בְּתָי"ו הַסְּמִיכוּת, לִרְמוֹז שֶׁנָּדַר רַק מִשְּׁנַת קֶבַע, וּכְאִלּוּ אָמַר "אִם אֶתֵּן שְׁנַת קֶבַע לְעֵינַי". (עפ"י מהר"ם אלשיך)◆

(ה) **עַד אֶמְצָא מָקוֹם, לַה'; מִשְׁכָּנוֹת, לַאֲבִיר יַעֲקֹב** – וְהַשְּׁבוּעָה וְהַנֵּדֶר יִמָּשְׁכוּ עַד שֶׁאֶמְצָא אֶת הַמָּקוֹם שֶׁשָּׁם יִבָּנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דברים יב,יא) "וְהָיָה הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר ה' אֱלֹהֵיכֶם בּוֹ לְשַׁכֵּן שְׁמוֹ שָׁם וגו'", וְלֹא יָדְעוּ בַּתְּחִלָּה הֵיכָן הוּא הַמָּקוֹם הַנִּבְחָר. וְגַם יִהְיֶה **מִשְׁכָּנוֹת לַאֲבִיר יַעֲקֹב**, שֶׁאֶבְנֶה שָׁם אֶת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, שֶׁשָּׁם יִשְׁכֹּן כְּבוֹד ה' בִּקְבִיעוּת. וְאָמַר "לַאֲבִיר יַעֲקֹב", כֵּיוָן שֶׁדָּבָר זֶה שֶׁיִּשְׁכֹּן כְּבוֹד ה' עַל הָאָרֶץ בְּמָקוֹם מְיֻחָד, נִתְגַּלָּה לְיַעֲקֹב בַּחֲלוֹם, וְאָמַר יַעֲקֹב (בראשית כח,יז) "אֵין זֶה כִּי אִם בֵּית אֱלֹהִים, וְזֶה שַׁעַר הַשָּׁמָיִם". (עפ"י המלבי"ם)◆ וְכָתַב מַהֲרַ"ם אַלְשֵׁיךְ, שֶׁאָמַר "מִשְׁכָּנוֹת" בְּלָשׁוֹן רַבִּים, לוֹמַר, שֶׁכֵּיוָן שֶׁבֵּית הַמִּקְדָּשׁ שֶׁל מַטָּה מְכֻוָּן כְּנֶגֶד בֵּית הַמִּקְדָּשׁ שֶׁל מַעְלָה וְהֵם שְׁנֵי מִשְׁכָּנוֹת, הֲרֵי זֶה הַטַּעַם לָמָּה צָרִיךְ לִמְצֹא אֶת הַמָּקוֹם הַזֶּה, שֶׁהוּא קָדוֹשׁ מֵאָז וּמִקֶּדֶם◆

(ו) **הִנֵּה שְׁמַעֲנוּהָ בְאֶפְרָתָה; מְצָאנוּהָ, בִּשְׂדֵי יָעַר** – הִנֵּה בַּתְּחִלָּה שָׁמַעְנוּ שֶׁהַמָּקוֹם הַזֶּה הוּא בְּאֶפְרָתָה, כְּלוֹמַר בְּנַחֲלַת שֵׁבֶט אֶפְרַיִם, כִּי מִשְּׁכַן שִׁילֹה עָמַד בְּנַחֲלַת אֶפְרַיִם שְׁלֹשׁ מֵאוֹת וְשִׁשִּׁים וְתֵשַׁע שָׁנָה (ראה זבחים דף

בטקסט השיעור:
חוברת מרצה 23-24
עמ' 18

תתב כז לחודש **תהלים קלב** ליום שבת

מְצָאנוּהָ, בִּשְׂדֵי־יָעַר: ז נָבוֹאָה לְמִשְׁכְּנוֹתָיו. נִשְׁתַּחֲוֶה
לַהֲדֹם רַגְלָיו: ח קוּמָה יְהוָה, לְמְנוּחָתֶךָ. אַתָּה

שי למורא

קיח,ב), וְשָׁם לֹא הָיָה הַמָּקוֹם הַקָּבוּעַ, כִּי מָצָאנוּ אַחַר כָּךְ אֶת מְצִיאוּתָהּ **בִּשְׂדֵי יָעַר**, שֶׁהוּא בְּגֹרֶן אָרַוְנָה, שֶׁסָּבִיב לוֹ הָיָה יַעַר שֶׁנִּקְרָא "יַעַר הַלְּבָנוֹן", וְכֵן הוּא כִּנּוּי בֵּית הַמִּקְדָּשׁ "לְבָנוֹן" (דברים ג,כה) "הָהָר הַטּוֹב הַזֶּה וְהַלְּבָנוֹן", (זכריה יא,א) "פְּתַח לְבָנוֹן דְּלָתֶיךָ". (עפ"י המלבי"ם ועוד)◆

(ז) נָבוֹאָה לְמִשְׁכְּנוֹתָיו; נִשְׁתַּחֲוֶה לַהֲדֹם רַגְלָיו – וְכֵיוָן שֶׁמָּצָאנוּ אֶת הַמָּקוֹם, כְּפִי שֶׁאָמַר גָּד הַנָּבִיא לְדָוִד הַמֶּלֶךְ (שמואל־ב כד,יח) "עֲלֵה הָקֵם לַה' מִזְבֵּחַ בְּגֹרֶן אָרַוְנָה הַיְבוּסִי", הֲרֵי מֵעַתָּה נָבוֹאָה לְמִשְׁכְּנוֹתָיו שֶׁיִּבְנֶה שְׁלֹמֹה. וְשָׁם נִשְׁתַּחֲוֶה לַהֲדֹם רַגְלָיו, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה סו,א) "כֹּה אָמַר ה', הַשָּׁמַיִם כִּסְאִי, וְהָאָרֶץ הֲדֹם רַגְלָי; אֵי זֶה בַּיִת אֲשֶׁר תִּבְנוּ לִי, וְאֵי זֶה מְקוֹם מְנוּחָתִי", שֶׁסּוֹף הַשְּׁפָעָתוֹ הִיא בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ. (עפ"י המלבי"ם)◆

(ח) קוּמָה ה', לְמְנוּחָתֶךָ – כְּלוֹמַר, מֵעַתָּה לֹא יִהְיוּ מִשְׁכָּנוֹת שֶׁל אַרְעַי, אֶלָּא אַתָּה ה' קוּם לִהְיוֹת מִשְׁכָּנְךָ בַּמָּקוֹם הַזֶּה שֶׁהוּא בֵּית מְנוּחָתְךָ לְעוֹלָם. (שְׁלִשֶׁת הַפְּסוּקִים דִּלְהַלָּן, אָמַר דָּוִד, וְכֵן אָמַר שְׁלֹמֹה אֶת תָּכְנָם בַּחֲנֻכַּת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בָּעֵת שֶׁהִכְנִיס אֶת אֲרוֹן הַקֹּדֶשׁ לְבֵית קֹדֶשׁ הַקָּדָשִׁים, כַּמְּבֹאָר בַּסֵּפֶר דִּבְרֵי הַיָּמִים (דברי הימים־ב ו,מא־מב), וְאָמַר שָׁם "זָכְרָה לְחַסְדֵי דָוִיד עַבְדֶּךָ"). (עפ"י רד"ק ועוד)◆

אַתָּה וַאֲרוֹן עֻזֶּךָ – "אַתָּה", כְּלוֹמַר עֵנֶן הַכָּבוֹד שֶׁנִּרְאָה בִּזְמַן חֲנֻכַּת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ עַל יְדֵי שְׁלֹמֹה, וְזֶה הָיָה לְאַחַר שֶׁהִכְנִיסוּ אֶת **אֲרוֹן הַקֹּדֶשׁ** אֶל קֹדֶשׁ הַקָּדָשִׁים, כַּמְּבֹאָר בַּסֵּפֶר מְלָכִים (מלכים־א ח,י־יא), וְשָׁם נֶאֱמַר "וְלֹא יָכְלוּ הַכֹּהֲנִים לַעֲמֹד לְשָׁרֵת מִפְּנֵי הֶעָנָן, כִּי מָלֵא כְבוֹד ה' אֶת בֵּית ה'". (עפ"י רד"ק ועוד)◆

רש"י

דָּבָר אַחֵר, שְׁמַעֲנוּהָ בְּאֶפְרָתָה, בְּסֵפֶר יְהוֹשֻׁעַ שֶׁבָּא מֵאֶפְרַיִם, בְּכָל הַתְּחוּמִין הוּא אוֹמֵר (יהושע טו,ו) "וְעָלָה הַגְּבוּל" "וְתָאַר הַגְּבוּל", וְכָאן הוּא אוֹמֵר "וְעָלָה הַגְּבוּל אֶל כֶּתֶף הַיְבוּסִי יְרוּשָׁלַיִם". נִמְצֵאת יְרוּשָׁלַיִם גְּבוֹהָה מִכָּל הָאֲרָצוֹת וְהוּא רָאוּי לְבֵית הַמִּקְדָּשׁ, שֶׁנֶּאֱמַר (דברים יז,ח) "וָקַמְתָּ וְעָלִיתָ אֶל הַמָּקוֹם וגו'", מְלַמֵּד שֶׁבֵּית הַמִּקְדָּשׁ גָּבוֹהַּ מִכָּל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. כָּךְ נִדְרָשׁ בִּשְׁחִיטַת קָדָשִׁים: **מְצָאנוּהָ בִּשְׂדֵי יָעַר.** בִּגְבוּל בִּנְיָמִין שֶׁנִּמְשַׁל לְחַיַּת הַיַּעַר, שֶׁנֶּאֱמַר "בִּנְיָמִין זְאֵב יִטְרָף" (בראשית מט,כז):

(ז) נָבוֹאָה שָׁמָּה לְמִשְׁכְּנוֹתָיו:

בטקסט השיעור:
חוברת מרצה 23-24
עמ' 18

803 ליום שבת **תהלים קלב** כז לחודש **תתג**

וַאֲרוֹן עֻזֶּךָ: ט כֹּהֲנֶיךָ יִלְבְּשׁוּ־צֶדֶק. וַחֲסִידֶיךָ יְרַנְּנוּ:
י בַּעֲבוּר, דָּוִד עַבְדֶּךָ. אַל־תָּשֵׁב, פְּנֵי מְשִׁיחֶךָ:
יא נִשְׁבַּע־יְהוָה לְדָוִד, אֱמֶת, לֹא־יָשׁוּב מִמֶּנָּה.
מִפְּרִי בִטְנְךָ, אָשִׁית, לְכִסֵּא־לָךְ: יב אִם־יִשְׁמְרוּ

רש"י **שי למורא**

(י) **אַל תָּשֵׁב פְּנֵי מְשִׁיחֶךָ.** שְׁלֹמֹה בְּבוֹאוֹ לְהַכְנִיס שָׁם אֶת הָאָרוֹן: (ט) **כֹּהֲנֶיךָ יִלְבְּשׁוּ צֶדֶק וגו'** – וּבַעֲבוֹדַת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ יִלְבְּשׁוּ הַכֹּהֲנִים בִּגְדֵי כְהֻנָּה שֶׁהֵם בִּגְדֵי צֶדֶק, כִּי הֵם מְכַפְּרִים עַל הַחוֹטְאִים וּמַצְדִּיקִים אוֹתָם שֶׁיִּהְיוּ צַדִּיקִים, (ראה במסכת מנחות דף כ"ה). **וַחֲסִידֶיךָ יְרַנְּנוּ,** הֵם הַלְוִיִּם, שֶׁהֵם יָשִׁירוּ וִיזַמְּרוּ לִפְנֵי ה' בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ. וְקָרָא אֶת הַלְוִיִּם "חֲסִידִים", עַל שֵׁם הַכָּתוּב (דברים לג,ה) "וּלְלֵוִי אָמַר, תֻּמֶּיךָ וְאוּרֶיךָ לְאִישׁ חֲסִידֶךָ וגו'". (עפ"י רד"ק ומצודת דוד כאן ולהלן בפסוק ט"ז)◆

(י) **בַּעֲבוּר, דָּוִד עַבְדֶּךָ; אַל תָּשֵׁב, פְּנֵי מְשִׁיחֶךָ** – כִּי בְּחִירַת מְקוֹם הַמִּקְדָּשׁ שֶׁתִּהְיֶה בּוֹ הַשְּׁרָאַת הַשְּׁכִינָה לְעוֹלָם, הָיְתָה בַּעֲבוּר דָּוִד וּבִזְכוּתוֹ (ראה שמואל־ב כד,יח ועוד), וְהָיָה זֶה מִצַּד שֶׁהָיָה **עוֹבֵד** אֶת ה', וְזֶהוּ שֶׁאָמַר "בַּעֲבוּר דָּוִד **עַבְדֶּךָ**". וְאָמַר "אַל תָּשֵׁב פְּנֵי מְשִׁיחֶךָ", דְּהַיְנוּ מִצַּד שֶׁדָּוִד נִבְחַר וְנִמְשַׁח לַמַּלְכוּת, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים פט,כא) "מָצָאתִי דָוִד עַבְדִּי, בְּשֶׁמֶן קָדְשִׁי מְשַׁחְתִּיו", וְכֵן נֶאֱמַר (דברי הימים־ב ו,מב) "ה' אֱלֹהִים, אַל תָּשֵׁב פְּנֵי מְשִׁיחֶךָ, זָכְרָה לְחַסְדֵּי דָוִיד עַבְדֶּךָ". (עפ"י המלבי"ם)◆

(יא) **נִשְׁבַּע ה' לְדָוִד, אֱמֶת, לֹא יָשׁוּב מִמֶּנָּה; מִפְּרִי בִטְנְךָ, אָשִׁית לְכִסֵּא לָךְ** – כְּלוֹמַר, הַבְטָחַת ה' עַל דְּבַר הַמְּלוּכָה שֶׁל שְׁלֹמֹה בֶּן דָּוִד כְּפִי שֶׁאָמַר נָתָן הַנָּבִיא לְדָוִד (שמואל־ב ז,יב) "וַהֲקִימוֹתִי אֶת זַרְעֲךָ אַחֲרֶיךָ אֲשֶׁר יֵצֵא מִמֵּעֶיךָ, וְהֲכִינוֹתִי אֶת מַמְלַכְתּוֹ. הוּא יִבְנֶה בַּיִת לִשְׁמִי, וְכֹנַנְתִּי אֶת כִּסֵּא מַמְלַכְתּוֹ עַד עוֹלָם", הִיא שְׁבוּעָה שֶׁלֹּא יָשׁוּב ה' מִמֶּנָּה, כִּי ה' הִבְטִיחַ דָּבָר זֶה לְדָוִד בְּלִי שׁוּם תְּנַאי. וְזֶהוּ שֶׁאָמַר "נִשְׁבַּע ה' לְדָוִד אֱמֶת", כְּלוֹמַר דָּבָר קַיָּם וָאֱמֶת בְּלִי תְּנַאי הוּא דָּבָר זֶה שֶׁ"מִּפְּרִי בִטְנְךָ אָשִׁית לְכִסֵּא לָךְ". (עפ"י רד"ק ומהר"ם אלשיך)◆

(יב) אִם יִשְׁמְרוּ בָנֶיךָ בְּרִיתִי, וְעֵדֹתִי זוֹ, אֲלַמְּדֵם; גַּם בְּנֵיהֶם עֲדֵי

בטקסט השיעור:
חוברת מרצה 23-24
עמ' 18

בָּנֶיךָ | בְּרִיתִי, וְעֵדֹתִי זוֹ, אֲלַמְּדֵם. גַּם־בְּנֵיהֶם
עֲדֵי־עַד. יֵשְׁבוּ, לְכִסֵּא־לָךְ: יג כִּי־בָחַר יְהוָה בְּצִיּוֹן. אִוָּה, לְמוֹשָׁב לוֹ: יד זֹאת־מְנוּחָתִי
עֲדֵי־עַד. פֹּה־אֵשֵׁב, כִּי אִוִּתִיהָ: טו צֵידָהּ,
בָּרֵךְ אֲבָרֵךְ. אֶבְיוֹנֶיהָ, אַשְׂבִּיעַ לָחֶם:

*כן הוא לפי "מנחת שי", וגי"א אִוָּה.

שי למורא — **רש"י**

עַד, יֵשְׁבוּ לְכִסֵּא לָךְ- אֲבָל המִשְׁכַּת הַמְּלוּכָה לִבְנֵי בָנָיו שֶׁל דָּוִד, עַל זֶה אָמַר **אִם יִשְׁמְרוּ בָנֶיךָ בְּרִיתִי וגו'**, שֶׁזֶּה תָּלוּי אִם הֵם יִשְׁמְרוּ אֶת תּוֹרַת ה', שֶׁרַק אָז תִּמָּשֵׁךְ הַמַּלְכוּת עֲדֵי עַד. (עפ"י מהר"ם אלשיך). **אֲלַמְּדֵם**, כְּלוֹמַר כְּפִי שֶׁאֶהְיֶה מְעוֹרֵר אוֹתָם תָּמִיד עַל יְדֵי הַנְּבִיאִים, שֶׁלֹּא יִשְׁכְּחוּ הַתּוֹרָה. (עפ"י רד"ק)◆

(יג) כִּי בָחַר ה' בְּצִיּוֹן; אִוָּה, לְמוֹשָׁב לוֹ- כִּי בָּחַר ה' בְּצִיּוֹן, הוּא מְקוֹם הַמִּקְדָּשׁ שֶׁבְּהַר הַבַּיִת, כְּפִי שֶׁאָמַר גָּד הַנָּבִיא לְדָוִד הַמֶּלֶךְ, כַּמְבֹאָר לְעֵיל בְּפָסוּק ז', וְאוֹתָהּ אִוָּה לִהְיוֹת לוֹ לְמוֹשָׁב שֶׁל קֶבַע לְהַשְׁרָאַת שְׁכִינָתוֹ. **אִוָּה**, עִנְיָן תַּאֲוָה וְחֵשֶׁק, כְּמוֹ (דברים יב,טו) "בְּכָל אַוַּת נַפְשְׁךָ". (עפ"י אבן עזרא ועוד)◆

(יד) זֹאת מְנוּחָתִי עֲדֵי עַד; פֹּה אֵשֵׁב, כִּי אִוִּתִיהָ- נֶגֶד מַה שֶּׁבִּקֵּשׁ דָּוִד בְּפָסוּק ח' "קוּמָה ה' לִמְנוּחָתֶךָ וגו'", מֵשִׁיב ה' לוֹ **זֹאת מְנוּחָתִי עֲדֵי עַד**, שֶׁהַמָּקוֹם הַזֶּה לֹא יִהְיֶה כְּמוֹ מְקוֹם מְנוּחָה זְמַנִּי, אֶלָּא מֵעַתָּה **פֹּה אֵשֵׁב** תָּמִיד בְּצִיּוֹן, **כִּי אִוִּתִיהָ**, כִּי חָפֵץ אֲנִי בָּהּ מִצַּד חֲשִׁיבוּתָהּ בְּעַצְמָהּ. (עפ"י המלבי"ם)◆

(טו) צֵידָהּ, בָּרֵךְ אֲבָרֵךְ וגו'- אֶשְׁלַח בְּרָכָה בִּתְבוּאָתָהּ וּבְפֵרוֹתֶיהָ יוֹתֵר מִכָּל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, לִכְבוֹד בֵּית הַמִּקְדָּשׁ שֶׁהוּא בְּתוֹכָהּ. **צֵידָהּ**, לְשׁוֹן מָזוֹן, כְּמוֹ (נחמיה יג,טו) "בְּיוֹם מִכְרָם צָיִד". (עפ"י רד"ק). וְהַמַּלְבִּי"ם פֵּרֵשׁ, שֶׁמִּכָּאן תֵּצֵא הַבְּרָכָה וְהַשֶּׁפַע לְכָל הָאָרֶץ◆

אֶבְיוֹנֶיהָ, אַשְׂבִּיעַ לָחֶם- אֲפִלּוּ הָעֲנִיִּים שֶׁבָּהּ יִשְׂבְּעוּ לֶחֶם, שֶׁלֹּא יֶחְסַר לָהֶם מָזוֹן. (עפ"י רד"ק). וְהַמַּלְבִּי"ם פֵּרֵשׁ, שֶׁכַּאֲשֶׁר יֶחְסַר לֶחֶם עַל יְדֵי עֲצִירַת גְּשָׁמִים וְכֵיוֹצֵא בָזֶה, יִתְפַּלְּלוּ וְיִתְחַנְּנוּ לַה' בַּבַּיִת הַזֶּה, וַה' יִשְׁמַע אֶת תְּפִלָּתָם

בטקסט השיעור:
חוברת מרצה 23-24
עמ' 18

805 ליום שבת **תהלים קלב** כז לחודש **תתה**

טז **וְכֹהֲנֶיהָ, אַלְבִּישׁ יֶשַׁע. וַחֲסִידֶיהָ, רַנֵּן יְרַנֵּנוּ:**

יז **שָׁם אַצְמִיחַ קֶרֶן לְדָוִד. עָרַכְתִּי נֵר, לִמְשִׁיחִי:**

יח **אוֹיְבָיו, אַלְבִּישׁ בֹּשֶׁת. וְעָלָיו, יָצִיץ נִזְרוֹ:**

רש"י **שי למורא**

(יח) **יָצִיץ.** יָאִיר, כְּמוֹ "וְנִצְּצִים כְּעֵין נְחֹשֶׁת" (יחזקאל א,ז): וְיִתֵּן מָטָר עַל הָאָרֶץ וְיִשְׂבְּעוּ לָחֶם. וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (מלכים־א ח,ל ואילך) "בְּהֵעָצֵר שָׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מָטָר... רָעָב כִּי יִהְיֶה בָאָרֶץ... כָּל תְּפִלָּה כָל תְּחִנָּה אֲשֶׁר תִּהְיֶה לְכָל הָאָדָם... וּפָרַשׂ כַּפָּיו אֶל הַבַּיִת הַזֶּה. וְאַתָּה תִּשְׁמַע הַשָּׁמַיִם מְכוֹן שִׁבְתְּךָ וגו'". **אֹיְבָיוָיהָ,** לְשׁוֹן תַּאֲוָה וְרָצוֹן, שֶׁהֵם תְּאֵבִים לְכָל טוֹבָה. (ראה רש"י שמות כג,ו)◆

(טז) **וְכֹהֲנֶיהָ, אַלְבִּישׁ יֶשַׁע** – כְּנֶגֶד מַה שֶׁאָמַר דָּוִד בְּבַקָּשָׁתוֹ (בְּפָסוּק ט') "כֹּהֲנֶיךָ יִלְבְּשׁוּ צֶדֶק", מֵשִׁיב לוֹ הקב"ה, אֲנִי אַלְבִּישֵׁם יֶשַׁע, שֶׁיִּהְיוּ נוֹשָׁעִים בִּי לְמַלֵּא בַקָּשׁוֹתֵיהֶם. (עפ"י המלבי"ם ורד"ק)◆

וַחֲסִידֶיהָ רַנֵּן יְרַנֵּנוּ – וּכְנֶגֶד מַה שֶׁאָמַר דָּוִד בְּבַקָּשָׁתוֹ (בְּפָסוּק ט') "וַחֲסִידֶיךָ יְרַנֵּנוּ", מֵשִׁיב לוֹ הקב"ה, אֲנִי אַשְׁפִּיעַ לַלְוִיִּם טוֹבָה שֶׁיְּרַנְּנוּ מִטּוּב לִבָּם. (עפ"י המלבי"ם ורד"ק)◆

(יז) **שָׁם אַצְמִיחַ קֶרֶן לְדָוִד** – וּכְנֶגֶד מַה שֶׁאָמַר דָּוִד בְּבַקָּשָׁתוֹ (בְּפָסוּק י') "בַּעֲבוּר דָּוִד עַבְדֶּךָ", שֶׁהַשְּׁרָאַת הַשְּׁכִינָה בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ תִּהְיֶה בִּזְכוּת דָּוִד, מֵשִׁיב לוֹ הקב"ה, **שָׁם אַצְמִיחַ קֶרֶן לְדָוִד,** שֶׁיִּתֵּן לְדָוִד הַגְּבוּרָה וְחֹזֶק הַמַּלְכוּת. וְאָמַר "אַצְמִיחַ", עַל מָשִׁיחַ הָעָתִיד לִמְלֹךְ מִזַּרְעוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ירמיה לג,טו) "בַּיָּמִים הָהֵם וּבָעֵת הַהִיא אַצְמִיחַ לְדָוִד צֶמַח צְדָקָה וגו'". (עפ"י המלבי"ם ורד"ק). **קֶרֶן,** הַתְּקֶף וְהַהַצְלָחָה נִמְשָׁלוֹת לְקֶרֶן, לְפִי שֶׁהַקֶּרֶן נִמְצָא בְּרֹאשׁ בַּעֲלֵי חַיִּים וְהוּא נִרְאֶה בְּתְחִלַּת הַגְּבָהָתוֹ וּמוֹרֶה עַל תֹּקֶף. (עפ"י המאירי במזמור ע"ה)◆

עָרַכְתִּי נֵר, לִמְשִׁיחִי – וּכְנֶגֶד מַה שֶׁאָמַר דָּוִד בְּבַקָּשָׁתוֹ (בְּפָסוּק י') "אַל תָּשֵׁב פְּנֵי מְשִׁיחֶךָ", מֵשִׁיב לוֹ הקב"ה, **עָרַכְתִּי נֵר לִמְשִׁיחִי,** שֶׁדָּוִד שֶׁנִּמְשַׁח לַמַּלְכוּת, יִהְיֶה כְּמוֹ נֵר עָרוּךְ לְהָאִיר וּלְהַנְהִיג אֶת כָּל הָעָם. (עפ"י המלבי"ם ורד"ק)◆

(יח) **אוֹיְבָיו, אַלְבִּישׁ בֹּשֶׁת** – וְעַל יְדֵי שֶׁ"אַצְמִיחַ קֶרֶן לְדָוִד", דְּהַיְנוּ שֶׁאֶתֵּן לוֹ הַגְּבוּרָה וְחֹזֶק הַמַּלְכוּת, הֲרֵי הוּא יְנַצֵּחַ אֶת אוֹיְבָיו, וְהֵם יִלְבְּשׁוּ בּוּשָׁה שֶׁתַּקִּיף אוֹתָם כְּבֶגֶד. (עפ"י המלבי"ם ועוד)◆

וְעָלָיו יָצִיץ נִזְרוֹ – וְעַל יְדֵי שֶׁ"עָרַכְתִּי נֵר לִמְשִׁיחִי", יָצִיץ עָלָיו נִזְרוֹ, הוּא

בטקסט השיעור:
חוברת מרצה 23-24
עמ' 9

דברי הימים א פרק כא

א וַיַּעֲמֹד שָׂטָן עַל-יִשְׂרָאֵל וַיָּסֶת אֶת-דָּוִיד לִמְנוֹת
אֶת-יִשְׂרָאֵל: **ב** וַיֹּאמֶר דָּוִיד אֶל-יוֹאָב וְאֶל-שָׂרֵי
הָעָם לְכוּ סִפְרוּ אֶת-יִשְׂרָאֵל מִבְּאֵר שֶׁבַע וְעַד-דָּן
וְהָבִיאוּ אֵלַי וְאֵדְעָה אֶת-מִסְפָּרָם: **ג** וַיֹּאמֶר יוֹאָב
יוֹסֵף- יְהוָה עַל-עַמּוֹ כָּהֵם מֵאָה פְּעָמִים הֲלֹא אֲדֹנִי
הַמֶּלֶךְ כֻּלָּם לַאדֹנִי לַעֲבָדִים לָמָּה יְבַקֵּשׁ זֹאת אֲדֹנִי
לָמָּה יִהְיֶה לְאַשְׁמָה לְיִשְׂרָאֵל: **ד** וּדְבַר-הַמֶּלֶךְ חָזַק
עַל-יוֹאָב וַיֵּצֵא יוֹאָב וַיִּתְהַלֵּךְ בְּכָל-יִשְׂרָאֵל וַיָּבֹא
יְרוּשָׁלִָם: **ה** וַיִּתֵּן יוֹאָב אֶת-מִסְפַּר מִפְקַד-הָעָם אֶל-
דָּוִיד וַיְהִי כָל-יִשְׂרָאֵל אֶלֶף אֲלָפִים- וּמֵאָה אֶלֶף אִישׁ
שֹׁלֵף חָרֶב וִיהוּדָה אַרְבַּע- מֵאוֹת וְשִׁבְעִים אֶלֶף אִישׁ
שֹׁלֵף חָרֶב: **ו** וְלֵוִי וּבִנְיָמִן לֹא פָקַד בְּתוֹכָם כִּי-נִתְעַב
דְּבַר-הַמֶּלֶךְ אֶת-יוֹאָב: **ז** וַיֵּרַע בְּעֵינֵי הָאֱלֹהִים עַל-
הַדָּבָר הַזֶּה וַיַּךְ אֶת-יִשְׂרָאֵל: **ח** וַיֹּאמֶר דָּוִיד אֶל-
הָאֱלֹהִים חָטָאתִי מְאֹד אֲשֶׁר עָשִׂיתִי אֶת-הַדָּבָר
הַזֶּה וְעַתָּה הַעֲבֶר-נָא אֶת-עֲוֹן עַבְדְּךָ כִּי נִסְכַּלְתִּי
מְאֹד: **ט** וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-גָּד חֹזֵה דָוִיד לֵאמֹר:
י לֵךְ- וְדִבַּרְתָּ אֶל-דָּוִיד לֵאמֹר כֹּה אָמַר יְהוָה שָׁלוֹשׁ
אֲנִי נֹטֶה עָלֶיךָ בְּחַר-לְךָ אַחַת מֵהֵנָּה וְאֶעֱשֶׂה-לָּךְ:
יא וַיָּבֹא גָד אֶל-דָּוִיד וַיֹּאמֶר לוֹ כֹּה-אָמַר יְהוָה
קַבֵּל-לָךְ: **יב** אִם-שָׁלוֹשׁ שָׁנִים רָעָב וְאִם-שְׁלֹשָׁה
חֳדָשִׁים נִסְפֶּה מִפְּנֵי-צָרֶיךָ וְחֶרֶב אוֹיְבֶיךָ לְמַשֶּׂגֶת
וְאִם-שְׁלֹשֶׁת יָמִים חֶרֶב יְהוָה וְדֶבֶר בָּאָרֶץ וּמַלְאַךְ
יְהוָה מַשְׁחִית בְּכָל-גְּבוּל יִשְׂרָאֵל וְעַתָּה רְאֵה
מָה-אָשִׁיב אֶת-שֹׁלְחִי דָּבָר: **יג** וַיֹּאמֶר דָּוִיד אֶל-
גָּד צַר-לִי מְאֹד אֶפְּלָה-נָּא בְיַד-יְהוָה כִּי-רַבִּים
רַחֲמָיו מְאֹד וּבְיַד-אָדָם אַל-אֶפֹּל: **יד** וַיִּתֵּן יְהוָה
דֶּבֶר בְּיִשְׂרָאֵל וַיִּפֹּל מִיִּשְׂרָאֵל שִׁבְעִים אֶלֶף אִישׁ:
טו וַיִּשְׁלַח- הָאֱלֹהִים מַלְאָךְ לִירוּשָׁלִַם לְהַשְׁחִיתָהּ
וּכְהַשְׁחִית רָאָה יְהוָה וַיִּנָּחֶם עַל-הָרָעָה וַיֹּאמֶר
לַמַּלְאָךְ הַמַּשְׁחִית רַב עַתָּה הֶרֶף יָדֶךָ וּמַלְאַךְ יְהוָה
עֹמֵד עִם-גֹּרֶן אָרְנָן הַיְבוּסִי: **טז** וַיִּשָּׂא דָוִיד אֶת-
עֵינָיו וַיַּרְא אֶת-מַלְאַךְ יְהוָה עֹמֵד בֵּין הָאָרֶץ וּבֵין
הַשָּׁמַיִם וְחַרְבּוֹ שְׁלוּפָה בְיָדוֹ נְטוּיָה עַל-יְרוּשָׁלִַם
וַיִּפֹּל דָּוִיד וְהַזְּקֵנִים מְכֻסִּים בַּשַּׂקִּים עַל-פְּנֵיהֶם:
יז וַיֹּאמֶר דָּוִיד אֶל-הָאֱלֹהִים הֲלֹא- אֲנִי אָמַרְתִּי
לִמְנוֹת בָּעָם וַאֲנִי-הוּא אֲשֶׁר-חָטָאתִי וְהָרֵעַ הָרֵעוֹתִי
וְאֵלֶּה הַצֹּאן מֶה עָשׂוּ יְהוָה אֱלֹהַי תְּהִי נָא יָדְךָ בִּי
וּבְבֵית אָבִי וּבְעַמְּךָ לֹא לְמַגֵּפָה: **יח** וּמַלְאַךְ יְהוָה
אָמַר אֶל-גָּד לֵאמֹר לְדָוִיד כִּי יַעֲלֶה דָוִיד לְהָקִים
מִזְבֵּחַ לַיהוָה בְּגֹרֶן אָרְנָן הַיְבוּסִי: **יט** וַיַּעַל דָּוִיד
בִּדְבַר-גָּד אֲשֶׁר דִּבֶּר בְּשֵׁם יְהוָה: **כ** וַיָּשָׁב אָרְנָן וַיַּרְא
אֶת-הַמַּלְאָךְ וְאַרְבַּעַת בָּנָיו עִמּוֹ מִתְחַבְּאִים וְאָרְנָן
דָּשׁ חִטִּים: **כא** וַיָּבֹא דָוִיד עַד-אָרְנָן וַיַּבֵּט אָרְנָן
וַיַּרְא אֶת-דָּוִיד וַיֵּצֵא מִן-הַגֹּרֶן וַיִּשְׁתַּחוּ לְדָוִיד אַפַּיִם
אָרְצָה: **כב** וַיֹּאמֶר דָּוִיד אֶל-אָרְנָן תְּנָה-לִּי מְקוֹם
הַגֹּרֶן וְאֶבְנֶה-בּוֹ מִזְבֵּחַ לַיהוָה בְּכֶסֶף מָלֵא תְּנֵהוּ לִי
וְתֵעָצַר הַמַּגֵּפָה מֵעַל הָעָם: **כג** וַיֹּאמֶר אָרְנָן אֶל-
דָּוִיד קַח-לְךָ וְיַעַשׂ אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ הַטּוֹב בְּעֵינָיו רְאֵה-
נָתַתִּי הַבָּקָר לָעֹלוֹת וְהַמּוֹרִגִים לָעֵצִים וְהַחִטִּים
לַמִּנְחָה הַכֹּל נָתָתִּי: **כד** וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ דָּוִיד לְאָרְנָן
לֹא כִּי-קָנֹה אֶקְנֶה בְּכֶסֶף מָלֵא כִּי לֹא-אֶשָּׂא אֲשֶׁר-לְךָ
לַיהוָה וְהַעֲלוֹת עוֹלָה חִנָּם: **כה** וַיִּתֵּן דָּוִיד לְאָרְנָן
בַּמָּקוֹם שִׁקְלֵי זָהָב מִשְׁקַל שֵׁשׁ מֵאוֹת: **כו** וַיִּבֶן- שָׁם
דָּוִיד מִזְבֵּחַ לַיהוָה וַיַּעַל עֹלוֹת וּשְׁלָמִים וַיִּקְרָא אֶל-
יְהוָה וַיַּעֲנֵהוּ בָאֵשׁ מִן-הַשָּׁמַיִם עַל מִזְבַּח הָעֹלָה:

(המשך מעמ' 137)

כז וַיֹּאמֶר יְהוָה לַמַּלְאָךְ וַיָּשֶׁב חַרְבּוֹ אֶל-נִדְנָהּ: עָשָׂה מֹשֶׁה בַּמִּדְבָּר וּמִזְבַּח הָעוֹלָה בָּעֵת הַהִיא
כח בָּעֵת הַהִיא בִּרְאוֹת דָּוִיד כִּי-עָנָהוּ יְהוָה בְּגֹרֶן בַּבָּמָה בְּגִבְעוֹן: ל וְלֹא-יָכֹל דָּוִיד לָלֶכֶת לְפָנָיו
אָרְנָן הַיְבוּסִי וַיִּזְבַּח שָׁם: כט וּמִשְׁכַּן יְהוָה אֲשֶׁר- לִדְרֹשׁ אֱלֹהִים כִּי נִבְעַת מִפְּנֵי חֶרֶב מַלְאַךְ יְהוָה:

רד"ק

(א) ויעמוד שטן על ישראל ויסת את דוד וגומר –

הוא הנטוע בלב האדם מנעוריו ומה שאמר בספר שמואל: ויוסף אף ה' לחרות בישראל ויסת את דוד בהם, שנראה כי ה' הוא המסית, אמת הוא כי הוא הסיתו באמצעות השטן בעון ישראל שהיו ראויים להיענש, וגם הוא יקרא מלאך ה' והוא שראה דוד כדמות מלאך ה' וחרבו שלופה בידו, כי הוא המטעה והוא הממית.

(ה) אלף אלפים ומאה אלף איש שולף חרב ויהודה ארבע מאות וש־בעים אלף איש שולף חרב. ובספר שמואל: שמנה מאות אלף ויהודה חמש מאות אלף.

מצאנו בהגדה א"ר שמעון בן לוי: הכתובים מוסיפין כאן מה שחסר כאן אלו שני שבטים שלא נמנו שכך כתוב ולוי ובנימין לא פקד בתוכם, אמר באלו אני יכול להשמט ולומר שבט לוי אינו נמנה במנין שאר השבטים כי אם מבן חדש ומעלה ובנימין דיו שחסר וכלה בפלגש בגבעה ולזה הפירוש פסוק זה ולוי ובנימין לא פקד בתוכם. בשמואל היה לו לכתוב אותו שהיה טעם לחסרון שחסר שם המספר, ולחסרון שחסרו בני יהודה בזה הספר לא נתן טעם.

ובשלשים ושתים מדות דרבי אלעזר בנו של רבי יוסי הגלילי אומר: משני כתובים המכחישים זה את זה עד שיבא הכתוב השלישי ויכריע ביניהם, כיצד? כתוב אחד אומר: ויהי כל ישראל אלף אלפים ומאה אלף איש שולף חרב ויהודה ארבע מאות ושבעים אלף איש שולף חרב. וכתוב אחד אומר: ותהי ישראל שמנה מאות אלף ואיש יהודה חמש מאות אלף איש. נמצא ביניהם שלש מאות אלף איש. אילו שלש מאות אלף איש מה טיבן? בא המכריע והכריע בני ישראל למספרם ראשי האבות ושרי האלפים והמאות ושוטריהם המשרתים את המלך לכל דבר המחלקות הבאה והיוצאת חדש בחדש לכל חדשי השנה, המחלקות האחד עשרים וארבעה אלף שלש מאות אלף היו כתובים בנימוסו של מלך ולא היו צריכים להימנות, כיצד? עשרים וארבעה אלף לשנים עשר, הרי כאן מאתים ושמנים ושמנת אלפים, נשתיירו שנים עשר אלף לנשיאי ישראל והשליכן הכתוב כאן וחזר וכללן להלן, וגם זה לא נתן טעם לחסרון מספר יהודה שנמצא הנה, כי בשמואל כתיב: חמש מאות אלף והנה כתוב ארבע מאות ושבעים אלף נמצאו חסרים שלשים אלף. ואפשר שכל אותם שלשים אלף מתו במגפה, כי שבעים אלף היו המתים במגפה ושלשים אלף מהם היו מיהודה ומתו כל כך מיהודה, לפי שהוא שבטו של דוד והוא היה הסבה.

(יב) שלש שנים רעב –

ובספר שמואל כתיב התבא לך שבע שנים רעב בארצך, לא אמר לו אלא שלש שנים, אלא אמר לו שבע לפי שג' שנים רעב היה באותו זמן, כמו שאומר ויהי רעב בימי דוד שלש שנים שנה אחר שנה, לפיכך אמר לו גד הנביא התבא שבע שנים רעב בארץ כלומר התבחר בזה כי שלש שנים היה רעב ושלש שנים אחרים שיהיו עתה הרי שש, והשנה השביעית אף על פי שיהיה מטר ויהיה חריש וקציר לא תמלט בלא רעב, שתבא התבואה אחר שש שני הרעב.

(טו) ובהשחית ראה ה' וינחם וגו' –

ראה כי רבים מתו ונחם על הרעה. ובדברי רז"ל: מה ראה? אפרו של יצחק. ראה כי באותו הגרן העלה אברהם את יצחק בנו.

(כה) ויתן דוד לארנן במקום שקלי זהב משקל שש מאות –

ובספר שמואל אמר: ויקן דוד את הגורן ואת הבקר בכסף שקלים חמשים. אמרו רז"ל: גבה מכל שבט ושבט חמשים שהם שש מאות כסף ומשקלם במשקל של זהב וזהו שאמר שקלי זהב. ועוד אמרו: כתוב אחד אומר באחד שבטיך וכתוב אחד אומר: מכל שבטיכם, בית משבט אחד והכסף מכל שבטיכם. רבי אומר משום אבא יוסי בן דוסתאי: בקר ועצים ומקום מזבח בחמשים וכל הבית כלו בשש מאות, ולשון הפסוקים מוכיחים דברי רבי, כי בספר שמואל אומר את הגורן ואת הבקר בכסף שקלים חמשים, כי הגורן והבקר היה בחמשים, והנה אומר ויתן דוד לארנון במקום שקלי זהב, ר"ל בכל המקום כי בגרן היה המזבח והשדה כלו נבנה בו הבית.

(כט) בבמה בגבעון –

כל הבית שהיה שם המשכן והמזבח נקרא במה, לפי שהיתה שם הבמה והוא המזבח. וכן: בטרם יעלה הבמתה לאכל, כי לא היו אוכלים במזבח אלא בבתים שהיה בהם המזבח והוא הבמה.

ירושלים

ירושלם הרים סביב לה (תה׳ קכה ב).

שטח ירושלים העתיקה מוקף גיאיות החוצצים בינו לבין השטחים ההרריים הגבוהים ממנו. במזרח חוצץ נחל קדרון בין העיר לבין רכס הר הזיתים, במערב ובדרום מבדיל גיא בן הנום בין שטח ירושלים העתיקה לבין האזור השכן הגבוה יותר. באמצע שטח העיר עובר ערוץ המחלק אותו לשנים. במזרחו — ׳העיר התחתונה׳ (עיר דוד והר המוריה) ובמערבו הגבוה יותר — העיר העליונה. הערוץ נקרא בפי יוסף בן מתתיהו הכהן (פלביוס) טירופֵיאון. משערים שהוא ׳המכתש׳ המקראי (צפ׳ א יא).

השם ירושלים, ׳אושאמם׳ או ׳אושלמם׳, בכתב החרטומים.

ירושלים נזכרה לראשונה במקרא בימי אברהם (בר׳ יד יח) בשם שָׁלֵם — היא שלם היא ציון (עי׳ תה׳ עו ג). באותו זמן בערך, בראשית האלף הב׳ לפסה״ע נזכרה לראשונה גם בתעודה מצרית. מוסכם ומקובל כי שלם, היינו גרעינה הקדום של ירושלים, שכנה על השלוחה הדרומית המסתעפת מהר המוריה, שנקראה אחרי כיבושה בשם עיר דוד. אותה שלוחה מתנשאת מעל מעין

הגיחון, מקור מימיה העיקרי של ירושלים הקדומה הנובע בנחל קדרון למרגלות עיר דוד. מעין נוסף נבע בימי

שלם=ציון והר הבית

קדם דרומה לחיבור גיא בן הנום לנחל קדרון הלא הוא עין רוגל (בימינו באר עמוקה, נטושה). גבעת עיר דוד, קרובה, כאמור לגיחון והיא מוגנת היטב על ידי הקטע העמוק של נחל קדרון במזרח ועל ידי הטירופיאון (שאף הוא היה עמוק הרבה יותר אז) במערב.

בתקופות שמלפני כבוש ירושלים בידי דוד, היתה העיר, לפי עדות המקרא, חלוקה לשנים על ידי הטירופיאון. במזרח גבעת עיר דוד שנקראה אז מצודת ציון ובמערב הגבוה יותר כתף היבוסי (יהושע טו ח; שם יח טז), ראוי לתשומת לב, שהכתוב ביהושע טו מדגיש: ׳*כתף היבוסי* מנגב היא ירושלם׳. משמע שהבחינו בפרק זמן מסוים בין המצודה הבצורה במזרח לבין העיר (הפרזית?) במערב שאותה היו קוראים ירושלים. וירושלים — על שני חלקיה — נשארה עד ימי דוד ׳עיר נכרי אשר לא־מבני ישראל הנה׳ (שופ׳ יט יב).

ירושלים והמקדש בימי הממלכה

ירושלם הבנויה, כעיר שחברה־לה יחדו (תה׳ קכב ג).

יפה נוף משוש כל־הארץ הר־ציון ירכתי צפון, קרית מלך רב (שם מח ג).

העיר רבתי עם... שרתי במדינות... (איכה א א).

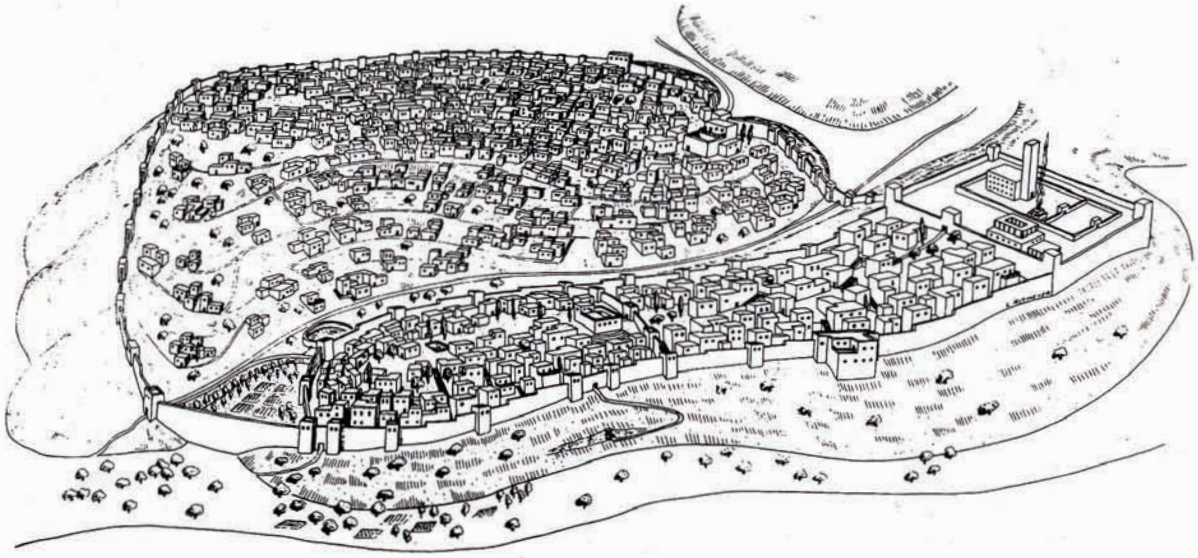

שיחזור משוער של חומת ירושלים בימי בית ראשון

דוד צר על המצודה הבצורה וכבשה, ככתוב: ׳וילכד דוד את מצדת ציון היא עיר דוד׳ (ש״ב ה ז = דה״א יא ה); ואחר כך חידש ושיקם את חומותיה (ש״ב שם פסוק ט). כתף היבוסי הפרוז נפל בידי דוד בלא מצור, ועליו נאמר אל־נכון ׳ויואב יחַיה (=יגדור, יבצר ביצור ראשוני) את־שאר העיר׳ (דה״א יא ח). ואולם העיר נשארה פרודה, כפי הנראה, כל ימי דוד. מצודה מלכותית־צבאית במזרח, ועיר אזרחית כמעט פרוזה במערב. הר המוריה היה עוד בסוף ימי דוד גרן, היינו שטח חקלאי, מחוץ לתחומי העיר (ש״ב כד טז-כה; דה״א כא יח-כח; דה״ב ג א). שלמה, מלך השלום והבניין, הוא שאיחד את שני חלקי ירושלים, ככתוב: עד כלתו לבנות את־ביתו ואת־בית ה׳ *ואת חומת־ירושלם סביב* (מ״א ג א, ראה גם שם ט א). שלמה הרחיב את תחומי מזרח העיר. הוא בנה את ארמנותיו צפונה למצודת ציון בשיפולי הר המוריה ואת המקדש במרכז ההר. למבצע היסטורי חשוב זה מתכוון אל־נכון הכתוב המפאר את ׳ירושלם הבנויה, כעיר שחברה־לה יחדו׳ (תה׳ קכב ג).

ירושלים של שלמה הקיפה אפוא את כל השטח שבין גיא בן הנום בדרום ועד ׳הנחל הצולב׳ (רחוב דוד ורחוב השלשלת של ימינו) בצפון. החומה הצפונית ׳הראשונה׳ של העיר עמדה מעל לנחל הצולב. זו דעת יוסף בן מתתיהו והיא תואמת את הנתונים המקראיים.

בימי מלכי יהודה האחרונים התרחבה העיר. בצפונה נבנה רובע חדש בשם ׳המשנה׳ (מ״ב כב יד; צפ׳ א י) והוא הוקף חומה היא ׳החומה השנייה׳ (לפי הגדרת יוסף בן מתתיהו). מהלכה של החומה השנייה היה אולי דומה או מקביל לחומה הצפונית של ימינו, אך אין ודאות בכך.

기업

נחלות השבטים

ירושלים בימי השופטים
(הקווים הישרים - חומות העיר העתיקה בימינו)

ירושלים והמקדש בימי הממלכה

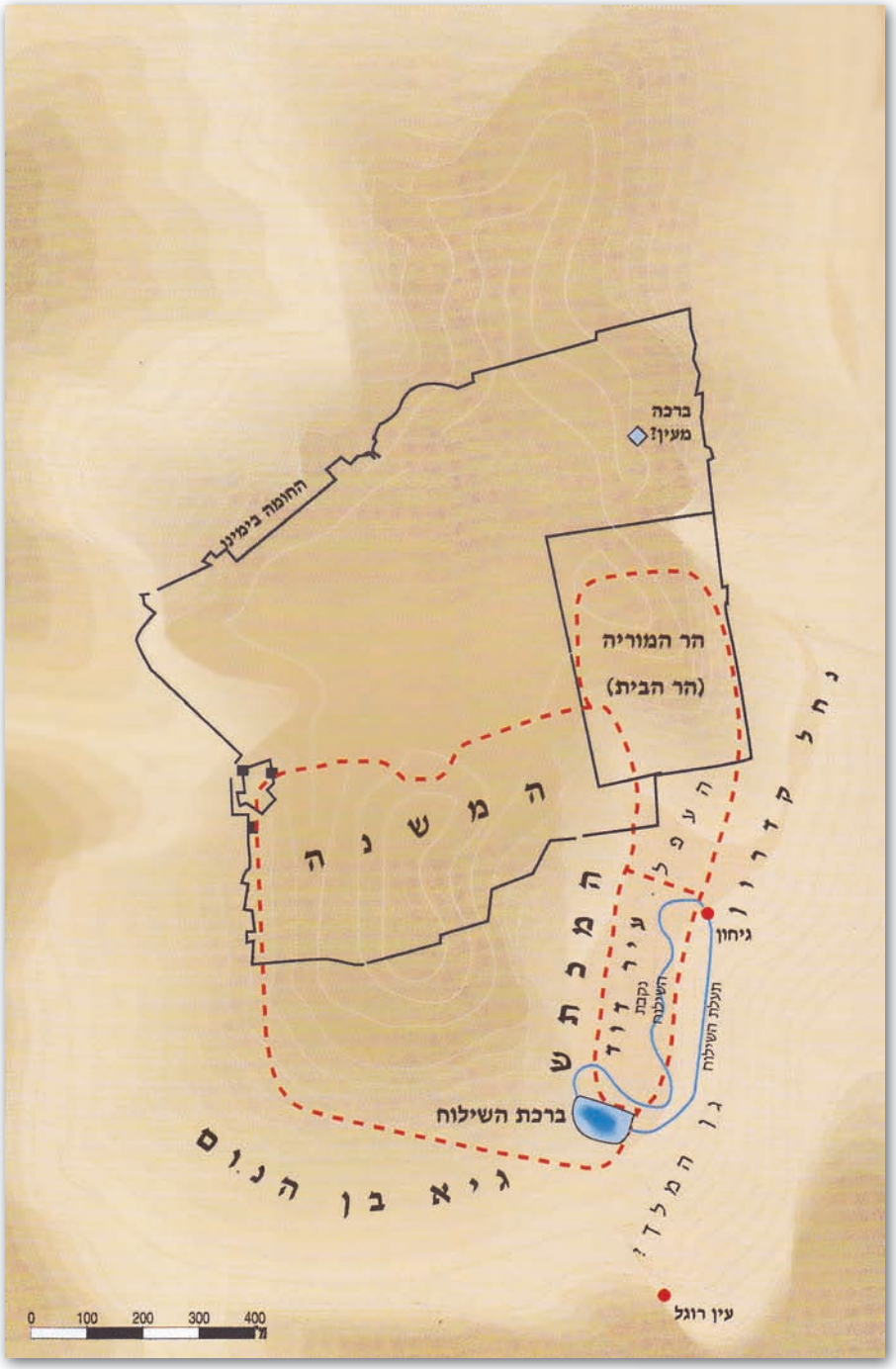

סידרה «כל כוכבי התורה»

מקורות
של השליח
תחת עטיפה אחת

תוכן נוסף לפרקים
17-24

סדרות:
- קרן היהלומים של משה
- קרבות דוד

תלקיט מקורות: תנ"ך, תלמוד, מדרש, שיחות ועוד

מבנה המנורה כה מסובך הוא ופרדוקסלי,
שהרמב"ם, בפורשו בפני קוראיו את הלכות עשייתה בספרו "הי"ד החזקה" נאלץ לצרף להסבריו שרטוט.
שרטוט זה כולל ומאחד את כל הפרטים המרובים, אשר תיאר המחבר מילולית בפרק הרלוונטי של ספרו...
17-18

בוקר שנת ב' תתפ"ג. עמק האלה על שקדיותיו הפורחות טובל באור השמש.
זהו זמן קריאת שמע של בוקר. לפתע המחזה השליו נקטע בשצף של קללות מובחרות. במרכז השדה
מופיע חיל ענק, שגובהו וכלי זיינו נדמים לפרי דמיון מופרע...
19-20

בשומעם על ביקורו של משרת העם רם המעלה,
היבוסים חוסמים את כל דרכי הגישה לעיר ועוברים למצב של מצור. העיר הסוררת פוגשת את נגידה החוקי
בחומות בצורות ובפלוגות צלפים מעליהם...
21-22

בית המקדש של שלמה מותיר רושם עז על תושבי העיר ועל התיירים
כאחד לא רק בזכות פתרונותיו הטכנולוגיים המקוריים. עצם הרצף זמן-מרחב עובר כאן תהפוכות, שממבט
ראשון נראות כבלתי תְּמַנָּה.
23-24